

**Управління культури у туризму
Кіровоградської обласної державної адміністрації**

**Обласна універсальна наукова бібліотека
ім.Д.І.Чижевського**

**БІБЛІОТЕЧНА
ОРБІТА
КІРОВОГРАДЩИНИ**

Випуск 4

Кіровоград 2011

УДК 023(477.65)(058)
ББК 78.34(4УКР- 4КІР)я54
Б 59

Бібліотечна орбіта Кіровоградщини: Зб.ст. вип.4 / Обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського; упоряд.: Козлова В.А., Дубина Л.О. – Кіровоград, 2011- 298 с.

Збірник вміщує статті провідних спеціалістів Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського, а також бібліотек області.

У збірнику значною мірою представлена діяльність ОУНБ ім.Д.І.Чижевського як головного методичного центру, розкритий інноваційний досвід роботи та пріоритетні напрямки розвитку бібліотек області, висвітлені знакові події та заходи бібліотек у 2011 році.

Збірник розрахований на бібліотечних працівників та студентів бібліотечної спеціальності.

Упорядкували та підготували до випуску:

Козлова В.А. – заступник директора з наукової роботи ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

Дубина Л.О. - головний бібліотекар відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень

Редактор: **Козлова В.А.**

Відповідальна за випуск:

Гаращенко О.М. – директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

ISBN 978-966-1588-39-3

© Бібліотечна орбіта Кіровоградщини:
Збірник статей, 2011

ЗМІСТ

Гаращенко О.М.

В майбутнє - разом з бібліотекою: роль обласної
універсальної наукової бібліотеки у соціокультурній
інфраструктурі.....6

Підсумки 2010 року

Козлова В.А.

Науково-методична робота бібліотеки у 2010 році: традиції,
інновації, перспективи.....18

Ткаченко О.В.

ОУНБ ім. Д. І. Чижевського у 2010 році.....27

Соціологічні дослідження. Аналітичні довідки

Білаш Н.М.

Робота бібліотек з вразливими верствами населення.....43

Демещенко Л.І., Циганкова Л.О.

Проблематика та ефективність соціологічних досліджень у
бібліотеках регіону.....50

Демещенко Л.І.

Потреби і запити користувачів відділу міського абонементу
на документи та ступінь їх задоволення.....55

Демещенко Л.І., Циганкова Л.О.

Вивчення кадрового потенціалу центральних бібліотек області60

Дубина Л.О.

Сучасні бібліотечні фонди: реалії та проблеми.....64

Дубина Л.О.

Вивчення потреб працівників галузі освіта та залучення
їх до користування ОУНБ ім.Д.І.Чижевського.....73

Мищенко М. І.

Красназавча діяльність бібліотек області у 2010 році за
матеріалами річних звітів.....81

Недашковська Т.О.

Інформаційно-бібліографічна робота бібліотек
Кіровоградської області за 2010 рік.....94

<i>Одегналова В.О.</i> Аналіз діяльності бібліотек області з питань екологічної просвіти населення (за матеріалами звітів 2010 року)	102
<i>Охріменко М.С.</i> Інновації у методичному забезпеченні діяльності бібліотек області.....	112
<i>Федорова Т.Ю.</i> Про роботу інформаційних пунктів з питань євроінтеграції, діючих при міських/районних бібліотеках Кіровоградської області за 2010 рік.....	120
<i>Циганкова Л.О.</i> Публічні бібліотеки Кіровоградщини: рік 2010-й	129
Консультації. <i>Козлова В.А.</i> Соціальне партнерство як фактор підвищення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування місцевої громади.....	149
<i>Охріменко М.С.</i> Ефективне написання проектів.....	170
Досвід роботи <i>Адаменко О.О.</i> Працюємо, з думкою про читача.....	178
<i>Зеленська Н.М.</i> Співпраця відділу рідкісних і цінних документів з архівними та музейними установами.....	190
<i>Каптенар Т.В.</i> „Війна далека... А пам'ять з нами”.....	194
<i>Козловська Т.М.</i> „МММ” – містечко майбутніх мам”.....	206
<i>Охріменко М.С.</i> Формула соціального успіху.....	211

<i>Павелко Л.Є.</i> Створення інноваційних моделей обслуговування населення.....	218
<i>Рейниш В.М.</i> Роль і місце Гайворонської ЦРБ в соціокультурній інфраструктурі району: досвід соціального партнерства.....	220
<i>Проектна діяльність бібліотек області в рамках Всеукраїнської програми „БІБЛІОМІСТ”</i>	
<i>Ткаченко О.В.,</i> Бібліотеки Кіровоградщини у Всеукраїнській програмі „Бібліоміст”	231
<i>Гладка Н.М.</i> Бібліотека служить місцевій громаді.....	236
<i>Гриб М.Г.</i> Задоволення потреб місцевих громад – запорука успіху бібліотек ...	238
<i>Малашенко Т.В.</i> Бібліотеки – в центрі місцевих громад.....	243
<i>Тимків С.І.</i> Проектна діяльність Кіровоградської МЦБС в рамках Всеукраїнської програми „БІБЛІОМІСТ”	246
<i>Із краєзнавчої скриньки</i>	
<i>Зеленська Н.М.</i> Видатний краєзнавець.....	250
<i>Мищенко М.І.</i> Бібліографія видань про М.М.Раєвського в Кіровоградській ОУНБ ім. Д.Чижевського.....	254
<i>Калейдоскоп подій в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського</i>	269
<i>Із спогадів ветеранів</i>	
„Я хочу Вам розповісти...” (Із спогадів директора районної бібліотеки Броніслави Григорівни Хміль)	292

В майбутнє - разом з бібліотекою: роль обласної універсальної наукової бібліотеки у соціокультурній інфраструктурі регіону

*Гаращенко О.М.,
директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського
Заслужений працівник культури України*

*„Той, хто не дивиться вперед, опиняється позаду...”
(Джордж Герберт, англ. поет, 1593-1633)*

Одинадцять років ми живемо у ХХІ столітті. Цей період позначений інтенсивним та агресивним наступом інформаційних технологій, а також активним розповсюдженням електронної інформації та цифрового контенту. Такий стрімкий розвиток новітніх технологій в усіх сферах суспільного життя не залишив осторонь і бібліотеки. У суспільстві активно дискутується питання кризи сучасної бібліотеки.

Загальновідомо, що бібліотеки втратили монополію на володіння та розповсюдження інформації, читальні зали порожніють, час, який проводять наші користувачі в бібліотеках, скоротився: прийшов, знайшов, скопіював, пішов! За минулі десятиріччя змінилися і сьогоденний користувач, і характер його потреб. Це пов'язано з тим, що час спресований, а технології надають можливість отримувати та зберігати інформацію за допомогою сканерів, копіїрів, мобільних телефонів, фотоапаратів, комп'ютерів і власне Мережі, яка поступово стає Всесвітнім Сховищем Інформації, яке дуже подібне до традиційної бібліотеки.

В нашій країні ця криза передусім відчувається у фінансуванні бібліотек. Я не буду розгортати цю тезу. Але треба знову наголосити, що відсутні нормативи на комплектування, забезпечення технічними засобами тощо. Довести фінансистам скільки, чого, кому і для чого потрібно в бібліотеці - майже неможливо.

По-друге, перманентна криза вітчизняного книговидання суттєво впливає на оновлення і поповнення бібліотек сучасною українською та

світовою літературою. Статистика друку, яку веде Державна наукова установа "Книжкова палата України імені Івана Федорова", свідчить про падіння за останні двадцять років кількості видань з 3,3 книги в середньому до однієї на одного мешканця України. Навіть у 2008 році, найкращому за останні п'ятнадцять років, ця цифра сягнула лише 1,26 книги на душу населення. А в 2010 році цей показник опустився навіть нижче однієї книги. (<http://uabooks.info/ua/experts/?pid=3759>) (7.)

При цьому слід зазначити, що лєвова частка книг – це підручники та навчальні посібники. Для порівняння: у Росії на кожного жителя припадає сьогодні 6-7 книг, а в Євросоюзі – 5.

По-третє, загальна криза знань і підміна їх інформацією, яка зумовлена появою електронних носіїв, спричиняє відтік від бібліотеки читачів.

Відомий бібліотекознавець Вільям Візнер писав про американські бібліотеки десять років тому в статті „Бібліотечна справа вступає в зону сутінок”: „...Бібліотечна справа сьогодні нагадує туберкульозного хворого в останній стадії, як їх любили зображувати у ХІХ столітті: палаючі очі, яскравий рум'янець і гарячкова активність – безпосередньо перед відходом у кращий світ. Незважаючи на всі наші намагання, ми повинні зрозуміти, що історична місія бібліотек завершена, що найближчими роками наші бібліотечні зали поступово спорожніють і що портативна електронна книга, удосконалюючись, стане останнім цвяхом, забитим у нашу колективну труну”.

І це писалося про американські бібліотеки, про рівень фінансування і технічного забезпечення яких нам усім дуже добре відомо...

Як у такій ситуації бути бібліотекою, яка необхідна місцевій громаді? Як утримати свій статус? Бути впливовою установою в соціокультурній інфраструктурі своєї області? Однозначних і загальних рецептів немає. Але зрозуміло, що виникає необхідність перегляду пріоритетів, визначення нової соціокультурної орієнтації бібліотечної діяльності, яка полягає у взаємодії бібліотеки з суспільством.

Як працює в цій складній ситуації ОУНБ ім.Д.І.Чижевського?

Кіровоградська область – географічне серце України. Коротка характеристика області: населення Кіровоградщини, на жаль, щороку зменшується і становить на цей час 1 млн. 6 тис. 630 жителів. З них понад 624 тис. – міське населення, 382 тис. – населення, яке мешкає у сільській місцевості. В області діє 14 вищих навчальних закладів ІV рівня акредитації, 26 професійно – технічних навчальних закладів ІІІ рівня акредитації, 576 загальноосвітніх закладів та 530 дошкільних.

Галузь культури нашої області представлена 2 професійними театрами, 1 концертною установою – обласною філармонією, 29 музейними закладами, а також бібліотечною мережею.

Сьогодні бібліотечна мережа Кіровоградщини складається з 1243 бібліотек, 586 з них – це публічні бібліотеки системи Міністерства культури і туризму України. Область нараховує 25 адміністративно-територіальних одиниць, населення яких обслуговують 3 обласні бібліотеки, 4 міські ЦБС та 10 районних. В 11 районах області ЦБС децентралізовані. В сільській місцевості бібліотечні послуги надають 464 бібліотеки. Забезпечують роботу бібліотек області 1092 працівники.

У своїй роботі бібліотеки області керуються Розпорядженням голови Кіровоградської обласної державної адміністрації від 27 листопада 2009 року за № 910-р, яким затверджено План заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки. Цей документ передбачає збереження і розвиток діючої мережі централізованих бібліотечних систем та бібліотек-філій в області, зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек (у т.ч. проведення капітальних та поточних ремонтів приміщень бібліотечних закладів, ремонтів та модернізації систем опалення), оновлення фондів бібліотек області, їх оснащення комп'ютерною технікою та ліцензійним програмним забезпеченням, надання можливості вільного доступу до інформаційних ресурсів бібліотек, у тому числі мережі Інтернет, забезпечення збереження рідкісних та цінних видань, створення належних умов для обслуговування різних категорій громадян, сприяння збереженню та підготовці кадрового потенціалу бібліотек області.

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського, яка є науково – методичним центром для мережі публічних бібліотек в області, шукає шляхи виходу з кризи та допомагає бібліотекам регіону, намагаючись органічно поєднувати традиційні та інноваційні форми і методи роботи, вбачаючи бібліотеку – місцем „зустрічі” знань та інформації з потенційним користувачем, місцем зустрічі різних культур і людей.. Бібліотека намагається стати центром не тільки доступу до інформації, але й центром культури, дозвілля, комунікації, правових знань, реалізує соціально – гуманітарні проекти. Для цього бібліотекарі синтезують традиційну бібліотечну діяльність і новітні технології, шукають нові форми роботи, «бібліотека виходить у люди»...

ФОНДИ

Досягати цієї мети нам допомагають, насамперед, наші універсальні фонди, які на сьогодні налічують понад 800 тисяч примірників документів різних типів і видів 43 мовами світу. Найстаріші видання, які зберігаються у фондах відділу рідкісних і цінних документів, датуються **14, 15 століттями**.

Ми вважаємо, що одним зі стратегічних напрямків трансформування бібліотек – є організація бібліотечного простору з відкритими документними ресурсами. Ми працюємо зараз над тим, щоб фонди відділів обслуговування були максимально оптимізовані та відкриті, але розташовані таким чином, щоб кожен читач міг вільно знайти все, що йому потрібно. Звичайно, на першому плані за такої організації постає проблема збереження фондів. Адже бібліотечний персонал повинен працювати таким чином, щоб максимально знаходитись у полі зору відвідувачів, бути постійно присутнім у залі обслуговування. По суті бібліотекарі стають інформаційними консультантами і водночас – спостерігачами. До 1 вересня свої фонди для читачів відкрили основні читальні зали ОУНБ.

Останнім часом бібліотека разом з традиційними друкованими виданнями активно поповнює фонди документами на новітніх носіях інформації. Десять років тому це були відеокасети, останні роки - видання на компакт-дисках, DVD-дисках. Медіафонд стає все більш популярним серед читачів бібліотеки. Сьогодні у бібліотеці налічується до 3-х тисяч таких документів, але це надзвичайно малий відсоток. На жаль, на достатнє поповнення медіафонду нам бракує коштів. Цей фонд працює у відкритому доступі у відділі міського абонементу і всі документи медіафонду видаються додому. Крім того, такі документи мають відділи мистецтв, літератури іноземними мовами, Інтернет - центр.

Наші бібліотеки повинні активніше відкривати фонди, забезпечити відкритий доступ до документів, перетворюватися на сучасні медіацентри з пристроями для їхнього відтворення. Саме на це спрямований проект нашої бібліотеки «Читаємо у новому форматі», який має на меті створення електронного читального залу з 10 медіапристроями. Цей пілотний читальний зал був презентований до Всеукраїнського дня бібліотек.

ТЕХНОЛОГІЇ

2. Розвиваючи і запроваджуючи новітні технології, ми повинні пам'ятати, що „Справжній прогрес той, який робить технологію доступною для всіх” (Генрі Форд).

Сьогодні ми говоримо про нове сформоване покоління наших користувачів, яке називають „покоління Google”. Це молоді люди, які вільно володіють інформаційними технологіями, отримують інформацію переважно з Інтернет – ресурсів, спілкуються у соціальних мережах, купують товари через Інтернет – магазини, навчаються дистанційно у ВНЗ, а також надають перевагу отриманню інформації з електронних бібліотек. Саме ця категорія громадян є віртуальними користувачами бібліотек, які активно працюють з веб-контентом на провідних бібліотечних сайтах світу й України.

Відтоді як був відкритий веб-сайт бібліотеки **www.library.kr.ua**, ми працюємо над його вдосконаленням та контентом з однією метою – зробити наш сайт цікавим, актуальним, інформативним, таким, який відображає життя нашої бібліотеки і культурне життя нашого регіону. І ми досягаємо своєї мети. Так за 2010 рік до сайту звернулись 318 тисяч осіб, в той час як реальних відвідувань до бібліотеки було 174 тисячі.

На сьогодні веб-сайт нашої бібліотеки за обсягом опублікованої інформації є одним з найпотужніших бібліотечних веб-сайтів. Головним завданням для обласної бібліотеки вважаємо створення цифрової бібліотеки, яка розкриває найбільш цінні видання з наших фондів та краєзнавчі колекції. В цифровій бібліотеці також представлені твори місцевих авторів будь – якої тематики. На сьогодні наш електронний читальний зал нараховує понад 100 електронних публікацій. Ми акцентуємо увагу на тому, що доступ до такої бібліотеки повинен бути абсолютно вільним, тобто безкоштовним.

Крім розвитку електронного читального залу працівники нашої бібліотеки власними силами створюють мультимедійні проекти. Серед них - «Єлисаветградський абрис Якова Пауценка».

(В 2006 році громадськість міста Кіровограда відзначила 140 - річчя від дня народження художника архітектури Якова Васильовича Пауценка, творчість якого стала однією з яскравих сторінок архітектурної спадщини м. Єлисаветграда).

- мультимедійний он-лайн проект „Єлисаветградський абрис. Персона українського театру” представляє матеріали фондів ОУНБ ім.Д.І.Чижевського та Кіровоградського обласного краєзнавчого музею до 170-річчя від дня народження М.Кропивницького, 165-річчя від дня народження М.Садовської-Барілотті, пам’ятних дат М.Садовського та П.Саксаганського.

- компакт – диск «Автограф війни» створений до 60-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні за матеріалами виставки, ідею якої підтримали співробітники бібліотеки.

- Одним з останніх є медіапроект з аудіоподкастами «Голоси з війни», який презентований до 65-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Цей бібліотечний проект зібрав аудіозаписи близько 100 свідків війни. Проект знаходиться на веб-сайті бібліотеки. Ми продовжуємо збирати і записувати респондентів.

Кожен такий проект має дві версії: локальну - випуск на оптичному диску та мережеву - публікація на бібліотечному сайті.

Багато років успішним і продуктивним є міжрегіональний кооперативний проект каталогізації української періодики ЦУКК.

Чи є потреба бібліотеці реалізовувати такі соціально і технологічно складні проекти? По-перше, це необхідно нам самим, як громадянам і фахівцям – бібліотекарям. По-друге, вважаємо, що така робота – це вимога часу, це шанс бути необхідним, **«іти в ногу з часом»**. Адже «святе місце порожнє не буде». Завтра за нас це зробить клуб, школа, музей, приватна установа. Хочу зазначити, що мотивація розвивати сучасні технології в бібліотеках абсолютна відсутня. Якщо продовжувати працювати за старими нормативами, то це призведе до того, що бібліотекарі не будуть зацікавлені розвивати нові інформаційні послуги, наповнювати цікавим контентом веб-сайти, робити ретроконверсію або надавати послуги Інтернет-центрів, не буде також розвиватися соціокультурна функція бібліотеки. Вся ця робота ніяким чином не впливає на рівень оплати праці. Нормативи, якими вимірюються наші успіхи, абсолютно застарілі, спонукають не до розвитку бібліотек, а до «розвитку статистики». Основними показниками можуть стати відвідування та книговидача (реальна і віртуальна). Можливо, тоді виникне нагальна потреба швидко розвивати ефективні сучасні технології, соціокультурну і наукову роботу та інше.

3. Бібліотекам регіонального рівня сьогодні дуже важливо відчувати себе не просто частиною соціального простору, але бути провідним ланцюжком місцевої культури. Необхідно будувати партнерські відносини з різними соціокультурними групами, державними установами, громадськими об'єднаннями, творчими спілками, неформальними угрупованнями, бізнес-структурами. При цьому акцент треба зміщувати на взаємодію з партнерами, на надання послуг, необхідних партнерам. Такий формат взаємовідносин підвищує імідж бібліотек, довіру до бібліотек як надійних партнерів, що дає змогу об'єднуватись для рішення завдань, які відповідають спільним інтересам.

На сьогодні ОУНБ ім. Д.І.Чижевського має 10 Угод про соціальне партнерство з громадськими об'єднаннями, творчими спілками та національними товариствами.

При перспективному плануванні роботи ми намагаємося врахувати побажання наших користувачів, проводимо соціологічні дослідження та вивчаємо нашого читача – користувача. Результатом таких досліджень стало відкриття у бібліотеці спеціалізованих центрів, діяльність яких інтегрована в структури відповідних відділів.(Кадри, приміщення, ресурси).

В бібліотеці активно працюють інформаційно – ресурсні центри: «Вікно в Америку», «Мобільна бібліотека ГЕТЕ - інституту», «Центр Європейської інформації», «Канадсько – український бібліотечний центр».

Робота цих центрів спрямована на інформування та ознайомлення громадськості з внутрішньою і зовнішньою політикою країн Європи та Америки, суспільно-політичними та соціально-економічними перетвореннями, з історією, економікою, життям, культурою та традиціями різних народів.

У квітні 2010 року був відкритий «Польський культурний центр», який успішно працює другий рік. На підставі угоди про співпрацю в бібліотеці активно працює обласна громадська організація об'єднання болгар „Нашите хора”, а також спільні заходи з бібліотекою проводять члени „Руського естетичного руху”.

Ефективність роботи центрів підвищується завдяки проведенню **навчальних мовних курсів**, які формують повагу до інших мов, звичаїв, традицій. В Центрах відбуваються найрізноманітніші культурно - мистецькі та інформаційні заходи, презентації, творчі зустрічі та інші цікаві культурні акції. Демонструються фільми про різні країни та обговорюються різними мовами. **Кожний Центр має комп'ютери з безкоштовним доступом до мережі Інтернет.**

Крім того, працюють:

Інтернет – центр

Регіональний тренінговий центр

«Клуб інтелектуальних ігор»

«Літній читальний зал»

«Юридична клініка»

«Приймальня СБУ»

Кіноцентр - «Кіноклуб Екран»

«Інформаційно - консультативний гендерний центр». При цьому центрі працює реінтеграційна програма допомоги жертвам сексуального насильства, які повернулися в Україну і потребують соціальної адаптації, медичної допомоги та психологічної підтримки. Цю роботу здійснюють в партнерстві з бібліотекою громадська організація – Об-

ласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва, члени якої понад 10 років проводять велику профілактичну та просвітницьку роботу щодо запобігання торгівлі людьми, популяризації здорового способу життя, правової освіти населення області, за допомогою активної тренінгової роботи разом з працівниками районних бібліотек.

Протягом 2010 року в рамках проекту „Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області” ОУНБ разом з громадськими організаціями області та ЦРБ провели 506 тренінгів, у т.ч. 481 тренінг в сільській місцевості для бібліотекарів та місцевих громад. Всього до участі в тренінгах залучено понад 6 тисяч осіб, із них переважна більшість – сільські жителі.

Від Грантоотримувача до Грантодавця! Підвищення соціокультурної ролі через організацію міні - грантів.

Новим етапом в проекті «Мережа громадянської освіти» - 2011 став конкурс міні-грантів для районних та міських бібліотек.

На конкурс від бібліотек області було подано 51 проектну заявку, конкурсним журі підтримано 17 кращих заявок, на реалізацію яких кожна бібліотека – переможець отримала по 5 тис. грн. Важливою складовою всіх проектів була співпраця з місцевими громадськими організаціями.

Ось декілька прикладів успішних проектів, реалізованих спільно з місцевою громадою в містах та районних центрах області:

- **Проект „Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів”** (Онуфріївський район). Реалізація проекту сприяла створенню веб-сайту громадськості Онуфріївського району та ще низки тематичних сайтів.

- **Проект „Збереження творчої спадщини та історичної пам’яті болгарського народу”** (Вільшанський район), мета якого - поширення та поглиблення знань, об’єднання населення навколо громадського краєзнавства. У рамках проекту проведено 5 значних заходів, у яких взяли участь 180 жителів місцевої громади. В місцевих жителів зібрані інформаційні та фотоматеріали, які згруповано у тематичних папках-досьє.

- **Проект «Школи здоров’я створюємо самі»** (Маловисківський район), спрямований на популяризацію здорового способу життя серед дітей та юнацтва; розвиток розумових здібностей; фізичний розвиток дітей та підлітків.

- **Проект „Створення центру відповідального батьківства”** (Світловодський район), підготовлений з метою утвердження в суспільній свідомості, особливо молоді, фундаментальної цінності родини, зміцнення правових та моральних засад сімейного життя,

підвищення авторитету та стійкості шлюбу, підготовки молоді до усвідомленого батьківства та материнства. Завдяки проекту створені: центр відповідального батьківства, 15 консультаційних пунктів у сільських бібліотеках району та підготовлено 15 волонтерів, які працюють в консультаційних пунктах.

Працівники районних і міських бібліотеки, які взяли участь у конкурсі міні-грантів, зрозуміли, що будуючи взаємовигідні та довгострокові взаємовідносини з партнерами, бібліотека підвищує соціальну ефективність своєї діяльності у місцевій громаді.

4. Бібліотека – це місце, де навчаються все життя!

Я не буду зупинятись окремо на методичній роботі бібліотеки. Але хочу звернути увагу на особливе значення тренінгової складової в цьому напрямку. (Проекти Мережа Громадянської Освіти, Бібліоміст, LEAP).

З 2003 року навчальні тренінги для користувачів бібліотек – це наша традиційна робота.

Те, що сьогодні такий напрямок роботи бібліотек є перспективним свідчать і соціологічні дані щодо поступового збільшення людей, які хочуть навчитись роботі з комп'ютером. За словами соціологів, ця цифра достатньо оптимістична. Ще вісім років тому кожен п'ятий українець стверджував, що він вміє користуватися комп'ютером. Водночас 79,8 відсотка зізнавалися, що не вміють і ніколи не користувалися комп'ютером.

Зараз кількість „комп'ютерно-неграмотних” серед українців скоротилася до 54,7 відсотка. Ще третина українців користуються комп'ютерами час від часу, а 15,2 відсотка працюють із ними на постійній основі, зауважує автор дослідження Наталія Бойко.

За словами соціолога, серед українців, що користуються комп'ютерами, стрімко зростає частка тих, хто щоденно звертається до Інтернету. І ми спостерігаємо, що друкуються статті, реферати, навіть книги, в яких вміщено сумнівні факти, дати, відомості. Це – поле діяльності тепер, а особливо в майбутньому для бібліотекаря - бібліографа, наша роль, як фахівців, які вміють знаходити правдиві джерела, точні дати і факти, грамотно перевіряють посилання, може бути значною і необхідною. Якщо в 2002 році частка користувачів Інтернету складала лише 4 відсотки, то зараз вона перевищує 35. При цьому кожен четвертий з опитаних каже, що вже не уявляє свого життя без комп'ютера, ноутбука чи Інтернету. Більше того, за даними дослідження, навіть у кризові 2008-2009 роки попит на Інтернет-послуги не зменшувався, а навіть зростав. Багато теоретиків з бібліотечної справи вважають, що роль бібліотек у новому

інформаційному суспільстві буде визначатися тим, що вони стануть своєрідними „дверима” для тих, у кого немає можливості долучитися до світу високих технологій. І в цьому напрямку бібліотека успішно працює в різноманітних проектах: «Повагу та знання літнім жінкам», у Всеукраїнській Програмі „Бібліоміст”, проекті «Інтерсвіт» та інших.

Торік у червні бібліотека збільшила можливості для навчання громадян, відкривши Регіональний тренінговий центр за Всеукраїнською Програмою „Бібліоміст”. В РТЦ за Програмою „Бібліоміст” тепер покращують свої інформаційні знання громадяни міста і області та підвищують свою фахову кваліфікацію працівники бібліотек області. У планах реалізації цього проекту навчання 500 бібліотекарів.???

У липні 2011 року відбулось відкриття інформаційного майданчика „Інтерсвіт” для людей з вадами зору. Це грантова підтримка Корпусу Миру США. Завдяки проекту придбано комп’ютерну техніку, а також програмне забезпечення JAWS, яке дає змогу озвучувати текст, придбано також звукові книги. Тут навчають бібліотекарів і користувачів з вадами зору.

5. Відкрита бібліотека, або Бібліотека 2.0

Ми обслуговуємо абсолютно всіх, хто до нас звертається: від 0 до вічності. „Бібліотека – ось найнадійніше місце людини у Всесвіті” (В. Кривулін) і ця місія бібліотек набуває все більшого значення. У західній соціології міста набула популярності концепція „Третього міста”, тобто такого міста, де людина почуває себе захищеною (перші два – це дім і робота). В цьому сенсі бібліотека виконує дуже важливу соціальну функцію. Це – „куточок для відпочинку”, можливість сховатися від тиску технологічного світу.

Бібліотека 2.0 Так ми називаємо не віртуальну, а реальну бібліотеку, діяльність якої ініціюють самі користувачі - читачі. Це – найскладніша робота, але перспективна.

(Света – приклади внизу на стор. Майстер – класи, Мандрівочки)

Шлях, яким ми рухаємося, розвиваємося - знайомий більшості бібліотекарів. Я не згадувала про такі кардинально важливі речі, як необхідність створення стратегії розвитку бібліотек України, про стандарти стосовно електронних документів, бібліотечні мережі, корпоративні проекти та інші проблеми і питання, які необхідно терміново вирішувати. Бо інакше ми можемо опинитися в соціальній ролі «Дальнейшее молчание!» або „Кушать подано!”

Від того, наскільки швидко і ефективно бібліотечне керівництво зуміє вирішити ці питання, залежить не тільки наше місце в

соціокультурній інфраструктурі регіону, але й перспектива подальшого існування бібліотек взагалі, наше майбутнє.

Головне – результат! 22 серпня 2011 року наш колектив отримав нагороду «Честь і слава Кіровоградщини»

Саме таку назву має найвагоміша почесна відзнака області. Вона присуджується за заслуги у забезпеченні соціального й економічного розвитку, проведення заходів із забезпечення законності, прав і свобод громадян, здобуття значних успіхів у виробничій, соціально-культурній, науковій, міжнародній, творчій, громадській та інших сферах діяльності, вагомий внесок у створення матеріальних, культурних і духовних цінностей.

Сьогодні надзвичайно актуальним для українців є питання самобутності. Тому ми проводимо мистецькі зустрічі насамперед для того, щоб кіровоградці знали якомога достовірну історію свого краю, свого міста, своєї держави. А також могли порівняти нашу країну з іншими. Саме тому був запроваджений цикл „Колоритні мандрівочки”. Цьому проекту нещодавно виповнився рівно рік. Спочатку це були зустрічі з нашими земляками, які відвідали європейські країни: Англію, Італію, Іспанію, Данію, Швецію, Норвегію, Польщу, а також північ Росії, Грузію, Йорданію... Ми зустрічалися з викладачами, які побували з науковими відрядженнями у Китаї та Новій Зеландії. І чим більше ми дізнавалися про те, як живуть люди в різних куточках планети, як шанують власні пам'ятки історії та культури, тим більше хотілося дізнатися про своє рідне місто. Тому в цьому році «Колоритні мандрівочки» перетворилися на Віртуальні мандрівки в Єлисаветград. Відомі краєзнавці, мистецтвознавці, працівники музеїв, викладачі розповідали про літературний Єлисаветград часів Винниченка, Маланюка, Тарковського, Чикаленка, Яновського. Чому наше місто називають маленьким Парижем і про сакральне мистецтво, про ікони, що були написані наприкінці 19 століття спеціально для місцевих „богоугодних” закладів і зараз зберігаються в обласному художньому музеї, про металеві ґрати на наших старовинних вуличках - копії кремлівських, петербурзьких ґрат. Керівник кількох археологічних експедицій Микола Тупчієнко кандидат історичних наук, археолог, краєзнавець, автор низки розвідок з проблем давньої історії центральної України, розкрив таємниці нещодавніх цікавих археологічних знахідок, зроблених, зокрема, на теренах нашої області.

Його презентація *“Археологічні пам'ятки України та Кіровоградщини”* про Монастирище Устинівського району, степовий

курган Петрівського району та ін. містила фотоматеріали археологічних досліджень автора.

За червень 2011 року було проведено 22 майстер-класи, в яких взяли участь понад 400 дітей. Були освоєні і проведені такі майстер-класи: орігамі, зайчик-на-пальчик, ляльки-мотанки, ляльки в стилі „тильда”, коники з рогози, монотипія, ниткографія, листівки в стилі пресованої флористики (ошибама), витинанка. Бібліотекарі самі проводили заняття, а також запрошували на зустрічі митців, таким чином сприяючи тому, щоб діти отримували безцінні поради безпосередньо від т.зв. джерел творчості - народних майстрів Людмили Кривенко, Вікторії Пухинди, Лариси Гарбузенко. Також цикл майстер-класів було проведено в липні-серпні на замовлення користувачів. Жінки літнього віку разом з онуками вчилися виготовляти декоративні прикраси з глини, листівки з пресованої флористики і витинанки.

Науково-методична робота бібліотеки у 2010 році: традиції, інновації, перспективи

*Козлова В.А.,
заступник директора
з наукової роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Нова стратегія діяльності науково-методичної роботи полягає у поєднанні поновлених традиційних форм методичного впливу з новими формами і методами роботи. Протягом 2010 року науково-методична робота була спрямована на удосконалення розвитку та управління бібліотечною справою в області, вивчення різних аспектів діяльності бібліотек, проведення соціологічних досліджень, організація безперервної освіти фахівців бібліотек області, надання консультативно-методичної та практичної допомоги.

Бібліотечні послуги населенню Кіровоградської області у звітному році надавали **586 публічних бібліотек**, з них 3 - обласні та 583- публічні бібліотеки у регіонах області, у т.ч. 25 центральних районних (міських) бібліотек, 471 – сільських.

Мережа бібліотек скоротилася на 3 сільських бібліотеки.

В області на кінець 2010 року діяло 15 централізованих бібліотечних систем і 10 – децентралізованих. За відповідним рішенням місцевої влади у цьому році відбувся процес децентралізації Новоархангельської ЦБС.

Залишається проблемною **матеріально-технічна база бібліотек**.

За даними звітів 2010 року 89 бібліотек області потребують капітального ремонту, з них 65 – у сільській місцевості. В аварійних приміщеннях знаходяться 3 бібліотеки: Бобринецька районна та 2 сільські (Плетеноташлицька Маловисківського і Луполівська Ульяновського районів).

На сьогодні не опалюється 200 бібліотек (34%). Найбільша кількість у таких районах: Гайворонський – 18 (із 22), Кіровоградський - 26 (із 44), Новоархангельський – 22 (із 25), Олександрійський 15 (із 33), Ульяновський – 16 (із 20), Устинівський – 15 (із 20).

У 14 сільських бібліотеках відсутнє освітлення, у т.ч. 5 – у Кіровоградському районі.

11 бібліотек переведені в інші приміщення, будемо сподіватися, що з метою покращення умов.

Бібліотечне **обслуговування населення** області здійснювали 1092 бібліотечних працівники, з них 489 - сільських. Спеціальну освіту мають 790 працівників (72%), у т.ч. 310 - сільських.

У 2010 році на повну ставку працювала 751 особа - 68,7% (що на 51 особу менше у порівнянні з 2009), у неповному робочому режимі - 341 особа - 31,3%, переважно - це сільські бібліотекарі.

У 2010 році до послуг публічних бібліотек звернулося **474,1 тис. користувачів**, з них 202,4 тис.- сільських громадян. У порівнянні з 2009 роком, кількість користувачів зменшилася на 9,2 тис., (без обл. б-к), а по сільських бібліотеках - на 12,0 тис. осіб.

Мають тенденцію до зниження і інші основні показники, які характеризують рівень роботи бібліотечних закладів. Зокрема, показник **відвідування** у звітному році склав 3989,4 тис.одиниць, що на 731,6 тис. менше у порівнянні з попереднім роком. Відвідувачам було **вида-но документів 9261,91 прим.(- 248,49 проти 2009 р).**

Пояснення такої ситуації дасть лише ґрунтовний аналіз звітів за 2010 рік, але, звичайно, серед об'єктивних причин будуть - слабка матеріально-технічна база. Сучасного користувача вже не може задовольняти відсутність опалення та нормального освітлення, він вже не хоче бачити старі книги, а, поряд з новими книгами та періодичними виданнями хоче бачити сучасний комп'ютер, він хоче, щоб його обслуговував бібліотекар з відповідним рівнем освіти і культури тощо.

Обсяг **бібліотечного фонду області** складає **8270,26 млн. прим.,** що на 168,57 тис. менше порівняно з попереднім роком.

Протягом 2010 року до бібліотек області **надійшло близько 110 тис. прим. документів (109,94 тис. прим. документів) (- 1,03 тис. проти 2009), вибуло 278,5 тис.,** що на 12,95 тис. прим. менше, порівнюючи з попереднім роком. **% оновлення** бібліотечного фонду по області складає 1,3%, при міжнародному нормативі-10.

Щодо передплати періодичних видань, то на 2011р. вона порівняно з попереднім роком краща: в середньому на 1 бібліотеку - 9 назв, на 1 сільську - 6 назв. Без передплати на цей рік залишились 14 сільських бібліотек, найбільше у Маловисківському районі - 9, а також 10 філіалів Кіровоградської МЦБС.

Важливою умовою **трансформації** бібліотек сьогодні є їх **інформатизація**, яка реально дозволяє і поповнити ресурси бібліотек, і покращити якість обслуговування громадян, і, в цілому, значно підвищити ефективність роботи.

За даними звітів бібліотек 2010 року **комп'ютерну техніку мають** лише 85 бібліотек області (тобто, 14,5%), у т.ч. - 17 (3,6 %) бібліотек - у сільській місцевості. На кінець 2010р. у бібліотеках налічувалося 349 комп'ютерів, з них 24 - у сільських бібліотеках.

Зокрема, завдяки власній проектній діяльності, в рамках Всеукраїнської програми „Бібліоміст”, по 15 комп’ютерів отримали бібліотеки Новоукраїнського району та м. Олександрії.

На сьогодні **доступ до мережі Інтернет** забезпечує 51 бібліотека (7,4% від загальної кількості), з них 8 - сільських бібліотек.

Сьогодні значно **розширилися напрями**, за якими розвивається практика методичної роботи - це аналіз статистичної і фактичної інформації щодо різних аспектів діяльності бібліотек області; моніторинг (у т.ч. на місцевому рівні) виконання державних і регіональних програм; виїзди до бібліотек області з метою надання консультативної та практичної допомоги; довідково-інформаційне та інформаційне забезпечення фахівців бібліотечної галузі; підвищення професійної кваліфікації; видавнича діяльність; висвітлення роботи бібліотек на веб-сайтах, у ЗМІ.

Модератором цієї роботи є відділ науково-методичної роботи і соціологічних досліджень.

Одна з основних функцій методичної діяльності — **аналітична**. Аналіз статистичних даних, планів та інших документів бібліотек області, розкриває динамічність розвитку, об’єктивно свідчить про досягнення за певний період, виявляє проблеми, які необхідно вирішувати, дозволяє оцінювати якість роботи.

Протягом року було підготовлено 8 **аналітично-інформаційні довідок**:

- Публічні бібліотеки Кіровоградщини в цифрах і фактах: рік 2009-й,
- Документні ресурси публічних бібліотек області : поповнення, збереження, використання;
- Метод соціологічних досліджень у вивчення читацьких інтересів у 2009 році”;
- Методичне забезпечення діяльності бібліотек, організація професійного навчання.

Вважаємо за необхідне до аналітичної роботи **залучати фахівців** з галузевих відділів бібліотеки. Так, працівниками відповідних відділів була проаналізована діяльність бібліотек області з пріоритетних напрямків: **краєзнавчого, правового, екологічного, інформаційного**, яку якісно провели М.І.Міщенко (відділ краєзнавства), Т.Ю.Федорова (відділ читальних залів), Т.О.Недашковська (інформаційно-бібліографічний), Н.В.Ракулєнко (відділ документів з питань економіки, виробництва і природничих наук).

Покращити діяльність бібліотек допомагають наукові і соціологічні **дослідження**.

Цю роботу проводить сектор соціологічних досліджень.

Бібліотека брала участь у 2-х всеукраїнських дослідженнях: з питань „**Розподілу у регіонах книг, отриманих за Державною програмою розвитку та функціонування української мови на 2004-2010 роки**”, а також “ *Стану фондів публічних бібліотек України*”, в останньому дослідженні взяли участь 11 бібліотек області.

На обласному рівні було проведено соціологічне дослідження «*Читацька думка користувачів сільських бібліотек – шлях до вдосконалення їх роботи*».

У дослідженні взяла участь значна кількість сільських бібліотек області, крім Вільшанського, Долинського, Знам’янського, Новоархангельського районів.

Були проведені також локальні дослідження - „*Інтернет очима користувачів*” та «*Потреби і запити користувачів міського абонементу, ступінь їх задоволення*».

Зміни, що відбуваються в суспільстві, потребують безперервного розвитку бібліотечного працівника як **професіонала і особистості**.

У звітному році була забезпечена безперервна система підвищення кваліфікації під час проведення семінарів, практикумів, майстер-класів та тренінгів на базі обласних бібліотек.

Навчанням були охоплені різні категорії бібліотечних працівників області, аж до сільських бібліотекарів, професійне спілкування яких обмежується, (в кращому випадку), на районному рівні.

На це були спрямовані: **обласний семінар-практикум “Комфортність обслуговування користувачів”** на базі Маловисківської районної бібліотеки, проведений з участю також обласних бібліотек для дітей та юнацтва; **методичний десант** до бібліотек Устинівської ЦБС; **майстер – класи** для сільських бібліотекарів Новомиргородського, Петрівського, Світловодського районів.

Усім вже добре відомо, що в нашій бібліотеці в минулому році в рамках Всеукраїнської програми «Бібліоміст» був створений **Регіональний тренінговий центр, розміщений** при Інтернет-центрі.

Пріоритетним завданням тренінгового центру є підвищення кваліфікації бібліотекарів області за навчальними модулями „Основи комп’ютерної грамотності”, „Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек”.

У 2010 році у Центрі пройшли навчальну підготовку 10 сільських бібліотекарів Новоукраїнського району та 10 бібліотекарів Олександрійської міської ЦБС, 20 бібліотечних працівників з трьох обласних бібліотек. 10 працівників управління культури і туризму ОДА та

кож пройшли навчання, під час яких знайомилися з доступом до Інтернет-ресурсів органів державної влади.

Зараз у Тренінговому центрі навчаються бібліотекарі Кіровоградської міської ЦБС.

Важливою подією для бібліотек області став ініційований та організований нашою бібліотекою перший за роки Незалежності Обласний форум сільських бібліотекарів Кіровоградщини. Форум став підсумком обласного огляду-конкурсу „Краща сільська бібліотека Кіровоградщини”, який проводився з метою підтримки і розвитку діяльності сільських бібліотек.

Форум ще раз підтвердив, що проблеми функціонування сільських бібліотек області є надзвичайно серйозними і потребують уваги та прийняття відповідних рішень з боку місцевої влади.

Учасники Форуму прийняли Звернення до голови ОДА та голови обласної ради, в якому зазначили, що для вирішення проблем сільських бібліотек області потрібна відповідна регіональна комплексна програма - „Сільська бібліотека”, яка частина програми „Центральний регіон -2015”, яка б визначила стратегію і реальні заходи щодо розв'язання основних проблем сільських бібліотек, їх функціонування та розвитку.

На Форумі були відзначені цінними подарунками бібліотеки-переможці.

Згідно з Положенням, починаючи з 2010 року, Форум сільських бібліотекарів планується проводити у вересні один раз на два роки.

Резонансною подією в області стала щорічна Міжнародна науково-практична конференція „ *Миротворче значення бібліотеки у формуванні толерантності і духовності суспільства*”, яку провела бібліотека 28-29 вересня 2010 року.

У роботі конференції взяли участь наші партнери з Дольношльонської публічної бібліотеки ім. Тадеуша Микульського (м. Вроцлав, Польща), - заступник директора Іоланта Убовська та директор відділу роботи з дітьми Єжи Кумієга, волонтер Пол Грег (м. Далас, штат Техас, США), а також завідувачка відділом наукового аналізу та розвитку бібліотек Національної Парламентської бібліотеки України Інна Олексіївна Цуріна. На конференції також виступили з доповідями відомі науковці, краєзнавці, літератори, керівники об'єднань національних меншин, громадські діячі, директори обласних бібліотек та бібліотек області, представники громадських організацій.

Серед учасників - Михайло Слабошпицький, Григорій Гусейнов, Віктор Громовий, Василь Білошапка, Микола Тупчієнко, Олександр Полячок, Валентина Бажан та ін.

Сприятливу атмосферу, яка позитивно вплинула на весь хід конференції, створила основна доповідь „**Бібліотека – місце зустрічі**”, з якою виступила заступник директора з основної роботи О.В.Ткаченко.

Значне місце в сприянні розвитку бібліотек області належить **проектній діяльності** ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.

Постійно дбаючи про якісне та своєчасне забезпечення інформаційних потреб громадян області працівниками бібліотеки було розроблено і реалізовано цілу низку проектів.

З вересня 2010 року розпочалась робота над реалізацією нового проекту ОУНБ ім. Д.І.Чижевського і громадської організації – ОЖІС - „*Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти Кіровоградської області*”, який є частиною багаторічного масштабного проекту «*Мережа громадянської освіти*». До реалізації проекту були також залучені 25 інформаційно–ресурсних центрів області.

В рамках проекту була проведена низка навчальних заходів для бібліотекарів, а також громадян області.

Для керівників ІРЦ був проведений **навчальний семінар** „ Як створити громадську організацію. Заповнення проектних заявок”, які, в свою чергу, каскадували цей семінар на місцеві громадські організації. Як результат, на сьогодні подано близько 50 проектів, створених громадськими організаціями спільно з бібліотеками області.

Фахівці бібліотеки готують матеріали та беруть **участь в роботі колегіальних органів** – колегіях управління культури і туризму ОДА, міжвідомчій раді з питань бібліотечної роботи при управлінні культури і туризму облдержадміністрації, раді директорів обласних бібліотек, **зокрема:** брали участь у підготовці матеріалів для розширеної колегії за підсумками роботи закладів культури області у 2009 році та окремих засідань; у підготовці документів про діяльність бібліотек Новомиргородського району в умовах децентралізації та бібліотек Долинського району щодо виконання Закону України „ Про внесення змін до Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу”; “круглих столів” в рамках міжвідомчої ради: “ Бібліотека — територія толерантності” та „Розвиток регіонального бібліотечно-інформаційного ресурсу.”

Важливою складовою методичної діяльності є **відвідування** фахівцями ОУНБ ім.Д.І.Чижевського бібліотек області з метою надання методичної та практичної допомоги, перевірки практичного втілення на місцях поставлених завдань та з метою вдосконалення зворотного професійного зв’язку з бібліотеками.

У звітному році було здійснено 53 виїзди до бібліотек області, під час яких відвідано 84 бібліотеки, з них 39 - сільських.

Найбільше виїздів зробили працівники відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень –22, адміністрація – 23, 6 виїздів – відділ читальних залів (А.А.Абгарян), 3 виїзди – інформаційно-бібліографічний, по 2 – відділи міського абонементу та мистецтв, по 1 – відділи комплектування, обробки документів, документів іноземними мовами.

Для фахівців області були підготовлені різноманітні **інформаційні матеріали** регламентуючого, методичного, рекомендаційного характеру та надіслані бібліотекам електронною поштою для практичного використання.

Одним із важливих напрямків методичної діяльності залишається удосконалення фахового рівня бібліотекарів області через щорічні друковані видання. Отже, протягом 2010 активно розвивалася **видавнича діяльність бібліотеки**. Фахівці підготували до видання збірки, що вийшли у місцевих видавництвах, які розкривають кращий досвід роботи публічних бібліотек області, у т.ч. сільських, аналітичні матеріали щодо пріоритетних напрямків роботи, актуальних питань розвитку бібліотек області, які обговорювалися на обласному форумі та міжнародній конференції. **Серед видань:**

- Публічні бібліотеки Кіровоградщини”
- Бібліотечна орбіта Кіровоградщини” вип.3
- Обласний Форум сільських бібліотекарів Кіровоградщини
- Міжнародна науково-практична конференція „ Миротворче значення бібліотеки у формуванні толерантності і духовності суспільства”
- Буклет - ОУНБ ім.Д.І.Чижевського
- Бібліографічний покажчик „Карби одвічних істин Олександра Жовни”
- Каталог „Колекція Кириличних стародруків в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського
- Календарі на 2011 рік

Протягом звітнього року для колективу бібліотеки було організовано **18 професійних навчань**, з них 6 – спрямованих на загальний розвиток колективу, 12 – розраховані на цільові категорії фахівців.

Значну увагу приділяємо **творчим звітам** про участь працівників бібліотеки у міжнародних, всеукраїнських конференціях, семінарах, стажуваннях, зокрема: участь у всеукраїнській конференції з розвитку новітніх технологій, у міжнародній науково-освітній професійній програмі „Європейські і національні стратегії розвитку культури і освіти та роль бібліотек у їх реалізації”, у семінарах - тренінгах в рамках програми „Бібліоміст” (Королівство Данія, м. Київ), у семінарі

„Лідер бібліотечної справи”, у семінарі „Визначення репертуару нових бібліотечних послуг для місцевої громади і користувачів бібліотек”, у науково-практичній конференції „Бібліотека і книга в контексті часу”, в рамках проекту з розвитку ЦЄІ, у міжнародній науково-практичній конференції з краєзнавства, у семінарі-тренінгу з організації роботи ІРЦ „Вікно в Америку” тощо.

Важливою подією для колективу бібліотеки стала нагорода творчої групи на чолі з директором бібліотеки - **обласною краєзнавчою премією імені Володимира Ястребова** за видання ювілейної книги „Бібліотека – свідок і творець історії краю” та створення фільму „Бібліотека: 110 - річчю Кіровоградської ОУНБ ім.Д.І.Чижевського присвячується”.

Протягом року діяльність бібліотеки була широко **висвітлена у ЗМІ** (120 публікацій у пресі, з них 5 – у професійній, 165 телесюжетів та понад 100 радіоінформацій).

Над чим будемо працювати у поточному 2011 році

Продовжуючи здійснювати наступні кроки трансформації методичної діяльності ОУНБ як методичного центру, буде зосереджена особлива увага на наступні напрямки роботи бібліотек області:

- *Реорганізація бібліотечного простору через повне розкриття та вільний доступ користувачів до бібліотечних фондів*
- З врахуванням досвіду бібліотек України приступити до втілення в практику проекту моделі сільської бібліотеки, розробленої фахівцями відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень
- У зв’язку з цим здійснення контролю за питанням покращення комфортності обслуговування користувачів, у т.ч. **щодо змін режиму роботи бібліотек** області, який би відповідав потребам місцевого населення
- Залучення бібліотек області до проектної роботи з метою їх інформатизації, надання інноваційних послуг та підвищення якості обслуговування місцевих громад
- *Забезпечення впровадження інформатизації сільських бібліотек області, у т.ч. оснащення їх комп’ютерною технікою та ліцензійним програмним забезпеченням, постійним доступом до мережі Інтернет за пільговими тарифами.*
- *Забезпечення роботи Інтернет-центрів обласних бібліотек та 25 інформаційно-ресурсних центрів, що діють на базі центральних районних (міських) бібліотек.*

- Забезпечення придбання нових документів на різних видах носіїв інформації та щорічної передплати періодичних видань для бібліотек області.
- *Активне очищення фондів бібліотек області від морально застарілої та зношеної літератури*
- З метою оптимізації фондів сільських бібліотек фахівцям ОУНБ ім.Д.І.Чижевського розробити методичні рекомендації щодо визначення ядра бібліотечного фонду
- Продовження роботи з підвищення рівня професійної освіти бібліотечних працівників області, у т.ч. - в рамках Всеукраїнської програми „Бібліоміст”
- Відродження практики щодо професійного навчання сільського бібліотекаря. В поточному році (листопад) започаткувати День сільського бібліотекаря в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського. Пілотний район – Компаніївський
- Продовжити проведення запроваджено обласного Форуму сільських бібліотекарів Кіровоградщини та обласного конкурсу „Краща сільська бібліотека області”.
- Здійснювати координацію та кооперування методичної діяльності трьох обласних бібліотек

Для виконання першочергових завдань необхідно розробити та прийняти «Програму розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2011-2015 роки» та «Сільська бібліотека», які передбачені Планом заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки, де визначити конкретних виконавців, терміни та джерела фінансування.

Таким чином працівники ОУНБ ім.Д.І.Чижевського продовжать спрямовувати діяльність свого методичного центру на запровадження сучасних інноваційних ідей, з тим, щоб бібліотечні заклади області відповідали зростаючим вимогам сьогодення, потребам користувачів та місцевих громад в цілому.

В своєму прагненні досягати намічених цілей необхідно пам’ятати, що важливим аспектом при цьому є фактор особистості: прагнення її до удосконалення, оволодіння сучасними знаннями та навичками, а також сучасний і творчий підхід до своєї діяльності.

**ОУНБ ім. Д. І. Чижевського
у 2010 році**

*Ткаченко О.В.,
заступник директора
з основної роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Нове – це добре забуте старе... Цей відомий вислів прийшов мені на думку, коли я міркувала над форматом щорічної звітної доповіді про роботу нашої бібліотеки. Підштовхнув мене до цієї думки також стратегічний план розвитку Кіровоградщини – „Центральний регіон - 2015”, в якому акумулюються напрямки роботи в усіх сферах нашого життя на п’ятирічку. В не дуже далекому минулому уся діяльність народного господарства планувалась на п’ять років і звітували за цей період, який вважався найбільш показовим відрізком часу щодо аналізу досягнень. Так сталося, що в цьому році я роблю п’ятий звіт про роботу бібліотеки, тому мені захотілося подивитись на нашу з вами роботу у контексті п’ятирічної динаміки основних показників та робочих процесів. Я думаю, що за цей період часу намітились наявні ознаки змін, які поступово відбуваються у бібліотеці, а також необхідність у трансформуванні нашої роботи, виходячи з пріоритетів місцевих громад, інформаційно – культурні потреби, які ми і покликані забезпечувати.

Тож перейдемо до аналізу наших основних показників діяльності. Планові показники роботи перевиконані як по бібліотеці в цілому, так і по відділах обслуговування. Показник реєстрації користувачів у відділах бібліотеки становить 100,5% від плану. Всього до відділів бібліотеки записалось 32688 осіб, які відвідали бібліотеку 174076 разів. Таким чином, виконання показника відвідування становить 107,9% від плану.

За єдиним квитком у бібліотеці зареєструвалось 12025 читачів-користувачів, що становить 100,2%.

Якщо проаналізувати показники по кожному відділу, то ми бачимо реальне зменшення усіх показників у відділах міського абонементу та читального залу, зменшення книговидачі у відділах документів з питань економіки, виробництва та природничих наук, інформаційно-бібліографічному відділі та міжбібліотечному абонементі.

Проте збільшились показники, а відповідно і навантаження на працівників, у відділах мистецтв, документів іноземними мовами, краєзнавства, рідкісних і цінних документів. Науково – методичний відділ також демонструє позитивну динаміку, хоча показники основної

статистики не є визначальними у діяльності цього відділу. З позитивною динамікою по запису користувачів та кількості відвідувань за ці роки вийшли: інформаційно – бібліографічний відділ, відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук, суттєво збільшив показник відвідування користувачів Інтернет – центр, хоча спостерігається незначне зниження нових користувачів у цьому відділі.

Проаналізуємо основні показники нашої діяльності у порівнянні з 2006 роком, даними п'ятирічної давнини.

(таблиця 1. “Основні показники за підсумками 2006,2010 рр.”)

<i>Відділи бібліотеки</i>	<i>Кількість користувачів</i>			<i>Кількість відвідувань</i>			<i>Книговидача</i>		
	2010	2006	+/-	2010	2006	+/-	2010	2006	=/-
АБ	4524	4741	-	42293	43885	-	80993	83428	-
ЧЗ	12044	12225	-	50608	55566	-	306481	347026	-
ВВЛ	6005	5880	+	20387	18214	+	103273	103459	-
ВМ	2517	2204	+	15850	16371	-	39994	38348	+
ВДІМ	2562	2504	+	11760	10419	+	61654	57801	+
КР	1510	1134	+	6258	4187	+	16080	10813	+
РК	427	331	+	1979	1931	+	3191	2590	+
МБА	83	105	-		0		851	1032	-
НМВ	76	70	+	230	205	+	609	300	+
ІБВ	425	391	+	860	780	+	1758	2006	-
ІЦ	2515	2590	-	23851	19618	+	338	107	+
Всього по бібліотеці	32688	32175	+	174076	171176	+	615222	646940	-

В цілому по бібліотеці спостерігаємо позитивні тенденції щодо реєстрації користувачів та кількості відвідувань, але зменшення видачі традиційних документів.

Тепер розглянемо якісні характеристики складу наших читачів (користувачів), записаних як за єдиним реєстраційним квитком, так і по відділах обслуговування. Звітні дані демонструють незначне, але зменшення запису за єдиною реєстрацією. Але, позитивним є той факт, що за цей період часу збільшився показник кількості наукових працівників та спеціалістів з різних галузей народного господарства як за єдиним реєстраційним квитком, так і по відділах бібліотеки. Цей показник складає 58% за єдиною реєстрацією та відповідно 47% - по відділах. В порівнянні з 2006 роком цей показник збільшився на 10%.

(таблиця 2. „Кількість спеціалістів, зареєстрованих у відділах бібліотеки – 2006, 2010”)

	Зареєстровано за єдиним квитком			Зареєстровано по відділах бібліотеки		
	<i>2010 рік</i>	<i>2006 рік</i>	<i>+/-</i>	<i>2010 рік</i>	<i>2006 рік</i>	<i>+/-</i>
<i>Спеціалісти</i>	<i>7023</i>	<i>6048</i>	<i>+</i>	<i>14877</i>	<i>13297</i>	<i>+</i>
<i>Робітники</i>	<i>463</i>	<i>406</i>	<i>+</i>	<i>571</i>	<i>716</i>	<i>-</i>
<i>Студенти</i>	<i>2457</i>	<i>4654</i>	<i>-</i>	<i>16141</i>	<i>17297</i>	<i>-</i>
<i>Пенсіонери</i>	<i>2082</i>	<i>1250</i>	<i>+</i>	<i>1099</i>	<i>865</i>	<i>+</i>
<i>Всього:</i>	<i>12025</i>	<i>12358</i>	<i>-</i>	<i>32688</i>	<i>32175</i>	<i>+</i>

В той же час суттєво зменшився показник зареєстрованих студентів та учнів. Цей факт говорить про те, що молодь активно переходить на альтернативні джерела інформації, в першу чергу – це Інтернет – ресурси, електронні книги, аудіокниги, популярність яких різко зростає. Тому працівникам бібліотеки треба думати над поповненням репертуару книг на електронних носіях, а також над використанням електронних баз даних, які стають все більш затребуваними серед студентів, аспірантів та молодих фахівців.

У сучасному житті відвідування бібліотеки - це не тільки фізична присутність читача-користувача у стінах самої бібліотеки, але й відвідування веб-сайту бібліотеки, на якому можна отримати інформацію 24 години на добу.

Протягом останніх трьох років показник відвідування бібліотеки у державній статистиці рахується разом із показником звернень на веб-сайт. За останні три роки ми констатуємо зростання популярності електронних ресурсів, а також традиційно високий показник звернень на наш веб-сайт та кількість переглянутих ресурсів. Цікавим є той факт, що у 2010 році кількість віртуальних користувачів удвічі перевищує кількість реальних.

(таблиця 3. „Відвідування бібліотеки, у т.ч. звернення на веб-сайт у 2006–2010 рр.”)

<i>Роки</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>
<i>Кількість відвідувань</i>	<i>171176</i>	<i>174670</i>	<i>174466</i>	<i>167815</i>	<i>174076</i>
<i>Кількість звернень на веб - сайт</i>	<i>320767</i>	<i>325516</i>	<i>593155</i>	<i>256178</i>	<i>317917</i>

Доводиться констатувати, що демографічна ситуація демонструє старіння нації. Все більше людей переходять у пенсійний вік, а молоді залишається менше. Кількість зареєстрованих пенсіонерів збільшилась майже удвічі за ці п'ять років. Цей факт змушує нас розробляти нові проекти по роботі з категоріями громадян, які потребують більшої уваги до них з боку бібліотечного персоналу, залучати їх до активного громадського життя, підвищувати якість їхнього життя шляхом навчання роботі з новітніми технологіями.

Роль бібліотеки, як інформаційно – культурного центру у регіоні, залишається соціально - значущою. Тому з кожним роком до бібліотеки приходять все більше громадян. Сьогодні бібліотека для багатьох громадян залишається єдиним реально доступним способом не тільки отримати вичерпну інформацію, необхідну для освітніх, сімейних чи службових потреб, але й підвищити свою інформаційну грамотність і культуру, подолати інформаційне відставання, особливо для людей третього віку або вразливих верств населення. До того ж бібліотека залишає усі основні послуги безкоштовними. Свідомством такої тенденції є зростання показника відвідування бібліотеки. У порівнянні з 2006 роком громадяни міста і області відвідали бібліотеку у звітному році на 2900 разів більше.

Для задоволення потреб наших читачів у 2010 році з фонду бібліотеки було видано 615222 документи на різних видах носіїв інформації, що становить 113% планових показників.

Якщо простежити динаміку книговидачі протягом п'яти років, то ми бачимо, що кількість традиційних документів на паперових носіях інформації зменшується. Разом з тим, знову констатуємо суттєве збільшення використання медіаресурсів та електронних ресурсів, а також використання ресурсів веб - сайту бібліотеки...

(таблиця 4. „ Видача документів у бібліотеці 2006-2010 рр. ”

Роки	2006	2007	2008	2009	2010
Книговидача	647135	649832	647990	615282	615222
Медіаресурси	14134	4624	3691	2917	6410
Переглянуті ресурси на веб-сайті бібліотеки	796843	815001	833428	692819	774670

Порівняльний аналіз основних показників роботи бібліотеки наочно демонструє сучасні тенденції розвитку бібліотек. Як бачимо, традиційні бібліотечні послуги є затребуваними користувачами, а доку-

ментовидача традиційних друкованих документів – книг, періодичних видань зменшується.

Високий показник видачі медіаресурсів у 2006 році – це показник використання відео- та аудіофонду документів у відділі мистецтв, тоді, коли ця послуга була ще новою і дуже затребуваною і бібліотека активно поповнювала відеофонд. Але технології дуже швидко розвиваються і носії інформації змінюють свій формат. Стрімкий розвиток технологій зумовив зміну носіїв та пристроїв для їхнього відтворення. Перестали видаватись відеокасети, відійшли в минуле відеомагнітофони. Відповідно, зі спадом попиту, не поновлюється фонд відеокасет. Зараз ми розвиваємо фонд на електронних носіях – CD-Rom та DVD-Rom. Саме на медіа - фонд та його використання ми звертаємо увагу останнім часом. Цей фонд набуває все більшої популярності у відділі міського абонементу та у відділі мистецтв.

(таблиця „Галузевий зміст виданих документів у 2006-2010 рр.”)

	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Історія. Політологія</i>	39,7	36,9	37,5	38,8	38,3
<i>Економіка</i>	10,3	10,2	8,9	9,4	9,0
<i>Природничі науки</i>	3,6	4,2	4,8	5,3	5,7
<i>Сільське господарство</i>	0,9	1,1	0,9	1,1	1,1
<i>Техніка</i>	3,4	2,8	2,7	3,2	3,3
<i>Культурологія</i>	0,9	1,1	0,2	0,1	0,1
<i>Мистецтво</i>	5,7	5,3	5,2	6,3	5,8
<i>Спорт</i>	0,4	0,4	0,8	0,7	0,5
<i>Художня</i>	9,1	9,5	9,8	10,2	10,2
<i>Мовознавство.</i>	25,5	27,8	27,4	23,6	25,4
<i>Літературознавство</i>					
<i>Універсального змісту</i>	0,3	0,3	1,5	1,1	1,4
<i>Українською мовою</i>	58	59,4	57,3	55,9	54,9
<i>Російською мовою</i>	33	31,6	33,4	34,1	35,0
<i>Іноземними мовами</i>	9	8,9	9,2	9,9	10,0
<i>Всього за рік</i>	100	100	100	100	100

Аналіз даних про видані документи за галузями знань за останні п'ять років також дає уявлення щодо тенденцій змін у пріоритетах читачів. Зменшується попит на документи з галузей „Історія”, „Політологія”, „Економіка”, „Культурологія”, проте більше стали запитувати джерел з „Природничих наук”, „Сільського господарства”, не на багато, але більше стали читати „Художньої літератури” та „Літератури універсального змісту”. При цих змінах традиційно високим залишається попит, відносно загального масиву виданих документів, на доку-

менти суспільно – політичної галузі, мовознавства та літературознавства тощо, третє місце за рейтингом посідає художня література.

При поповненні наших фондів працівникам треба аналізувати ці показники та відповідно реагувати на запити наших користувачів.

Функція поповнення та зберігання бібліотечних фондів залишається базовою у бібліотечній справі. П'ять років тому ми більш-менш впевнено говорили, що бібліотека – єдине багаторічне зібрання всього розмаїття документів: довідників, словників, енциклопедій, підручників, наукових та науково-популярних видань, художніх творів, мап, періодичних видань. Бібліотечні фонди допомагають отримати освіту та займатися самоосвітою, знайти необхідну інформацію всім, незалежно від віку та роду занять. Сьогодні ці визначення набувають нового сенсу. З плином часу, стрімкими трансформаціями у суспільному житті, гіперактивним розвитком теле- та спутникових комунікацій, Інтернету, ми вже з обережністю кажемо про унікальність бібліотек з точки зору акумуляції та доступу до інформації.

Тому перед усіма працівниками бібліотеки стоїть сьогодні завдання – дуже відповідально і ретельно підходити до питань формування бібліотечного фонду. Фонди бібліотеки важливі не самі по собі, а тільки як засіб, який допомагає виконанню основних цілей і завдань бібліотеки. А основне завдання – забезпечення найбільш зручного доступу, надання послуг та інформації за допомогою найбільш актуальних документних ресурсів, а також кращих українських та світових видань. Треба пам'ятати про меморіальну красназавчу функцію обласної бібліотеки як довічного зберігача місцевих документів. В тому є наша унікальність і необхідність саме для місцевої громади, для якої ми з вами працюємо.

За 2010 рік до бібліотеки надійшло 12325 примірників документів.

За видами документів наші фонди поповнилися на:

- 6643 книги;
- 736 брошур;
- 2923 журнали;
- 444 газети;
- 30 нотних видань;
- 6 мап;
- 49 відеокасет;
- 355 CD-Rom ;
- 178 DVD – Rom.

Українською мовою надійшло 8917 примірників документів (72,3%),

Російською мовою – 2910 примірників документів (23,6%),
 Іноземними мовами – 139 примірників документів (1,1%),
 Мовами національних меншин – 359 примірників документів
 (2,9%).

Основними джерелами надходження були:

- Укрпошта – 3367 прим. (періодичні видання);
- Книгарні – 3314 прим.;
- Обмінно – резервний фонд – 728 прим.;
- Дарунки – 1562 прим.;
- Взамін загублених – 402 прим.;
- Обов’язковий місцевий примірник – 417 прим.;
- Канадсько – український бібліотечний центр – 2535 прим.

У минулому році значно зменшився показник надходження до бібліотеки літератури за Державною програмою „Українська книга” через відсутність фінансування. Проте більше було придбано книг за рахунок бюджетних коштів основного та спеціального фонду, великий відсоток подарованих видань.

(таблиця “Кількість надходжень за 2006-2010 рр.”)

<i>Роки</i>	<i>Надходження</i>
2006	10053
2007	10006
2008	10564
2009	14134, у т.ч. (КУБЦ)
2010	12325, у т.ч. (КУБЦ)

Хочу зазначити, що працівники відділу комплектування в минулому році намагалися працювати таким чином, щоб до бібліотеки надходили найкращі видання вітчизняних та світових видавництв, кращі твори українських сучасних авторів. Як приклад можу назвати кращі книги року: Оксани Забужко „Музей покинутих секретів”, Олеся Ільченка „Місто з химерами”, Марії Матіос „Нація”, Ліни Костенко „Берестечко” та „Гіацинтове сонце”, Василя Шкляра „Чорний ворон”, Григорія Гусейнова „Незаймані сніги: документальні повісті”; книгу – володаря гран-прі на Форумі видавців у м.Львові Галини Тихобаєвої та Ірини Криворучки „Соломія Крушельницька. Міста її слави” та інших; купувалися нові наукові праці та навчальні посібники, які орієнтовані не тільки на студентство, але й на науковців, викладачів, працівників органів державних структур, громадських діячів, фахівців різних галузей народного господарства.

Працівниками відділу комплектування максимально враховувались побажання структурних підрозділів щодо репертуару нових надходжень, вони намагались оптимізувати фонд кожного відділу. Але, хочу зазначити, що до комплектування галузевих відділів повинні більш відповідально відноситись усі працівники. Треба слідкувати за рейтингами кращих видань, вивчати видавничий ринок, дуже уважно працювати із прайсами видавництва під час замовлень документів і працювати колегіально, щоб уникати дублювання книг, яке виникає останнім часом. Крім того, треба не тільки працювати з каталогами видавництва, але і відшукувати інші джерела книгорозповсюдження, у яких є можливості вчасно і швидко купити якусь резонансну нову книгу, яка не завжди швидко потрапляє до великих книготоргівельних фірм.

(таблиця “Оновлення фондів відділів у 2010 році”)

Стандарт ІФЛА від 5% до 10%.

<i>Відділ</i>	<i>Кількість надходжень</i>	<i>% співвідношення до фонду відділу</i>
<i>АБ</i>	<i>1713</i>	<i>4,0</i>
<i>ВВЛ</i>	<i>774</i>	<i>13,7</i>
<i>ВМ</i>	<i>361</i>	<i>1,6</i>
<i>ІБВ</i>	<i>26</i>	<i>2,1</i>
<i>ВДІМ</i>	<i>71</i>	<i>0,6</i>
<i>КР</i>	<i>191</i>	<i>4,3</i>
<i>ВОКЗ</i>	<i>3682</i>	<i>0,03</i>
<i>НМВ</i>	<i>46</i>	<i>2,8</i>
<i>РК</i>	<i>526</i>	<i>2,6</i>
<i>ЧЗ</i>	<i>1900</i>	<i>8,35</i>

Дані цієї таблиці говорять про те, що фонди відділів обслуговування оновлюються по-різному, це свідчить про особливості і специфіку кожного відділу, але у нас є відділи, фонди яких поповнюються відповідно до стандарту ІФЛА – це відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук, відділ читальних залів, майже доходить до стандарту оновлення відділ краєзнавства та відділ міського абонементу. Вважаю, що відділу мистецтв потрібно попрацювати з фондом з точки зору його оптимізації та більшої мобільності, дуже низький відсоток оновлення фонду відділу документів іноземними мовами, що також змушує проаналізувати фонд, хоча за минулі роки цей відділ багато передав документів до відділу основного книгозберігання, а також треба зазначити, що до цього відділу було придбано у

минулому році дуже малу кількість документів у порівнянні з іншими відділами обслуговування.

Формування фонду – це не тільки придбання документів, але і їх вилучення. За звітний період із фонду бібліотеки було вилучено 5589 примірників документів.

Фонди нашої бібліотеки формуються протягом багатьох років і потребують постійної реставрації. Сектором реставрації бібліотеки було відремонтовано 327 документів у т.ч.- зроблено оправи на 187 книг, 140 журналів та газет.

Сектор обмінно – резервних фондів бібліотеки продовжує виконувати функцію колектора для бібліотек області.

За 2010 рік до сектору надійшло 23092 прим. документів, а перерозподілено по бібліотеках області 29160 примірників документів.

Перевиконання планових показників становить по отриманню документів 110%, а по розподілу – 133%.

***(таблиця кількісних показників роботи сектору
ОРФ за 2006-2010рр.)***

<i>Роки</i>	<i>Надходження</i>	<i>Розподілено по бібліотеках області</i>
2006	7192	49870
2007	17854	31033
2008	24008	27659
2009	28009	24360
<u>2010</u>	<u>23092</u>	<u>29160</u>

Аналізуючи показники роботи сектору обмінно – резервних фондів, хочу зазначити, що протягом останніх років навантаження на працівників залишається досить високим, до того ж протягом року працівниками сектору була проведена значна робота щодо впорядкування та опису резервного фонду.

Також у минулому році сектором ОРФ продовжувалась робота з міжнародного книгообміну. Партія найкращої української літератури була відібрана до Польщі для Дольношльонської Публічної бібліотеки ім. Т.Микульського, з якою наша бібліотека активно співпрацює в рамках спільної угоди.

Традиційно кваліфіковано і якісно працює відділ обробки документів та організації каталогів. У 2010 році працівниками відділу технічно оброблено 8871 новий документ, які надійшли до бібліотеки, систематизовано 6633 документи та предметизовано 6861 документ.

Працівники відділу постійно займались редагуванням каталогів, протягом року відредаговано 52000 описів у словнику ЕБД.

До генерального каталогу було включено 7637 та вилучено з каталогів бібліотеки 5683 карток. Поряд з вилученням карток на списані документи із традиційного каталогу, проводиться паралельне вилучення описів з електронного каталогу.

Продовжувалася робота з ретроконверсії карткового каталогу в електронний, було конвертовано 7945 позицій. Але цей напрямок роботи потребує активізації з метою прискорення відображення всього бібліотечного фонду в ЕК.

Довідкова та інформаційно – бібліографічна робота бібліотеки залишається однією з головних бібліотечних функцій. За 2010 рік працівниками інформаційно – бібліографічного відділу було виконано 5555 довідок, а загалом усіма відділами обслуговування бібліотеки - 21151.

Запити користувачів стають все більш складними і різноманітними, зростає виконання бібліографічних довідок за допомогою Інтернет, у минулому році $\frac{1}{4}$ частина усіх довідок була виконана за допомогою Всесвітньої мережі – 5374.

Одним з напрямків роботи відділу залишається інформаційне забезпечення абонентів Вибіркової реферативної інформації, послугами якої користуються 20 абонентів. За звітний період було надіслано 200 сигнальних інформаційних карт з 60-ти тем. Своєчасно склалися оглядові довідки “Хроніка культурного життя Кіровоградщини”.

Ще п'ять років тому назад створення електронної бази даних з аналітичного опису статей періодичних видань було прерогативою саме інформаційно – бібліографічного відділу. Але за ці роки наші бібліографи навчили працювати з описом статей працівників інших відділів. Сьогодні практично усі відділи причетні до цього процесу. За рік до ЕБД аналітичного опису статей було внесено 139858 електронних карток. Звичайно, якість введених описів не у всіх однакова, тому працівникам, які займаються цим процесом, треба проводити постійну редакцію записів, щоб уникати помилок, неприпустимих для бібліотеки, яка має он-лайн каталог, доступний усьому світу. Це престиж і обличчя нашого закладу.

Продовжується реалізація проекту зі створення ЦУКК. Незважаючи на те, що він існує декілька років, проблем менше не стає. Працівникам інформаційно – бібліографічного відділу та відділу автоматизації доводиться вирішувати організаційні питання, розробляти методичні рекомендації з предметизації, проводити експертну оцінку аналітично описаних статей бібліотек – учасниць, а також постійне

редагування. Мабуть, назріла необхідність зустрічі усіх бібліотек – учасниць, щоб обговорити найболючіші питання та проблеми, які заважають працювати оперативно та продуктивно.

Кооперативні бібліотечні проекти є одним з перспективних напрямків нашої роботи, який сприяє підвищенню ефективності бібліографічної діяльності. Таким є наш краєзнавчий бібліографічний ресурс – Кіровоградський регіональний кооперативний каталог, коло учасників якого поступово розширюється. Адміністрування цього ресурсу, яке здійснюють працівники відділу краєзнавства – завдання складне і багатоаспектне. Сьогодні його створюють 14 бібліотек – учасниць, які описують 24 обласні та районні газети. Протягом минулого року до КРКК було внесено 11838 записів. Завдяки постійній навчально – методичній роботі працівників відділу краєзнавства, а також працівників відділу автоматизації, які постійно займаються моніторингом та організаційними питаннями, поступово покращується якість введених описів.

Сьогодні, як ніколи раніше, постає питання трансформації бібліотечної діяльності. На перший план виходить культурологічна функція бібліотек, оскільки бібліотека покликана стати не тільки сучасним інформаційно - культурним центром, але й центром суспільно – комунікативним. У бібліотеці треба створювати можливості для підвищення рівня інформаційної грамотності місцевого населення, надаючи можливість для ознайомлення з подіями і в регіоні, і в світі. Нам треба сьогодні органічно поєднувати просвітницьку та популяризаторську функції. Саме на ці соціальні аспекти спрямовані заходи з популяризації документів, діяльність інформаційно – ресурсних центрів та клубів, різнопланові культурні події, які відбуваються в нашій бібліотеці.

Кожного року зростає кількість масових заходів. І це не тільки традиційна виставкова робота – пасивна форма, але й збільшується кількість активних форм роботи.

(таблиця „Масові заходи у бібліотеці 2006-2010 рр.”)

	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>
<i>Виставкова робота</i>	<i>368</i>	<i>390</i>	<i>418</i>	<i>323</i>	<i>380</i>
<i>Активні масові заходи (презентації, вечори, лекції та ін.)</i>	<i>215</i>	<i>249</i>	<i>270</i>	<i>451</i>	<i>603</i>
<i>Робота бібліотечних центрів та клубів</i>	<i>126</i>	<i>136</i>	<i>201</i>	<i>221</i>	<i>270</i>
<i>Всього заходів:</i>	<i>494</i>	<i>775</i>	<i>889</i>	<i>995</i>	<i>1253</i>

З таблиці ми бачимо, що, залишаючи високим показник виставкової діяльності, ми щороку збільшуємо кількість активних та інтерактивних форм масових заходів. Минулий рік став рекордним за останні п'ять років. Протягом року проведено 1253 заходи, тобто в середньому - по 3 заходи кожного дня. Без урахування виставкової роботи проведено 603 активних масових заходи, тобто 11-12 заходів щотижня, які відвідали 31710 мешканців міста і області.

Всі заходи були спрямовані на допомогу інтелектуальному розвитку читачів і мешканців міста, екологічній та економічній просвіті населення, його національному та духовному відродженню. Охопити у звітній доповіді усі заходи неможливо, але найбільш значущими та резонансними подіями минулого року були заходи, присвячені 65-й річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Цій події був присвячений цілий цикл заходів: презентації виставок, присвячених ювілейній даті, зустріч у відділі краєзнавства Руського культурного центру з ветеранами, чудовий концерт та виставка творчих робіт учасників хору „Ветеран”, який зібрав студентів та викладачів вищих навчальних закладів, працівників культури, громаду міста – понад 130 осіб. Значною та резонансною подією серед циклу цих заходів стала презентація проекту „Голоси з війни”, навколо якого об'єдналися працівники майже усіх відділів бібліотеки, вони зібрали унікальні відомості свідків війни, записали спогади багатьох відомих і невідомих кіровоградців, озвучили голосами твори свідків воєнних подій та періоду окупації Кіровоградщини. Все це унікальне надбання обробили працівники відділу автоматизації і, нарешті, новостворений медіапроект на веб-сторінці нашої бібліотеки та диск з однойменною назвою „Голоси з війни”.

Усі заходи відображені на веб-сайті нашої бібліотеки. Хочу ще зазначити, що у минулому році відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук ініціював нову презентаційну форму виставкової роботи – віртуальна виставка. Ця інновація добре спрацювала і ми констатуємо реальну зацікавленість такою формою презентації виставок з боку відвідувачів веб-сайту бібліотеки, тому запрошуюю інші відділи приєднатися до такої форми виставкової роботи, яка є перспективною для інформування наших віддалених користувачів.

Наша бібліотека протягом усієї історії її існування була центром духовного, культурного життя місцевої громади. Наші двері завжди відкриті для відвідувачів, які розділяють з бібліотекою і повсякденне життя, і урочисті та значущі події. Вже традиційним стало для нас зустрічати гостей під час вшанування і урочистостей обласного рівня, на яких збирається уся еліта нашого міста і області: науковці і

дослідники, літератори і митці, актори і архітектори, громадські діячі і представники влади. У минулому році саме в нашій бібліотеці відзначали лауреатів трьох обласних премій:

- 2 лютого 2010 року відбулося відзначення лауреатів обласної літературної премії ім. Євгена Маланюка, на цьому святі був присутній Голови Національної спілки письменників України Володимир Яворівський;

- 18 травня 2010 року ми відзначали лауреатів обласної краєзнавчої премії ім. Володимира Ястребова;

- 1 липня 2010 року у бібліотеці відбулася урочиста церемонія нагородження лауреатів обласної премії у галузі архітектури, геральдики та вексилології, декоративно – прикладного мистецтва ім. Якова Паученка та презентація V обласної виставки творчих робіт лауреатів.

Саме наша бібліотека мала честь відмітити у серпні славетний 75 - річний ювілей нашого земляка, голови обласного літературного об'єднання „Степ” – Віктора Погрібного.

Культуротворча місія бібліотеки передбачає розвиток соціального ресурсу. Виконуючи суспільно - комунікативну функцію наша бібліотека продовжує традиції співпраці з громадськими та державними установами нашого регіону. Результатом такої співпраці з Об'єднанням поляків Кіровоградщини „Полонія” ім. Кароля Шимановського у минулому році стало відкриття у відділі читального залу Польського культурного центру. З початку функціонування діяльність центру була активною, проведено багато культурно – мистецьких заходів, функціонують курси польської мови, а у червні до Центру завітали консули Посольства Республіки Польща в Україні, які подарували польській громаді сучасний потужний комп'ютер, а згодом голова об'єднання Олександр Полячок передав до Центру багатофункціональний пристрій. 2 грудня бібліотеку відвідали представники Адміністрації Маршалека Нижньосілезького воєводства, які були вражені роботою Центру та бібліотеки взагалі. Яскравим підтвердженням цього є слова з інтерв'ю кореспондентів газети „Україна – Центр” нашої колеги з Дольношльонської публічної бібліотеки ім. Т.Микульського – Іоланти Убовської, яка сказала про роботу нашої бібліотеки так: „...Я вражена рівнем роботи вашої бібліотеки (ОУНБ ім. Д.І.Чижевського), з якою ми співпрацюємо на постійній основі. Я вважаю, що вона (бібліотека) відповідає доброму європейському рівню”.

Всі ці намагання були спрямовані на покращення умов доступу до інформації наших читачів (користувачів), підвищення комфортності

перебування у бібліотеці та розвиток національних меншин нашого регіону. Але не тільки польська громада, яка є дуже активною на Кіровоградщині, висловила бажання співпрацювати з бібліотекою. Активізували свою діяльність Болгарське товариство „Нашита хора” під керівництвом Сергія Осадчого і звернулись до нашої бібліотеки з пропозицією щодо розвитку соціального партнерства. Також прагне до співпраці та більш активного розвитку історично – краєзнавчого та патріотичного виховання кіровоградців громадська організація „Руський центр естетичного виховання”, яку очолює Віра Жижко. Все це дає гарні перспективи для наших громадян – знайти у бібліотеці надійного успішного партнера, а нам - можливість у реалізації наших творчих ідей та цікавих проєктів.

Загалом у бібліотеці працює п’ять інформаційно – ресурсних центрів, у яких протягом року відбулося 270 масових заходів: від презентацій, творчих вечорів, акцій, конкурсів до он-лайнових чатів і скайп – конференцій. Діяльність центрів ми намагаємося максимально відображати на нашому веб-сайті.

Ще однією значною подією для бібліотеки у 2010 році стало відкриття Регіонального тренінгового центру за Всеукраїнською програмою „Бібліоміст”. З червня у РТЦ мають можливість підвищувати свою фахову кваліфікацію бібліотекарі нашої області та отримати відповідні сертифікати. Також у центрі проведено 55 тренінгів для користувачів, у т.ч. 10 тренінгів - для користувачів з обмеженими можливостями, на яких понад 120 осіб навчені роботі з ПК та Інтернет – ресурсами. Крім того, працівники Інтернет – центру постійно надають індивідуальні консультації та проводять індивідуальні тренінги. Таких консультацій було надано 1223, а загалом відвідали РТЦ за півроку його функціонування 1976 осіб.

Співробітники нашої бібліотеки продовжують пошукову та науково-дослідну роботу, використовують новітні технології. Продовжувалась спільна робота працівників відділу автоматизації з працівниками відділу рідкісних і цінних документів над оцифруванням документів для електронного читального залу та створення Обласного реєстру національного культурного надбання. Електронний читальний зал поповнився новими повнотекстовими рідкісними виданнями краєзнавчого характеру, всього оцифровано 8 книг та 17 статей з журналу „Киевская старина”. Вперше у минулому році ми приєднались до міжнародного проєкту зі створення електронної бібліотеки рідкісних і цінних видань польською мовою, який розпочали наші польські партнери з Публічної бібліотеки м.Вроцлава. Працівниками вищезазначених відділів була оцифрована та додана до

Світових ресурсів книга польською мовою „Вибрані поезії” Марії Конопницької. Ця книга вперше представлена в Інтернет – сегменті і є унікальним прижиттєвим виданням поетеси у 1908 році у м. Кракові.

Одним з інноваційних напрямків діяльності нашої бібліотеки є проектна діяльність. Опинившись у складних умовах свого існування, ми давно усвідомили, що без проектної роботи немає перспектив розвитку бібліотеки. Минулий рік був плідним на проектну діяльність, у бібліотеці продовжували свою реалізацію 5 проектів, підтриманих з боку різних фондаций та 3 проекти внутрішньобібліотечних, які були ефективними та неспрямованими на розвиток та підтримку інформаційно – ресурсних центрів в області та у бібліотеці, розвиток нових технологій та інформаційних ресурсів, підтримку та розвиток власних веб-ресурсів, їхню соціалізацію:

- проект, за підтримки Фонду демократії США, „Мережа громадянської освіти”;
- проект, за підтримки МФ „Відродження”, „ Функціонування центру Європейської інформації”; проект, за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США, „Вікно в Америку”;
- проект, за підтримки Інституту Гете „Функціонування заочного абонементу у відділі документів іноземними мовами”;
- проект „Бібліоміст”, за підтримки Фонду Білла та Мелінди Гейтс та USAID (агенції з міжнародного розвитку США), який працює не тільки у напрямку функціонування РТЦ, а також за (пропонує-за окремою) Програмою „Бібліоміст” реалізується ще один проект бібліотеки „Читаємо в новому форматі” (відкриття електронного читального залу);
- проект „Вивчення потреб працівників галузі освіта та залучення їх до користування Кіровоградською ОУНБ”, спрямований на виявлення потреб користувачів – освітян та причини позитивної динаміки відсотку цієї категорії в нашій бібліотеці;
- проект КРКК „Розвиток та підтримка інформаційного ресурсу нашого регіону”;
- проект ЦУКК „ Розвиток та підтримка українського сегменту періодичних видань”.

Завдяки проектній діяльності у минулому році на розвиток бібліотеки було залучено 116 тис. грн. Все це - пряме інвестування у бібліотеку для підвищення комфортності та розширення спектру послуг для наших читачів – користувачів.

Шановні колеги! Минулий рік був дуже плідним для нашої бібліотеки, але всі ці досягнення не дають нам можливості почивати на лаврах. Сьогодні працювати бібліотекарям стає все складніше. Стрімкий розвиток інформаційно – комунікативних технологій ставить бібліотеки перед проблемою відтоку реальних користувачів, зміні їхніх потреб, інтересів та уподобань. Реалії сьогодення вимагають від нас змінювати зміст, форми та методи роботи, розробляти нові стратегії діяльності та розвитку бібліотеки. На перший план виходить оцінювання ефективності роботи бібліотеки, яка визначається багатьма критеріями, але основним критерієм є наявність читачів – користувачів. Від того, яким контентом буде наповнена реальна та віртуальна складова нашої роботи, залежатиме наше з вами майбутнє. У нас немає часу для перепочинку, вже зараз нам усім разом треба думати, якою буде наша бібліотека у XXI столітті, десять років якого ми так швидко прожили. Давайте усі разом розвиватися, вдосконалювати нашу професійну майстерність. У нашій бібліотеці працюють люди, небайдужі до бібліотечної справи, якій ми присвятили своє життя. Ми чекаємо від усього персоналу нових цікавих ідей, творчих задумок, креативних рішень, які будуть і надалі забезпечувати успішність нашої роботи і життєдіяльність бібліотеки.

Наприкінці свого виступу хочу подякувати усім працівникам нашої бібліотеки, які допомагають людям користуватись світовим інформаційним надбанням.

СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ. АНАЛІТИЧНІ ДОВІДКИ

Робота бібліотек з вразливими верствами населення Аналітична довідка за матеріалами річних звітів 2010 року

Білаш Н.М.
завідуюча відділом
міського абонементу
ОУНБ ім. Д.І.Чижевського

Останнім часом завдання гуманізації бібліотечного обслуговування стало надзвичайно важливим. Особливо коли мова заходить про обслуговування бібліотекою вразливих верств населення. Специфіка обслуговування таких користувачів полягає у тому, що вони більш вразливі, гостріше потребують простого людського спілкування. Ці люди вбачають у бібліотекареві і лікаря, і психолога, і людину, до якої можна звернутися з різними проханнями. Таких користувачів дуже важливо вислухати, дати їм слушну пораду, приділити їм більше часу, ніж іншим категоріям користувачів.

Чи можливо всі багатства відділу віднести до інформаційних скарбів? В тому числі те, що наповнено не лише відомостями. Звичайно - ні. Адже ми працюємо з людьми і не можна не звернути увагу на те, що реалії сьогодення впливають на наше життя в цілому та на роботу бібліотек зокрема. У бібліотеки є свої особливі, покладені на неї завдання — постійно піклуватися про людську душу. Бібліотека з радістю приймає цей виклик, забезпечуючи в своїх стінах спокій духу, втіху у печалі, моральне оновлення і щастя. І це потрібно робити для кожної окремої людини, що є ще однією відмінністю бібліотеки від закладу інформаційного характеру.

За останні роки змінився склад наших читачів. З'явилися нові категорії користувачів, серед яких вразливі категорії населення в т. ч. інваліди, пенсіонери, безробітні, багатодітні сім'ї. Звичайно, цими групами опікуються відповідні соціальні служби. Ми, бібліотекарі, в свою чергу, теж повинні вчасно реагувати на проблеми громадян.

Аналіз роботи бібліотек області за 2010 рік показує, що всі бібліотеки проводять роботу з вразливими категоріями населення. Але простежується нерівномірна активність. Бібліотеки Кіровоградщини не залишаються байдужими до проблем одиноких людей, інвалідів, людей похилого віку, ветеранів війни. Створені бази даних осіб, які потребують допомоги бібліотек. Дані категорії користувачів мають пільги на бібліотечні послуги, для користувачів з обмеженими фізич-

ними можливостями практикується книгоношення та замовлення літератури по телефону. В бібліотеках проведено низку заходів, які покликані привернути увагу громадськості до проблем людей, які потребують особливої уваги. Бібліотеки проводять значну роботу спільно з соціальними службами.

Для виконання завдань з вразливими верствами населення були організовані виставки, перегляди літератури, проводились різноманітні заходи: уроки доброти, уроки милосердя, етичні бесіди, години моралі, тренінги, години історичної правди, усні журнали.

Розвиток громадських організацій та їх допомога громадянам у вирішенні різноманітних проблем породжує існування волонтерського руху та волонтерів. Це привертання уваги громади до найгостріших проблем та способи їх вирішення. Центральними районними бібліотеками були проведені тренінги з питань волонтерського руху ("Третій сектор в Україні. Волонтерство"), до яких пізніше підключилися сільські бібліотеки в проведення заходів на місцях. Адже волонтери повинні знати і вміти допомагати самотнім, престарілим, інвалідам. Волонтерство - це важливий аспект соціальної відповідальності та один простий спосіб для кожної людини зробити внесок у покращення життя суспільства. І дуже відродно, що цьому навчають саме в бібліотеках.

Основними напрямками в роботі з вразливими верствами населення стали: робота з ветеранами Великої Вітчизняної війни, з людьми похилого віку, інвалідами, багатодітними сім'ями, безробітними.

2010 рік ознаменувався 65-ю річницею Перемоги у Великій Вітчизняній війні, до того ж був проголошений Роком Ветеранів. Всі бібліотеки області взяли активну участь у проведенні заходів, присвячених Дню Перемоги. Найактивнішими були бібліотеки Бобринецького, Гайворонського, Добровеличківського, Кіровоградського, Маловисківського, Новоархангельського, Новоукраїнського, Олександрівського, Світловодського районів. Цікавими і змістовними заходами відзначились також Олександрійська районна бібліотека, яка провела презентацію книги В.Даценка "Щоб пам'ятали. Кіровоградщина в роки війни"; бібліографічний огляд літератури "Війна у творах письменників - земляків"(Липнязька с/б Добровеличківський р-н) та стенд "Наше село в роки війни"(Гаївська с/б Добровеличківський р-н). Бібліотекарі Компаніївської ЦБС та с/б району записали спогади ветеранів війни, партизанів, очевидців воєнних подій і створили папки "Війна - трагедія людська" та "Безсмертям осяяний подвиг".

Напередодні Дня Перемоги в музеї історії Устинівського району, бібліотека для дорослих провела зустріч з ветераном Великої Віт-

чизняної війни Хорошиловим О.Ю. з учнями Устинівської ЗОШ І - ІІІ ст. В Седнівській б/ф для учнів школи проведено урок історії "Наша славна Перемога". Мальчевською б/ф вечір-зустріч "Фронтовики з сімейного альбому". Степанівська б/ф - урок пам'яті "Наші земляки у роки війни" та книжкова виставка "Війні немає забуття".

У бібліотеках Новгородківського району до 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні проведено тиждень пам'яті "Ця пам'ять вічна, пам'ять ця жива "; урок мужності "Ті дні у пам'яті народній"(Петрокорбівська с/ф); виставка дитячих малюнків "Хай завжди буде сонце, хай завжди буде мир" та проведено літературно-музичну композицію "Нам 41-й не забути, а 45-й славити в віках"(Верблюзька с/ф №1); година пам'яті "Дорогами болю" (Куцівська с/ф); заочна подорож воєнними стежками "Немеркнуче світло Велико-го подвигу"(Н.-Андріївська с/ф).

Серед заходів Новомиргородської райбібліотеки відбулися голосні читання рядків з фронтового листа. А ветеранів, що проживають на території с. Попівка Кіровоградського р-ну, бібліотекар Попівської с/б привітала з днем Перемоги у радіопередачі "Вітання".

Впадає в око зв'язок заходів воєнної тематики та краєзнавчої, що має на меті виховувати у підростаючого покоління поважне ставлення до ветеранів - земляків Великої Вітчизняної війни. Подібні заходи також сприяють соціальному становленню та розвитку молоді, по-вазі до національних історичних цінностей.

В рамках обласної акції "Зірка пам'яті", ініційованої головою обласної державної адміністрації Сергієм Ларіним та на честь 65-ї річниці визволення України від німецько-фашиських загарбників, у Кіровоградському районі пройшло чимало заходів, на яких вшановували ветеранів. Про ці заходи йшла мова у статтях "Війна далека... Але пам'ять з нами" (газети "Народне слово" та "Зоря"). У "Віснику Голованівщини" у статтях "Недитячі спогади про війну" та "Пройдуть роки" висвітлювалась робота Голованівської райбібліотеки для дорослих ім. С.В.Шеврякова. Свою роботу висвітлювали в районній пресі працівники Устинівського та Ульяновського районів у статтях: "Роки війни - століття пам'яті" ("Трудівник Устинівщини". Устинівка), "Дай Боже ніколи війни нам не знати"та "Ветерани й школярі на одній сцені"(Районна газета. Ульяновка).

Протягом 2010 року одним із пріоритетних напрямків роботи бібліотек області була робота з людьми поважного віку. 1-го жовтня світ відзначає Міжнародний день громадян похилого віку. В цей день ми віддаємо шану людям старшого покоління. З нагоди цього свята

бібліотеками було проведено низку заходів, мета яких - виховувати повагу і любов до людей старшого покоління.

Значна робота в цьому напрямку була проведена в Олександрівському районі. Тут і вечір спогадів, і година спілкування; конкурс "Супербабусі" та зустріч з цікавими дюдьми; голосні читання та посиденьки. А в рамках циклу "Пам'ять - енергія вічності" пройшли урок спогадів, вечір-портрет, година історичної правди, усний журнал. Хвилюючою і приємною була зустріч за круглим столом трьох поколінь, яка мала назву "І пам'ять серця, і вічний смуток, і біль священний ділимо навпіл". Світловодською РЦБС також проводилися заходи з людьми поважного віку. Це - година спілкування "Душі людської доброта" (Глинська бібліотека); година спілкування "Зорепадом летять роки" (Григорівська бібліотека), на яку були запрошені члени клубу "Любителів співів" та оформлена тематична поличка "Куточок пенсіонера". Година милосердя "Краплини в келиху мудрості" була проведена Голованівською РБ для дорослих ім. С.В.Шеврякова. Бібліотекарі Новоукраїнського району не залишилися осторонь. ЦРБ була проведена година доброти "Коли в серці живуть добринки". Свято відпочинку для людей похилого віку запропонували бібліотекарі Захарівської с/б. А в Кропивницькій №1 с/б пройшла година спілкування "Не пройти повз знедолену душу". Уроком милосердя "Чи неповторне можна повторити?" відзначили День людей похилого віку у Вільшанській бібліотеці Новоархангельського району. В Новгородківському районі були проведені наступні заходи: тематичний вечір "Літа на зиму повернули" (Митрофанівська с/ф); година милосердя "Людським теплом і добротою хай зігріваються серця" (Петрокорбівська с/ф), яка дозволила користувачам висловити свою безмежну щирю любов до своїх бабусь, дідусів, та турботу про всіх, хто потребує піклування та допомоги. А Онуфріївська ЦРБ підписала договір на проведення масових заходів з Онуфріївським геріатричним будинком.

Ставлення суспільства до людини з особливими потребами є певним мірилом його цивілізованості. За минулий рік у бібліотеках області були проведені заходи для людей з обмеженою мобільністю, мета яких - звернення уваги громадськості на проблеми людей з обмеженими фізичними можливостями. Найактивнішими в цьому напрямку роботи були наступні райони: Знам'янський, Кіровоградський, Компаніївський, Новгородківський, Ново український, Олександрівський, Онуфріївський, Світловодський.

В рамках програми "Організація дозвілля населення" бібліотекарі Онуфріївської ЦБ обслуговують людей похилого віку та інвалідів за місцем проживання, методом подвірних обходів книгоно-

ші. Бібліотека співпрацює в цьому напрямку з Територіальним центром соціальних служб по обслуговуванню пристарілих та одиноких, інвалідів. Для дітей з обмеженими фізичними можливостями пройшли святкові заходи до Дня захисту дітей.

Постійна увага приділялася обслуговуванню користувачів-інвалідів в бібліотеках Світловодського району. Робота в цьому напрямку проводилась при тісній взаємодії партнерів: Управління соціального захисту населення та Територіального центру по обслуговуванню одиноких та інвалідів. Залучалися також волонтери: 85 книгош-волонтерів обслуговували 276 людей, які самостійно не в змозі відвідувати бібліотеку.

В напрямку соціальної підтримки населення активно працює Компаніївська ЦБС. Для людей похилого віку, ветеранів, інвалідів проведено благодійну годину, годину милосердя, урок милосердя, урок моралі, урок доброти. Кіровоградська МЦБС також не задишилась осторонь. Бібліотекарі філій № 8, 12, 16 та ЦБ стали авторами проекту "Чути тих, хто не чує", основною метою якого є надання допомоги людям з вадами слуху, збагачення їх духовного світу через читання, розширення спілкування, забезпечення повного і оперативного задоволення інформаційних потреб. Для цього створені папки-досьє. Важливим напрямком у роботі є правова просвіта. До послуг інвалідів література правового та довідкового характеру.

До Міжнародного дня інвалідів Новгородківською РБ була організована бібліотечна вітальня "Твори добро на радість людям". Присутні обговорювали що таке милосердя, доброта, чуйність, співпереживання, чи можна вилікувати цими почуттями хвору або знедолену людину. Обговорили, як можна допомогти повірити в себе людям, яких доля обділила здоров'ям та повноцінним життям.

Знам'янською ЦБС до Міжнародного дня інвалідів була проведена низка заходів, серед яких урок милосердя "З добром і щирістю в очах" (бібліотека №2); година доброти "Дивіться на нас як на рівних"(ЦУМБ); бібліотекарі міської бібліотеки №3 оформили книжкову виставку "Добро врятує світ". В цій же бібліотеці триває співпраця з Олександрійським навчально - виробничим підприємством Українського товариства сліпих. Для людей з вадами зору привозять літературу, озвучену на касетах. Також проводяться спільні заходи з Кіровоградською Асоціацією "Громадські ініціативи" благодійною організацією "Відкрите серце", Знам'янською міською організацією Червоного хреста, Міською організацією інвалідів "Мрія".

Новгородківською райбібліотекою До Міжнародного дня інвалідів організована бібліотечна вітальня "Твори добро на радість лю-

ням". Присутні обговорювали що таке милосердя, доброта, чуйність, співпереживання, чи можна вилікувати цими почуттями хвору або знедолену людину. Обговорили, як можна допомогти повірити в себе людям, яких доля обділила здоров'ям та повноцінним життям.

Протягом року в бібліотеках області проводилась робота з дітьми пільгових категорій в тому числі сиротами, інвалідами, та з такими, що залишились без батьківського піклування. Приділялася увага дітям з багатодітних сімей. Онуфріївська РБ вже не один рік співпрацює з Районним центром соціальних служб у справах сім'ї, дітей та молоді, з селищною радою, зі школою, відділом у справах неповнолітніх РДА. Чимало заходів проведено з цими організаціями для дітей пільгових категорій. У березні 2010 року в приміщенні школи естетичного виховання відбувся районний фестиваль "Повір у себе" для дітей з обмеженими можливостями та огляд-конкурс "Таланти багатодітних родин". Про ці заходи бібліотекарі подали інформацію в газету "Придніпров'я". З дітьми - сиротами проводили роботу також в Олександрійській міській ЦБС та Олександрійській районній ЦБС.

Безробіття... На жаль це явище не оминуло України, і кожен з нас це добре відчуває, адже в кожному регіоні країни є люди зі статусом безробітних. Для того, щоб знайти потрібну роботу, людина повинна володіти інформацією. Протягом минулого року бібліотеки проводили активну роботу з такою категорією як безробітні. Олександрійська ЦРБ та бібліотеки - філії підготували матеріали за темами: "Створюємо власний бізнес", "Світ професій", "Зелений туризм - самозайнятість населення", "Ярмарка вакансій". Бібліотеки співпрацювали з районними центрами зайнятості. Були проведені тренінги з даної тематики ("Право на працю. Безробіття"), на яких безробітним була надана інформація з питань працевлаштування, трудового законодавства. Районними бібліотеками випускаються буклети на допомогу безробітним (Бобринецька РБ для дорослих - буклет "Як шукати, щоб знайти. Поради безробітньому"; Маловисківська - "Безробіття: ваші права - ваші обов'язки").

Є ще одна категорія користувачів, з якою працює Центральна бібліотека для дорослих Олександрівського району (сmt Олександрівка). На території селища Олександрівка розміщений виправний центр № 104 в Кіровоградській області. Виправна колонія мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами утримання. Багато засуджених живуть із своїми сім'ями на поселенні в селищі, але багато хто з них після закінчення строку покарання залишився проживати тут.

У реабілітації цієї категорії людей є багато проблем. Розуміючи необхідність підтримки даної категорії користувачів бібліоте-

ки та з метою залучення нових, Олександрівська районна бібліотека, спільно з громадою селища, вирішила підвищити поінформованість та освіченість таких людей, подолання через Інтернет, який є у бібліотеці, інформаційної замкнутості, сприяння реабілітації та інтеграції в громадянське суспільство, взявши участь у третьому раунді Конкурсу «Бібліоміст» проектів співпраці бібліотек з місцевими громадами і за підсумками вийшли переможцем. Комісія підтримала проект «Дамо засудженим шанс у громаді». В рамках реалізації цього проекту бібліотекарі прагнуть збільшити кількість відвідувачів у бібліотеці, дізнатися про потреби ув'язнених та звільнених з місць позбавлення волі, розширити наявний спектр послуг, продемонструвати корисність бібліотеки громаді. Багато ув'язнених та звільнених з місця покарання - це творчо обдаровані люди. Бібліотекарі планують допомогти зібрати та організувати виставку умільців "Краса земна - і висота духовна" та випустити збірку творів. Вивчивши думки користувачів та працівників про ув'язнених бібліотекарі дійшли висновку, що потрібно ще багато працювати в цьому напрямку як бібліотеці, так і громаді селища.

Висновки та рекомендації.

- Заходи з вразливими верствами населення є одним з пріоритетних напрямків роботи бібліотек.
- Звіти свідчать про те, що бібліотеки є центрами інформації, культури, спілкування і тим самим виконують основні соціальні функції: інформаційну, освітню, дозвіллеву.
- Бібліотеки часто самі ініціюють проведення заходів спільно з соціальними центрами, застосовуючи різноманітні форми і методи.
- Бібліотекарі створюють і працюють у проектах, метою яких є надання інформаційної допомоги вразливим верствам населення, збагачення їх духовного та морального світу, розширення сфери спілкування.

Для більш ефективної роботи з вразливими верствами населення необхідно:

- Постійно вивчати та задовольняти інформаційні потреби даної категорії населення.
- Зміцнювати зв'язки бібліотек з органами місцевої влади та місцевого самоврядування.
- Сприяти розвитку волонтерства шляхом проведення тренінгів у бібліотеках.
- Ширше висвітлювати роботу бібліотек з даного напрямку в ЗМІ.

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У БІБЛІОТЕКАХ РЕГІОНУ

*Демещенко Л.І.,
зав. сектором
соціологічних досліджень
Заслужений працівник культури України
Циганкова Л.О.,
зав. відділом науково- методичної роботи
і соціологічних досліджень*

Соціологічні дослідження - це система логічно послідовних методологічних та організаційно-технічних процедур, зв'язаних між собою єдиною метою – одержати достовірні дані про явища або процеси для їх наступного використання.

На основі зібраної інформації приймаються управлінські рішення, виробляються конкретні рекомендації щодо переорієнтації домінуючих функцій бібліотеки, розвитку інформаційних ресурсів та послуг для створення позитивного іміджу в суспільстві.

Соціологічне дослідження в бібліотеці – це наукове дослідження, спрямоване на систематичний збір, відображення й аналіз фактографічної інформації щодо потреб, думок, мотивацій, ставлень, поведінки індивідуальних та групових користувачів бібліотеки.

Соціологічні опитування допомагають бібліотекам: спрогнозувати збільшення споживчого попиту на асортимент і якість культурних, довзвілевих послуг, вірно визначити репертуар і тематичну спрямованість масових заходів, тобто, що, і в якій кількості готувати для читачів.

Соціологічні дослідження – незмінне джерело інформації, яке дозволяє враховувати освітні, інформаційні і культурні потреби населення, вибудовувати належні відносини з органами влади і управління, залучати до роботи бібліотеки, увагу і фінансову підтримку спонсорів, визначати місце тієї чи іншої бібліотеки на ринку бібліотечно-бібліографічних послуг і, враховуючи всі ці обставини, сформулювати місію бібліотеки, її імідж в очах користувачів.

Сьогодні соціологічні дослідження самостійно проводять центральні бібліотеки, підключаючи бібліотеки своїх регіонів.

Їхня тематика досить різноманітна і має актуальний характер. Треба відзначити, що бібліотеки завжди намагаються оперативного реагувати на зміни, які відбуваються у суспільстві, й безпосередньо або опосередковано впливають на бібліотечне життя.

Більшість бібліотек регіону проводять міні-дослідження на абонементних: бесіди, тестування, спостереження, анкетування, аналізи читацьких формулярів і статистичних даних з метою виявлення потреб користувачів. Протягом року ведуться облік незадоволеного попиту, облік читацьких думок і відгуків, які періодично уважно вивчаються і враховуються в роботі. Плідно працюють в цьому напрямку бібліотеки м.Світловодська, Голованівського, Гайворонського та Новоархангельського районів.

Так, центральна бібліотека м. Світловодська вивчала думку читачів щодо їх ставлення до класичної літератури:

був проведений статистичний аналіз бібліотечного фонду даної тематики;

зроблений аналіз щоденників роботи бібліотек щодо проведення заходів з даної тематики;

проведене опитування серед користувачів.

Проаналізувавши відповіді на анкети користувачів, результати статистичного аналізу фонду, переглянувши бібліотечну документацію і сценарії масових заходів з даної теми були зроблені висновки.

Потрібно активізувати читання класичної літератури шляхом нетрадиційних заходів:

– організувати інтернет-читання;

– проводити електронні презентації творів, бібліографічні огляди.

Ця робота дала позитивні результати.

Предметом соціологічних досліджень досить часто стає сама бібліотека з точки зору її ролі та місця у житті громади та сам бібліотекар, як професіонал.

Так, в бібліотеках Гайворонського, Ульяновського, Добровеличківського районів проведено анкетування „Наша бібліотека очима читачів”, „Бібліотека і сьогодні: проблеми і перспективи”, „Бібліотека і бібліотекар: погляд професіонала”, „Сучасна бібліотека, якою їй бути?” і т.ін. Це анкетування показало, що, на жаль, негативні процеси, які відбуваються в суспільстві, не проходять безслідно і для бібліотек. Вони ускладнюють їх роботу. Разом з тим було приємно дізнатись, що бібліотека залишається єдиним культурним осередком на селі, центром спілкування та духовного збагачення.

Олександрівська центральна бібліотека провела анкетування „Фаховий і читацький портрет сільського бібліотекаря”.

Онуфріївська централізована система здійснила анкетне опитування „Дозвілеве читання бібліотекаря як засіб його професійного, особистого становлення і розвитку”. Аналіз анкет допоміг краще познайо-

митись з кадровим складом бібліотек регіону, дізнатись про їх потреби і уподобання.

Більшість бібліотек добре розуміють, що якість обслуговування користувачів у сучасних умовах роботи бібліотек безпосередньо залежить від ступеня їх вивчення.

Вивчення користувачів бібліотек, їх читацьких інтересів стало одним із важливих напрямків роботи ЦБС. Ця робота допомагає бібліотекам спрогнозувати збільшення споживчого попиту на асортимент і якість дозвілевих послуг, вірно визначити репертуар масових заходів, якісно комплектувати фонди.

Результати соціологічних досліджень допомагають бібліотекам при плануванні роботи, координації своєї діяльності з державними та громадськими організаціями у визначенні напрямків роботи безпосередньо з користувачами.

Коло питань, які розглядались при дослідженні інтересів користувачів бібліотеки, досить широке.

Успішно проводяться соціологічні дослідження читацької аудиторії, які включають вивчення їх структури, мотивації звернення до послуг бібліотеки, задоволення якістю обслуговування та ін.

В бібліотеках області були проведені маркетингові розвідки шляхом анкетування, експрес-опитування, міні - опитування, інтерв'ю та індивідуальних бесід.

Найбільш активними у проведенні соціологічних досліджень серед користувачів бібліотек є Олександрівський, Компаніївський, Гайворонський, Добровеличківський, Новоукраїнський райони та міста Олександрія і Світловодськ.

Всі райони, окрім п'яти: Вільшанського, Гайворонського, Долинського, Знам'янського, Новоархангельського сумлінно провели обласне дослідження „Вивчення читацької думки користувачів сільських бібліотек - шлях до вдосконалення їх роботи”, яке допомогло дізнатись про склад користувачів сільських бібліотек, їх ставлення до бібліотеки, їх потреби і проблеми.

Чимало бібліотек провели анкетування „Читання в житті юнацтва та молоді”, яке допомогло дізнатись про читацькі уподобання молоді, про те, з якою метою вони відвідують бібліотеку і які дозвілеві заходи їм більше подобаються.

Вільшанська центральна бібліотека провела анкетування з метою вивчення стану поінформованості населення з питань роботи місцевого самоврядування та ролі бібліотек в організації роботи в цьому напрямку.

Анкетування „Ваша дитина в дзеркалі читання” провела Бобринецька бібліотека з метою дізнатися, чи цікавляться батьки читанням своїх дітей, яку роль відіграє книга в житті дитини.

З цією ж метою Компаніївська бібліотека провела анкетування „Що читає Ваша сім’я?”

Бібліотеки Олександрівського і Компаніївського районів провели анкетування „Книга і читання у Вашому житті”.

Аналіз цих анкет показав, що переважна більшість читачів цінують книгу і не мислять себе без неї. Книга допомагає їм у навчанні, у вирішенні життєвих проблем, у проведенні дозвілля.

Вивчався попит користувачів на українську літературу. Це вивчення показало, що читачі недостатньо обізнані із сучасною українською літературою і що цієї літератури мало в бібліотеках.

Цікаве дослідження провела Олександрійська міська ЦБС. Анкета „Україна-Євросоюз” допомогла виявити обізнаність респондентів в питаннях взаємовідносин України з Європейським союзом. Дане дослідження допомогло раціонально спланувати роботу по роз’ясненню цього питання.

Ця ж бібліотека провела анкетування „Інтернет-джерело одержання інформації”, щоб визначити наскільки Інтернет популярний серед користувачів бібліотек м. Олександрії. В центральній бібліотеці м. Олександрії проведено експрес-опитування „З мікрофоном по бібліотеці”, щоб дізнатись про потреби користувачів в інформаційних послугах і організації дозвілля.

З метою виявлення сталих читацьких інтересів працівники відділу обслуговування центральної бібліотеки Гайворонського району проводять Дні суцільного запиту, що дає змогу вивчити теми і розділи книжкового фонду, які користуються найбільшим попитом.

Майже всі бібліотеки провели вивчення на тему „Краща книга року”, „Краща книга – улюблена книга”, „Що ви читаете сьогодні?”, „Читаємо українські книги”.

Для того, щоб знати, які краєзнавчі документи і яка періодика найпотрібніша користувачам, проводились дослідження: „Я вивчаю рідний край”, „Які періодичні видання вам потрібні?”

Ці соціологічні дослідження дали можливість здобути загальні відомості про вимоги користувачів до бібліотеки, своєчасно виявити зміни потреб користувачів і створити ефективнішу модель бібліотечного обслуговування та придбання документів.

Майже всі бібліотеки провели акцію „Втрачений читач”, під час якої вивчались, шляхом бліц-опитування по телефону, і з допомогою анкет причини появи втрачених читачів.

Робились аналізи читацьких формулярів користувачів, які перестали відвідувати бібліотеку.

Позитивним в організації соціологічних досліджень регіонів є те, що до цієї роботи залучаються сільські та міські філії в п'ятдесяти відсотків регіонів.

Але відсутність навичок дослідницької практики не завжди дозволяє якісно виконати цю роботу належним чином.

Тому центральні бібліотеки області проблеми соціологічних досліджень розглядають на семінарах, практикумах, тренінгах, проводять соціологічні дослідження серед бібліотечних працівників.

Аналізи соціологічних досліджень доводять до бібліотечної громади. Читаються консультації.

Добровеличківська центральна бібліотека провела практикум „Соціологічні дослідження в сільських бібліотеках”.

Питання про соціологічні дослідження порушуються на Днях спеціаліста, творчих заняттях, які проводяться в більшості бібліотеках області.

Гортаючи сторінки звітів, можна переконатись, що перелік тем досліджень, що провели бібліотеки в 2010 році, досить солідний.

Прикро, що результати соціологічних досліджень не завжди висвітлюються у звітах. А це тому, що бібліотеки не чітко ставлять собі мету, чому вони досліджують те чи інше явище, не роблять обґрунтованих висновків.

Для дослідження, як і раніше, береться дуже малий відсоток респондентів від загальної кількості читачів, а тому не може бути правдивого результату.

Деякі бібліотеки, і насамперед, це бібліотеки Маловисківського, Вільшанського районів, міст Кіровограда і Знам'янки, не до кінця усвідомлюють, що безпосереднє простеження динаміки читацьких запитів, інтересів, уподобань зорієнтує на вирішення практичних завдань бібліотек: уточнення профілю комплектування фондів, організацію якісного і високотехнологічного інформаційного обслуговування, удосконалення форм і методів роботи з читачами, розвиток додаткових бібліотечних послуг і т.ін.

Всім бібліотекам необхідно активізувати роботу з соціологічних досліджень і урізноманітнити коло дослідницьких тем з урахуванням їх практичної доцільності.

Методичним службам головних бібліотек доцільно посилити методичну і практичну допомогу бібліотекам-філіям у програмному забезпеченні соціологічних досліджень.

Час, врешті, усвідомити, що бібліотекам треба шукати принципово нову систему обслуговування населення, де визначальне місце відводиться користувачеві і таким чином створювати свій позитивний імідж, доводити громаді свою значимість.

ПОТРЕБИ І ЗАПИТИ КОРИСТУВАЧІВ ВІДДІЛУ МІСЬКОГО АБОНЕМЕНТУ НА ДОКУМЕНТИ ТА СТУПІНЬ ЇХ ЗАДОВОЛЕННЯ

Соціологічне дослідження

*Демещенко Л.І.,
завідуюча сектором
соціологічних досліджень
Заслужений працівник культури України*

I. Обґрунтування проведення дослідження

Роль бібліотеки неминуче змінюється внаслідок розвитку суспільних відносин, соціально-економічних реформ, інформаційних технологій.

Бібліотека повинна визначати пріоритети розвитку з урахуванням цих змін.

Головний критерій значимості бібліотек сьогодні – користувачі. І ми повинні зробити все, щоб бути корисними для них. Сьогодення вимагає від бібліотек нестандартних рішень, активної позиції і швидкої реакції на зміни.

Серед факторів формування позитивного бібліотечного іміджу, який веде до покращення репутації бібліотеки як соціального інституту, слід виділити, насамперед, роботу з читачами у відділі міського абонементу.

Для того, щоб з максимальною об'єктивністю вивчити, наскільки потрібні бібліотеки, книги і читання для жителів міста, було вирішено вивчити потреби користувачів міського абонементу, який є найбільш популярним та зручним для користування відділом, де читач може взяти книгу додому.

II. Мета дослідження

Головним завданням дослідження є:

- Побачити, хто читає на абонементі і як часто відвідує відділ;
- Виявити мотиви звернення до послуг відділу, тематику найбільш запитуваної літератури, інтерес до української літератури;
- Проаналізувати, в якій мірі бібліотечний фонд відділу задовольняє інтереси користувачів;
- Визначити, яку літературу слід комплектувати в першу чергу;
- Вивчити думку користувачів про якість обслуговування працівників абонементу.

III. Завдання дослідження

Отримати відповіді користувачів міського абонементу на запитання анкети (анкета додається), на основі аналізу зробити висновки для подальшого удосконалення роботи відділу міського абонементу.

IV. База дослідження

Відділ міського абонементу обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського, його користувачі.

V. Проблематика дослідження

В ході дослідження було отримано відповіді на запитання анкет. Взяли участь 200 користувачів.

Вивчення мотивів звернення до послуг відділу показало:

„для навчання” беруть документи 52,5 відсотків респондентів, „для самоосвіти” - 32 відсотки, для професійної освіти – 16,5 відсотки; для проведення дозвілля – 48 відсотків.

Радує те, що поряд з електронними технологіями, тенденція зниження інтересу до читання в суспільстві поки що незначна: 48 відсотків респондентів надають перевагу у проведенні дозвілля книзі і читанню.

На питання „Які книги Вас цікавлять?” відповіді респондентів були такими: люблять читати детективи – 33,5 відсотки респондентів, історичні романи - 40,5, зарубіжну та українську класику - 52 відсотки, поезію – 22 відсотки, інше – 2 відсотки. Під „іншим” респонденти називають: любовні романи, фантастику, фентезі. З усіх опитаних - 10,5 відсотків респондентів не читають українську літературу.

Серед прочитаних книг сучасних українських авторів були названі: І.Роздобудько „Експорт у смерть”, „Гудзик”, „Останній французький роман”, О.Забужко „Польові дослідження з українського сексу”, М.Магівос „Щоденник страченої”, „Майже ніколи не навпаки”, „Надія”, „Солодка Даруся”, Марина і Сергій Дяченки „Сіль”, „Шрам”, „Брамник”, Ю.Андрухович „Дванадцять обручів” В. Шкляр „Чорний ворон”, „Ключ”, Л.Костенко „Маруся Чурай”, „Берестечко”, П.Загребельний” „Диво” та інші.

Називають авторів-класиків – Т.Шевченка, Л.Українку, І.Котляревського, яким респонденти віддають перевагу.

Були і такі відповіді:

- Не беру. Не люблю українську літературу;
- Сучасних авторів поки що не читаю;
- У сучасних творах українських письменників відсутні будь-які морально-етичні поняття, тому не читаю.

Питаннями якості обслуговування користувачів бібліотека займається систематично.

Вивчається ефективність бібліотечних послуг, повнота задоволення запитів.

Спеціалісти відділу міського абонементу шукають нові форми роботи, нові підходи до обслуговування користувачів.

За відповідями респондентів на питання анкети запити користувачів задовольняються на 81,5 відсотки. Тільки 18,5 відсотки дали негативну відповідь.

Користувачі були активними, відповідаючи на питання „Якої літератури не вистачає у відділі?”

Значна частина респондентів відповіли, що не вистачає періодики: у т.ч. російських художніх журналів, новинок сучасної художньої української та російської літератури.

Недостатньо навчальної літератури, літератури з економіки, філософії, естетики, психології, літературознавства і взагалі наукової літератури.

Радять респонденти активніше поповнювати книжковий фонд літературою іноземними мовами, а також сучасними книгами з техніки декоративно-ужиткового мистецтва тощо.

На абонементі є дитячий куточок, наповнений іграшками та дитячими книгами, тому респондентам ставилися питання „Чи берете Ви книги для своїх дітей” та „Чи доцільно надалі поповнювати фонд дитячою літературою?”

39,5 відсотки респондентів беруть на абонементі літературу для дітей, „ні” – 60,5 відсотки. Але більшість респондентів (їх 79 відсотків) за те, щоб відділ міського абонементу комплектувався дитячою літературою.

Читач (користувач) – головна постать в бібліотеці. Найвідповідальнішу роботу в бібліотеці виконують ті, хто безпосередньо спілкується з ним. Це, насамперед, працівники відділу обслуговування.

Які б ресурси, друковані чи електронні, не використовувались читачами, в обох випадках їм необхідний фахівець - бібліотекар, який готовий надати допомогу в пошуку необхідної інформації.

Необхідно було дізнатись, наскільки вірно підібрані кадри відділу, чи задоволені їх рівнем обслуговування користувачі. На запитання анкети „З яким бібліотекарем при відвідуванні відділу Ви любите спілкуватись найбільше?” отримані відповіді: з усіма приємно спілкуватись - відповіли 57 відсотків респондентів.

Причому відповіді супроводжувались такими коментарями:

- Всі бібліотекарі дуже люб’язні і приємні в спілкуванні;

- Мені завжди допомагають всі бібліотекарі, бо вони люди дуже привітні та ласкаві;
- З відвідувачами усі щирі і привітні, готові допомогти. У відділі міського абонементу дуже гарний колектив.

Серед бібліотекарів, з якими люблять спілкуватись читачі, на першому місці Стрельнікова М.П., за нею Нестеркова О.М., потім Александрова І.В., Білаш Н.М.

Із викладеного вище можна зробити висновок, що взаємовідносини бібліотекаря і користувача на абонементі відзначаються доброзичливістю, привітністю, комунікативністю, інтелектуальним рівнем – факторами, які впливають не тільки на стан та культуру обслуговування читачів, але й на зростання престижу та покращення іміджу бібліотеки загалом.

Звідси, напевне, і доволі непогане відвідування абонементу: 12 відсотків респондентів відвідує відділ кілька разів на тиждень; раз на тиждень відвідують відділ 45 відсотків; двічі на місяць – 18,5 відсотки; раз на місяць – 24,5 відсотки.

Досить активно респонденти відповіли на питання „Що, на Вашу думку, треба змінити у відділі міського абонементу, щоб Вам було ще більш комфортно і затишно?”

42,5 відсотки респондентів відповіли на десяте питання, що їх все влаштовує і нічого змінювати не треба.

Інші 57,5 відсотки респондентів зробили такі пропозиції:

- поповнити дитячий куточок іграшками і книгами;
- тут комфортно і затишно. Було б більше нових і цікавих книг;
- покращити пошукову систему літератури. Було б добре, якби на абонементі був комп’ютер;
- видавати більше книг за одне відвідування терміном на місяць;
- поставити кондиціонер;
- м’який куточок для дітей і телевізор.

Як бачимо, у користувачів чимало слухних пропозицій, до яких треба прислухатись.

В анкетному опитуванні взяли участь 84 відсотки жінок і 15 відсотків чоловіків.

Переважно це були студенти – 35 відсотків, педагоги – 20,5 відсотків, пенсіонери і робітники складають по 10 відсотків, інженери – 7,5 відсотки.

Решта категорій - від трьох до шести відсотків.

Вищу освіту мають 48,5 відсотки, незакінчену вищу – 16,5 відсотки, середню спеціальну - 16,5 відсотки, середню – 18,5 відсотки.

За віком:

до 20 років – 33,5 відсотки;

з 20 до 30 років – 26 відсотків;

з 30 до 45 років – 15,5 відсотки;

з 45 до 55 років – 15,5 відсотки;

понад 55 років – 11,5 відсотки.

Читачі за стажем:

до 10 років – 33 відсотки;

з 10 до 20 років – 42 відсотки;

з 20 до 30 років – 15,5 відсотки;

з 30 до 45 років – 2,5 відсотки;

понад 45 років – 9 відсотків.

З дослідження можна зробити висновок, що користувачі відділу міського абонементу використовують усі ресурси відділу. Книга, як і раніше, виконує інформаційну, освітянську, а в останні роки і соціальну функцію. Спеціалісти абонементу роблять все для того, щоб утримувати на рівні якість обслуговування користувачів.

ВИВЧЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЦЕНТРАЛЬНИХ БІБЛІОТЕК ОБЛАСТІ

Соціологічне дослідження

*Демещенко Л.І.,
завідуча сектором
соціологічних досліджень
Заслужений працівник
культури України*

*Циганкова Л.О.,
зав. відділом науково- методичної роботи
і соціологічних досліджень*

I. Обґрунтування проведення дослідження

Соціальна та економічна ситуація в країні викликали появу проблем, які активно впливають на галузь в цілому і на кадрову політику зокрема.

Через низьку заробітну плату і падіння соціального престижу професії в суспільстві із бібліотек розраховуються молоді співробітники, зменшується кількість спеціалістів з вищою освітою, знижується рівень професіоналізму.

Робота бібліотек в умовах постійно поновлюваного суспільства помітно загострила потребу в спеціалістах нової формації, із широким кругозором, які вміють працювати з комп'ютерною технікою, мають творчий потенціал і безупинно прагнуть оволодівати новими знаннями — не тільки бібліотечними, але й з педагогіки, психології, економіки, техніки тощо.

В ході дослідження була розроблена анкета (додається), яка заповнювалась працівниками методичних центрів бібліотек області.

II. Мета дослідження

Виявити мотиви вибору професії, наскільки працівники задоволені своїм вибором, що являється негативним фактором у їх діяльності та, навпаки, що найбільше їм подобається, вивчити причини які заважають краще працювати, якої професійної допомоги чекають методичні центри від ОУНБ ім.Д.І.Чижевського.

III. Завдання дослідження

В ході дослідження передбачалось визначити: шляхи удосконалення роботи бібліотек, кадрову забезпеченість центральних бібліотек області.

IV. База дослідження

Працівники центральних міських та районних бібліотек області.

V. Предмет дослідження

Анкетне опитування бібліотечних працівників центральних бібліотек районів і міст області.

VI. Хід та результати дослідження

Для опитування розповсюджені анкети у всі головні бібліотеки районів і міст. В результаті отримали 181 заповнену анкету.

Серед респондентів завіком: до 30 років - 14,4%, від 30 до 40 років - 27%, від 40 до 50 років - 30,9%, від 50 до 55 років - 17,1%, пенсійного віку - 10,5%.

За стажем роботи: до 10 років - 28,1%, 10-20 років - 26,5%, 20-30 років - 28,7%, понад 30 років - 16,6%.

За освітою: бібліотечну освіту мають 43,6% респондентів, вищу педагогічну освіту - 13,8%, середню фахову освіту - 38,7%, спеціальну освіту з інших галузей - 3,9% респондентів.

Мотиви вибору професії: собисто вибрали професію - 53,6% працівників, за порадою близьких - 19,3%, випадково стали бібліотечними працівниками - 14,4%, життєві обставини спонукали до вибору даної професії - 12,7%.

Незважаючи на розмаїття мотивів вибору, 96,1% опитаних задоволені вибором своєї професії, лише 3,9% - незадоволені.

На запитання про негативні фактори в роботі бібліотекарі на перше місце поставили умови праці - 30,4%. Це - відсутність ремонтів, низький температурний режим зимою і погане освітлення.

Серед негативних факторів респонденти називають низьку заробітну плату - 14,4 відсотки, а також - відсутність фінансування, державної політики щодо оптимізації бібліотечної галузі тощо.

Головними професійними якостями бібліотекаря респонденти вважають: уміння спілкуватись - 95%, знання бібліотечного фонду - 78%, уміння користуватись інформаційними джерелами - 85,6%.

Серед рис характеру, які повинні бути притаманні бібліотекарю респонденти називають доброзичливість та урівноваженість - по 82,9%, толерантність - 59,1%, чуйність - 42,5%, почуття гумору - 41,4%.

Фахівцям найбільше подобається в роботі: безпосередньо сама робота - 71,2%, спілкування з цікавими людьми - 62,4%, можливість доступу до книг та інформаційних ресурсів - 58%, можливість творити щось нове - 32%, інноваційна політика бібліотеки - 26,5%, міжособистісні відносини в колективі - 25,4%.

Працівникам центральних бібліотек заважають в роботі недостатня увага з боку держави і місцевих керівників; непомірна кількість інформації в різні інстанції, відсутність достатнього фінансування на оновлення фондів та створення сучасної матеріально-технічної бази.

Задоволені роботою своєї бібліотеки 87,8% респондентів, незадоволені - 7,7% і не зовсім задоволені - 4,5%.

Із анкет ми дізнались, що є причиною супротиву до нововведень в бібліотеці. Це, в першу чергу, відсутність стимулів — 31,5% опитаних, відсутність підтримки керівництва та інертність працівників - по 16,6%, нестача знань - 13,3 відсотки, потреба в підвищенні кваліфікації - 13,8 %. Приємно відзначити, що переважна більшість респондентів розуміють, що підвищення фахової кваліфікації необхідна незалежно від освіти працівника і досвіду роботи. Всі визнають, що живе спілкування бібліотекарів, їх обмін досвідом сприяють своєчасному ознайомленню з новинками в бібліотечній галузі, допомагають постійно йти в ногу з часом.

Респонденти користуються Інтернет - послугами, веб-сайтами інших бібліотек. Це допомагає бібліотекарям знайомитись з напрацюваннями колег, використовувати їх досвід в своїй роботі.

Респонденти наголошують на відродження курсів з підвищення кваліфікації. Від обласного методичного центру бібліотекарі просять проводити більше інтерактивних навчань: тренінгів з написання проєктів, майстер-класів із запровадження нових форм роботи.

Із відповідей на питання щодо необхідних якостей керівника вважають: організаторські здібності, професіоналізм, порядність, вміння прислухатись до підлеглого, справедливість, вимогливість і, навіть, почуття гумору.

Негативно ставляться респонденти до таких рис характеру керівника як некомпетентність, зазнайство, самовпевненість, пасивність, злопам'ятність, грубість, підлість, лицемірство.

На думку 56,9 відсотків респондентів читачі задоволені рівнем обслуговування в бібліотеці.

Бібліотекарі вважають, що для покращення іміджу бібліотеки, крім сучасної техніки потрібні нові книги, періодичні видання, сучасне обладнання, зручні бібліотечні меблі. Необхідно забезпечити центральні бібліотеки транспортними засобами для належної організації методичної роботи в регіоні.

Цікаво було дізнатись, що думають респонденти про свою бібліотеку, чи відповідає вона сучасним вимогам?

Ствердно відповіли 46,4% працівників бібліотек, “не зовсім” - 14,9%, “не відповідає” - 38,7%. Остання відповідь мотивувалась тим,

що бібліотека потребує покращення матеріально-технічної бази, нового обладнання, впровадження інформаційних технологій, належної підтримки держави та місцевих органів влади.

Не залишились байдужими наші респонденти до питання “Якщо помріяти, ким би Ви побачили себе в професійному плані через три, п’ять, десять років?”. На нього не відповіли лише 7,7 %.

Не хочуть міняти свою професію та посаду 35,9% учасників дослідження.

Хочуть бачити себе кваліфікованим спеціалістами, здатним впроваджувати інноваційні бібліотечні технології в практику роботи. Бачать себе головними бібліотекарями, завідуючими відділами, методистами, керівниками бібліотеки чи завідуючими філіалами, директорами успішних бібліотек.

Один із респондентів на питання анкети відповів так: “хочу бути представником фонду, який допомагає та підтримує всі бібліотеки, які не мають достатнього фінансування від влади”.

Відповіді на питання свідчать про те, що переважна більшість респондентів не байдужа до становища бібліотек в нашому суспільстві, люблять свою професію і намагаються боротись за її престиж.

З вищевикладеного витікають висновки.

Якісний склад кадрів в центральних бібліотеках області за освітою і за віком можна вважати задовільним.

Слід звернути увагу на зміни в системі підвищення кваліфікації.

Всі зауваження, висловлені на адресу обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського необхідно врахувати при плануванні.

Формування кадрових ресурсів на всіх рівнях повинно бути пріоритетним напрямком розвитку бібліотечної галузі.

СУЧАСНІ БІБЛІОТЕЧНІ ФОНДИ: РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

*Дубина Л.О.,
головний бібліотекар
відділу науково-методичної
роботи і соціологічних досліджень*

Станом на 1.01.2011р.

Бібліотечний фонд – головне джерело задоволення духовних і професійних потреб як суспільства загалом, так і окремих його громадян, а тому є основою діяльності бібліотеки. Проблема фондів є пріоритетною у бібліотечній справі. Від їхнього якісного складу, відповідності сучасному розвитку суспільства залежить авторитет і суспільна значимість бібліотеки.

Мережа бібліотек області в поточному році нараховує 586 закладів: 3 обласні бібліотеки, 583 бібліотеки в регіонах області, у т.ч. 471 заклад - у сільській місцевості.

За звітний період закриті три сільські бібліотеки у Петрівському районі: Олександро-Мар'ївська, Рядівська, Ганнівської №1.

На 1.01.11р. загальний фонд бібліотек області становить 8270,26 тис. прим. документів, у

т.ч. у бібліотеках сільської місцевості - 4294,57 тис. У поточному році продовжує зберігатися тенденція зменшення бібліотечних фондів. Загальний бібліотечний фонд скоротився на 168,57 тис. прим., у т.ч. в бібліотеках сільської місцевості - на 103,29 тис. прим. документів. Цей показник менший у порівнянні з минулим роком.

Фонди бібліотек для дітей зменшилися майже на 18,0 тис. прим. та становлять 701,32 тис. прим. Це свідчить про те, що активізувалась робота з очищення фондів від застарілої та зношеної літератури.

Згідно з державною статистикою за типами видань фонди бібліотек області складають: книги – 7859,95 тис. прим., періодика – 381,66 тис. прим., аудіовізуальні видання – 25,0 тис. прим., електронні видання – 3,65 тис. прим. Порівняно з минулим роком зменшилась кількість книг, періодичних видань і збільшилась кількість аудіовізуальних та електронних видань.

Бібліотечний фонд документів державною мовою складає – 42,5%, російською - 57%, іноземними мовами – 0,5%. Бібліотекарі надають перевагу формуванню фондів документів державною мовою.

Динаміка фонду станом на 1.01. 2011 р.

	Всього по області			в тому числі								
				обласні бібліотеки			публічні бібліотеки (без обл.)			в т.ч. сільські бібліотеки		
	2009	2010	2009-2010	2009	2010	2009-2010	2009	2010	2009-2010	2009	2010	2009-2010
книг. кор.	17	17		17	17		18	17	-1	20	21	+1
читан.	20	20		19	19		20	20		20	20	
оберт.	1,1	1,1		1,1	1,1		1,1	1,1		1,0	0,9	-0,1
вибуло	291,46	278,51	-12,95	12,56	15,39	+2,83	278,90	263,12	-15,78	159,16	144,50	-14,66
надійшло	110,97	109,94	-1,03	21,36	18,11	-3,25	89,61	91,83	+2,22	39,02	41,21	+2,19
фонд тис. прим.	8438,83	8270,26	-168,57	1062,98	1065,70	+2,72	7375,85	7204,56	-171,29	4397,86	4294,57	-103,29

Стандартними характеристиками фонду публічної бібліотеки є доцільний обсяг та планомірне і систематичне оновлення. Розвиток бібліотек та реалізація прав громадян на вільний доступ до інформації забезпечується якісним фондом бібліотеки, який повинен систематично оновлюватися.

Через недостатнє фінансування із загального фонду бюджету комплектування відбувається не систематично, оновлення фондів знаходиться на дуже низькому рівні, особливо в сільських бібліотеках. Не використовувалися кошти із загального фонду бюджету на комплекту-

вання фондів у Вільшанському, Добровеличківському, Маловисківському, Новгородківському, Новоархангельському, Онуфріївському, Петрівському, Світловодському, Устинівському районах та у містах Знам'янці, Олександрії, Світловодську.

Протягом звітнього періоду до бібліотек області надійшло 109,94 тис. прим. документів, в т. ч. до обласних бібліотек - 18,11 тис. прим., до публічних бібліотек - 91,83 тис. прим., в т.ч. до сільських бібліотек – 41,21 тис. прим. документів. У порівнянні з минулим роком зменшення надходжень відбулося до обласних бібліотек на 3,25 тис. прим., та збільшився обсяг надходжень до сільських бібліотек на 2,19 тис. прим.

Надходження документів до бібліотек для дітей становить 9,88 тис. прим., що менше на 2,42 тис. прим. від показника 2009 року.

В середньому 1 бібліотека області отримала 188 прим., в т.ч. 1 публічна бібліотека регіону – 158 (+5) прим., а 1 сільська бібліотека – 87 (+5) прим. Цей показник залишився на рівні минулого року, але не відповідає мінімальним нормам комплектування кожного типу бібліотек, які визначені Програмою поповнення бібліотечних фондів України.

Найбільше документів із розрахунку на 1 бібліотеку регіону отримали бібліотеки районів: Ульяновського – 212 прим., Маловисківського та Олександрівського – 186-184 прим., Новомиргородського – 173 прим.

Менше 100 прим. документів на 1 бібліотеку регіону отримали бібліотеки Бобринецького, Вільшанського, Новгородківського та Устинівського районів.

Найменше документів на 1 сільську бібліотеку надійшло до районів: Вільшанського (37 прим.), Новгородківського (53 прим.), Петрівського (48 прим.), Устинівського (47 прим.) районів.

Бібліотеки області використовують різноманітні джерела поповнення бібліотечних фондів. Це - обмінні фонди обласних бібліотек, книжкові магазини, подаровані книги, внутрішньосистемний обмін, книги, одержані від користувачів взамін загублених, співпраця з видавництвами.

Найбільше документів від загального надходження отримують бібліотеки області через обмінні фонди обласних бібліотек – 24,5%, подаровані – 18,9%, куплено в книжкових магазинах – 12%, взамін загублених користувачами – 6,7%, з інших джерел - по 2-4% документів. Періодичні видання складають 30% від усіх надходжень.

В порівнянні з минулим роком збільшився відсоток подарованих документів - 18,9% (2009 р. -11 %). Збільшенню надходжень бібліотек області сприяло проведення акції за ініціативи голови обл-

держадміністрації С.Ларіна “Подаруй бібліотеці книгу”. Книги дарували краєзнавці, місцеві підприємці, автори творів, читацький актив бібліотеки та ін.

В Олександрівському районі від акції „Подаруй бібліотеці книгу” фонд сільських бібліотек збільшився на 1,07 тис. прим., всього по району - на 1,3 тис. прим. Активізували роботу в цьому напрямку Івангородська, Цвітненська, Розумівська, В.Верещацька, Підлісненська сільські бібліотеки.

Бібліотеки Маловисківського району отримали в подарунок 2,5 тис. прим. книг., в т.ч. сільські бібліотеки – 2,3 тис. прим.

До бібліотек Голованівського району надійшло 1,0 тис. прим., Кіровоградського району – 0,76 тис. прим., Компаніївського та Олександрійського районів – по 0,6 тис. прим., Новоархангельського району – 0,5 тис. прим.

Сільські бібліотеки - переможці обласного огляду-конкурсу “Краща сільська бібліотека” отримали на I Форумі сільських бібліотекарів Кіровоградщини в подарунок добірки книг у кількості 5950 прим. Дані книги надійшли із Фонду Л.Д.Кучми “Україна” за програмою “Сільська бібліотека”. 20 районних бібліотек отримали комплекти книг з історії України від губернатора області С.М.Ларіна.

Михайлівська сільська бібліотека Олександрівського району за власною ініціативою написала проект до даного фонду і отримала 110 прим.

У 2010р. не фінансувалась Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004 -2010 роки, у зв'язку з чим не було надходжень з Центру інформатики. Протягом року до сектора обмінно-резервних фондів надійшло 23,09 тис. прим. документів, розподілено на бібліотеки області 21,84 тис. прим., що становить 24,5% від загальної кількості надходжень, в т.ч. на сільські бібліотеки - 14,05 тис. прим. (34,1%). Слід звернути увагу на розподіл цієї літератури для сільських бібліотек у Новомиргородському районі - 42%, Вільшанському – 49%, Петрівському – 50%., хоча, порівняно з минулим роком, розподіл документів на сільські бібліотеки в перелічених районах дещо збільшився.

Бібліотеки Олександрійської районної ЦБС отримали із обмінного фонду Національної парламентської бібліотеки України 1,19 тис. прим., із них розповсюдили по бібліотеках регіону 0,9 тис. прим.

Складовою бібліотечних фондів є періодичні видання, які нараховують 24% від загального обсягу фонду. Передплата періодичних видань на 2011 рік здійснена бібліотеками області за рахунок коштів загального та спеціального фонду бюджетів та за спонсорські кошти.

На передплату періодичних видань у 2010р. кошти із загального фонду бюджету зовсім не виділялись у Новгородківському, Онуфріївському, Світловодському районах та у бібліотеках міст Кіровограда, Олександрії, Світловодська.

Кошти, отримані за рахунок платних послуг, використані на періодичні видання у бібліотеках 13 регіонів: Бобринецькому, Вільшанському, Гайворонському, Кіровоградському, Компаніївському, Олександрівському, Олександрійському, Онуфріївському, Світловодському, Устинівському районах та в усіх містах за винятком Знам'янки.

Спонсорські кошти використані у бібліотеках більшості регіонів за винятком Добровеличківського, Долинського, Знам'янського, Новомиргородського, Світловодського, Устинівського районів та в усіх містах за винятком Олександрії.

Через недостатнє фінансування залишилися без передплати на I півріччя 2011 року 14 сільських бібліотек: у Маловисківському районі - 9 (Березівська, Злинська №1 та №2, Лутківська, Мануйлівська, Нововознесенська, Оникіївська, Розсохуватська, Смолінська №1), у Новомиргородському – 2 (Лікарівська, Кам'янська), у Петрівському – 3 (Богданівська, Зеленська, Олімпіадівська) та у м.Кіровограді – 10 бібліотек-філій.

На 2011 рік для бібліотек області передплачено 1747 назв 5377 прим., в т.ч. для сільських бібліотек 834 назви 3223 прим. періодичних видань. Обласні бібліотеки отримують 638 назв періодичних видань.

В середньому 1 бібліотека області передплатила 9 назв, в т.ч. 1 сільська бібліотека – 6-7 назв. Кількість назв періодичних видань збільшилася на 2 назви в порівнянні з минулим роком. Найкращий рівень передплати на 1 бібліотеку в таких районах: у Компаніївському отримують – 17 назв, Ульяновському – 13 назв, у Голованівському, Новоукраїнському та Олександрівському районах – по 11 назв, в Олександрійській МЦБС – 22 назви.

Незначну кількість назв на 1 заклад мають бібліотеки районів: Новоархангельського, Устинівського – по 2 назви, Маловисківського, Світловодського – по 3 назви, Бобринецького – 4 назви, Вільшанського, Новгородківського, Новомиргородського – по 5 назв.

Враховуючи всі джерела комплектування бібліотек області, відсоток оновлення бібліотечного фонду становить 1,3%. Оновлення фондів сільських бібліотек склало 1,0 %. За стандартами ІФЛА у фонді повинно бути 5% новинок поточного року.

Показник книгозабезпеченості визначає відповідність складу фонду потребам основних категорій користувачів та характеризує ве-

личину фондів публічних бібліотек у співвідношенні до числа користувачів. По області він залишився на рівні минулого року та складає 17 прим.

Високі показники книгозабезпеченості у бібліотеках таких районів: Онуфріївський – 29, Світловодський – 26, Гайворонський – 23, Новомиргородський, Добровеличківський - 22, Бобринецький, Голованівський, Маловисківський, Новгородківський, Новоархангельський, Устинівський – по 21.

В сільських бібліотеках середній показник книгозабезпеченості становить 21 прим. Найбільш високий у Онуфріївському районі – 33, Гайворонському – 28, Добровеличківському – 27, Маловисківському – 25. Всім перерахованим районам слід звернути увагу на очищення бібліотечних фондів.

Інтенсивність використання бібліотечних фондів характеризує показник читаності. Середній показник читаності по області, в т.ч. в сільських бібліотеках залишається на рівні минулого року – 20 книг. Високий показник читаності у бібліотеках Устинівського району – 23 книги, міста Олександрії та Олександрійського району – 22 книги.

Середній показник обертаності, який характеризує актуальність фондів бібліотеки, становить по області – 1,1, на рівні минулого року. За стандартами ІФЛА він дорівнює 5.

Високі показники обертаності мають бібліотеки міських ЦБС: Знам'янська – 2,2, Олександрійська – 1,8, Кіровоградська – 1,6 (середній показник по міських ЦБС – 1,7) та районів: Долинського та Новоукраїнського – по 1,4, Олександрійського – 1,2.

Залишився низьким показник обертаності у Онуфріївському, Світловодському районах – 0,7, Добровеличківському, Новомиргородському – 0,8, Бобринецькому, Гайворонському, Голованівському, Маловисківському, Новоархангельському районах – 0,9. Щоб покращити даний показник, бібліотекам необхідно звільнити фонд від непрофільної, застарілої, зношеної літератури та наблизити фонди до запитів користувачів.

Вивчення бібліотечного фонду з метою визначення об'єму, змісту, ознайомлення з окремими його складовими - невід'ємна частина роботи з фондом. На основі вивчення фондів проводяться заходи: доукомплектування фонду необхідними виданнями, здійснюється аналіз причин утворення пасивної частини фондів та розробляються заходи щодо активізації використання документів користувачами. Ця робота проводиться в усіх регіонах області.

Щорічно бібліотекарями області проводиться робота з очищення бібліотечних фондів.

Критеріями відбору морально застарілої літератури є актуальність, наукова і виробнича цінність. Фізично зношеними вважають документи, які в процесі багаторазового використання читачами дійшли стану, що ускладнює чи робить неможливим їх подальше використання, і які не підлягають за своїм станом ремонту або реставрації.

У бібліотеках області за 2010 рік вибуло 278,51 тис. прим. документів: у т.ч. в обласних – 15,39 тис. прим., в публічних – 263,12 тис. прим., в т.ч. в сільських бібліотеках – 144,50 тис. прим. Слід відзначити, що показник вилучення документів у порівнянні з минулим роком зменшився по області майже на 13,0 тис. прим., в публічних бібліотеках – на 15,78 тис. прим., в т.ч. в сільських бібліотеках – на 14,66 тис. прим. Збільшилась кількість вилучених документів лише в обласних бібліотеках на 2,83 тис. прим. документів.

Загалом у бібліотеках області вилучення становить 3,4 % від загального фонду. У зарубіжних країнах показник вилучення документів у публічних бібліотеках становить 3 - 5% від загального фонду, за рекомендаціями ІФЛА має складати 8% від загального фонду.

Із бібліотечних фондів документи вилучаються з таких причин: зношена література складає – 55,5%, в сільських бібліотеках – 59,8%, застаріла за змістом – 15,5%, в сільських бібліотеках – 15,1%, з інших причин (в т.ч. пожежа) – 20%, в сільських бібліотеках – 27%. Періодичні видання складають 12,5% від загального вилучення документів, в т.ч. в сільських бібліотеках -9%. Як свідчить аналіз, найбільше вилучається зношеної літератури, особливо у бібліотеках сільської місцевості.

Рішенням Мартоношської сільської ради Новомиргородського району від 15.03.2010 р. №361 відповідно до акта „Про пожежу” від 13.02.2010р. у сільській бібліотеці даної ради списано 21,8 тис. прим. документів, які знищені внаслідок пожежі у сільському будинку культури, де знаходилася бібліотека. За рахунок документів із обмінного фонду Новомиргородської районної бібліотеки відновлений фонд сільської бібліотеки.

Значне вилучення документів відбулося у бібліотеках: Новомиргородського району -30,76 тис. прим., Голованівського району – 21,96 тис. прим., Світловодського району – 20,31 тис. прим., м.Кіровограда – 18,80 тис. прим., м.Олександрії – 15,85 тис. прим.

Найменша кількість документів: від 3,0 до 4,0 тис. прим., вилучена у бібліотеках Вільшанського, Компаніївського, Устинівського районів.

З метою збереження бібліотечних фондів бібліотеки області проводять санітарні дні, здійснюють заходи щодо дотримання санітар-

но-гігієнічних норм. У бібліотеках створені „Книжкові лікарні”, в яких до ремонту книг залучаються діти, читацький актив.

Щорічно, відповідно до перспективних графіків переобліків, в бібліотеках кожного регіону проходить від 3 до 5 переобліків. Складаються відповідні документи на погашення недостачі.

Постійно проводиться робота з боржниками: нагадується про повернення книг до бібліотеки листівками та дзвінками по телефону, здійснюються подвірні обходи тощо.

Для збереження бібліотечних фондів придбані вогнегасники: у Компаніївському районі – 16 шт. та перезаряджені 3 шт., у Знам’янському районі – 10 шт. Більшість сільських бібліотек не забезпечені первинними засобами пожежогасіння.

Матеріально-технічна база бібліотек області на низькому рівні, особливо в сільській місцевості. Приміщення бібліотек потребують капітального ремонту – 89 (15 % разом з обласними бібліотеками), в т.ч. 65 бібліотеки (14 %) у сільській місцевості. 3 бібліотеки (Бобринецька районна бібліотека для дорослих, Плетеноташлицька сільська бібліотека Маловисківського району, Луполівська бібліотека Ульяновського району) перебувають в аварійному стані. Не опалюється 240 (41 %) бібліотек, що негативно впливає на збереження фондів.

Підвищення фахового рівня по роботі з бібліотечним фондом завжди актуальне для бібліотекарів області.

Фахівці обласних методичних центрів провели для працівників сільських бібліотек майстер-класи у Петрівському та Новомиргородському районах „Облік, формування і використання бібліотечних фондів”.

Проведені практикуми з питань обліку, обробки документів, збереження та використання бібліотечного фонду в бібліотеках Новоукраїнського, Новгородківського, Олександрійського, Ульяновського, Петрівського, Бобринецького районів.

У Світловодській міській ЦБС працює бібліотечний ліцей, де на одному із занять розглядалася тема роботи з фондами.

З новопризначеними працівниками в бібліотеках області проводяться індивідуальні стажування по роботі з бібліотечним фондом.

Позитивним є те, що питання по роботі з бібліотечним фондом розглядалися на радах при директорі (у Компаніївському, Новгородківському, Голованівському, Маловисківському, Новоархангельському районах), включаються в заходи підвищення кваліфікації бібліотекарів.

Даний аналіз свідчить, що у бібліотеках проводиться певна робота з бібліотечними фондами. Зберігається тенденція до зменшення загального обсягу бібліотечного фонду області. Це пов’язано з недостатнім

рівнем комплектування та активним вилученням застарілої за змістом, зношеної, дублетної, непрофільної літератури. Показник вилучення документів перевищує надходження документів у 2,5 рази.

Низький показник обертаності та високий показник книгозабезпечення в розрізі регіонів області свідчать про те, що бібліотечні фонди потребують подальшого очищення. Для даного процесу необхідно проводити вивчення бібліотечних фондів на актуальність, склад та використання фонду в цілому, або окремих його частин, відповідність профілю регіону.

Бібліотекам області необхідно звернути увагу на пошук альтернативних джерел комплектування: звертатися до благодійних фондів, до місцевих авторів та краєзнавців, соціальних партнерів, співпрацювати з видавництвами.

Проблемними залишаються питання збереження бібліотечних фондів, оснащення сільських бібліотек первинними засобами пожежогашіння та створення систем захисту бібліотечних фондів від розкрадання.

Пропозиції директорам ЦБС та центральних районних бібліотек:

- звертати увагу місцевих органів влади на проблеми бібліотек: поповнення, збереження бібліотечних фондів, зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек, в т.ч. оснащення сільських бібліотек первинними засобами пожежогашіння та створення систем захисту бібліотечних фондів від розкрадання;

- активізувати пошук альтернативних джерел комплектування бібліотекам Бобринецького, Вільшанського, Новгородківського, Устинівського районів;

- клопотати перед головами сільських рад про передплату періодичних видань для сільських бібліотек, в яких вона відсутня: у Маловисківському районі - 9, Петрівському – 3, Новомиргородському – 2;

- переглянути принцип розподілу літератури з обмінно-резервного фонду обласних бібліотек для сільських бібліотек у Новомиргородському, Петрівському, Вільшанському районах;

- проводити роботу з очищення бібліотечних фондів у Онуфріївському, Світловодському, Гайворонському, Новомиргородському, Добровеличківському, Бобринецькому, Голованівському, Маловисківському, Новгородківському, Новоархангельському, Устинівському районах;

- зробити фонди максимально відкритими та доступними користувачам, практикувати інтерактивні форми роботи з їх популяризації.

**ВИВЧЕННЯ ПОТРЕБ ПРАЦІВНИКІВ ГАЛУЗІ ОСВІТА
ТА ЗАЛУЧЕННЯ ЇХ ДО КОРИСТУВАННЯ
КІРОВОГРАДСЬКОЮ ОБЛАСНОЮ УНІВЕРСАЛЬНОЮ
НАУКОВОЮ БІБЛІОТЕКОЮ ім.Д.І.ЧИЖЕВСЬКОГО**

Соціологічне дослідження

*Дубина Л.О.,
головний бібліотекар
відділу науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень*

Україна підтримала Концепцію ООН про сталий людський розвиток як програму дій на ХХІ століття, що відображено в основних документах про освіту.

Головним завданням освітянської спільноти є підтримка молоді, яка прагне здобувати освіту, чітко бачить своє майбутнє, має організаторські здібності і бажання розвивати свою країну. Збудувати сучасну державу з конкурентоспроможною економікою та високим рівнем життя можливо лише за умови розвиненої системи освіти. Займатись формуванням лідерів нової формації, які здатні генерувати нові ідеї та приймати нестандартні рішення, потрібно з раннього віку.

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського (далі ОУНБ ім. Д.І.Чижевського) має універсальний фонд на традиційних та новітніх носіях, зберігає колекції цінних і рідкісних видань, є депозитарієм краєзнавчих видань.

Працівники бібліотеки популяризують фонди через проведення масових заходів, Днів інформації, організацію книжкових виставок, презентацію книг та медіаресурсів і т.ін.

Бібліотека пропонує користувачам широкий діапазон інформаційних послуг.

З метою підвищення комп'ютерної грамотності населення у бібліотеці постійно проводяться навчальні тренінги.

Створюється електронна бібліотека, запроваджено електронні розсилки нових надходжень до бібліотеки, анонси масових заходів на тиждень. На території бібліотеки запроваджено бездротовий доступ до мережі Internet за технологією Wi-Fi.

Наявність таких різноманітних ресурсів бібліотеки дозволяє їй професійно будувати свою роботу щодо організації обслуговування освітніх закладів різних рівнів акредитації.

З 1 листопада 2010 по 30 квітня 2011 рр. Кіровоградська ОУНБ ім. Д. І. Чижевського займалася реалізацією проекту **FY10-GLUA-MR-**

KR-01 „Вивчення потреб працівників галузі освіта та залучення їх до користування Кіровоградською обласною універсальною науковою бібліотекою ім.Д.І.Чижевського”.

Для покращення роботи бібліотек з педагогічними колективами міста було проведено соціологічне дослідження.

II. Мета дослідження

Метою дослідження було вивчення інформаційних потреб освітян та залучення їх до користування ресурсами ОУНБ ім.Д.І.Чижевського. В ході дослідження необхідно було з'ясувати причини недостатньої відвідуваності освітянами бібліотеки, визначити мотиви звернення працівників галузі освіта до послуг ОУНБ ім. Д.І. Чижевського та виявити реальних партнерів бібліотеки в обслуговуванні цієї категорії користувачів.

Для вивчення інформаційних потреб освітян використані такі методи: анкетування реальних та потенційних користувачів, глибинне інтерв'ю, фокус-групи, інтерактивне опитування на веб-сайті бібліотеки.

Цільова аудиторія дослідження - працівники дошкільних закладів освіти, педагогічні колективи шкіл, викладачі ПТУ, технікумів, ВНЗ м.Кіровограда.

У місті діє 98 закладів освіти: 39 дошкільних закладів, 35 загальноосвітніх шкіл, 7 ПТУ, 7 вищих навчальних закладів II-III рівня акредитації, 7 вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації. В закладах освіти працює 6236 педагогів.

Щорічно ОУНБ ім.Д.І.Чижевського відвідують 16,0-16,5% педагогів від загальної кількості зареєстрованих користувачів.

Аналіз БД „Користувачі” показав, що бібліотечним обслуговуванням охоплені всі навчальні заклади різних рівнів акредитації. Менше потребують наших послуг дошкільні дитячі заклади, які мають можливість задовольняти свої інформаційні потреби в обласній бібліотеці для дітей ім.А.П.Гайдара. Дана бібліотека має спеціалізований для вихователів фонд і знаходиться поруч з бібліотекою ім.Д.І.Чижевського.

У проведенні анкетування надали підтримку управління освіти і науки облдержадміністрації та відділ освіти міської ради, до яких бібліотека звернулася з листами-запрошеннями про участь у дослідженні.

Для кожного учасника дослідження виготовлена та розмножена рекламна продукція про діяльність бібліотеки: дані про фонд, режим

роботи, структурні підрозділи; буклет про інформаційно-ресурсні центри.

Було розроблено і розповсюджено рекламну інформацію про послуги, які надає бібліотека, на всі навчальні заклади: рекламний плакат, буклети про бібліотеку та центр європейської інформації, календар, список періодичних видань та нових надходжень для освітян, підписка на розсилки.

До участі в дослідженні залучені 20 навчальних закладів різних рівнів акредитації: 3 - дошкільні навчальні заклади (№28 „Зірочка”, №31 „Берізка”, №72 „Гномик”); 7 - загальноосвітніх навчальних закладів (ЗОШ I-III ступенів №1, №7, гімназія ім.Т.Шевченка, спеціалізована ЗОШ I-III ступенів №14, загальноосвітній навчальний заклад I-III ст. №16, природничо-математичний ліцей №25, спеціальна загальноосвітня школа-дитячий садок для дітей з вадами слуху), ліцей побутового обслуговування №14, коледж економіки і права імені М.П.Сая, кібернетико-технічний коледж, медичний коледж ім.Є.Й.Мухіна, машинобудівний коледж Кіровоградського національного технічного університету, будівельний коледж, Державна льотна академія України, державний педагогічний університет ім.В. Винниченка, Кіровоградський національний технічний університет, Кіровоградський інститут розвитку людини „Україна”.

Вивчалися потреби користувачів-освітян безпосередньо в стінах бібліотеки.

В закладах освіти розповсюджено 920 анкет, із них повернено 635 (69%), безпосередньо в бібліотеці - 280 анкет, із них заповнена – 201 анкета (72%). Всього відповіли на анкети 836 осіб (70%). Із них користувачі бібліотеки ім.Д.І.Чижевського - 64,6%, не користуються послугами бібліотеки - 35,4%. Найбільш активно брали участь в дослідженні працівники дошкільних навчальних закладів (85,5%), вчителі шкіл (83,3%), викладачі ліцею побутового обслуговування №14, будівельного коледжу та Державної льотної академії.

Серед респондентів вихователі дошкільних закладів складають 7,5%, вчителі загальноосвітніх закладів - 35%, викладачі вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації - 53,1%, інші – студенти, бібліотекарі навчальних закладів - 4,4%.

Жінки складають 73,3%, чоловіки – 26,7%. За віком респонденти розподіляються так: до 30 років – 25,1%, до 40 років – 26,6 %, до 50 років – 23,2%, до 60 років – 15,2%, більше 60 років – 9,9%, із них 2,4% старше 70 років. Тобто більше половини опитаних віком 20-40 років.

Освітняни звертаються до бібліотеки для задоволення професійних потреб – 53%, для самоосвіти – 35%, через особистий інтерес до певної книги, газети, журналу, автора твору, теми – 24,2%, при потребі в інформації про новинки літератури – 22,2%. Крім цього, бібліотеку відвідують для розширення світогляду, написання наукових робіт, необхідності юридичного захисту своїх прав, отримання інформації про конкретні дослідження, для навчання, відвідування курсів іноземних мов, можливості поспілкуватися з цікавими людьми та брати участь в інформаційно-культурних заходах.

Найчастіше освітняни в бібліотеці відвідують відділ читального залу – 27,4%, відділ міського абонементу – 18,3%, відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук – 14,1%, Інтернет-центр – 12%, відділ мистецтв – 8,3%, відділ документів іноземними мовами – 7,2%, відділ краєзнавства – 6%, відділ рідкісних і цінних документів – 4%. 13 респондентів назвали відділ періодики, який був розформований з 1 січня 2002 року. Це свідчить про те, що дані респонденти давно не відвідували нашу бібліотеку.

Педагоги мають можливість скористатися бібліотечним фондом, який становить 776 тис. примірників документів 43 мовами світу від манускриптів XV століття до сучасних видань на різних носіях інформації. Щорічно бібліотека отримує понад 310 назв періодичних видань, з них педагогічної тематики майже 100 назв. Всі періодичні видання аналітично розписані в базах даних, що значно полегшує пошук необхідної інформації.

Серед послуг, які надає бібліотека ім.Д.І.Чижевського, найбільшою популярністю користуються: Інтернет - 23,6%, книжкові виставки – 6,2%, ксерокопіювання - 4,3%, кіноклуб – 2,8%, Wi-Fi – 1,4%. Незначна кількість респондентів називають такі послуги (менше одного відсотка на кожну): консультації, юридична клініка, віртуальна довідка, віртуальна екскурсія, електронний каталог, електронна база даних, МБА. Не залишились поза увагою користувачів інформаційно-ресурсні центри: Центр європейської інформації, Канадсько-український бібліотечний центр, обласний інформаційно-консультативний гендерний центр. Респонденти мають інформацію про різноманітні тематичні заходи, зустрічі, презентації, конференції, семінари, тренінги, круглі столи, Дні інформації тощо, які проходять в бібліотеці.

Цікаво було дізнатися, які додаткові послуги потребують освітняни. Виявилось, що вони хотіли б отримувати доступ до електронних видань – 18% респондентів, створити електронну бібліотеку – 1,3%, проводити презентації книг – 0,6%, отримувати повідомлення про нові

надходження літератури, користуватись відеоабонементом – 0,5%, організувати комп'ютерні курси та клуби дозвілля – по 0,3%, копіювати в електронному вигляді – 0,2%, організовувати виставки нових книг, мають потребу послуги МБА, відеозв'язок – по 0,1% респонденту тощо.

Більшість перелічених послуг бібліотека вже надає. У кожному структурному підрозділі постійно організовуються виставки нових надходжень, презентації книг, користувачі отримують послугу МБА.

У відділі міського абонементу є фонд електронних книг, який досить популярний серед користувачів. Це видання різної тематики: підручники, науково-популярна, дитяча література та ін.

У Регіональному тренінговому центрі користувачі можуть спілкуватися в мережі Інтернет через Skype та соціальні мережі.

Бажаючі отримати інформацію про нові надходження літератури та анонси масових заходів можуть підписатися на розсилки через бібліотечний веб-сайт у рубриках: „Підписка на розсилки”, та „Новини у форматі RSS”.

Саме ці послуги відображені на веб-сайті бібліотеки: <http://www.library.kr.ua/> і освітяни недостатньо знають про інформацію, яка там розміщена.

Для донесення до користувача інформації про наявні ресурси та здійснювані заходи бібліотека створила власну сторінку в соціальній мережі на Facebook.

З точки зору освітян, отримувати повідомлення про нові послуги бібліотеки найкраще через електронну розсилку – 40%, інформацію на веб-сайті бібліотеки – 36%. Оголошення в бібліотеці обрали 21,3%, особисті контакти з бібліотекарем – 20,7% та повідомлення в ЗМІ – 16,4%.

Запропоновані власні варіанти повідомлення – виставки нової літератури, інформація у центрі міста, реклама в школах. Щороку до професійного свята у холі приміщення бібліотеки організовується виставка нових надходжень, де виставляються новинки документів з усіх структурних підрозділів.

На запитання „Яке джерело інформації про фахову літературу для освітян є основним?” респонденти дали наступні відповіді. Насамперед, це Інтернет-ресурси - 42,5%, оскільки це зручний, доступний та швидкий пошук необхідної інформації і скористатися ним можна в домашніх умовах. В мережі Інтернет користуються попитом веб-сайти для освітян, Верховної Ради. Названі також віртуальні послуги веб-сайту ОУНБ ім.Д.І.Чижевського.

На другому місці є бібліотеки навчальних закладів, тобто педагоги отримують фахову інформацію безпосередньо на робочому місці – 22%.

Книгарні назвали джерелом інформації 9,3% респондентів, тому що в них нова література з'являється раніше, ніж у бібліотеці.

Фахові періодичні видання відзначили 6,6%. На жаль, респонденти не вказали, де вони ними користуються: в бібліотеці чи це власна передплата. Хоча учасники фокус-груп – це вчителі, які знаходилися на підвищенні фахового рівня в обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. В.Сухомлинського, наголосили саме на власній передплаті як доповненні до передплати періодичних видань навчального закладу.

Крім цього, джерелами інформації для освітян є власні бібліотеки, обласна медична бібліотека, обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. В.Сухомлинського, Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського, Державний архів Кіровоградської області, обласна бібліотека для юнацтва ім.О.М.Бойченка, обласна бібліотека для дітей ім.А.П.Гайдара.

Для покращення якості обслуговування освітяни пропонують: активно розвивати книжковий фонд відділу міського абонементу, CD та DVD фонд, створити базу фахових підручників в електронному варіанті, організувати користувачам місце для роботи на комп'ютері в текстовому редакторі, поліпшити надання послуг ксерокопіювання, зокрема, розмістити ксерокс на кожному поверсі та придбати кольоровий ксерокс, попередньо замовляти літературу для опрацювання по телефону або електронній пошті.

Респонденти визначили причини, з яких вони рідко або зовсім не відвідують ОУНБ ім.Д.І.Чижевського. На їх думку, це віддаленість бібліотеки від місця проживання – 23%; недостатня реклама про бібліотеку – 6,4%, не задовольняє режим роботи – 5,2%, відсутність необхідної літератури, періодики - 3% (хімія, дефектологія, технічна, економічна, природнича література, сучасні російськомовні періодичні видання, академічні видання Росії: монографії і журнали), брак часу – 1,4%, не задовольняє якість обслуговування – 1,1%. 0,5 відсотка респондентів вказали на наявність Інтернету вдома.

33 відсотки респондентів, опитаних безпосередньо в бібліотеці, брали участь у глибинному інтерв'ю. На одне із питань: „Чому, на думку освітян, їхні друзі і знайомі не відвідують бібліотеку?” ми отримали такі відповіді:

- „... люди зараз знаходяться під впливом сучасних фільмів, музики та ін. і дуже важливу роль відіграє виховання. Якщо зуміти при-

щепити любов до книги, переконати їх у важливості читання книг, то і результат буде кращим. А прищеплювати любов до книги потрібно змалечку”;

- бібліотека як джерело інформації втрачає монопольне становище через широке розповсюдження інформаційних носіїв, Інтернет;

- багато видань ХХІ ст. оцифровуються і викладаються в мережі Інтернет.

Аналіз анкет показав, що освітяни прагнуть співпрацювати з ОУНБ ім.Д.І. Чижевського. Вони пропонують проводити спільні дискусійні заходи, тематичні зустрічі, виховні заходи краєзнавчої тематики, позакласні заходи та класні години, заходи для вчителів області з питань навчання, виховання і розвитку школярів, ввести в навчальних закладах „День бібліотек” (раз на місяць), організувати молодіжну студію творчості.

Такі форми співпраці підтверджують вчителі-учасники серпневої наради 2010р. Аналіз експрес-опитування класних керівників, психологів, соціальних педагогів, який провів відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук, загалом співпадає з вищенаведеними результатами дослідження.

Під час дослідження проведено два тренінги „Бібліотека та її послуги” для вчителів шкіл №1 та №7 і проведена зустріч з вихователями дошкільного навчального закладу „Берізка”. Дані заходи показали, що освітяни знають про бібліотеку та події, що тут відбуваються, з телебачення, радіо, газет, але самі відвідують заклад рідко через брак часу. Повідомлення про інформаційні можливості веб-сайту сприйняте із зацікавленістю, тому що даними послугами можна скористатися вдома через мережу Інтернет.

Висновок

Педагогічні колективи цікавляться подіями, які відбуваються в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського і, по можливості, беруть у них участь.

Головними мотивами звернення до бібліотеки є професійні потреби та самоосвіта. Це свідчить про те, що сьогодні читання в бібліотеці для освітян перестало бути формою відпочинку, а стало невід’ємною частиною роботи.

Поряд з бібліотекою, яка продовжує бути основним джерелом інформації, викладачі стали активно використовувати мережу Інтернет

та книгарні, оскільки у них оперативніше відображається нова література.

Постійні користувачі слідкують за змінами в бібліотеці і знають про сучасні послуги закладу й інформаційно-ресурсні центри.

В анкетах педагоги пропонують створити електронну бібліотеку та інформувати про нові надходження, спілкуватися в мережі Інтернет. Дані пропозиції свідчать про те, що освітяни протягом останніх років не відвідували бібліотеку, тому що заклад ці послуги вже надає. До речі, питання, які стосуються послуг бібліотеки, не завжди мали відповіді в анкетах, і це ще раз підтверджує, що висновок зроблений вірно.

Працівники галузі освіти недостатньо користуються інформацією, яка розміщена на веб-сайті. Підтвердженням цьому є інтерактивне опитування, в якому взяли участь лише 16 осіб.

Респондентам найкраще отримувати повідомлення про нові послуги бібліотеки через електронну розсилку та інформацію на веб-сайті, що свідчить про їх досвід роботи з інформаційними технологіями та можливість користуватися Інтернетом за межами бібліотеки.

Перелічені причини, з яких респонденти рідко або зовсім не відвідують ОУНБ ім.Д.І.Чижевського - недостатня реклама про бібліотеку, незручний режим роботи, недостатнє комплектування бібліотечного фонду - потребують додаткового вивчення.

Останнім часом діти та молодь поступово втрачають інтерес до читання. Бажання освітян проводити спільні з бібліотекою заходи - це один із напрямків вирішення „кризи читання”, а також підвищення престижу бібліотеки як центру читання, формування позитивного ставлення молоді до книги.

Врахувавши всі пропозиції та зауваження освітян, можна зробити висновок, що бібліотека залишається освітнім та культурним центром, місцем зустрічі та спілкування з цікавими людьми і книгою для всіх громадян міста і області. Підтвердженням цього є той факт, що з 836 респондентів (64,6 відсотки) є користувачами бібліотеки.

Краєзнавча діяльність бібліотек області у 2010 році за матеріалами річних звітів

*Мищенко М. І.,
головний бібліотекар
відділу краєзнавства
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Сьогодні практично кожна публічна бібліотека одним з **пріоритетних** напрямів своєї роботи вважає краєзнавство, адже саме краєзнавча діяльність дозволяє виділити бібліотеку з числа схожих, зробити її унікальною, особливою. Саме краєзнавча діяльність активізує роботу бібліотек, забезпечує їй широку підтримку громадськості та авторитет у місцевої влади, саме краєзнавча діяльність відкриває додаткові можливості по формуванню фондів, по залученню до пошукової діяльності нових користувачів бібліотеки, саме краєзнавча діяльність дозволяє комплексно впливати на формування особистості читачів дитячої та юнацької аудиторії – майбутніх громадян України.

Бібліотечне краєзнавство – один з напрямків краєзнавства, який правомірно було б назвати першим серед рівних, оскільки воно не просто "співпрацює" з іншими напрямками – географічним, історичним, літературним тощо, а й висвітлює їхні набутки шляхом фіксації джерел інформації. Особливість бібліотечного краєзнавства обумовлена тим, що бібліотека як джерело інформації і скарбниця набутого досвіду неподільно пов'язана з усіма ділянками, видами, формами та напрямками краєзнавства.

Мета бібліотечного краєзнавства – виявити, зібрати якомога повніше, систематизувати, зберегти і надати користувачам усі друковані та недруковані матеріали про край, а також забезпечити населення регіону бібліографічною інформацією про ці матеріали.

За підсумками роботи бібліотек області у 2010 році є всі підстави констатувати великі успіхи у історичному, природно-географічному, літературному, народознавчому краєзнавстві. Накопичений за багато років плідної діяльності досвід бібліотеки розповсюджують та творчо застосовують, водночас експериментуючи з новими формами та засобами впливу на користувачів. Хочеться акцентувати увагу на певних досягненнях у цій галузі за напрямками, конкретизуючи кожен реальними прикладами з бібліотечної діяльності.

Історичне краєзнавство

Зміст роботи: підсилити роль бібліотек у вивченні духовних витоків міста, краю, ознайомлення з літописними джерелами про край, історико-краєзнавчою літературою про край від далекого минулого до сьогодення.

Форми роботи: книжкові виставки, дні міста, дні села, історичні мандрівки, уроки краєзнавства, краєзнавчі читання, вікторини, літературно-краєзнавчі альманахи, очні та заочні екскурсії в музеї та історичними місцями регіону.

Серед цікавих краєзнавчих досліджень, проведених бібліотеками Новомиргородського району, краєзнавча розвідка про отамана Чорного лісу і Холодного Яру Ларіона Загороднього, уродженця Йосипівни; історико-краєзнавчі довідки про Ф.К.Сарану, видатного бібліографа, літературознавця, лауреата Шевченківської премії, та І.К.Бойка, краєзнавця, ветерана бібліотечної справи. Великий інтерес викликають у читачів зустрічі з очевидцями та свідками історичних подій. Так, на засідання клубу „Імпульс” Долинська районна бібліотека запросила одного з тих, кого сьогодні називають „діти війни” О.Г.Малецького, ветерана праці і спорту, заслуженого працівника культури України. А Вільшанська ЦРБ провела засідання клубу „Родовід”, присвячене 65-річчю Перемоги „Дай Боже, ніколи війни нам не знати. Зустріч із дочкою керівника партизанського загону С.Долженка у Підлісненській сільській бібліотеці (Олександрійський район) показала події Великої Вітчизняної війни крізь призму життя окремої родини, що сприяло перетворенню абстрактних слів про народний подвиг у конкретні свідчення про партизан-земляків.

Олександрійська Центральна міська бібліотека ім.О.Пушкіна за широкої участі місцевої громади провела презентацію книги „История города Александрия. Сборник краеведческих очерков Василия Никифорова(1858-1908)»

Природничо-географічне краєзнавство

Зміст роботи: надати користувачам інформацію про місцезнаходження міста (села), по вивченню головних вулиць та площ, з якими пов'язані видатні історичні події, інформацію про пам'ятки живої і неживої природи: печери, озера, парки, скіфські кургани і т.і.

Форми роботи: бесіди-огляди, мандрівки по рідному місту, екскурсії (очні і заочні) в природу, краєзнавчі години, створення стендів та буклетів, організація фотовиставок та інформація на нетрадиційних носіях.

Гідні наслідування години краєзнавчої символіки із запрошенням геральдистів, причетних до створення гербів та прапорів, проведе-

ні Олександрівською РБ – „Зі скіфським орлом на гербі” та „Під знаком білого оленя”.

Бібліотеки Новомиргородського району у 2010 році взяли участь у районному конкурсі „Подорожуючи рідним краєм”. Вони збирали інформацію та прокладали оригінальні екскурсійні маршрути. За підсумками акції, найбільш вдалим виявилися екскурсії, підготовлені у Андріївській, Йосипівській, Рубаномостівській сільських бібліотеках.

Назвемо ще кілька вдалих новаторських заходів. Відеомандрівка „Прекрасний край чудової краси”(Заваллівська бібліотека-філія Гайворонської ЦБС), брейн-ринг „Рідна природа – могутнє джерело”(Чемерпільська бібліотека-філія Гайворонської ЦБС). Серед книжкових прем'єр – прем'єра книги К.Волошиної „Краснопіль – Гута – Солгутове” за участю автора, проведена у Солгутівській бібліотеці-філії Гайворонської ЦБС.

Екологічне краєзнавство

Зміст роботи: формувати екологічну культуру, вивчати проблеми екології регіону, природу рідного краю, виховувати любов до навколишнього середовища, ознайомити користувачів бібліотеки з заповідниками і заказниками, зникаючими рослинами і тваринами краю, привернути увагу до громадянського контролю за їх охороною.

Форми роботи: дні довілля, дні екологічних знань, екологічні години, екологічні марафони, екологічні рейди, екологічні круїзи, екологічні диспути, діалоги та ін.

Екологічне краєзнавство дотичне до природно-географічного, вони часто доповнюють одне одного.

Привертаємо увагу до цікавого досвіду у цьому напрямку, який має не лише теоретичне значення, а практичне застосування. Інформаційна година „Час лікувати довілля” (Добрянська сільська бібліотека Вільшанської ЦБС), екологічні бюлетені „Нам загрожує сміттева катастрофа” та „Рідкісні рослини – бережімо їх!”(Осичківська сільська бібліотека Вільшанської ЦБС) покликані активізувати відповідальність кожного мешканця за стан довілля. Годину екологічних роздумів з відвідуванням екологічної перлини - місця витоку річки Тясмин здійснено Поселянівською бібліотекою (Олександрівський район). Великий інтерес у читачів викликала екологічна вікторина „Квіти і трави рідної землі”(Гайворонська ЦБС). Екологічну подорож „Стежками рідного краю” організували учасники клубу за інтересами „Джерело” при Солгутівській бібліотеці-філії Гайворонської ЦБС. ***Літературне краєзнавство***

Зміст роботи: ознайомлення з діячами літератури, пов'язаними з рідним краєм, вивчення творчості письменників-земляків, розвиток творчих здібностей користувачів бібліотеки, залучення їх до літературного життя краю.

Форми роботи: літературні зустрічі з письменниками, вечори поезії, літературно-музичні вітальні, години літературного краєзнавства, презентації нових поетичних збірок.

Літературне краєзнавство – найбільш розвинений напрямок діяльності бібліотек області, присутній практично у роботі кожної бібліотеки. За підсумками року варто все ж відзначити вдалі проекти та втілення. У напрямку літературного краєзнавства гарно спрацювали бібліотеки Новомиргородщини. Літературним вечором відзначено 130-річчя від дня народження В.Винниченка, літературним портретом – 165-річчя від дня народження І.Карпенка-Карого. Презентація книги Л.Попчук „Мелодія життя” в Новомиргородській РБ відбулась за участі авторки, яка читала власні поезії, та у супроводі хорového колективу „Оksamит” дитячої школи мистецтв, який виконав пісні на слова Л.Попчук. Вибір книги не випадковий, адже вона була представлена на здобуття обласної літературної премії ім. Є.Маланюка. До 50-річчя О.Жовни в Новомиргородській РБ проведено презентацію книжкової виставки „Палітра Олександра Жовни” та зустріч читачів із письменником-земляком під час читацької конференції „Робота зі словом – це велика насолода”. Годину жіночої поезії „Є жінки немов зірки небесні” проведено за творами О.Новіков, Ю.Ліза, П.Почук, творів Г.Бровченко(Берізки), К. Волошиної, В.Кокошко у бібліотеках Гайворонської ЦБС відбувається за допомогою різних форм роботи, що дозволяє уникнути одноманітності та підсилити естетичний та емоційний вплив на читачів.

Оглядовий захід про письменників Долинщини у формі літературного колажу „Дзвінке джерело імен” проведено Долинською районною бібліотекою. До 70-річчя М.Родинченка за допомогою Долинської РБ підготовлено мистецьку сторінку в районній газеті „Долинські вісті”. Книги краєзнавчого спрямування та книги уродженців Долинщини – В.Антоненка, Г.Турененка, О.Іванова, Г.Гусейнова - було презентовано за участю авторів.

Мистецьке краєзнавство

Зміст роботи: рідний край в образотворчому мистецтві, історія живопису, діяльність місцевих художників, пов'язаних з рідним краєм, відвідування картинних галерей, художніх виставок, вивчення музично-театрального мистецтва рідного краю, творчості місцевих композиторів, співаків, акторів.

Форми роботи: художньо-пізнавальні години, мистецькі подорожі, години живопису, мистецькі діалоги, літературно-мистецький салон, вечори-портрети, музичні свята, пісенні вернісажі, книжкові виставки-діалоги, художнє читання уривків з драматичних творів, літературні години.

Відзначимо найбільш виразні за темою та формою подання. Театральний калейдоскоп "Театр – криниця гармонії і краси" (Новомиргородська РБ), літературно-музичні посиденьки „Дзвінки голоси нашого села”(Чемерпільська бібліотека-філія Гайворонської ЦБС), година спілкування „Мій край в усьому неповторний”(Солгутівська бібліотека-філія Гайворонської ЦБС), виставка творів самодіяльної художниці Наталі Шевчук (Гайворонська ЦРБ) . Заслуговує на увагу також година музики в Бугівській бібліотеці (Гайворонська ЦБС) „Киньте все – гармошка грає” із широким охопленням місцевої громади найменш розробленим є архітектурний та скульптурний. Головна причина – брак якісних публікацій по темі. Один із шляхів виходу з ситуації демонструє Новомиргородська РБ, яка самотужки збрала матеріали і видала буклет „Юний Шевченко в Новомиргороді”(Історія встановлення пам'ятника Т.Шевченку).

Народознавче краєзнавство

Зміст роботи: вивчення фольклору та побуту земляків, пісень, легенд про рідний край, обрядів, звичаїв, традицій, вшанування пам'яті предків. Розвиток української народної культури: ремесел, декоративно-ужиткового мистецтва.

Форми роботи: уроки народознавства, народознавчі свята, клуби, родинні свята у бібліотеці, обрядові вітальні, фольклорні свята, українські вечорниці, народознавчі вітальні, виставки декоративно-ужиткового мистецтва, створення міні-музеїв при бібліотеках.

Народознавство – улюблений напрямок користувачів бібліотеки та місцевої громади, який викликає завжди глибокий інтерес та бажання взяти участь у заходах або тим чи іншим чином долучитись до них. Так, у 2010 році у фойє ЦДБ ім.Ю.Гагаріна Олександрійської МЦБС створено „Українську світлицю” в стилі української хати, де представлено предмети побуту 18-19ст., твори декоративно-ужиткового мистецтва та сучасні вишивки. Книжкова виставка по темі доповнює цей міні-музей при бібліотеці, який стає у пригоді під час екскурсій, уроків народознавства та масових заходів.

Системно працюють у напрямку народознавства бібліотеки Новомиргородщини, залучаючи до цього краєзнавчий матеріал. Бібліотекарі разом із читачами збирають матеріали з різних аспектів краєзнавства, у т.ч. „Легенди краю”, „Старожили розповідають”, „Наш край –

історії скарбниці”, залучають місцеву громаду та читачів до участі у обрядових святах, уроках народознавства, фольклорних святах. Особливо змістовну роботу з цього напрямку проводить Йосипівська сільська бібліотека, яка виборола звання кращої сільської бібліотеки району. Заслугує на увагу краєзнавче дослідження Йосипівської бібліотеки „Весілля в нашому краї”, записане зі слів місцевої жительки Мазиленко Н.І., 1912 року народження. Воно містить детальний опис народного обряду та поетичні пісенні рядочки, що виконувались учасниками дійства.

Осичківська сільська бібліотека (Вільшанська ЦБС) розробила та провела спільно із місцевою школою театралізоване свято „Пасхальне свято в віршах і піснях”, яке передбачало також конкурси „Живий вогонь”, „Прибираємо хату”, „Ігри з крашанками”

Цвітненська сільська бібліотека (Олександрійська ЦБС) втілила задум про популяризацію цвітненського гончарного ремесла під час проведення уроку сільських гончарів ”Ви чули, як співає глина?”

Етнографічне краєзнавство приділяє увагу також національному розмаїттю українського народу, розвитку національної самобутності кожної національності, що проживає на теренах регіону.

Так, краєзнавчий калейдоскоп у Новомиргородській РБ включив ряд цікавих заходів, у т.ч. цікаве повідомлення про національні меншини краю місцевого краєзнавця В.Бреуроша.

Велику підтримку та допомогу надає ІРЦ Вільшанської ЦРБ культурно-освітньому болгарському товариству „Алфатар” та болгарській молодіжній організації „Възраждане”, а саме можливість спілкуватись з державною агенцією для болгар за кордоном, яка знаходиться в столиці Республіки Болгарія, з Комітетом національних меншин та міграцій в м. Києві, підтримувати дружні стосунки з болгарською діаспорою.

Олександрівська РБ організувала цікавий захід –посиденьки для жінок різних етнічних груп „Між нами...” – надзвичайно актуальний також і у плані формування толерантності та культури спілкування у сучасному світі.

Михайлівська сільська бібліотека (Олександрівський район) провела етнографічне свято „Культурна веселка націй”, у якому взяли участь представники національностей, що проживають у регіоні.

Важливе місце у бібліотечному краєзнавстві продовжує посідати **вивчення історії та дослідження діяльності бібліотек області**. Кожна бібліотека має або прагне мати свою задокументовану історію. Майже всі бібліотеки зберігають документи, що поклали початок їхній діяльності: перші інвентарні книги, відомості про перші документи, що започаткували книжкові зібрання. Бережливо збирають

і зберігають інформацію про визначних особистостей, іменами яких названі бібліотеки. Таким документам виділяються спеціальні вітрини, стенди, куточки. Бібліотеки зберігають та доносять до користувачів інформацію про своїх шанованих гостей, колекції подарованих книг з автографами їх авторів.

Наприкінці вересня 2010 року у обласному центрі на базі ОУНБ ім. Д.Чижевського відбувся форум сільських бібліотекарів. Передував Форуму огляд-конкурс на кращу сільську бібліотеку, який показав важливе місце бібліотек у соціально-культурному просторі та привернув увагу влади до проблем галузі, а також дав поштовх подальшому розвитку ініціативи та творчості бібліотекарів області і сприяв устремлінню до подальшого вивчення історії бібліотек регіону.

Важливий нюанс у вивчення історії бібліотек області полягає у тому, що презентація підсумків таких досліджень доповнюється активним маркетингом. Так, Кіровоградська МЦБС організувала і провела конкурс слайд-шоу „Моя бібліотека”, який отримав великий резонанс і забезпечив достойну рекламу бібліотекам-учасникам конкурсу. Ними ж проведено акцію „Стоп-кадр”, сенс якої полягав у тому, щоб продемонструвати можливості бібліотек системи, для чого було зроблено одноденний зріз їхньої діяльності, задокументований у статистиці, фотографіях, відгуках читачів, публікаціях у ЗМІ. За результатами акції оформлено стенд „Зупинена мить. Один день з життя бібліотеки”. Обласна центральська ЦРБ ім. Д.Чижевського видає дайджест „Літопис бібліотечних справ: хроніка подій” – надзвичайно корисне видання, яке є неоціненним внеском у збереження інформації про діяльність бібліотеки. Воно є ніби продовженням тієї дослідницької роботи по вивченню історії бібліотеки, яка активізувалась сьогодні в області. Третій випуск бібліотечних читань продовжує серію випусків „Історія бібліотек Голованівщини”, до видання включено цифри, факти та фотодокументи.

У жовтні 2010 року своє 60-річчя відзначила Осичківська сільська бібліотека (Новомиргородський район). Святковий день вмiстив чимало корисних і цікавих заходів. Це і презентація книги-літопису „Бібліотека. Історія. Факти”, і зустріч з місцевими творчими особистостями, і огляд виставкових стендів, і екскурсія до музейної кімнати, створеної дбайливими руками бібліотекаря та членів клубу „Краєзнавець”.

Традиційною для бібліотек області стало відзначення професійного свята Дня бібліотек спільно з громадою, або за круглим столом бібліотекарями всієї ЦБС або бібліотекарями району. Подібні святкові зібрання підвищують соціальний статус бібліотек, сприяють розвитку

творчих здібностей бібліотекарів, допомагають налагоджувати партнерські стосунки та значно підвищують самооцінку бібліотекарів.

Інформаційно-бібліографічна робота

Сьогодні перед користувачами гостро стоїть проблема орієнтації в інформаційному потоці. Саме тому на бібліотеки лягає завдання не просто збору і зберігання краєзнавчих документів, але й **інформаційного** забезпечення краєзнавства.

Інформаційна краєзнавча робота кожної бібліотеки починається з її **інформаційної зони**. Це куточки, стенди, стелажі, що містять відомості про бібліотеку, послуги, що вона надає, об'яви та вітання зі святами, днями народження активних користувачів, акціями, що відбуваються у місті та районі. Розміщують бібліотеки адреси ділових контактів в районі та місті, подають інформацію про людей, іменами яких славиться район, телефони соціальної служби, склад держадміністрації, години прийому її підрозділів та ін.

Слід відзначити ініціативу Кіровоградської ЦМБС, яка творчо використовуючи традиційні форми інформування (Дні інформації, Дні спеціаліста, Дні нової книги) знаходиться в постійному пошуку нових можливостей, широко залучаючи інформаційні технології для підсилення оперативності та наочності в інформуванні та ігрові форми роботи для активізації читачів.

Хочеться приділити увагу такому виду інформування як **друковані видання бібліотек**. Ці види діяльності у краєзнавчому аспекті нероздільні і завдяки цьому – ефективні.

Заслуговує на увагу та всіляке заохочення видавнича діяльність Новоукраїнської РБ з краєзнавства. „Степова красуня, вічно молода” – це буклет про Новоукраїнщину. При відсутності книг про цей район таке видання покликане заповнити інформаційний вакуум та презентувати коротко різні напрямки та галузі в її історичному розрізі та сучасності. Цінною є глава про видатних людей району та список літератури з фондів бібліотеки, що покликана розширити подану у буклеті (12 сторінок) інформацію. „Творче досье Костя Лавра”(Новоукраїнська РБ) присвячене уродженцю Новоукраїнки, лауреату Шевченківської премії 2010 року, головному художнику видавництва „А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”. Видання зроблене самотужки, але відповідає всім вимогам, містить список вебліографії, анотації та кольорові титульні сторінки або обкладинки книжок, проілюстрованих художником, у додатках – список уродженців Кіровоградської області, які були удостоєні звання лауреата Шевченківської премії. Видання містить і реквізити бібліотеки. Корисним є також видання з продовженням „Професійна орбіта”, що подає рекомендації та узагальнює досвід бібліотек району. У доданому до звіту 4 випуску є досить цікаві ідеї та підказки з крає-

знавства із посиланням на практику роботи бібліотек району та Інтернет-ресурси регіону, і Новоукраїнської РБ зокрема. Цікавий досвід видання поетичних збірок з короткою біографічною довідкою, кольоровим фотопортретом та добіркою віршів (у 2010 році – Олександра Каєнка та Михайла Сульженка)

Традиційними стали такі видання, як інформаційно-краєзнавчий бюлетень „В історію свою візьми нас, Батьківщино!”(Новгородківська ЦБС) що являє собою інформування про нові надходження з краєзнавства.

Олександрійська центральна районна бібліотека ім. Д.Чижевського в серії „Знайомтесь – нова книга” видала інформаційний буклет по книзі Василя Даценка „Щоб пам’ятали. Кіровоградщина в роки Великої Вітчизняної війни”. Дайджест „Сторінками Червоної книги Кіровоградщини” Олександрійської ЦРБ ім. Д.Чижевського – гарно ілюстроване кольоровими фотографіями повнотекстове видання краєзнавчого напрямку (36 сторінок) із змістом та алфавітним покажчиком видів рослин і тварин. Воно може цілком задовольнити інтерес читачів шкільного віку і бути посібником для гуртків та клубів за інтересами.

Новомиргородська районна бібліотека обрала для своїх видань краєзнавчий напрямок, який відображений у п’яти із шести виданих буклетів. Хочеться акцентувати увагу на двох з них. Про перший вже згадувалось - „Юний Шевченко в Новомиргороді”(Історія встановлення пам’ятника Т.Шевченку), другий – методичний випуск „Краєзнавча діяльність Йосипівської сільської бібліотеки”

Перший випуск інформаційного дайджесту „ЖЗЛ нашого краю”, виданий Голованівською РБ, покликаний ознайомити із біографіями відомих людей краю широке коло користувачів бібліотек. Довідник „Громадські організації Гайворонщини”, виданий Центральною районною бібліотекою, містить відомості про 24 громадські організації, які готові прийняти до своїх лав соціально активних громадян, котрі сприятимуть своєю діяльністю розвитку громадянського суспільства.

У зв’язку з новими умовами існування бібліотек і **новими інформаційними технологіями**, складові бібліотечного краєзнавства зазнають змін. Із появою у бібліотеках доступу до ресурсів мережі Інтернет багато матеріалів стають доступними в найширшому сенсі і мають право розглядатися як частина краєзнавчих інформаційних ресурсів.

Створені і постійно поповнюються електронні краєзнавчі бази даних на сайтах бібліотек області. Природно, що при формуванні електронних баз даних районними централізованими бібліотечними систе-

мами найбільше уваги приділяється повноті відображення матеріалів місцевого друку та про район.

У звітах про зміни на сайті звітують Новгородківська ЦБС (поповнення розділів „До витоків рідної землі” „Місцева влада”, „Бібліотеки Новгородківщини”. Детально про свій веб-сайт звітує Олександрійська МЦБС, у т.ч. про поповнення рубрики „Краєзнавство”. Новгородська бібліотека представила розділ Краєзнавство на сайті по рубрикам: Рідне місто моє; Історія міста; Історичні пам'ятки; Пам'ятні та історичні дати краю; Наші земляки. Користується широкою популярністю міні-інформація Вільшанської ЦРБ „Моє селище в Інтернеті”.

Приємно відзначити, що перелічене подається як приклад, використання бібліотечних сторінок в Інтернет для популяризації краєзнавчих матеріалів вже не є поодиноким, а впевнено увійшло в практику роботи бібліотек

Велике значення для краєзнавчої роботи будь-якої бібліотеки має **довідково-бібліографічний апарат** з питань краєзнавства, **фонд довідкових і бібліографічних посібників** краєзнавчого змісту, **фонд виконаних довідок** краєзнавчої тематики, **тематичні картотеки**. Не зупиняючись детально на традиційній для бібліотек області Краєзнавчій картотеці, слід відзначити значні зміни на крає у звітах про організацію Кооперативного Регіонального Краєзнавчого Каталогу (КРКК). Так, з 11 бібліотек-учасниць проекту лише три обмежились загальною інформацією і не подали цифрові показники по проекту, решта бібліотек відзначають кількість карток, введених протягом року для КРКК та кількість карток, що були залучені та використані завдяки проекту, а деякі вказують загальну кількість карток. Оскільки газети, які розписуються, не однакові за обсягом, періодичністю та кількістю, а час приєднання бібліотек до проекту різний, порівняльна таблиця не дасть можливості зробити об'єктивні висновки. Але наведемо все ж деякі показники, що кваліфікують участь бібліотек як успішну і таку, що гідна наслідування.

Так, Петровська РБ повідомляє, що загальна кількість карток становить 12 154 (у т.ч. за 2010 рік – 3 622), Олександрійська МЦБ описала для КРКК у 2010 році 3 829 карток, отримала завдяки проекту – 13 703 документи, Вільшанська ЦРБ з часу участі у проекті надіслала до КРКК 1 392 картки, Новоукраїнська РБ внесла до ЕБД „КРКК” всього 2 698 карток (у 2010 році – 398), Голованіська РБ звітує про надіслані 300 описів і отримані 149, Новомиргородська РБ надіслала за звітний період 209 карток, Світловодською ЦМБ надіслано до КРКК за 2010 рік 303 картки, введено у власну БД „Краєзнавство” 395 карток

(загальна кількість краєзнавчих карток в електронному вигляді 2543 картки)

Предметно і фактографічно звітує про роботу в бібліотечній інформаційній системі ІРБІС (демоверсія) Новгородківська ЦБ.

Інші бібліотеки області про перспективи приєднання до проекту КРКК та підготовчу роботу з цього напрямку не звітують. Для створення у перспективі єдиного краєзнавчого банку даних, доведеться докласти ще чимало зусиль для навчання персоналу, методично-технічного забезпечення робіт, координації роботи.

Масова робота

Масова робота в бібліотеках області стосовно краєзнавства має комплексний характер.

Для бібліотек області характерне розмаїття форм роботи із застосуванням краєзнавчої інформації: години пам'яті, уроки мужності, заочні подорожі воєнними стежками, пізнавальні години, виставки дитячих малюнків, літературно-музичні композиції.

На вшанування жертв голодомору традиційно проводяться години-реквієми, хвилини всенародної скорботи, обговорення книг, уроки пам'яті. В пошуках нових шляхів популяризації краєзнавчих матеріалів бібліотеки нерідко виходять за межі чисто бібліотечних форм, пропонуючи читачам інформаційні калейдоскопи, літературно-екологічні круїзи, краєзнавчі турне, поетичні монтажні, виставки-хроніки, долучаються до відзначення свята села та свята вулиці.

Так, День міста Олександрійська МЦБС відзначала низкою заходів: краєзнавчими виставками, засіданням клубу, поетичною вітальнею, краєзнавчими читаннями, Днем інформації, особливо ж привабливою для користувачів шкільного віку виявилась гра-подорож. День пам'яті Олексія Гіталова відзначили бібліотеки Новоукраїнського району. Козацькі розваги Балахівська селищна бібліотека Петровського району організувала і провела спільно із місцевим ~~Бригадами~~ вдалого комплексного застосування краєзнавчого матеріала бібліотеками області є наведені нижче заходи. Солгутівська бібліотека-філія Гайворонської ЦБС працює над реалізацією комплексної цільової програми „Мій рідний край – моя земля”

Світловодська ЦМБС звітує про історико-краєзнавчу годину „Роки, обпалені війною”, що присвячена життю і творчості письменника-земляка Костя Оверченка. Цей захід поєднав літературне і історичне краєзнавство, водночас вмістив як складову конкурс на краще виконання віршів про війну, активізувавши творчий потенціал читачів, та виконав просвітницьку місію через перегляд документального фільму ”Саласпильський шталаг”.

При відзначенні Дня Перемоги, днів визволення районів та районних центрів від фашистів, при відзначенні Днів партизанської слави, при вшануванні учасників подій в Афганістані широко застосовується місцевий матеріал: книги та публікації в ЗМІ, спогади та свідчення очевидців подій. Проведено години пам'яті „Відлуння афганських гір”, „Афганістан – моя кривава рана” (Новгородківська ЦБС), тиждень пам'яті „Ця пам'ять вічна, пам'ять ця жива” (До 65-річчя Перемоги) у бібліотеках Новгородківської ЦБС. Організовано інформаційний стенд „Герої Радянського Союзу – наші земляки (Петрівська РБ). Новгородківська ЦБС значну частину звіту присвятила популяризації краєзнавчої літератури, створенню літопису бібліотек району, застосуванню ігрових форм роботи при роботі з читачами шкільного віку, організації виставок-вернісажів, експозиціям декоративно-ужиткового мистецтва краю. Народознавчий напрямок включає також турботу про розвиток творчих здібностей користувачів, організацію просвітницьких заходів та майстер-класів для користувачів бібліотек. Взаємодія бібліотек вводить в практику бібліотеки партнерство із громадськими організаціями, засобами масової інформації, органами місцевого самоврядування. Партнерство сприяє піднесенню іміджу бібліотек, якісно покращує роботу, дозволяє збільшити кількісні характеристики роботи.

Як приклад вдалого партнерства із ЗМІ можна навести діяльність Кіровоградської МЦБС (43 публікації у звітному році), Олександрійської МЦБС (37 статей у періодичних виданнях, 15 телепрограм, 18 радіопередач). Олександрійська ЦРБ накопичила цікавий досвід взаємовигідного співробітництва з представниками владних структур, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та ЗМІ.

Методична робота

Методична робота з краєзнавства є складовою методичної роботи бібліотек як такої, і все ж хочеться акцентувати увагу на кількох моментах. У методичному матеріалі Олександрійської ЦРБ ім. Д.Чижевського „Робота методиста: досвід, пошук, проблеми” подано плани проведення тренінгів, майстер-класів, творчих лабораторій, у т.ч. з проблем краєзнавства. Як приклад можна навести майстер-клас „Краєзнавство в системі бібліотечної діяльності” на базі Попельнастівської бібліотеки-філії №2 у серпні 2010 року. Цей захід був детально розроблений і включив досить різноманітні і, сподіваємось, ефективні форми підвищення кваліфікації: історичну довідку, консультацію, інформаційне повідомлення, методичні поради, персонал-огляд, анкетування та підсумки заходу.

Хочеться привітати також досвід творчих зустрічей бібліотек Долинського та Компаніївського районів і закликати колег наслідувати його, підвищуючи кваліфікацію та долучаючись до цікавого, корисного, енергетично насиченого спілкування однодумців.

Підсумки та висновки

Виходячи з вищесказаного, вважаю за доцільне визначити краєзнавчу роботу в бібліотеках області як таку, що заслуговує на **високу оцінку**. Звичайно, у бібліотечному краєзнавстві, як і в галузі культури в цілому, існують **проблеми**, що відбиваються на роботі бібліотек. Це і недостатня поінформованість про видання книжкової продукції через відсутність тематичних планів видавництва, і брак коштів на передплату періодичних видань та придбання колекційних і рідкісних книг, і скорочення мережі закладів культури, і повільне опанування сучасними інформаційними технологіями з боку окремих бібліотекарів, і плинність кадрів, і низка не вирішених соціально-економічних питань на регіональному рівні.

Шляхи вирішення, принаймні часткового, цих проблем лежать у царині **співпраці та координації** зусиль всіх інституцій та приватних осіб, громадських організацій та об'єднань, зацікавлених у розвитку краєзнавства. Це - ініціативна діяльність місцевих громад разом із органами місцевого самоврядування, це і участь у проектній діяльності, і зацікавленість ЗМІ у об'єктивному всебічному висвітленні регіональних новин, і меценатська та спонсорська діяльність, і ентузіазм та відданість справі бібліотекарів, музейників, освітян, всіх дослідників краю, які, сподіваючись на суттєву підтримку держави, не чекають пасивно цієї щасливої години, а наближають її власною працею.

Сьогодні, на зламі тисячоліть і епох, як ніколи потрібно виховувати не абстрактну, а дієву любов до своєї «малої» батьківщини, почуття гордості за її славне минуле, почуття господаря, що турботливо оберігає природу краю, його природні ресурси, пам'ятники, зберігає культурні традиції та передає їх у спадок прийдешнім поколінням. І в цьому вбачають головне завдання бібліотекарі Кіровоградщини.

Інформаційно-бібліографічна робота бібліотек Кіровоградської області за 2010 рік

*Недашковська Т.О.,
Головний бібліотекар
інформаційно-бібліографічного
відділу ОУНБ ім. Д. Чижевського*

Сучасна бібліотека кардинально змінила свою місію у суспільстві. Вона є не лише закладом гуманітарної культури, а й інформаційним центром, який забезпечує вільний та необмежений доступ читачів до інформації, і зберігає її носії. Сьогоднішня задача бібліотеки - збереження, примноження, раціональне використання інформації, забезпечення сприятливих умов для доступу до неї.

Усвідомлюючи важливість і значення становлення бібліотек як культурно-інформаційних центрів, бібліотеки області протягом року проводили конкретні заходи по залученню до бібліотеки нових користувачів та по формуванню засобами реклами відповідного образу бібліотеки.

Рекламна діяльність бібліотек області здійснювалась по таким напрямкам:

- розробка іміджу бібліотеки (інформаційні стенди, емблеми бібліотек, сайти бібліотек тощо):
- проведення рекламних кампаній та реклама окремих видів послуг або напрямків роботи бібліотеки;
- паблік релейшнз бібліотеки (зв'язки з громадськістю).

Популярними в бібліотеках стали інформаційні стенди, куточки з інформацією про бібліотеку, масові заходи, списки новинок літератури: "Бібліотека інформує" (Новоархангельська ЦБС); "Цей дивний світ - бібліотека" (Ульянівська ЦБС); "Бібліотечно-інформаційне досьє" (Вільшанська РБ).

В проведенні рекламних кампаній бібліотеками найактивніше використовувались засоби масової інформації.

За минулий рік спостерігається широке використання для інформації сайтів бібліотек.

Згідно проекту по створенню веб-сайтів районних бібліотек, започаткованого ще в липні 2005 року ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, щорічно зростала кількість бібліотек, що мають свої веб-сайти. На сьогодні 21 бібліотека області має веб-сайт, який містить, інформацію з історії бібліотеки, послуги, що надає бібліотека, бібліотечні новини, вебліографію. На сайтах читачі знайомляться з новинками літератури,

документами місцевої ради та з іншою інформацією, цікавою не тільки для користувачів бібліотеки, але і для віртуальних користувачів. Згадана інформація міститься на всіх веб-сайтах бібліотек. Але кожна бібліотека в інформації на сайтах має свою “родзинку”, удосконалює дизайн, створює нові рубрики. Так, на сайті Олександрійської МЦБС з’явилися нові рубрики: “Новини”, “Програми та проекти”, “Відео про бібліотеки”. В Олександрійській МЦБС діє 4 Інтернет-центра.. З 1 квітня 2009 року за угодою з редакцією телепрограми “Жди мене” діє проект “Інформпункт програми “Жди мене “в Інтернет -центрі Олександрійської МЦБ”.

Безперечно, Інтернет є самим оперативним засобом доведення інформації до користувачів, але ще не самий доступний. ЦБС області налічують багато бібліотек, де відсутні комп’ютери, не говорячи про те, що велику кількість читачів складають люди похилого віку, які не вміють користуватися комп’ютером. Багато сільських жителів позбавлені можливості підключитися до Інтернет. І далеко не всі батьки дозволяють своїм дітям виходити в глобальну мережу. Але всі ці категорії мають можливість відвідати бібліотеку, дивитися місцеве телебачення, слухати радіо , читати місцеві газети.

В місцевих газетах постійно публікувалась інформація про роботу бібліотек, заходи, що проводились в бібліотеці, інформація про нові надходження до бібліотеки. Так, Голованівська РБ розмістила в місцевій газеті 22 інформації, Новоархангельська - 34, Ульяновська – 25, Світловодська міська бібліотека -22 інформації, Кіровоградська МЦБС - 43, Знам’янська МЦБС-31 тощо. Як бачимо , бібліотеки активно використовували пресу для поточної інформації. А Кіровоградська, Олександрійська, Світловодська міські бібліотеки, Знам’янська РБ надавали інформацію через телебачення. Олександрійська МЦБС проводить постійно огляди періодичних видань на телевізійному каналі ТРК “Контакт”. За рік проведено 15 телепередач, Знам’янська МЦБС представила на телебаченні 9 інформацій. На радіо Знам’янською МЦБС представлено 14 інформацій, Олександрійською - 18.

Перелічені цифри красномовно свідчать про активне використання бібліотеками засобів масової інформації.

Протягом року видавались також буклети, листівки, закладки, що містили інформацію про бібліотеку, її фонд, новинки літератури, послуги, що надає бібліотека.

Серед друкованих видань добре зарекомендували себе видання серій: “Знайомтесь, нова книга!”, “Таланти нашого краю!”(Гайво-

ронська, Компаніївська, Устинівська ЦБС, Кіровоградська, Олександрійська МЦБС).

Звичайно, що реклама передбачає певні фінансові витрати, але бібліотеки намагались їх мінімізувати за рахунок використання співпраці з громадськістю.

З метою привернення уваги громадськості до бібліотек проводились Дні відкритих дверей, Свято книг, книжкові виставки та інші масові заходи.

Цікаву інформаційну роботу проводять бібліотеки в рамках Публічних центрів регіональної інформації та Інформаційно-ресурсних центрів громадянської освіти: надається інформація про діяльність владних структур для населення регіону, здійснюється інформаційне обслуговування державних службовців. Фонди офіційних видань місцевої влади та органів місцевого самоврядування систематично поповнюються новими документами. В Публічних та Інформаційно — ресурсних центрах проводились круглі столи, читацькі конференції, тренінги, презентації. Оформлялись стенди: "Схема взаємодії бібліотеки з громадськими організаціями" (Кіровоградська МЦБС), книжкові виставки "Громадянська освіта - вимога часу" (Кіровоградська МЦБС), бесіди "Правила користування ІРЦ" (Кіровоградська МЦБС, Світловодська РЦБС).

В інформаційній діяльності бібліотеки використовували різноманітні форми і методи роботи, як традиційні так і новітні. Вся інформаційна робота будувалась на основі вивчення читацьких запитів. Здійснювалось масове, групове та індивідуальне інформування. Тематика інформацій охоплювала важливі напрямки:

- з питань економіки;
- місцевого самоврядування;
- з питань виробництва та екології;
- правового виховання;
- з історії України.

Названі теми інформацій були актуальними і в минулі роки і на сьогодні така інформація необхідна. Однією з провідних тем інформації в 2010 році стала проблема толерантності. Щоб привернути увагу користувачів до названої теми бібліотеки використовували різні форми пропаганди документів. Нагадаємо деякі із них: міні-диспут "Що таке толерантність?"; тести для користувачів бібліотеки "Наскільки Ви толерантні?"; книжково-ілюстрована виставка: "Мистецтво жити поруч" (Гайворонська РБ).

Центральною темою інформаційних заходів, що проводили бібліотеки була тема європейської інтеграції України. Протягом року

проводились літературні круїзи з країнами Європи, інформаційні години “Україна - країна європейська” (Новомиргородська ЦБ), огляди літератури “Україна - курс на євроінтеграцію” (Гайворонська ЦБС.)

Сучасні бібліотеки стали і центрами правової інформації. Розуміючи це більшість бібліотек надавали користувачам безкоштовний доступ до правової інформації. Надзвичайно різноманітною була масова інформація. Через виставкову діяльність розкривались фонди правових документів, використовувались активні форми інформації: бесіди, огляди, години права. Немає необхідності давати перелік цих заходів, так як роботу в цьому напрямку ведуть всі бібліотеки області.

Велику увагу надавали бібліотеки пропаганді літератури з історії розвитку української мови, сучасного стану української мови як державної, значення її вивчення в українському суспільстві. І як тут не згадати слова Великого Тараса Шевченка:

*Ну, що б, здавалося слова...
Слова та голос - більш нічого,
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує! Знать до Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!*

І дійсно, своєю роботою бібліотеки області намагались донести палке українське слово до кожного, як користувача бібліотеки, так і до віртуального користувача. Проводились години поезії “Я знаю: мова мамина - свята”, літературно-музична композиція “Рідна мово, ти пробуджена совість народу” (Гайворонська ЦБС), книжкова виставка “Спочатку було слово” (Онуфріївська ЦБ), День інформації “Із слова починається людина -із мови починається мій рід” (Новгородківська РБ), конкурси знавців української мови.

Слід відмітити, що більшість інформаційних заходів, що проводились бібліотеками носили масовий характер. Але найбільших результатів масове інформування досягало при проведенні комплексних заходів, що стали невід'ємною частиною в роботі бібліотек. Така форма дозволяла глибше знайомитися з новими документами з різних галузей знань. Традиційними в бібліотеках стали Дні інформації, відкриті перегляди літератури, щомісячні бюлетені нових надходжень (Маловисківська, Долинська, Олександрівська, Устинівська, Ульяновська) та інші бібліотеки. До використання традиційних форм в роботі бібліотекарі підходили досить творчо. Різноманітними були книжкові виставки: виставки-спогади “Війні немає забуття” з експонатами часів війни (Новомиргородська РБ),

книжково-ілюстрована виставка “Європейський вибір — це всерйоз і надовго” (Голованівська РБ), виставка - реквієм з презентацією “Герої Крут: ніхто не забутий”, інформаційні полиці “Увага! Нова українська книга” (Новгородківська РБ).

Заслуговує на увагу досвід пропаганди періодичних видань Компаніївською ЦБС. В практиці її роботи - проведення Днів періодики, огляди періодичних видань “Сторінками улюблених журналів”, “Нові надходження періодики”, ”Екологічне досєє краю”, прес-конкурс “Найкращий читач періодики”.

Аналізуючи роботу бібліотек за минулий рік слід відзначити, що бібліотеки стали не лише закладами гуманітарної культури, але й інформаційними центрами, які забезпечують вільний та необмежений доступ користувачів до інформації з самих різноманітних питань. І сьогодні одне з основних завдань бібліотек - збереження, примноження та раціональне використання інформації.

З урахуванням різнобічних інформаційних потреб користувачів в бібліотеках створена певна система бібліографічного інформування, розрахованого на певну групу користувачів та на конкретного користувача. Груповою інформацією охоплені органи місцевого самоврядування, заклади освіти та культури, підприємства та громадські організації. Друга пріоритетна категорія споживачів інформації - працівники сільськогосподарського виробництва, колективні сільськогосподарські структури, фермерські господарства, приватні підприємці. Майже всі бібліотеки області відмічають зацікавленість до комерційної ділової інформації. Такі споживачі інформації, як підприємці, комерсанти, банківські працівники інформуються з допомогою Днів інформації, Днів спеціаліста, інформаційних бюлетенів. Тематика списків згідно запитів абонентів групової інформації: “На допомогу місцевому самоврядуванню”, „На допомогу сільському господарству” (Олександрівська РЦБС), “Мовна політика в Україні” (Новомиргородська РБ) тощо. В груповій інформації бібліотеки використовують новітні технології, зокрема електронну пошту. Через електронну пошту Долинська ЦБС інформує редакції місцевих газет “Провінції” та “Долинські новини”. Слід відзначити відповідний рівень групової інформації міських бібліотек (Кіровограда, Олександрії, Знам’янки та Світловодська), РЦБС (Голованівської, Гайворонської, Новгородківської, Олександрівської, Петрівської). Певна робота по індивідуальній інформації проводиться в таких бібліотеках як Гайворонська, Знам’янська, Новоархангельська, Світловодська, Устинівська РБ та Олександрійська МЦБС. На жаль повної картини стану індивідуальної інформації в бібліотеках області

ми не маємо, так як в більшості звітів бібліотек така інформація відсутня.

Напрошується висновок, що за численними масовими заходами бібліотеки забули про індивідуальну роботу, зокрема інформаційну. В довідці про інформаційну роботу бібліотек області за 2009 рік наголошувалось на необхідності поліпшення індивідуальної інформації, впровадженні зворотнього зв'язку, системи ДОР і ВРІ. На жаль, помітних зрушень в цьому напрямку роботи бібліотек не спостерігається.

Важливим напрямком в роботі бібліотек є бібліографічна діяльність. Довідково-бібліографічне обслуговування справедливо відносять до найбільш складних інтелектуальних видів бібліотечної праці. Воно вимагає високу кваліфікацію спеціалістів, відповідну організацію інформаційних ресурсів бібліотеки. Бібліотека, котра не в змозі швидко і повно задовольнити запит читача, втрачає не тільки авторитет, але і свого читача.

Усвідомлюючи це, бібліотеки області досить активно працювали над удосконаленням довідково - бібліографічного апарату, над впровадженням нових інформаційних технологій.

Бібліотеки продовжували роботу з картковими каталогами, які систематично поповнювались новими документами та звільнялись від застарілих та списаних матеріалів. Досить велика робота проведена Олександрійською МЦБС по очищенню фонду від застарілої та зношеної літератури і зрозуміло, що всі ці зміни в фонді знайшли своє відображення і в каталогах МЦБС.

Завдяки тому, що в 2010 році в більшості бібліотек поліпшилась підписка на періодичні видання, значно активізувалась і робота з картотеками, які постійно поповнювались новими документами та актуальними рубриками: “Податковий Кодекс”, “Пенсійне законодавство “ (Гайворонська РЦБС) , “2010 рік - Міжнародний рік зближення культур” (Голованівська ЦБС).

Значна кількість бібліотек плідно працювала і по створенню електронних баз даних. До Олександрійської, Кіровоградської МЦБС, Олександрівської, Петрівської районних бібліотек, робота яких відмічалась позитивно за 2009 рік, приєднались Бобринецька, Вільшанська, Кіровоградська, Маловисківська, Новоархангельська, Онуфріївська РЦБС. Крім каталогів, картотек, електронних баз даних в задоволенні потреб читачів значна роль довідкових фондів бібліотек. І тому, незважаючи на не достатнє фінансування, бібліотеки велику увагу приділяли формуванню довідкових фондів, поповненню їх новими документами на різних носіях інформації. Так, наприклад за

минулий рік до Олександрійської МЦБС надійшло 69 електронних документів. На сьогодні достатньо ефективні довідкові фонди мають Вільшанська, Гайворонська, Кіровоградська, Новоукраїнська, Новгородківська, Олександрійська, Олександрівська, Петрівська районні бібліотеки, центральні міські бібліотеки Кіровограда, Олександрії, Знам'янки.

Використовуючи довідково-бібліографічний апарат, інформаційні технології та Інтернет бібліотеки здійснювали обслуговування користувачів бібліотеки в режимі запит-відповідь. Бібліотеки області мають значний інформаційний потенціал, який дає можливість відвідувачам бібліотеки використати інформацію як ту що є в бібліотеці, так і віддалену. Тому, з кожним роком зростає кількість довідок, підготовлених з допомогою веб—ресурсів мережі Інтернет, електронних каталогів, електронних видань. Активно для виконання довідок використовують Інтернет Кіровоградська, Олександрійська МЦБС, Голованівська, Світловодська, Гайворонська РБ. Але, на наш погляд, ще не всі бібліотеки вірно вели облік довідок виконаних з використанням Інтернет, тому що враховувались не тільки інформації, підготовлені бібліографом, але і відвідування Інтернет-центру користувачем. Ця проблема характерна для ряду бібліотек.

Активізувалась робота бібліотек області по вихованню інформаційної культури користувачів, яка включала в себе засвоєння основ бібліотечної грамотності, культури читання, вміння формувати особисті пошукові системи та вміння користуватися електронними ресурсами. При цьому переважали досить активні форми і методи роботи. Прикладом можуть бути бібліотечні уроки “Методи самостійної роботи з літературою” (Новомиргородська РБ, Новоукраїнська РБ, Онуфріївська РБ), “Книга в житті людини” (Вільшанська РБ), Дні бібліографії “Мистецтво бути читачем” (Новгородківська РБ), бесіди “Словники, довідники, енциклопедії, їх роль у розширенні світогляду читачів” (Голованівська РБ), Дні бібліографії. Популярністю користувались ігрові форми пропаганди бібліографічних знань: бібліотечні аукціони, бібліографічні ігри, ігри-мандрівки. Зацікавили користувачів бібліотеки також Інтернет - уроки : “Пошукові системи Інтернет”, “Бібліотеки світу в Інтернеті”, “Всесвітня мережа Інтернет” (Гайворонська РБ), веб-презентації “Електронні ЗМІ України” та “Кулінарія у всесвітній мережі” (Кіровоградська МЦБС), “Лоцмани студентського життя” (Знам'янська МБ). Корисними стали такі видання Долинської РЦБС, як огляд сайтів “На допомогу навчанню” та “Бібліотека у віртуальному просторі”.

Таким чином, більшість бібліотек області досить плідно працювали по інформаційно-бібліографічному обслуговуванні як користувачів бібліотеки, так і населення регіону загалом і стали дійсно центрами інформації в регіоні. В інформаційній діяльності бібліотеки тісно співпрацювали з органами місцевого самоврядування, підприємствами та організаціями регіонів, школами. Активно впроваджувались новітні технології, використовувався Інтернет, пропагувались документи з різних галузей знань, здійснювалась видавнича діяльність.

Звичайно, були і певні недоліки, які відзначались в 2009 році і перейшли на 2010 рік. Це, в першу чергу, стосується індивідуальної інформації та самих звітів по інформаційній роботі. У звітах ряду бібліотек відсутні цифрові дані про бібліографічні довідки, кількість абонентів групової та індивідуальної інформації, відсутня інформація про використання користувачами бібліотеки “Віртуальної бібліографічної довідки”.

З метою поліпшення інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів пропонуємо:

- поліпшити індивідуальну інформацію спеціалістів промисловості і сільського господарства, працівників культури;
- запровадити в інформаційній діяльності систему ВРІ ;
- при описанні документів в електронні каталоги додержуватися заповнення всіх необхідних полів;
- звернути увагу на бібліографічне обслуговування користувачів та на облік цієї роботи (зокрема довідок через Інтернет).

**Аналіз діяльності бібліотек області
з питань екологічної просвіти населення
(за матеріалами звітів 2010 року)**

**Одегналова В.О.,
головний бібліотекар
відділу документів з питань
економіки, виробництва
і природничих наук
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського**

*“ Жити щасливо й жити в злагоді
з Природою — одне й те саме ”
Сенека.*

Якщо ХХ століття ознаменувалося науково-технічним прогресом, то в ХХІ-е століття людина вступила з новою філософією життя, згідно з якою перед усією людською спільнотою гостро постали проблеми екологічної безпеки на планеті, пошуку науково обґрунтованої стратегії системи відносин ”людина - суспільство - природа”. Проблеми довкілля являють собою органічне переплетення економічних, політичних, правових, етичних, наукових і технологічних компонентів. Уся діяльність людей споконвічно була спрямована на те, щоб найповніше розкрити таємниці природи, приборкати і підпорядкувати її задоволенню своїх різноманітних і постійно зростаючих потреб. Тож особливо важливим на попередніх етапах цивілізаційного розвитку було підкорення людиною всіх природних сил і ресурсів, які вважалися невичерпними, а права людини на володіння і розпорядження ними - необмеженими.

На сучасному етапі розвитку цивілізації екологічна криза досить істотно впливає на людство. Велика планета Земля в нашій свідомості раптом стала на диво малою і слабкою, а незліченна кількість її мешканців — пасажирами одного човна. Суворая реальність вимагає чіткого усвідомлення необхідності вживання запобіжних заходів до того, як станеться біда, ніж потім долати її згубні наслідки. Але дуже непросто відмовитись від встановленого порядку, який має лише ту перевагу, що добре знайомий усім, хто його дотримується.

Прикро, але факт, що багато людей не прагнуть переглянути свої позиції, відмовитися від технократичних інтенцій, доки якимось

потрясіння не змусить їх це зробити. Але, як відомо, хто живе тільки минулим чи сьогоднішнім, неминуче прогледить майбутнє.

Сучасні екологічні проблеми України, її регіонів та й усього світу тісно пов'язані між собою, тому фахівець будь-якої спеціальності має орієнтуватися як у глобальних, так і в регіональних екологічних питаннях, які породжують економічні та соціальні негаразди. Це важливо, бо кожен фахівець працює в конкретному регіоні, для якого характерні певні місцеві проблеми, без знання причин яких неможливо отримати позитивний результат. Тому насамперед потрібно знати причини загальноєкологічних проблем як світового масштабу, так і державного, регіонального, місцевого та взаємозв'язки між ними.

Екологічна ситуація, що склалася в різних регіонах України, в тому числі і на Кіровоградщині, вимагає негайного розв'язання багатьох проблем для створення екологічно безпечних умов проживання населення. Збереження життя на Землі і його безпека залежить безпосередньо від рівня екологічної культури. Людина має знати шляхи і засоби дбайливого використання природи, збереження навколишнього середовища, можливості відновлення його ресурсів.

Сучасна бібліотека є центром популяризації екологічної культури. Ці заклади культури протягом багатьох років приділяють значну увагу проблемам інформаційної підтримки екологічної просвіти, формують у читачів навички екологічної культури, поповнюють фонди літературою з питань екології. Серед переваг бібліотек – доступність, безкоштовність користування інформацією, можливість надання користувачу таких джерел, де одне й те ж питання може бути висвітлене по-різному.

Якщо порівняти звіти про роботу бібліотек області за 2008-2009 роки, можна зробити висновки, що діяльність бібліотек у 2010 р. щодо формування екологічної культури користувачів, забезпеченню їх систематичною, оперативною інформацією про надходження літератури з екологічної тематики, формуванню цілісного уявлення про документні масиви екологічного спрямування, задоволенню інформаційних потреб та інтересів читачів з вищезазначеної тематики значно покращилась. Аналіз роботи бібліотек області за 2010 р. показує, що екологічній просвіті ці заклади стали приділяти більше уваги, жодна бібліотека не залишилась байдужою до цієї теми.

На високому рівні ведеться робота з еколого-просвітницької діяльності у бібліотеках Компаніївського, Новоархангельського, Гайворонського, Онуфріївського, Новгородківського, Добровеличківського, Голованівського, Олександрівського, Світловодського районів, Кіровоградської та Олександрійської МЦБС.

На задовільному рівні проведено роботу з екологічної просвіти у Маловисківському, Устинівському, Знам'янському та Кіровоградському районах, Знам'янській та Світловодській МЦБС.

Незадовільною є робота бібліотек Долинського, Вільшанського, Бобринецького районів. Бібліотеки Новомиргородського району у 2010 р. роботу в цьому напрямі не проводили зовсім.

Деякі бібліотеки продовжують працювати в рамках цільових екологічних програм: “Природа в нас і ми в природі” (Олександрійській район), “Я славлю все, що є живе в природі” (Світловодська РЦБС), “Земля — гніздо життя, не занепасти її” (Новоархангельська ЦБС), “Екологія і ми” (Роздольська б/ф, Компаніївська ЦБС).

Серед форм масових заходів, які використовують майже всі бібліотеки області, слід відзначити комплексні заходи, що були приурочені до екологічних дат, таких як : “Всесвітній день навколишнього середовища”, “День довкілля”, “Всесвітній день Землі”, “Всесвітній день водних ресурсів”. У програми цих заходів входили: книжкові виставки, перегляди та огляди літератури, інформаційно-пізнавальні години, літературні конкурси, літературні вечори-діалоги з питань навколишнього середовища.

В практиці роботи бібліотек постійно використовуються такі форми роботи, як:

– екологічні вікторини : “Людина і природа” (Чемерпільська б/ф №26, Гайворонський район);

– екологічні ігри: “Усе в природі має свою душу” (Кіровоградська МЦБС);

– уроки екології: “Природа - найкращий цілитель” (Миронівська с/ф, Світловодська ЦБС); “Чисту воду - нашому народу” (Калантаївська с /ф, Світловодська ЦБС);

– екологічні подорожі: “По сторінкам Червоної книги України” (Іванковецька б/ф Знам'янської РЦБС);

– екологічні конкурси: “Чи знаєте ви птахів”, “У вільну хвилину”, “Відгадайте загадку про природу” (Новоукраїнський район);

години спілкування: “І ти, Чорнобиль, ти теж не маєш меж” (Степанівська б/ф Устинівської ЦБС);

– дні екології: “Зона краси – зона турботи” (Богданівська б/ф, Знам'янська РЦБС);

– екологічні читання: “Збережемо довкілля” (Куцеволівська б/ф, Онуфріївська ЦБС).

Дуже важливу роль у популяризації літератури з екологічних знань відіграє і така традиційна форма роботи, як організація та проведення виставок: тематичних, експрес-виставок, виставок-запитань, виставок-роздумів, виставок-діалогів, виставок-вікторин, виставок-застережень.

Більшість виставок супроводжується інформаційними оглядами, при оформленні використовуються природні матеріали (плоди овочевих та фруктових культур, декоративних рослин, квіти, природні мінерали та ін.). Деякі бібліотеки доповнюють книжкові виставки рекомендаційними списками веб-сайтів за тематикою виставок.

Заслуговує на увагу робота бібліотек Кіровоградського району з екологічного виховання дітей та підлітків, яку вони започаткували ще у 2000 р. В бібліотеках Кіровоградського району екологічне виховання підростаючого покоління було і залишається одним з пріоритетних напрямків роботи. Популярністю у дітей користуються комбіновані масові заходи “Будь природі другом”, під час яких з дітьми проводиться бесіда, огляд літератури, вікторина чи конкурс, а після цього вони разом з бібліотекарем ідуть очищати струмок, джерело, садити дерева, прибирати вулиці села. Під час літніх канікул для дітей оздоровчого табору при ЦРЛ в Кіровоградській районній бібліотеці проходила акція “Природа для нас як ненька — бережимо її”, під час якої діти створювали проекти з охорони навколишнього середовища, брали участь у вікторинах, літературних подорожах по рідному краю, складали вірші про навколишній світ.

Цікаві інтерактивні форми проведення заходів з екологічного виховання підростаючого покоління використовує також Новоархангельська районна бібліотека. З юними користувачами проведено гру-телеміст “Хто в докiллі найголовніший”, мета якого - виховувати бережливе ставлення до навколишнього світу. Мандрували діти за такими маршрутами: “Поміркуй”, “Вітаємо докiлля”, “Складаємо казку”, “Пограємо в гру”, “Музична пауза”, “Знай, люби, бережи”, а вирушали у подорож Допитливі, Пізнайки, Всезнайки, Цікавинки. Учасники сперечалися, що найголовніше — Сонце, Повітря, Земля чи Вода, аргументували свою думку. Позналилися з казкою “Розмова Землі із Сонечком”. Як підсумок заходу діти склали подяку Докiллю, подяку Богові за науку.

Серед усіх трагедій, які перенесло на собі людство, Чорнобильська катастрофа не має аналогів за масштабами забруднення навколишнього середовища. Її наслідки вивчаються й понині. Майже кожна бібліотека області організовує цикли заходів, присвячених Чорнобильській трагедії: години скорботи “Чорна свіча Чорнобиллю”

(Червоненська б/ф №25, Гайворонського району), вечір-реквієм “Квітень згадкою болить” (Голованівський район), години пам'яті “Пам'ять Чорнобиля живе в наших серцях”(Богданівська б/ф, Ульяновська ЦБС), зустрічі з ліквідаторами аварії на ЧАЕС “Дзвони нашої пам'яті” (Петрівська б/ф, Компаніївська ЦБС). Майже всі заходи супроводжуються книжковими виставками та переглядами.

Клуби за інтересами стали дуже сприятливою формою популяризації екологічних знань. Основна мета клубної роботи - формування у користувачів дбайливого ставлення до природи, залучення до активної екологічної діяльності. В рамках засідань клубу проводились різноманітні заходи і зустрічі з природоохоронцями, екологічні ігри, вечорниці та інше.

З метою екологічної просвіти відбулось засідання молодіжного клубу “Співрозмовник” (Гайворонська ЦБС) до дня довкілля з бесідою-тренінгом на тему “Екологія: дзвони сьогодення” для учнів 11 класу. Кому, як не учням, потрібно допомогти сформувати уявлення про те, що людина - частина природи і має величезний взаємозв'язок з нею, адже діти – майбутнє країни.

Завданням бесіди-тренінгу було: з'ясувати, які чинники людської діяльності впливають на довкілля, знайти шляхи їх усунення, а також закріпити правила особистої поведінки в природі. Присутніх розділили на три команди : “Повітря”, “Вода”та “Ґрунти”.

Кожна команда мала створити собі емблему та придумати девіз. Вся бесіда-тренінг була побудована з декількох конкурсів та ряду завдань, бо сучасна екологічна ситуація нагадує іспит для людства і потрібно його гідно скласти.

Виховання дбайливого ставлення до природи насамперед треба починати з рідного краю, зі своєї малої Батьківщини. Про тісний зв'язок між краєзнавчою роботою та екологічним вихованням користувачів свідчать і зустрічі з природознавцями та природоохоронцями краю, і спільно проведені заходи.

В краєзнавчих картотеках виділено рубрику: “Екологія Кіровоградщини”, створюються тематичні папки “Екологія і наш край”.

В напрямку краєзнавчо-екологічної просвіти працює майже кожна бібліотека області.

Так, Голованівська районна бібліотека провела круглий стіл “Екологія: тривоги і надії”, до участі в якому запросили тих людей, хто має безпосереднє відношення до захисту навколишнього природного середовища, хто небайдужий до проблем екології, як у світі, так і в Україні, нашому краї. Серед запрошених на запитання учасників

відповідали: Бабій О.Б., інспектор державної екологічної інспекції в Кіровоградській області, Свидюк В.М., головний спеціаліст державного управління охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області, Савронська Л.М., помічник лікаря-гігієніста з комунальної гігієни Голованівської районної санітарно-епідеміологічної станції, Маковей А.М., селищний голова. Також в дискусії взяли участь Вареник С.М., методист з виховної роботи відділу освіти райдержадміністрації, Піщик Т.В., начальник відділу культури і туризму райдержадміністрації, Криворучко М.М., вчитель хімії і біології, учні старших класів місцевої школи.

Серед багатьох актуальних проблем співіснування людини і природи гостей найбільше хвилювали питання про екологічно-небезпечні зони Кіровоградщини, що вважаються зонами особливої турботи держави, про зміни, яких ми очікуємо від держави у вирішенні екологічних проблем в Україні, про екологічно небезпечні об'єкти нашого краю; учасники також обговорили питання екологічної освіти та виховання в закладах освіти та культури району, популяризації позитивних прикладів ставлення людей до навколишнього середовища, роботу по розвитку волонтерства та формуванню екологічної свідомості громадян.

Учасники круглого столу переглянули фотовиставку, експонати якої демонстрували кричущі факти людського недбальства та злочинного ставлення до навколишнього природного середовища: несанкціоновані звалища побутового сміття, забруднені водойми, поламані дерева тощо. Цікавою для присутніх стала виставка екогазет, які учні власноруч виготовили, намагаючись зацікавити їх змістом своїх однолітків та дорослих. І насамкінець заходу всі присутні приєднались до ініціативи учнів звернутись до державних посадовців, громадськості, до всіх небайдужих людей, кому природа — рідний дім. В зверненні пропонується: активізувати проведення різноманітних акцій щодо охорони навколишнього середовища; закріпити відповідні території за окремими організаціями, які б слідкували за їх належним станом; проводити боротьбу із спалюванням листя, адже його спалювання таке ж небезпечне, як і спалювання хімічних відходів; збільшити фінансування комунальної галузі району; природоохоронним та правоохоронним органам здійснювати відповідні заходи щодо притягнення до відповідальності тих осіб, які забруднюють лісопосадки; проводити агітаційну та роз'яснювальну роботу серед населення через засоби масової інформації.

Під час проведення екологічного заходу “Тече річка, несе...” в Кіровоградській МЦБС була надана інформація про водні ресурси країни і Кіровограда, їх забруднення, якість питної води.

Працівники Липнянської с/б (Добровеличківський район) разом з користувачами бібліотеки організували день довкілля “Де живемо - порядок наведемо” та провели географічні подорожі по рідному краю.

У Глинській с/б (Світловодська РЦБС) провели екологічний урок “Цілющі скарби рідної землі”, який мав пізнавальний характер. На ньому також зробили огляд книги “Заповідні куточки Кіровоградської землі”, з якого діти дізналися про цілющі рослини, що ростуть на Світловодщині. А щоб урок добре засвоївся, провели вікторину “Стежками царства живої природи”, підготували книжкову виставку “Барви рідної землі”, з учасниками жіночого клубу провели фітопрактикум “Шукайте лікаря в природі”. У бібліотеці було проведено також гру-конкурс “Екологічний бумеранг” та конкурс малюнків “Довкілля твоїми очима”.

Для юних користувачів цікавим був краєзнавчий конкурс “Урочище Терник - історично-екологічна перлина Новгородківщини” (Новгородківська ЦРБ). Присутні прослухали інформацію про перлину незайманої природи Новгородківщини - урочище Терник, взяли участь у міні-вікторині про флору і фауну заповідника, ознайомилися з картинами місцевого художника І. Вишніченка, на яких зображено мальовничі куточки урочища.

Майже в усіх бібліотеках у довідковому апараті виділені такі тематичні рубрики: “Екологічні проблеми Кіровоградщини”, “Заповідні місця рідного краю”, “Екологія і наш край”. Оперативному пошуку необхідної інформації та ефективному обслуговуванню користувачів, розкриттю бібліотечних фондів сприяє постійна робота з удосконалення довідково-бібліографічного апарату, який включає довідкові видання, систематичні каталоги та систематичні картотеки статей.

В краєзнавчій роботі екологічного спрямування певна увага приділяється заходам інформаційного характеру: проводяться Дні інформації, Дні бібліографії, готуються інформаційні списки літератури, надається індивідуальна та групова інформація. В районних бібліотеках налагоджено групове інформування райдержадміністрації з актуальних екологічних проблем. Наприклад, День інформації “Екологія регіону : проблеми та факти” (Компаніївська ЦБС), “Екологія рідного краю”(Ульяновська ЦБС) , “Дихає природа нашими гріхами” (Олександрівська РБ).

Індивідуальна інформація здійснювалась за такими темами: “Екологія і сьогодення”, “Квіти - окраса нашого життя”, “Природа лікує”, “Таємниці природи”.

Також цікавими були теми групової інформації “Природа-чарівниця, як тебе людям зберегти”, “Екологія природи-екологія душі”.

Позитивним зрушенням в діяльності бібліотек з екологічної просвіти населення є також прагнення закладів відобразити власні публікації у ЗМІ, співпрацювати з місцевим радіо та телебаченням. Для Кіровоградської, Світловодської, Знам'янської, Олександрійської МЦБС, бібліотек Голованівського району така співпраця є важливою складовою популяризації бібліотечних ресурсів.

Слід відзначити і видавничу діяльність бібліотек. Так Ульянівська ЦБС видала змістовний і актуальний покажчик “Екологічна освіта - основа ХХІ століття”, Олександрійська ЦРБ підготувала дайджест “Сторінками Червоної книги Кіровоградщини” та інформаційний бюлетень “Збережемо біорізноманіття - збережемо середовище свого існування”.

Однією з основних проблем залишається повнота і якість поповнення фондів літературою екологічного напрямку. Недостатньою є кількість книг та періодичних видань цієї тематики. Бібліотеки передплачують тільки таку періодику: “Екологічний вісник”, “Краєзнавство, географія, туризм” та й то не всі. Тому для задоволення потреб та запитів користувачів вони використовують не тільки власні документні фонди, але й документи місцевої влади та органів місцевого самоврядування, ресурси мережі Інтернет.

Заслугує на увагу робота бібліотек із застосування нових інформаційних технологій. Вони активно використовують Інтернет-ресурси, що дає можливість оперативно задовольняти інформаційні потреби користувачів з екологічної тематики.

Велике значення приділялось узагальненню та поширенню позитивного досвіду роботи з екологічної тематики, реалізації цікавих ідей, аналізу проведеної роботи. Щоб привернути увагу до екологічних проблем сьогодення, на базі Новгородківської районної бібліотеки відбувся дуже змістовний та креативний семінар-практикум “Екологія - турбота спільна” для працівників сільських філіалів. Сільським бібліотекарям була надана консультація “Формування екологічної свідомості користувачів-дітей в умовах сучасної бібліотеки”. Відбулася презентація книжково-ілюстративної виставки “Природа просить захисту”, а також розповідь про використання краєзнавчих матеріалів у вихованні екологічної культури користувачів. Сільські

бібліотекарі взяли активну участь у ярмарку сценаріїв та переглянули виставку методичних матеріалів. Приємним доповненням до семінару було екологічне чаювання “Еліксир здоров’я”, яке дозволило не тільки посмакувати приємним напоєм із цілющих трав, а й дізнатися багато нового про рослини, які нас оточують.

Організаційно-методичні заходи в напрямку екологічної просвіти:

–районні семінари-практикуми “Екологія — турбота спільна” (Новгородківська ЦБС);

–методичні заняття “Екологічні проблеми та їх бачення” (Добровеличківська ЦРБ);

–методичні консультації “Роль бібліотеки в екологічній культурі і освіті пересічного користувача” (Добровеличківська ЦРБ);

–методичні рекомендації “Бібліотека на допомогу популяризації екологічних та природоохоронних знань” (Ульяновська ЦБС);

– виїзди до бібліотек з метою надання медичної допомоги.

Висновки та рекомендації:

Екологічна просвіта населення, як один з головних на сьогоднішній час напрямків роботи, прослідковується в діяльності усіх бібліотек. Великим успіхом переважної кількості районних та сільських бібліотек стала їхня інтеграція у життя громадян. Бібліотеки залишаються центрами культури, інформації та спілкування, адже виконують функції просвіти населення в умовах інформатизації суспільства.

Можна зробити висновок про наявність стабільності в еколого-просвітницькій діяльності бібліотек області. Більшість бібліотек області досить плідно працюють у напрямку екологічного виховання як користувачів бібліотеки, так і населення регіону загалом.

З метою більшої популяризації еколого-просвітницької діяльності бібліотеки тісно співпрацюють з органами місцевого самоврядування, підприємствами та організаціями регіонів, школами, лікарнями, засобами масової інформації, активно впроваджують новітні технології, використовують інтернет, здійснюють видавничу діяльність.

При кожній бібліотеці регіону діють інформаційно-ресурсні центри (ІРЦ), на базі яких для бібліотечних працівників проводяться семінари, практикуми, тренінги з екологічної освіти, а для читачів здійснюються віртуальні подорожі, віртуальні уроки, складаються web-списки корисних сайтів з екологічної тематики.

Однак у роботі бібліотек області з напрямку екологічної освіти є і певні недоліки, а саме:

- слабка матеріально-технічна база бібліотек;
- недостатнє надходження нової літератури екологічної тематики;
- відсутність коштів на передплату екологічних періодичних видань;
- не використовуються матеріали публічних центрів регіональної інформації (ПЦРІ);
- не налагоджено систематичне індивідуальне та групове інформування;
- не всі бібліотеки співпрацюють з місцевою владою, громадськими організаціями екологічного спрямування, засобами масової інформації (ЗМІ);
- відсутня аналітична робота з еколого-просвітницької діяльності.

З метою удосконалення еколого-просвітницької діяльності бібліотек області рекомендується:

- звернути особливу увагу на формування документальних фондів, в т. ч. передплату періодичних видань з екологічної тематики шляхом залучення спонсорських коштів;
- координувати питання передплати періодичних видань в межах міста, районного центру з метою забезпечення різноманітності та уникнення дублювань;
- започаткувати написання проектів з екологічної тематики;
- звернути увагу на координацію роботи з державними і громадськими організаціями, працівниками правоохоронних органів, навчальними закладами, природолюбамі;
- здійснювати систематичне індивідуальне інформування керівників і провідних спеціалістів державних та громадських екологічних структур регіону;
- проводити соціологічні дослідження (анкетування, інтерв'ювання, аналітичні аналізи);
- використовувати в обслуговуванні користувачів сучасні інформаційні технології (Інтернет-ресурси);
- використовувати в своїй еколого-просвітницькій роботі кращі напрацювання бібліотек України.

Інновації у методичному забезпеченні діяльності бібліотек області

*Охріменко М.С.,
головний бібліотекар
відділу науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Бібліотечна галузь, як одна із сфер людської діяльності, що спрямовує свої зусилля на задоволення інформаційних потреб суспільства, повинна відповідати рівню сучасних соціальних комунікацій. Сьогодні стан розвитку бібліотечної справи підвищує вимоги до ефективності професійної діяльності. На формування стратегії, іміджу та конкурентноспроможності кожної бібліотеки спрямовується трансформація її методичного забезпечення.

Методична робота, як один із головних і традиційних напрямів у діяльності бібліотеки, забезпечує впровадження інноваційних процесів. Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх використання у методичній роботі впливають на рівень модернізації діяльності бібліотеки.

Сьогодні методичне забезпечення роботи бібліотеки спрямовується на основні напрями:

- аналітично-інформаційний,
- прогнозування, організацію та управління бібліотечними проектами,
- підвищення професійної компетенції персоналу,
- рекламно-видавничий та формування іміджу.

Виходячи із нових умов та вимог часу, методисти приступили до пошуку і розвитку нових підходів і принципів своєї діяльності.

Методисти вже не кажуть “роби так”, а підказують або пропонують, що можна запозичити з того чи іншого досвіду, які інновації доцільно запровадити у повному технологічному процесі, тобто методичні служби стають порадиниками у справі поліпшення роботи усієї галузі.

Здійснюючи одну з головних функцій методичного впливу — аналітичну, методисти шляхом аналізування статистичних даних, звітів, планів роботи й інших документів визначають проблемні зони, шукають шляхи їх вирішення.

Крім цього, практикуються аналітичні довідки з різних напрямків роботи в тому числі і аналізи виконання цільових комплексних

програм. Чітко налагоджена ця робота в бібліотеках Новоукраїнського, Олександрівського, Долинського, Компаніївського, Бобринецького, Онуфріївського районів, міст Кіровограда, Світловодська, Олександрії.

В бібліотеках Голованівського району актуальним стало проведення аналізу роботи бібліотек щодо організації та функціонування на їх базі гуртків, клубів, стан та ефективне використання документальних фондів, функціональна діяльність бібліотек району щодо популяризації здорового способу життя серед населення та корпоративна діяльність бібліотек, підсумки та перспективи роботи.

Матеріали аналізів використовуються при проведенні звітів бібліотек перед населенням, які стали традиційними в більшості бібліотек області.

Збирання та опрацювання статистичних даних, планової та звітної документації, яка відображає параметри діяльності бібліотеки, а саме: кількість користувачів, книговидачу, відвідування, формування й використання документально-інформаційних ресурсів, дані щодо персоналу, матеріально-технічної бази та ін. дають змогу не тільки діагностувати проблеми, а й оцінювати досягнення.

Особлива увага при опрацюванні фактичного матеріалу звертається на використання не тільки кількісних, але й якісних показників діяльності бібліотеки.

Невід'ємним елементом аналітичного напрямку методичної роботи є моніторинг діяльності бібліотек, який здійснюється шляхом виїздів на місця. Працівниками центральних міських і районних бібліотек здійснюється обстеження бібліотечних закладів регіону, вивчення діяльності дозволяє відстежити динаміку змін.

За допомогою методичних рекомендацій виробляється стратегія подальшого розвитку бібліотек.

За 2010 рік бібліотеками області було здійснено 570 виїздів, у т.ч. 103- з метою комплексного вивчення діяльності бібліотек.

Майже в кожній бібліотеці свого регіону побували працівники ЦБ Вільшанського, Голованівського, Долинського, Маловисківського, Новомиргородського, Олександрівського, Олександрійського, Петрівського, Світловодського, Ульяновського районів, міст Кіровограда, Олександрії, Світловодська, Знам'янки. Методичні служби Компаніївського району відвідали свої бібліотеки-філії по 2-3 рази. Через відсутність коштів на відрядження найгірше становище в Новоархангельському районі, де за рік зроблено тільки 6 виїздів (сільських бібліотек 25).

Збережена в регіонах і система комплексного вивчення діяльності бібліотек.

Краще ця робота поставлена в бібліотеках Кіровоградського (10), Олександрійського районах та м.Кіровограді (5). Зовсім не проводились комплексні перевірки в бібліотеках Новоархангельського району.

Комплексне обстеження бібліотек дає можливість проаналізувати різні напрямки бібліотечної діяльності, глибше вивчити потреби і проблеми бібліотеки.

Отже, найважливішою функцією методичної роботи є аналітична діяльність, яка передбачає забезпечення фаховою інформацією бібліотеки.

Впровадження будь-якого інноваційного проекту передбачає постійний моніторинг і опрацювання інформації методистами бібліотеки. Інформаційна складова методичної роботи складається з двох напрямків: для забезпечення внутрішніх потреб бібліотеки та використання у партнерських зв'язках.

Для забезпечення внутрішніх потреб і ефективного управління потоком інформації в бібліотеках області створюються тематичні папки-дбсьє, готуються інформаційно-аналітичні огляди, методико-бібліотеграфічні матеріали, медіа-презентації, консультації з різних напрямків роботи. Із впровадженням комп'ютерних технологій відкривається можливість для створення електронних банків даних методичних консультацій та їх оперативного використання.

Організація та управління бібліотечними проектами і прогнозування не менш важливий напрям методичної діяльності.

Сьогодні процес планування в бібліотеках області набуває іншої, змістовної наповненості. Загальна концепція складання планів роботи бібліотеки з використанням основних засад маркетингових досліджень та бібліотечного менеджменту орієнтована на поєднання кількісних показників і складової оцінки якості. Використовуються програмні методи планування, нові інтерактивні форми професійного навчання персоналу.

У прогнозуванні напрямів роботи бібліотек та організації управління основними її ділянками використовується статистична документація. Одним із методів виявлення проблем, вивчення і визначення шляхів удосконалення існуючих форм роботи є організація соціологічних досліджень, які проводяться в бібліотеках. Соціологічні дослідження є підґрунтям і важливим аналітичним матеріалом.

В бібліотеках області проводились соціологічні дослідження з різних напрямків роботи і мають актуальний характер: "Щодо викори-

стання внижкового фонду” (Онуфріївський район), “Бібліотека і бібліотекар: погляд в майбутнє” (Знам'янський район), “Молодіжна політика - що це?” (Добровеличківський район), “Наша бібліотека очима користувачів” (Гайворонський та Ульяновський райони).

Крім цього, проводились маркетингові розвідки шляхом анкетування, експрес-опитування, інтерв'ю та індивідуальні бесіди.

Більшість районів області брали участь в обласному дослідженні “Вивчення читацької думки в сільських бібліотеках - шлях до вдосконалення їх роботи”.

Цікаве дослідження провела Олександрійська МЦБС “Україна - Євросоюз”, яке допомогло виявити обізнаність респондентів у питаннях взаємовідносин України з Євросоюзом.

Позитивним в організації соціологічних досліджень є те, що до цієї роботи залучаються сільські бібліотеки.

Аналізи соціологічних досліджень заслуховуються на нарадах, семінарах і т.д.

Одним із важливих напрямків методичної роботи є підвищення професійної компетенції персоналу. Використання нових поглядів щодо управління персоналом на підставах сучасних методів маркетингу та менеджменту, спонукає розглядати бібліотекаря-фахівця як основний бібліотечний ресурс, який забезпечує успіх бібліотечної тематики і форми навчання визначаються, виходячи з поточних проблем управління і розвитку бібліотек з урахуванням результатів опитування бібліотекарів.

Найбільш розповсюдженою та традиційною формою підвищення кваліфікації є організація семінарів та семінарів-практикумів. Пріоритетними напрямками у сфері підвищення кваліфікації працівників є навчання навичкам інноваційної творчості та освоєння методів керування процесом змін у бібліотеках.

Протягом останніх років в бібліотеках області вдосконалювалась система безперервної освіти з урахуванням змін сучасного суспільства.

Поряд з традиційними формами підвищення професійної компетенції, бібліотеки області впроваджували нові інтерактивні форми навчання. Розповсюдженими формами заходів на семінарських заняттях є тренінги, майстер-класи за різними профілями роботи бібліотеки. Зростанню професійної майстерності сприяє організація різних форм підвищення кваліфікації: стажувань і практикумів, ділових ігор, тестувань та творчих лабораторій.

Популярністю користуються засідання круглих столів, де бібліотечні фахівці можуть обмінятися своїми ідеями, думками та поглядами на різні аспекти бібліотечної діяльності.

У 2010 році в бібліотеках області було проведено 63 семінари, в т.ч. 15 - на базі бібліотек-філій, 48 практикумів, 64 стажування, 12 творчих лабораторій, 15 майстер-класів, 23 тренінги, 14 засідань круглих столів.

В рамках проекту “Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області” в бібліотеках проведено 1700 тренінгів за темами: “Сімейне право. Гендерна рівність”, “Право на працю. Безробіття”, “Волонтерство. Третій сектор”, “Толерантність”.

Методичними центрами запроваджено нові підходи у навчанні бібліотечного персоналу бібліотек-філій. Варто відзначити це на конкретних прикладах тематики програм семінарів, зокрема “Інноваційний пошук — основа розвитку бібліотек” (Бобринецький район), “Новий рівень і нова якість обслуговування користувачів” (Онуфріївський район), “Соціально-економічні відносини на селі” (Добровеличківський район), “Медіатехнології - шлях у майбутнє” (м.Кіровоград), “Публічні бібліотеки регіону: нове бачення” (м.Світловодськ) проводились з актуальних питань бібліотечної роботи: планування та звітності, ведення облікових документів, збереження та використання бібліотечних фондів, а також новому напрямку в роботі бібліотек - вивченню нових технологій.

Позитивні напрацювання в цьому напрямку мають бібліотеки Олександрійського, Новоукраїнського, Маловисківського, Олександрівського районів, міст Кіровограда, Олександрії та Світловодська. Проводиться проведення навчань на базі сільських бібліотек, що сприяє актуалізації знань і обміну досвідом з колегами, надає можливість вносити інноваційні зміни у розвиток бібліотеки та стимулює до створення власних ідей. На базі сільських бібліотек та бібліотек-філій були проведені семінари на теми: “Сільська бібліотека — центр громадського та культурного життя” на базі Бандурівської бібліотеки-філії Гайворонського району, “Сучасна бібліотека — поєднання традицій та інновацій”, “Бібліотека і книга в духовному становленні громади” на базі Красногірківської сільської бібліотеки Голованівського району, “Сільська бібліотека - вимога сучасності” на базі Кам'янобрідської бібліотеки-філії Ульянівського району. Поширюються і нетрадиційні форми підвищення фахової компетенції бібліотекарів, а саме, тренінги: “Спілкування як засіб співпраці бібліотекаря і користувача” (Гайворонська ЦРБ), “Як вижити бібліотекам в сучасних умовах?” (Петрівська ЦРБ), “Інноваційний пошук — основа розвитку бібліотек”.

“Управління часом” (Бобринецька ЦРБ); майстер-класи “Як залучити спонсорів до бібліотеки” (Гайворонська ЦРБ), “Інноваційні форми роботи з користувачами” (Ульяновська ЦРБ).

Однією із сучасних і ефективних форм підвищення кваліфікації є проведення конкурсів з різних напрямків діяльності бібліотек, що стимулюють творчу і професійну активність бібліотекарів.

З метою підтримки і розвитку діяльності сільських бібліотек області був проведений обласний огляд-конкурс “Краща сільська бібліотека Кіровоградщини”, який засвідчив, що такі заходи надзвичайно ефективні, вони спонукають до творчості, неординарного і неформального ставлення до бібліотек і бібліотечної професії.

Конкурси професійної майстерності проходять в бібліотеках Компаніївського, Олександрівського, Олександрійського районів, м.Кіровограді. У різних номінаціях відповідно до професійних успіхів та здобутків визначаються та заохочуються найкращі фахівці.

Досвід проведення конкурсів переконливо свідчить, що такі заходи надзвичайно ефективні, адже спонукають до творчості, неординарного і неформального ставлення до бібліотечної професії.

Велике практичне значення для професійного розвитку бібліотечних працівників є обмін досвідом під час взаємовідвідувань. Наприклад, бібліотекарі Кіровоградського району познайомились з роботою бібліотек Олександрівського району, а працівники бібліотек Компаніївського району відвідали бібліотеки Долинського району. Під час цих виїздів вивчається кращий досвід роботи бібліотек. Бібліотека в свою чергу готує та проводить презентації своєї історії, сьогодення та послуг, що надає.

Участь у таких ділових контактах з колегами має на меті навчання чи ознайомлення з практичним досвідом, надає можливість вносити інноваційні зміни у розвиток бібліотеки та стимулює до створення власних ідей.

Освоєння нових інформаційних технологій є одним із найважливіших напрямів сучасної професійної освіти бібліотекарів. Система підготовки кваліфікованих працівників ПК та мережі Інтернет здійснюється протягом 10 років шляхом реалізації проекту “Мережа громадянської освіти”, підтриманого Національним фондом Демократії США.

В рамках проекту створено 25 ІРЦ, які стали невід’ємною частиною районних (міських) бібліотек Кіровоградщини і сьогодні забезпечують своєчасне та якісне задоволення інформаційних потреб користувачів - громадян регіонів, доступ до інформації, накопиченої в мережі Інтернет та інших сучасних носіях інформації - компакт-дисках.

Сьогодні у зв'язку з реалізацією в області програми “Бібліоміст”, започаткованої Фундацією Білла і Мелінди Гейтс, організуються тренінгові центри підвищення кваліфікації для бібліотекарів. Для працівників бібліотек розроблені спеціальні програми згідно з навчальними модулями “Основи комп'ютерної грамотності”, “Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного кадрового менеджменту та інноваційної діяльності бібліотек”, на яких навчають інформаційним технологіям.

Навчання в тренінговому центрі, який функціонує на базі ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, успішно пройшли бібліотекарі Новоукраїнського району, міст Олександрії та Кіровограда.

В цьому році будуть навчатися бібліотекарі Маловисківського, Олександрівського, Долинського, Олександрійського районів. Знання, придбані бібліотечними працівниками на цих навчаннях, сприяють вдосконаленню роботи з користувачами і поліпшенню якості послуг, що надаються, підвищенню суспільного статусу бібліотек.

Важливим сучасним робочим інструментом, з яким працює методист, є веб-сайт бібліотеки. Дублювання всієї методичної документації у віртуальному просторі розширює можливість і оперативність доступу до неї. Дієвим засобом підвищення кваліфікації є використання фахових інтернет-сайтів. Ці сайти повинні відігравати роль своєрідних віртуальних осередків професійного інформування бібліотечних фахівців та сприяти забезпеченню виконання методичних функцій. бібліотеках області відкрито інформаційні сторінки 22 районних та міських бібліотек, із них розділ методичного спрямування мають: Бобринецька ЦРБ - “Бібліотечному фахівцю”, Голованівська ЦРБ - “Методична скринька”, Кіровоградська ЦРБ - “Бібліотекарю”, Олександрівська ЦРБ - “Методична скринька”, Петрівська ЦРБ - “Сторінка методистів”, Кіровоградська ЦМБ - “Бібліотекарю”. На більшості сайтів робота представлена, в основному, виданнями бібліотеки, серед яких переважають бібліографічні покажчики, дайджести публікацій.

Інформація на сайтах не завжди своєчасно оновлюється. Працюючи над поповненням сайтів фахівці мають враховувати, що контент повинен відображати основні напрямки методичної роботи: надання методичної та консультативної допомоги, аналіз діяльності бібліотек свого регіону, інформаційну функцію, організацію підвищення кваліфікації і т.п.

Принцип орієнтації на користувача - головний у бібліотечному обслуговуванні і є базовим при створенні сайтів.

У практику методичної роботи бібліотек області при підготовці інформаційних і навчальних заходів включаються різні види візуалізації: стендові та мультимедійні презентації, які крім того ще є й рекламними засобами.

Рекламно-видавнича діяльність відображає основні напрямки методичної роботи бібліотечного закладу.

Науково-методичне забезпечення основних напрямів функціонування бібліотеки передбачає створення, організацію та видання методичної продукції.

З кожним роком видавнича діяльність методичних відділів регіональних бібліотек покращується. На сучасному етапі розвитку бібліотек інформаційно-методичні видання створюються в електронному вигляді. Перевагою електронного видання порівняно з паперовим варіантом є те, що воно набуває рис максимальної інформованості, наближається до користувача і передбачає активний діалог. ~~Протягом 2010 року методисти бібліотек області підготували 278 назв методичних видань з різних аспектів діяльності. Форми науково-методичної продукції різні: видання з досвіду роботи, бюлетні, методичні поради, інформаційні огляди, експрес-інформації, пам'ятки.~~ ~~Важко~~ значно покращилась рекламно-іміджева діяльність бібліотечних закладів області. Сьогодні працівники бібліотек намагаються створити більш змістовну і привабливу продукцію, зроблену за допомогою комп'ютерних технологій. Бібліотеки області за минулий рік підготували майже 300 назв різних буклетів, листівок.

Найбільш цікава робота у цьому напрямку здійснювалась у Гайворонському, Голованівському, Компаніївському, Новгородківському, Олександрівському, Олександрійському районах, містах Знамянці, Кіровограді, Світловодську, Олександрії.

Окремим видом рекламної продукції закладу є підготовка комп'ютерних презентацій, які застосовуються як інформаційний, просвітницький, навчальний інструмент при проведенні різних заходів.

Про роботу інформаційних пунктів з питань євроінтеграції, діючих при міських/районних бібліотеках Кіровоградської області за 2010 рік

Аналітична довідка

*Федорова Т.Ю.,
головний бібліотекар відділу читальних залів,
керівник Центру європейської інформації
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Питання європейської інтеграції України є одним з найбільш актуальних на сьогоднішній день. Свідченням тому є і щорічне відзначення Днів Європи в Україні, і дія Державної цільової програми інформування населення з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2008-2011 роки, і кількість суспільно значущих проектів, реалізованих за підтримки європейських програм та інститутів. Зрозуміло, що для формування європейського світогляду українців, створення умов для здійснення ними свідомого вибору на користь європейського вектору розвитку нашого суспільства і держави, першочергове значення має інформаційний компонент. А інформування, надання вільного доступу до достовірної інформації було і залишається однією з головних функцій бібліотек.

Інформація про життя Європейської Спільноти, інтеграційні процеси, європейські програми має бути доступна для усіх громадян, не залежно від місця проживання. А тому особливо гостро постає питання про забезпечення доступу до інформації європейської тематики у районах області, у сільській місцевості. Саме тому ОУНБ ім. Д.І. Чижевського виступила ініціатором створення при районних/міських бібліотеках області мережі з 25 Інформаційних пунктів з питань європейської інтеграції. А оскільки питання європейського вибору України та його практичної реалізації є не лише важливим, але й одним з найбільш дискусійних, пов'язаних з дією на свідомість населення стереотипів, часто нічим не виправданих, але нерідко підтримуваних недобросовісними політиками та необ'єктивними ЗМІ, то виникає потреба не лише у наданні вільного доступу до інформації, але й у більш активних заходах:

- формуванні і розвитку інтересу до теми євроінтеграції у різних груп населення;
- активній пропаганді документальних фондів бібліотек відповідної тематики та популяризації європейських програм;
- сприянні підвищенню громадської активності мешканців області;
- наданні консультативної допомоги у пошуку, відборі та використанні інформації;

- проведенні масових заходів, спрямованих на покращення поінформованості учасників щодо питань євроінтеграції та ЄС;
- координації роботи у даному аспекті на місцевому рівні (сприяттні співпраці із закладами освіти і науки, органами влади, громадськими організаціями, ЗМІ).

Власне, означені заходи (напрямки роботи) і становлять зміст роботи бібліотек області в євроінтеграційному аспекті.

Згідно даних річних звітів, впродовж 2010 року інформаційними пунктами при бібліотеках 14*** районів області було проведено 114 заходів даної тематики. Одразу привертає увагу нерівномірна активність районів області щодо проведення заходів про європейської тематики:

№ п/п	Район області	Кількість заходів
1	Бобринецький	5
2	Вільшанський	4
3	Гайворонський	11
4	Голованівський	5
5	Добровеличківський	3
6	Знам'янський	4
7	Компаніївський	19
8	Новгородківський	4
9	Новоархангельський	5
10	Новоукраїнський	27
11	Олександрійський	12
12	Олександрівський	2
13	Світловодський	9
14	Устинівський	4
	Всього по районах	114

***Інформація подана про діяльність тих пунктів, які чітко відобразили її у річній звітній документації бібліотек.

Як видно з таблиці, найактивнішими виявилися бібліотеки Гайворонського, Компаніївського, Новоукраїнського, Олександрійського та Світловодського районів. У звітних документах не відображено відповідних даних по бібліотеках Долинського, Кіровоградського, Маловисківського, Новомиргородського, Онуфріївського, Петрівського, Ульянівського районів, що унеможлиблює проаналізувати їх активність у даному напрямку.

Позитивною практикою є взаємодія бібліотек з місцевими шкільними євроклубами, молодіжними громадськими організаціями.

Так, у Новоукраїнці за ініціативи шкільного Європейського клубу «Веселка» було проведено «Парад країн Європи». Є і приклади організації клубів при самих бібліотеках. Зокрема, при Олександрійській МЦБС діє Молодіжний громадсько-політичний клуб «Перспектива», значну частину діяльності якого становлять заходи, тематично присвячені ЄС та євроінтеграції.

За формою заходи про європейської тематики є досить різноманітними:

№	Форма заходу	Кількість
	Постійно діючі книжкові виставки, тематичні полиці, інформаційні куточки	7
	Тематичні книжкові виставки	14
	Огляди і презентації	12
	Бесіди	12
	Віртуальні подорожі	9
	Круглі столи, дебати і дискусії	5
	Дні інформації	2
	Інформаційні години / хвилини	10
	Ігри, вікторини	12
	Конкурси	2
	Лекції	2
	Інші форми	27
	Всього	114

Як бачимо, хоча книжкові виставки і залишаються доволі популярною формою роботи, більш активні форми – бесіди, ігри та вікторини, інформаційні години, віртуальні подорожі, огляди, дискусійні заходи, – все-таки переважають та становлять понад 56% усіх застосованих форм.

Популярність «віртуальних подорожей» та оглядів говорить про активне використання Інтернет-ресурсів. Хоча, певним чином, і свідчить про тематичну обмеженість фондів документів потрібного тематичного спрямування. Нажаль, вирішення цієї проблеми не може бути здійснене бібліотеками самостійно як через фінансові проблеми, так і через об'єктивно існуючі факти недостатнього висвітлення теми ЄС та євроінтеграції у друкованих виданнях.

Наявність тематичних полиць, куточків, постійно діючих виставок є обов'язковим елементом діяльності кожного районного Інформаційного пункту з питань євроінтеграції. Зі звітів можна зробити висновки про існування таких елементів лише у семи бібліотеках (бібліотеки Вільшанського, Голованівського, Добровеличківського, Компаніївського, Олександрійського, Устинівського районів). Особливого зна-

чення такі постійні елементи набувають у випадках, коли бібліотека з тих чи інших причин не веде активної роботи у даному напрямку (регулярне проведення масових заходів, тематичні виставки, співпраця з євроклубами тощо).

Доволі часто бібліотеки поєднують висвітлення питань європейської та євроатлантичної інтеграції. І це цілком логічно з огляду на існування Державної цільової програми інформування населення з питань європейської та євроатлантичної інтеграції на 2008 – 2011 роки. Разом з тим важливо, аби відмінність понять «європейська інтеграція» та «євроатлантична інтеграція» чітко усвідомлювалася бібліотекарями та була донесена до учасників заходів та користувачів бібліотек. Висновок про досить високу, але дуже нерівномірну активність бібліотек Кіровоградської області у висвітленні питань, пов'язаних із життям ЄС та процесами євроінтеграції України. Звертає на себе увагу і недостатньо якісне відображення цього напрямку роботи у річних звітах, що не дає можливості скласти повну і об'єктивну картину стану роботи.

З огляду на сказане вище, рекомендується:

покращити оформлення існуючих при районних/міських бібліотеках інформаційних пунктів з питань європейської інтеграції. Оформлення передбачає наявність відповідних табличок, атрибутики ЄС (прапорців, карт тощо), тематичних полицок та куточків, або постійно діючих виставок, місця для оголошень про заходи;

запланувати не менше одного масового заходу проєвропейської тематики на квартал;

Щорічно планувати заходи до Дня Європи (третя субота травня);

Підготувати інформацію про заходи до Дня Європи 2011 (відзначається 21 травня). У випадку, якщо такі заходи не планувалися, - організувати позаплановий захід, темою якого обрати європейські цінності (свобода, демократія, права людини, верховенство права, рівність, гідність, толерантність);

Налагодити або розвивати далі співпрацю з громадськими організаціями, євроклубами, освітніми закладами, молодіжними і дитячими гуртками;

У річних звітах відображати діяльність щодо інформування з питань європейської інтеграції, а саме:

Наявність оформлення інформаційного пункту у районних/міських бібліотеках та його постійних елементів (тематичних полицок, куточків, інформаційних стендів, постійно діючих виставок);

Назви та форми масових заходів, їх цільову аудиторію;
Партнерів на місцевому рівні, якщо вони є (євроклуби, гуртки, НУО, ЗМІ, органи місцевої влади, заклади освіти тощо) та форми взаємодії (спільні заходи, інформаційна чи організаційна підтримка, залучення аудиторії, спонсорська допомога тощо);

Найпопулярніші теми звернень користувачів до інформаційного пункту.

У випадку проведення масштабного заходу, значного для життя району, - подавати його прес-реліз.

**Заходи з тематики євроінтеграції,
проведені бібліотеками Кіровоградської області у 2010 році
Бобринецький район**

- Цикл бесід:
«Європейський Союз: історія розвитку»;
«Європа, яку ми знаємо»;
«Україна – найбільша за територією європейська країна».
- Міська бібліотека № 1 – інформаційна година «Перспективи вступу до Європейського Союзу».
- Олексіївська сільська бібліотека – міні-вікторина «Європейські країни».

Олександрійська МЦБС

При бібліотеці діє Молодіжний громадсько-політичний клуб «Перспектива». В рамках діяльності цього клубу проведено наступні заходи:

- «Швейцарія – країна озер та банків»;
- «Інформаційні центри Європейського Союзу в Україні»;
- «Україна і Європейський Союз: аргументи за і проти»;
- «Де знайти регулярну інформацію про євроінтеграцію в Інтернеті?»;
- лекція «Європейський Союз: шляхи інтеграції»;
- постійно діюча книжкова виставка «Україна в європейській співдружності»;
- день інформації для студентів Олександрійського політехнічного коледжу до Дня Європи – «Українці –співтворці європейської культури»;
- інформаційна хвилинка «День Європи в Україні»;
- урок-подорож «Сучасне обличчя Європи»;
- книжкова виставка «9 травня – свято Європейського Союзу»;

- книжкова виставка «Відносини Європейського Союзу – Україна між надіями та можливостями»;
- книжкова виставка в юнацькій бібліотеці «Краса і міць Європейських столиць».

Знам'янська МЦБС

- день інформації «Євросоюз: шлях України»;
- презентація сайту «Довідник з європейської інтеграції»;
- інформаційний діалог «Україна – Євросоюз: минуле, сучасне, майбутнє»;
- огляд книжкової виставки «Європейське майбутнє України».

Компаніївська ЦБС

- інформаційні куточки «В об'єктиві Європа» та «Запрошуємо вас у Європу»;
- книжкові виставки: «Наше сьогодні: Україна на шляху до ЄС», «Україна – держава європейська», «Крокуємо країнами Європи»;
- Мар'ївська сільська бібліотека-філія провела круглий стіл для юнацтва «Євроінтеграція: реалії та перспективи»;
- Роздольська бібліотека-філія провела гру-подорож «Крокуємо країнами Європи»;
- Водянська бібліотека-філія – година спілкування «Європа – це більше, ніж ми думаємо»;
- Червоновершська бібліотека-філія: експрес-інформація «Коротко про ЄС», репортаж «Мандруючи Європою. Слов'янський калейдоскоп», інформаційний бюлетень «Слов'янський світ сьогодні»;
- ЦРБ проведено географічну гру «Та уже нам тісно вдома, манить стежками Європа»;
- дебати «Україна-Європа. Україна-Нато. За і проти»;
- заочна подорож «Подорожуємо країнами Європейського Союзу»;
- подорож в історію «Історія Європи в монетах і банкнотах»;
- бесіда-діалог «Україна в Європейській співдружності»;
- турнір допитливих «Європейська мозаїка».

Новгородківська ЦБС

- віртуальна виставка-презентація «Ці знайомі європейці» (про знаменитих людей Європейського Союзу);
- віртуальні подорожі країнами Європейського Союзу (Польща, Німеччина, Данія, Франція, Англія та інші);
- бесіди та огляди «Україна – держава Європейська»;
- конкурс «Європа - наш спільний дім»

Новоукраїнський район

- за ініціативи шкільного Європейського клубу «Веселка» було проведено «Парад країн Європи»;
- книжкова виставка «Україна: інтеграція у європейський дім»;
- вікторина «Ми пізнаємо Європу»,
- інформаційні години, досє, подорожі, круїзи:
- «Європейська політика суспільства: Україна серед лідерів»,
- «Сучасне обличчя Європи»,
- «Нато у XXI столітті»,
- «Інтеграція України в Нато»,
- «Що таке Європейський Союз?»,
- «Європейська інтеграція України»,
- «Європейський Союз – сім'я демократичних держав»;
- огляди книжкових виставок «Європейський шлях: крок за кроком», «Україна – НАТО», «Відкрий для себе Європу»;
- інформаційна подорож по буклету «Європейський Союз та Україна»;
- дні інформації «Стати Європою, щоб бути Україною» (Вербівська сільська бібліотека);
- диспут та гра-подорож «Європа – наш спільний дім» (Помічнлянська, Іванівська сільська бібліотека);
- огляд «Євросоюз – Україна – НАТО» та обговорення «ЄС. XXI століття» (Ганнівська сільська бібліотека);
- години спілкування «Освіта в Європі – погляд з України», «Україна - Євросоюз» (Григорівська, Кропивницька сільські бібліотеки);
- вікторина «Що ми знаємо про Євросоюз?» та бесіда «Що таке Євросоюз?» (Кропивницька сільська бібліотека № 2);
- огляд матеріалів «Інтеграція України в Європу, як історична необхідність», «Я громадянин європейської держави», «Вікна у світ Європейської культури» (Рівнянська сільська бібліотека № 2, Семенастівська та Ганнівська сільські бібліотеки).

Світловодська РЦБС

- книжкова виставка «Вікно в Європу» (Григорівська сільська бібліотека);
- книжкова виставка «Шедеври європейського письменства в українських перекладах» (Глинська сільська бібліотека);
- книжкова виставка «На чому виховувалась Європа» (В. Скельовська сільська бібліотека-філія);
- тематична полицка «Крок за кроком до Європейського Союзу» (Захарівська сільська бібліотека-філія);

- виставка-діалог «Україна в Євросоюзі: за і проти» (Нагірнянська сільська бібліотека-філія);
- інформаційна година «Європа – дивовижний континент» (Калантаївська сільська бібліотека-філія);
- інформаційна година «Бібліотечний євроклуб» (Глинська с/сільська бібліотека);
- огляд літератури «На чому виховувалась Європа: письменники-класики» (Глинська сільська бібліотека).

Гайворонська ЦБС

- година інформації «Європейська інтеграція: крок за кроком» (Чемерпільська сільська бібліотека-філія № 26);
- інформаційна хвилинка «Єдина родина зростає» (ЦРБ);
- огляди періодичних видань:
«Україна та ЄС» (Сальківська сільська бібліотека-філія № 17),
«Завтрашній день НАТО» (Казавчинська сільська бібліотека-філія № 11);
- дискусія «Україна–НАТО – за чи проти?» (Заваллівська сільська бібліотека-філія № 10);
- заочна подорож «Країни Європи» (Заваллівська бібліотека-філія № 10);
- інформаційна хвилинка «НАТО і Україна» (Жакчицька сільська бібліотека-філія № 9);
- бесіда «Що таке НАТО?» (Бандурівська сільська бібліотека-філія № 3);
- бесіда-дискусія «Євросоюз: за і проти» (Тополівська сільська бібліотека-філія № 16).

Добровеличківська районна бібліотека

- тематична полиця «Європа – наш спільний дім»;
- виставка «ЄС та Україна: кроки зближення»;
- перегляд літератури «Україна на шляху до Євросоюзу».

Голованівська районна бібліотека для дорослих

- тематичний куточок «Європейський вибір України. Реалії та перспективи»;
- книжкова виставка «Європейський вибір – це всерйоз і надовго»;
- літературний круїз для юнацтва «Країнами Європи»;
- урок демократії «Рада Європи – гарант демократії»;
- прес-мозаїка «Об'єднана Європа та її інституції».

Олександрівський район

- цикли інформаційних заходів «ЄвроІнформація для кожного!» та «аНАТОмія колективної безпеки: вектори інтеграції».

Устинівська ЦБС

- круглий стіл «Становлення та розвиток ЄС» (ЦРБ);
- інформаційна година «Україна і Європа: політико-правові аспекти взаємодії» (ЦРБ);
- бесіда-діалог «Євроінтеграція: проблеми і перспективи» (Криничненська та Інгульська сільські бібліотеки-філії);
- постійно діюча книжкова виставка «Україна і ЄС: європейська перспектива».

Новоархангельська ЦБС

- тематична година «Парад країн Європи»;
- вікторина «Вікно в Європу»;
- гра «Відгадай державний прапор»;
- огляд розгорнутої книжкової виставки «Європейська інтеграція України»;
- інформаційно-пізнавальний конкурс «Пізнай про Європу більше»;
- інформаційна година «Що таке Європейський Союз».

Вільшанська ЦБС

- постійно діюча виставка «Європейська та євроатлантична інтеграція України»;
- історична подорож «Об'єднана Європа – сучасна модель розвитку суспільства»;
- експрес інформація «Стати Європою, щоб бути Україною»;
- книжкова виставка.: «Україна – Європа: культурне розмаїття» (Осичківська сільська бібліотека) і «Україна в Європейській співдружності» (Калмазівська сільська бібліотека).

Публічні бібліотеки Кіровоградщини: трансформація діяльності

Інформаційно – аналітична довідка про роботу
бібліотек області

*Циганкова Л.О.,
зав. відділом науково-методичної
роботи і соціологічних досліджень
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Характерними ознаками часу є поступова трансформація публічних бібліотек як культурних та інформаційних установ відповідно до соціокультурних змін, що відбуваються в суспільстві.

Діяльність бібліотек області у 2010 році визначали Розпорядження КМУ від 30 вересня 2009 року №1226-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року”, Розпорядження КМУ від 23 грудня 2009р. №1579-р „Про схвалення Концепції Державної цільової національно – культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи „Бібліотека XXI” та Розпорядження голови Кіровоградської ОДА від 27 листопада 2009 року № 910-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010 – 2015 рр.”, Доручення голови Кіровоградської обласної державної адміністрації від 13 жовтня 2010 р. № 27-455/1 С. Ларіна.

Публічні бібліотеки утримуються місцевими бюджетами, їх фінансування, розвиток залежать від того, наскільки задоволені їх послугами громада і місцеві органи влади. Бібліотеки області працювали в тісному контакті з органами місцевої влади та місцевого самоврядування.

Адже бібліотеки - це не лише видатки з бюджету, але й інвестиції в інформаційний, освітній потенціал області.

Місцевою владою приділялась певна увага діяльності бібліотек, їх робота з різних напрямків розглядалась на колегіях райдержадміністрацій, радах відділів культури і туризму райдержадміністрацій, міськвиконкомів, сесіях рад різного рівня.

Загальні питання галузі “культура”, у т.ч. діяльності бібліотек, розглядались на засіданнях колегій райдержадміністрацій Бобринецького, Голованівського, Петрівського, Олександрійського районів, виконання Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” - у Добровеличківському районі. Про виконання Плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010 – 2015 рр. розглянуто на колегіях райдержадміністрацій Бобринецького, Олександрійського районів; про виділення коштів на придбання САБ ІРБІС в Онуфріївському районі.

Основними питаннями, яким приділялась увага під час засідань на радах відділів культури і туризму райдержадміністрацій, управлінь культури міськвиконкомів, були наступні: про виконання Плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010 – 2015 рр. (Компаніївський, Новомиргородський, Новоархангельський, Онуфріївський, Олександрійський, Світловодський райо-

ни); про виконання програми соціально-економічного розвитку по галузі “культура” (Онуфріївський, Олександрійський, Петрівський райони); про надання бібліотеками додаткових платних послуг (Добровеличківський, Новгородківський райони); про кадрове забезпечення, співпрацю з громадськими та державними організаціями (Голованівський район), соціальне партнерство (Олександрійський район), перспективи взаємодії сільської бібліотеки і влади (Петрівський); про участь у програмі “Бібліоміст”, визначення напрямків бібліотечного розвитку та включення їх до програми “Центральний регіон - 2015” (м. Світловодськ).

Основними напрямками роботи бібліотек протягом поточного року були:

- обслуговування користувачів через надання традиційних та запровадження нових бібліотечних послуг;

- запровадження нових інформаційних технологій шляхом створення інформаційних баз даних, веб-сайтів бібліотек; участь бібліотек регіонів області у програмі „Бібліоміст”; створення нових Інтернет – центрів для користувачів у сільській місцевості в рамках проекту “Бібліоміст”;

- проектна діяльність;
- поповнення бібліотечних фондів;
- пошук альтернативних джерел фінансування;
- надання методичної та практичної допомоги бібліотекам своїх регіонів.

Мережа бібліотек області

В області функціонує 586 публічних бібліотек, з них 3 - обласні та 583 публічних бібліотеки.

Закриті 3 сільські бібліотеки: рішенням Петрівської сільської ради Петрівського району від 18.11.2009 р. № 529 “ Про припинення роботи Олександро - Мар’ївської сільської бібліотеки”, рішенням Ганнівської сільської ради Петрівського району від 21 травня 2010 № 327 “Про припинення роботи сільських бібліотек” (Рядівської, Ганнівської №1).

Бібліотечний фонд Рядівської сільської бібліотеки переданий до Володимирівської сільської бібліотеки; Ганнівської №1 переданий до Ганнівської сільської бібліотеки №2, Олександро-Мар’ївської - до Петрівської сільської бібліотеки №2.

Бібліотечне обслуговування населення місцевих громад регіонів у звітному році забезпечувало 583 бібліотечних установи, з них 471 бібліотека - у сільській місцевості.

В області продовжували функціонувати 15 ЦБС, 10 ЦБС – децентралізовані.

До складу ЦБС входять 280 бібліотек(48%), 303(52%) бібліотек – децентралізованих районах.

Позитивно, що *мережа бібліотек області за 2010 рік збережена.*

Рішенням Витязівської сільської ради Бобринецького району від 8.12.2009 р. № 193 відкрита Витязівська сільська бібліотека для дітей (Свідоцтво про реєстрацію: серія АОО № 730185).

Є зміни у розміщенні бібліотек та організації бібліотечного обслуговування населення у Новомиргородському районі. Буртянську сільську бібліотеку Дібрівської сільської ради Новомиргородського району Рішенням сесії Дібрівської сільської ради від 14.07.2010 р. № 178 переведено в село Дібрівка (центральна садиба сільської ради), надавши відповідне приміщення.

У грудні 2010 року проведена децентралізація бібліотек Новоархангельської ЦБС

(Рішення Новоархангельської районної ради від 29 жовтня 2010 р. № 360 “Про передачу бібліотечного фонду із спільної власності територіальних громад сіл та селища району відповідно до власності територіальної громади селища та сіл району”, Розпорядження голови Новоархангельської РДА від 22.11.2010 р. “Про децентралізацію бібліотечної системи району).

Згідно зі ст.15 Закону України від 16 березня 2000 року №1561 „Про внесення змін до Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” спеціальні бібліотеки, у т.ч. бібліотеки підприємств, установ, організацій, ліквідуються за рішенням власника.

Публічні бібліотеки Кіровоградщини перебувають у постійному пошуку сучасних ефективних форм обслуговування користувачів, активно впроваджують нові інформаційні технології, прагнучи відповідати вимогам часу.

Протягом 2010 року до послуг публічних бібліотек звернулося 474,1 тис. відвідувачів або кожен другий житель області. Користувачам було видано 9261.91 тис. документів. Кількість відвідувань публічних бібліотек у 2010 році склала 3 989,4 тис., на 731,6 тис. Більше, порівняно з 2009 роком, тому можна стверджувати, що публічні бібліотеки відіграють важливу роль у житті громади.

Кадри

Бібліотечне обслуговування населення області здійснювали 1092 бібліотечних фахівці, 941 працівник у регіонах області, 489 – у сільській місцевості. Загальна кількість бібліотечних працівників порівняно з 2009 роком скоротилася на 1 особу (2009 р.- 1093 фахівці) Відбулись **позитивні зміни** у штатах бібліотек області.

У штат Вільшанської ЦРБ введено посаду художника з навантаженням 0,5 тарифної ставки.

У штаті Голованівської районної бібліотеки для дорослих з 1 червня 2010 року введено посаду бібліотекаря інформаційних систем і мереж (Розпорядження голови РДА від 30 квітня 2010 року № 248-р „Про зміни у штатному розписі”).

У Новоукраїнській центральній районній бібліотеці для дорослих введено посаду бібліотекаря ІРЦ.

Відбулись і **негативні зміни** в діяльності бібліотек, були скорочені кадри бібліотечних працівників.

У зв’язку з децентралізацією Новоархангельської ЦБС з 01.01.2011 року були скорочені посади бібліотекаря районної бібліотеки для дітей, посада завідуючої відділом обслуговування ЦРБ.

Відбулись зміни у штаті бібліотек Добровеличківського району. На виконання листа першого заступника голови Добровеличківської райдержадміністрації від 17.05.2010 року № 01-21-41/2, наказу відділу культури і туризму Добровеличківської РДА від 27.05.2010 № 27 у зв’язку з дефіцитом видатків та з метою недопущення виникнення заборгованості виплат зарплати скорочено 1 посаду у районній бібліотеці для дорослих (бібліотекаря юнацького відділу). Згідно з розпорядженням голови Піщаноблідської сільської ради 3 працівники сільської бібліотеки переведені з повної ставки на 0,75. Працівника Перемозівської сільської бібліотеки переведено з 0,5 ставки на 0,25 (згідно з навантаженням).

У Петрівському районі завідуючих Чечеліївською, Олександрівською сільськими бібліотеками з повної ставки переведено на 0,25 ставки з 1.06.2010 року (рішення сесії сільської ради від 21.05.2010 № 293/5); у зв’язку із закриттям Ганнівської бібліотеки №1 завідувача Ганнівською бібліотекою № 2 переведена з 0,75 ставки на ставку (з 11 червня 2010 року згідно з розпорядженням сільського голови від 11.06.2010 р. № 34).

На виконання наказу управління культури і туризму Світловодської міської ради № 85 від 28.05.2010 р. „Про заходи щодо приведення кошторисів видатків закладів культури у відповідність до затвердженого бюджету 2010 року” скорочено 3,5 ставки працівників.

Бібліотечні працівники продовжували працювати в режимі неповної зайнятості.

На повну ставку протягом 2010 року працювали 751(69%) працівник, порівняно з 2009 роком менше на 52 особи, неповний робочий день мали 341(31%) працівник, порівняно з 2009 роком їх кількість збільшилась на 51 особу. Найбільше в режимі неповної зайнятості працює бібліотекарів у Бобринецькому (27), Голованівському (24),

Гайворонському (22), Кіровоградському (34), Добровеличківському (26), Новоукраїнському (22), Новомиргородському (18) районах.

Переважає більшість бібліотечних працівників мають спеціальну бібліотечну освіту. Повну вищу бібліотечну освіту мають 257 (24%) фахівців, що на 10 осіб більше, ніж у 2009 році. Базову вищу освіту мають 533(49%) працівників, що на 15 осіб менше, ніж у минулому році. Зі спеціальною освітою в бібліотеках працюють 790 (72%) фахівців, на 5 осіб менше, ніж у минулому році. В регіонах області бібліотечні послуги надають 705(75%) спеціалістів, що на 6 осіб менше проти попереднього року. У сільській місцевості працюють 310 (63%) фахівців, на 9 осіб менше проти 2009 року.

За стажем роботи картина така:

- до 3 років – загалом - 107(9,7%) працівників, у т.ч. у регіонах області - 95(10%) працівників, у сільській місцевості - 72(15%),

- від 3 до 10 років відповідно - 233 працівники, у регіонах області - 200 працівників, в т.ч. у сільській місцевості – 129 працівників, понад 10 років - 248 працівників, у регіонах області - 222 працівники, в т.ч. у сільській місцевості – 113 осіб,

- понад 20 років - 424 особи, у т.ч.175 працівників – у сільській місцевості.

Бібліотекарі відчувають підтримку з боку влади, професія бібліотекаря в селі є престижною. Адже вона одна з небагатьох, котра гарантовано оплачується.

Підтвердженням цього є також те, що 76 бібліотечних працівників є депутатами сільських і селищних рад. З них: по 4 особи – у Маловисківському, Онуфріївському районах, по 5- у Бобринецькому, Новоукраїнському, по 6 осіб- у Вільшанському, Ульяновському, по 7- у Добровеличківському, Олександрівському, 12 – у Кіровоградському районах.

Виконання основних планових показників

Публічні бібліотеки є соціокультурними центрами місцевої громади, виконують найважливіші комунікативні та інформаційні функції. На жаль, сьогодні існує тенденція до скорочення цих закладів. Демографічна ситуація внесла свої корективи в діяльність бібліотек, особливо сільських. Паралельно зі зменшенням чисельності жителів України загалом, зменшується і кількість сільських мешканців області. А це означає, що скорочується число бібліотечних закладів у сільській місцевості, сільські жителі не отримують належних бібліотечних послуг.

У виконанні основних планових показників роботи бібліотек з обслуговування користувачів та кількості використання бібліотечного фонду спостерігається тенденція у бік зменшення.

Бібліотеками області протягом 2010 року обслужено книгою 474,1 тис. користувачів різного віку, що на 8,4 тис. користувачів менше проти попереднього року. Загальнодоступними бібліотеками, що знаходяться у комунальній власності, обслужено 411,7 тис. користувачів, на 9,2 тис. користувачів менше, ніж у 2009 році. В сільській місцевості бібліотечні послуги отримали 202,4 тис. користувачів, на 12,0 тис. користувачів зменшилось.

Кількість обслужених користувачів на рівні минулого року у Маловисківському, Новоархангельському, Новгородківському, Олександрівському, Олександрійському районах.

Незначне збільшення кількості користувачів порівняно з минулим роком відбулось у Бобринецькому, Вільшанському, Знам'янському, Кіровоградському районах.

Значно зменшився показник користувачів порівняно з 2009 роком у Голованівському (3,1 тис.), Добровеличківському (1,4 тис.), Новоукраїнському, Світловодському районах (0,8 тис.), містах Кіровограді (0,6 тис.), Світловодську (0,5 тис.) користувачів.

Загальна кількість відвідувань за підсумками року склала 3989,4 тис., що на 731,4 тис. менше порівняно з 2009 роком.

Показник середнього відвідування, який характеризує активність відвідування користувачами бібліотеки, є дуже строкатим. Він коливається від 5,9 - у Петрівському районі до 11 - у Новоархангельському. Низькі показники середнього відвідування у бібліотеках Петрівського (5,9), Компаніївського (6,3), Ульяновського (7,0), Новомиргородського (7,1), Знам'янського (7,3), Олександрійського (7,7), Кіровоградського (7,8), Долинського (7,9) районі. Середній показник відвідування по області становить 8,4. Працівникам бібліотек вищезазначених районів, де показник середнього відвідування становить менше 8,0, необхідно звернути увагу і попрацювати над залученням користувачів до бібліотек.

В області спостерігається тенденція до зниження документовидачі, що станом на 1.01.11 р. складає 9261,91 тис. документів (у т.ч. державною мовою - 5009,62 тис. прим. або 54 %), порівняно з 2009 роком зменшилась на 248,49 тис. документів. На рівні минулого року цей показник залишився у Бобринецькому, Долинському, Олександрійському районах; підвищився - у Маловисківському, Новгородківському, Олександрівському, Устинівському районах, м. Світловодську, м. Знам'янці.

Відчутно зменшилась документовидача порівняно з 2009 роком у Голованівському (55,65 тис. прим.), Добровеличківському (46,32 тис. прим.), Знам'янському (15,69 тис. прим.), Новоархангельському (12,24 тис. прим.), Новомиргородському (10,92 тис. прим.), Новоукраїнському (12,06 тис. прим.), Петрівському (16,23 тис. прим.) районах, м. Кіровограді (25,13 тис. прим.)

Причинами зменшення основних показників роботи бібліотек є демографічні зміни у регіонах області (кількість постійного населення за останні 2 роки зменшилась на 13,4 тис. осіб); скорочення бібліотечних працівників, переведення у режим вимушеної неповної зайнятості, на нижчі ставки, відправлення працівників у відпустки за свій рахунок.

Бібліотекам – методичним центрам необхідно контролювати та аналізувати виконання основних планових показників. Зменшення планових показників необхідно підтверджувати відповідними документами.

Бібліотечні фонди

Значна увага протягом року приділялась питанням формування сучасних документних ресурсів бібліотек.

Обсяг бібліотечного фонду області на 1.01.2011 року складає 8270,26 тис. документів. Він зменшився на 168,57 тис. прим. проти 2009 року. Це пояснюється значним вилученням застарілої та зношеної літератури, низьким рівнем бюджетного фінансування; подорожчанням літератури і періодичних видань.

Зменшився обсяг бібліотечного фонду українською мовою, зокрема, за 2010 рік - на 41,5 тис. документів порівняно з 2009 роком.

Надходження до бібліотек області за 2010р. становить 109,94 тис. документів, що на 1,03 тис. документів менше, ніж у 2009 році. Сільські бібліотеки отримали 41,21 тис. книг, що на 2,19 тис. прим. більше, ніж у минулому році. Цьому сприяло проведення акції “Подаруй бібліотеці книгу” ініційованої головою облдержадміністрації С.Ларіним, проведення I Форуму сільських бібліотекарів Кіровоградщини, обласного огляду-конкурсу “Краща сільська бібліотека”, книг, отриманих із Фонду Л.Д.Кучми “Україна” за програмою “Сільська бібліотека” тощо.

Порівняно більше нових надходжень літератури - 9,5 тис. прим. - отримали бібліотеки м.Олександрії, понад 5 тис. книг надійшло до бібліотек Олександрійського району, м. Кіровограда; понад 4 тис. прим.- бібліотеки Голованівського (4,11), Кіровоградського (4,97), Маловисківського (4,64), Новомиргородського (4,84), Новоукраїнського (4,76), Олександрівського (4,97), Ульяновського (4,46) районів та м. Світловодська.

Найменше книг отримали бібліотеки Вільшанського (1,5 тис. прим.), Новгородківського (1,3 тис. прим.), Світловодського (1,7 тис. прим.), Устинівського (1,1 тис. прим.) районів. Мізерна кількість документів надійшла до сільських бібліотек Вільшанського (660 прим.), Новгородківського (790 прим.), Петрівського (960 прим.), Устинівського (800 прим.) районів.

Значну допомогу в поповненні бібліотечних фондів бібліотек області надав обмінно - резервний фонд ОУНБ ім. Д.І.Чижевського. Бібліотеки області одержали 21,8 тис. документів, що на 6,1 тис. більше проти 2009 року.

Незадовільний стан із передплатою періодичних видань в бібліотеках області на I півріччя 2011 року. Без передплати залишились 10 бібліотек -філій у Кіровоградській міській ЦБС, 10 сільських бібліотек - у Маловисківському районі (Лутківська, Оникіївська, Злинська №2, Розсохуватська сільські бібліотеки району другий рік залишаються без передплати періодичних видань), Новомиргородському (Лікарівська, Кам"янська), Петрівському (Зеленська, Олімпіадівська, Богданівська (остання - вже другий рік без передплати)). Особливо критичний стан із передплатою - у децентралізованих районах, де фінансування передплати залежить від фінансового стану сільських рад, на території яких розміщені бібліотеки.

На жаль, останніми роками спостерігається стійка тенденція до зменшення інформаційного потенціалу бібліотек. Обсяги бібліотечних фондів зменшуються. З фондів бібліотек області за 2010 рік вибуло 278,51 тис. документів, що становить 3,4 % від загального обсягу бібліотечного фонду. В сільських бібліотеках області вилучено 144,50 тис. прим.(3,4 % від загальної кількості бібліотечного фонду)

Значне вилучення бібліотечного фонду протягом 2010 року відбулось в бібліотеках Голованівського (21,96 тис.прим.), Новомиргородського (30,82 тис.прим.), Світловодського (20,31 тис.прим.) районів, міст Кіровограда (18,80 тис.прим.), Олександрії (15,85 тис.прим.) ~~Незважаючи~~ на незначні надходження, бібліотечні фонди необхідно очищати від застарілої та зношеної літератури. Про перевантаженість фондів такою літературою свідчить показник обертаності бібліотечних фондів, який по районах області коливається від 0,7 в Онуфріївському, Світловодському районах до 2,2 у м. Знам"янці. У переважній більшості районів цей показник перевищує 1. Але залишається низькою - 0,8 у Добровеличківському, Новомиргородському районах; 0,9 - у Бобринецькому, Гайворонському, Голованівському, Маловисківському, Новоархангельському районах. По міських ЦБС області обертаність бібліотечних фондів вища : від 2,2 у м. Знам"янці до 1,2 - у

м. Світловодську. В цілому середній показник книгообертаності по області - 1,1, стандарт ІФЛА з книгообертаності становить 5.

Залишається високим у бібліотеках області показник з книгозабезпеченості: від 14,0- 15,0 - у Долинському, Новоукраїнському районах до 29 - в Онуфріївському.

За стандартом ІФЛА книгозабезпеченість одного жителя має складати 2-3 томи. В області цей показник значно вищий, становить 8 томів.

Про рівень обслуговування користувачів книгою свідчить показник читаності. Найвищий – 22 - мають бібліотеки Олександрійського району, м. Олександрії, наближені до нього показники у Гайворонському, Знам'янському, Маловисківському, Новгородківському, Новоукраїнському, Онуфріївському, Уляновському, Устинівському районах (середньообласний – 20).

Нижчий (17) у бібліотеках Новомиргородського, Добровеличківського, Петрівського районів.

Бібліотеки області значну увагу приділяли питанням збереження бібліотечних фондів: проводились повні та вибіркові перевірки бібліотечних фондів згідно з розробленими графіками; палітурні роботи тощо.

Пошук позабюджетних джерел фінансування

Бібліотеки області протягом року продовжували здійснювати пошук позабюджетних джерел фінансування, використовували власні внутрішні можливості (платні послуги) та залучали благодійну і спонсорську допомогу. Загальний обсяг позабюджетних джерел за підсумками 2010 року склав 1675,0 тис. грн., що на 254,2 тис. грн. більше, ніж у 2009 році. Це 4,3% від загальної суми надходжень по бібліотеках області (сума надходжень 39367,7 тис. грн.). Надходження позабюджетних коштів розподіляються таким чином:

– платні послуги — 539,4 тис. грн. (по бібліотеках області - 395,9 тис. грн.) -32,3 % ;

– благодійна і спонсорська допомога – 830,5 тис. грн.(по бібліотеках області – 578,6 тис. грн.) – 49,5 %;

– інші джерела -305,1 тис. грн. (по бібліотеках області – 187,8 тис. грн.)- 18,2 %.

Найбільше позабюджетних коштів отримали бібліотеки в Кіровоградському (89,9 тис. грн.), Компаніївському (61,6 тис.грн.), Бобринецькому (55,6 тис.грн.) районах, містах Олександрії (318,7 тис. грн.), Кіровограді (107,3 тис. грн.).

Недостатньо працювали над залученням додаткових коштів бібліотеки Долинського (5,9 тис.), Новомиргородського (4,3 тис. грн.), Ульяновського (6,9 тис. грн.), Устинівського (5,0 тис. грн.) районів.

Інформатизація бібліотек

В області продовжується робота з інформатизації бібліотек, хоча позитивні зрушення відбуваються повільно.

Розвитку інформатизації сприяють документи, прийняті на рівні голови облдержадміністрації, а саме: виконання Розпорядження голови Кіровоградської ОДА від 27 листопада 2009 року № 910-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010 – 2015 рр.”, Доручення голови Кіровоградської обласної державної адміністрації від 13 жовтня 2010 р. № 27-455/1 С. Ларіна.

Згідно з рішеннями розширених засідань колегії управління культури і туризму облдержадміністрації від 24.02.2010р. “Про підсумки виконання програми економічного і соціального розвитку по галузі “ культура” за 2009 р.; від 28.07.2010 р. “ Про підсумки виконання програми економічного і соціального розвитку по галузі “ культура” за 2009 рік”, “ Про стан виконання плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи Кіровоградської області” перед начальниками відділів культури і туризму райдержадміністрацій (міськвиконкомів) поставлено завдання щодо передбачення у бюджетах 2010 - 2011 років коштів на придбання САБ „ІРБІС” та комп’ютерної техніки з метою створення бібліотеками електронних бібліографічних баз даних, регіональних краєзнавчих каталогів.

Інноваційному розвитку бібліотек сприяють нові інформаційні технології, із впровадженням яких публічні бібліотеки здійснюють стратегію переходу від традиційної книгозбірні до динамічного центру інформації. Вони активно працюють над створенням власних інформаційних ресурсів, обсяг власних електронних бібліографічних баз даних складає понад 954,6 тис. записів, у т.ч. у регіонах області - 139,5 тис. записів.

21 бібліотека області, у т.ч. 18 бібліотек в регіонах, створюють власні електронні каталоги, в яких налічується понад 794,8 тис. записів, обсяги яких зростають з року в рік, а також продовжують створювати інформаційний ресурс - Кіровоградський регіональний кооперативний каталог.

22 публічні бібліотеки мають власні веб-сайти. Бібліотеки Ульяновського та Устинівського районів ще не долучилися до цієї роботи. Протягом року веб-сайти бібліотек відвідали 446,1 тис. віртуальних користувачів.

Сьогодні в Україні реалізовується масштабний проект, за фінансової підтримки фонду Білла і Мелінди Гейтс в рамках програми “Глобальні бібліотеки”. Працівники бібліотек області брали участь у конкурсах в рамках Всеукраїнської програми “Бібліоміст”. Переможцями конкурсу I раунду стали бібліотеки Новоукраїнського району, м. Олександрії. По 10 працівників з кожного регіону пройшли навчання з використання новітніх технологій на базі Регіонального тренінгового центру в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.

До бібліотек – переможців конкурсу Новоукраїнського району та м. Олександрії надійшла комп’ютерна техніка: по 15 комп’ютерів, 4 принтери та 4 сканери. У Новоукраїнському районі техніку отримали 2 центральні бібліотеки, Рівнянська сільська бібліотека для дорослих, Воронівська, Іванівська, Новомиколаївська, Помічнлянська сільські бібліотеки. У м. Олександрії обладнання отримали 4 бібліотеки міста: 2 центральні, бібліотека - філія №3, бібліотека-філія для юнацтва.

У другому раунді конкурсу “Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету” Переможцями стали: Олександрійський район (ЦРБ, Ізмайлівська, Новопразька, Приютівська, Голоківська, Березівська бібліотеки-філії); Маловисківський (районна бібліотека, районне відділення для дітей, Смолінська №1); Долинський (районні бібліотеки, Антонівська, Марфівська, Маловодянська, Новогригорівська сільські бібліотеки); бібліотеки м. Світловодська (ЦМБ, філії №3,7,8); Олександрівський район (районні бібліотеки, Івангородська, Цвітненська, Розумівська, Красносільська, Несватківська сільські бібліотеки); бібліотеки м. Кіровограда (ЦМБ, філії № 8,12,16).

На сьогодні всі центральні районні і міські бібліотеки підключені до мережі Інтернет. Користувачі бібліотек безкоштовно можуть використовувати ці ресурси, завдяки реалізації масштабного проекту ОУНБ ім. Д.І.Чижевського і громадської організації ОЖІС “Мережа громадянської освіти”.

Поступово збільшується парк комп’ютерної техніки. Протягом 2010 року її придбали у Вільшанському, Гайворонському, Голованівському, Добровеличківському, Кіровоградському, Компаніївському, Маловисківському, Новгородківському, Новомиргородському, Олександрівському, Ульяновському районах.

На початок 2011р. комп’ютерну техніку мають 85 бібліотек, їх кількість збільшилась на 19 порівняно з попереднім роком. Мають комп’ютери 18 сільських бібліотек а саме: Вільшанський район (Калмазівська, Березовобалківська), Гайворонський район (Хашеватська, Заваллівська), Голованівський (Межирічківська, Капітанська, ст.Ємилівка), Олександрівський(Івангородська), Світловодський

(Глинська, Миронівська), Кіровоградський (Аджамська №2), Малови-сківський (Смолінська №1), Новоукраїнський район (Рівнянська для дорослих, Воронівська, Іванівська, Новомиколаївська, Помічнянська), Олександрійський район (Михайлівська).

В бібліотеках області налічується 349 комп'ютерів (разом з обласними), їх кількість збільшилась на 82 комп'ютери порівняно з 2009 роком. Публічні бібліотеки регіонів мають 190 комп'ютерів, загальна кількість яких збільшилась на 62 одиниці проти 2009 року. Бібліотеки у сільській місцевості мають 25 комп'ютерів, їх кількість збільшилась на 17 одиниць.

Фахове програмне забезпечення, необхідне для створення електронних каталогів, мають в області уже бібліотеки 11 регіонів, а саме : Вільшанського, Гайворонського, Голованівського, Долинського, Олександрійського, Новоукраїнського, Новомиргородського, Петрівського районів, міст Олександрії, Світловодська, Кіровограда. У 2010 році придбали ІРБІС для центральних бібліотек в Онуфріївському, Новоархангельському, Добровеличківському районах. Станом на 1.01.11 р. САБ ІРБІС є у 14 регіонах. Продовжується робота по створенню регіонального інформаційного ресурсу - Кіровоградського кооперативного краєзнавчого каталогу, участь у створенні якого беруть бібліотеки Новоукраїнського, Петрівського районів, міст Світловодська, Кіровограда, Олександрії. До цієї справи долучились бібліотеки Гайворонського, Голованівського, Вільшанського, Новомиргородського, Долинського, Олександрійського районів.

З року в рік поліпшується обслуговування користувачів, завдяки доступу до мережі Інтернет. 51 бібліотека області має доступ до мережі. 267 комп'ютерів (на 71 більше проти минулого року) можуть забезпечити користувачам доступ до мережі Інтернет.

Доступ до мережі Інтернет, електронну пошту мають всі центральні районні (міські) бібліотеки. Протягом року збільшилась кількість електронних адрес (на 18), загалом їх налічується 93. Публічні бібліотеки в регіонах області мають 49 електронних адрес (на 13 більше проти минулого року), з них 6 бібліотек мають електронні адреси.

Діяльність публічних центрів регіональної інформації

Відкритість інформування про діяльність органів влади та зворотній зв'язок з населенням, зокрема, через бібліотеки, є однією із обов'язкових ознак демократичного суспільства.

Бібліотеки виконують функцію посередника між владою та населенням, забезпечуючи тим самим громадянам право на вільний доступ до інформації про діяльність місцевої влади.

Про ефективність такої співпраці свідчить діяльність 476 публічних центрів регіональної інформації та інформаційних куточків, у т.ч. 444 – у сільських бібліотеках. У центрах акумулюється інформація про регіони, зберігаються нормативно – правові документи, прийняті місцевою владою, які надаються у користування населенню. Створюються фонди офіційних документів місцевої влади, оформлюються стенди „ Бібліотека і влада”. Протягом року до бібліотек області надійшло 11,4 тис. офіційних документів, з них - 6,4 тис. до сільських. Ними скористалися 11,8 тис. громадян, 8,8 тис.- у сільській місцевості. В цілому видано 25, 1 тис. документів, 15,7 тис.- сільськими бібліотеками.

Серед найбільш актуальних запитів: підприємницька діяльність, підготовка фермерських господарств до роботи в осінньо-зимовий період, земельне законодавство, оздоровлення дітей і підлітків, пільги та компенсації ветеранам війни та праці, стан сплати платежів до пенсійного фонду, екологічні питання тощо.

Організаційно-методична робота

Особливого значення останнім часом набуло методичне забезпечення діяльності бібліотек. Діяльність методичних служб регіонального рівня у звітному році була спрямована на удосконалення управління бібліотечною справою в регіоні, створення позитивного іміджу публічних бібліотек області, підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу шляхом проведення заходів, що були спрямовані на розвиток організаторських та аналітичних здібностей, самостійне визначення пріоритетів розвитку бібліотек відповідно до їх ролі у соціальній інфраструктурі регіону. Методичні служби районних та міських бібліотек вивчали питання оптимізації мережі бібліотек, їх спеціалізацію, формування бібліотечних фондів, фінансування, збирали та аналізували статистичні дані щодо різних аспектів діяльності своїх структурних підрозділів, надавали консультаційну та практичну допомогу, забезпечували підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу. Протягом року вдосконалювалась система безперервної освіти з врахуванням змін сучасного суспільства.

Не відмовляючись від традиційних форм підвищення професійної компетентності, модернізуючи їх, наповнюючи новим змістом, бібліотеки області робили акцент на нових інтерактивних формах навчання. У практику роботи увійшли майстер – класи, тренінги, творчі

лабораторії. У 2010 році було проведено 63 семінари, у т.ч. 15 семінарів - на базі бібліотек – філій, 48 практикумів, 64 стажування, 12 творчих лабораторій, 15 майстер –класів, 23 тренінги та інші форми професійного навчання.

Більшість проведених заходів були спрямовані на активізацію роботи з користувачами, зокрема, з проблем читання, проблем діяльності сільських бібліотек, запровадження соціокультурних інновацій, популяризації української художньої літератури, екологічної просвіти населення тощо.

Аналіз роботи свідчить про те, що бібліотеки, як методичні центри, намагались проводити заходи з безперервної освіти на базі сільських та міських бібліотек. Серед них **семінари** за темами: ”Від обслуговування населення до співпраці з ним”, “Комфортність обслуговування користувачів”, проведені Компаніївською, Маловисківською, Вільшанською, Новгородківською, Олександрівською, Світловодською центральними районними бібліотеками. На базі сільських бібліотек, бібліотек -філій були проведені наступні семінари:

“ Сільська бібліотека - центр громадського та культурного життя” (Бандурівська бібліотека -філія Гайворонського району), “ Сучасна бібліотека - поєднання традицій та інновацій”, “ Бібліотека і книга в духовному становленні громади” (Красногірківська сільська бібліотека Голованівського району); “ Сільська бібліотека - вимога сучасності” (Кам”янобрідська бібліотека -філія Ульяновського району)

. **Практикуми** для бібліотекарів проводились з метою навчання методиці планування та звітності, ведення облікових документів; організації, вивченню, збереженню та використанню бібліотечних фондів; застосування інновацій в роботі бібліотек та вивчення нових технологій.

У практиці з безперервної освіти бібліотекарів поширились **творчі лабораторії** на базі сільських бібліотек: ”У світі прекрасного” на (Живанівська бібліотека-філія), “ Бібліотека і сучасна українська книга” (Губівська сільської бібліотека-філія, Компаніївський район); “Сільська бібліотека - сучасний підхід до створення образу сучасної бібліотеки” (Пурпурівська сільська бібліотека Новомиргородського району) та ін.

Приділяється певна увага запровадженню **новітніх технологій** у бібліотечну практику. Бібліотеки проводили семінари: “Медіатехнології - шлях у майбутнє “ (Кіровоградська міська ЦБС), “ Публічні бібліотеки регіону : нове бачення в контексті розширення доступу користувачів до знань”(Світловодська міська ЦБС), “Позиціонування бібліотечного закладу в інформаційному середовищі регіону” (Голова-

нівський район), “Бібліотека як інформаційний центр обслуговування користувачів” (Знам’янський район), майстер - клас “Бібліотеки світу як складові інформаційного простору”, “Комп’ютер - бібліотекарю” (Голованівська РБ).

Набули поширення нові форми підвищення фахової компетенції бібліотекарів, зокрема, *тренінги*: “Спілкування - як засіб співпраці бібліотекаря і користувача”(Гайворонська ЦРБ), “Приваблива бібліотека, що для цього треба зробити?”, “Як вижити бібліотекам в сучасних умовах?” (Петрівська РБ), “Діалог з читачем: мистецтво спілкування”(м. Олександрія); “ Гарній книзі - гідну рекламу”, “ Інноваційний пошук-основа розвитку бібліотек”, “ Управління часом”(Бобринецька РБ); *майстер – класи*: “Як залучити спонсорів до бібліотеки?”(Гайворонська ЦРБ), “Інноваційні форми роботи з користувачами”(Ульяновська ЦРБ), “ Краєзнавство в системі бібліотечної діяльності“ (Олександрійська РЦБС).

Серед цікавих форм заслуговує на увагу *інтелектуалізі* “Популярні імена: вчора і сьогодні” - у Кіровоградській міській ЦБС.

Продовжували роботу літературні клуби “Книжкова світлиця”(Новгородківська ЦРБ), “ Діалог” (Бобринецька РБ).

З метою надання методичної та практичної допомоги методичними службами було здійснено 570 виїздів, у т.ч. 103 - з метою комплексного вивчення діяльності бібліотек.

З кожним роком покращується і видавнича діяльність методичних відділів регіональних бібліотек. За 2010 рік методисти бібліотек області підготували 278 назв методичних видань з різних аспектів діяльності.

Протягом року працівники методичних служб докладали максимум зусиль для створення позитивного іміджу своїх відділів, бібліотек-філій та кожної ЦБС загалом, визнаючи методичну діяльність гарантом стабільності бібліотечної роботи, збереження традицій та фундаментом для всіх нововведень.

Значно покращилась рекламно - іміджева діяльність бібліотечних закладів області. Сьогодні працівники бібліотек намагаються створити рекламно-інформаційну продукцію більш змістовну і яскраву, що нестандартно позиціонує можливості бібліотек на перспективу як для користувачів, так і для мешканців місцевих громад. Бібліотеки області за минулий рік підготували майже 300 назв видань різних форм і тем.

Найбільш творчо підійшли до цієї роботи бібліотекарі Гайворонського, Голованівського, Компаніївського, Новгородківського, Новоукраїнського, Олександрівського, Олександрійського районів, міст Знам’янки, Кіровограда, Світловодська, Олександрії.

Бібліотеки області намагалися позиціонувати себе і в засобах масової інформації. На сторінках місцевої преси було надруковано майже 700 статей з різних аспектів діяльності бібліотек; 102 з них – з досвіду роботи бібліотек –філій. Про роботу бібліотечних закладів області писали бібліотечні працівники, представники громадськості, прихильники та друзі бібліотек.

Бібліотеки співпрацювали з місцевими телерадіоканалами, протягом 2010р. діяльність бібліотек висвітлена в 46 репортажах телебачення та 111 - по місцевому радію.

ОУНБ ім. Д.І.Чижевського – регіональний науково – методичний та інформаційно – консультаційний центр для бібліотек області, головна методична база для підвищення кваліфікації бібліотечних працівників різних ланок. У звітному році на базі ОУНБ змогли підвищити свій фаховий рівень методисти ЦБС, районних бібліотек для дорослих.

Актуальним для категорії методистів був дводенний **обласний семінар-практикум “Комфортність обслуговування користувачів”**, проведений на базі Маловисківської районної бібліотеки та ОУНБ ім. Д.І.Чижевського. Презентацію бібліотек Маловисківського району “Публічні бібліотеки у центрі громади” підготувала директор районної бібліотеки Малашенко Т.В. Про соціальне партнерство як чинник забезпечення комфортного обслуговування користувачів повідомив начальник Маловисківського районного управління юстиції Ракул В.І. Фахівці Маловисківської районної бібліотеки Кудря О.Б., Шинкаренко Н.Д., Івандюк О.А., Лобода І.Ф. підготували виступи з презентаціями з досвіду роботи з обслуговування користувачів, а саме: застосування нових бібліотечних технологій у забезпеченні оперативності та повноти запитів користувачів, надання бібліотечних послуг громадянам з особливими потребами, методичне забезпечення комфортності обслуговування користувачів, створення комфортного середовища для користувачів - дітей. Учасники семінару взяли участь у практичному занятті з елементами тренінгу “Бібліотечне середовище: чи комфортне воно?”, засіданні жіночого клубу, яке провела начальник відділу у справах сім’ї, молоді, спорту Маловисківської райдержадміністрації Шевченко С.Г., переглянули фільми про діяльність сільських бібліотек Миколаївської області та Дніпропетровської області Ціпанова Л.О., Охріменко М.С. виступили з консультаціями “Комфортність обслуговування користувачів”, презентацією досвіду створення комфортного середовища у бібліотеках області “На шляху до комфортності”.

Методичні рекомендації щодо трансформації бібліотечного простору, як відкритого шляху до читання, надала заступник директо-

ра з основної роботи ОУНБ ім. Д.І.Чижевського Ткаченко О.В., а спеціаліст відділу міського абонементу Нестеркова О.М., - методичні поради щодо інноваційних форм обслуговування користувачів як чинника забезпечення комфортності. З тематики семінару виступили фахівці обласних бібліотек для дітей та юнацтва Л.І.Настояща та Н.І.Расторгуєва.

Анкетне опитування учасників семінару показало, що методистами працюють, переважно, освічені фахівці, зі стажем роботи понад 10 років (70 %), від одного до десяти років (30%). Разом з тим, це категорія бібліотечних фахівців, яким необхідно систематично підвищувати фаховий рівень, оскільки вони каскадують знання бібліотечним працівникам своїх регіонів.

Фахівці обласних бібліотек приділяють увагу підвищенню кваліфікації працівників сільських бібліотек області.

Використовуючи таку форму як методичний десант, Літвінова Є.Г та Циганкова Л.О. виїздили до бібліотек Устинівської ЦБС, де надали методичну і практичну допомогу з питань роботи з ДБА, організаційно – методичної роботи, зокрема щодо створення інформаційно-ресурсного центру.

Для сільських бібліотекарів **Петрівського району** був проведений **майстер - клас** спеціалістами трьох обласних бібліотек з питань роботи з бібліотечним фондом та методики проведення тренінгових занять з місцевим населенням.

Аналогічні майстер-класи проведені для сільських бібліотекарів **Світловодського району** на базі Новогригорівської сільської бібліотеки – філії та **Новомиргородського району**, де поряд з освоєнням знань щодо роботи з фондами, учасники тренінгів вчилися організовувати відкритий простір.

З метою підтримки і розвитку діяльності сільських бібліотек області, привернення уваги місцевої влади, громадськості до проблем сільських бібліотек області проведений **обласний огляд - конкурс „Краща сільська бібліотека Кіровоградщини”**.

Визначною подією у бібліотечній галузі Кіровоградщини став **обласний Форум сільських бібліотекарів**.

Метою Форуму було привернення уваги місцевої влади, громадськості до проблем бібліотечної галузі села, висвітлення досягнень, відзначення кращих представників сільських бібліотек, визначення пріоритетів та перспектив розвитку.

Новим кроком в організації системи підвищення професійної освіти бібліотекарів стала реалізація в області Всеукраїнського проекту програми “ Бібліоміст”. У поточному році в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського відкрито Регіональний тренінговий центр, який має

на меті підвищення кваліфікації бібліотекарів області згідно з навчальними модулями “ Основи комп’ютерної грамотності”, “Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та інноваційної діяльності бібліотек”.

Сприяння формуванню толерантності і духовності особистості є одним із першочергових завдань бібліотеки, як сучасного інформаційного соціокультурного закладу, відкритого для кожної людини. Про теоретичні напрацювання з даної проблеми, шляхи реалізації в практичній діяльності йшлося на Міжнародній науково-практичній конференції „ *Миротворче значення бібліотеки у формуванні толерантності і духовності суспільства*”, яку організувала 28-29 вересня 2010 року ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.

Сьогодні публічні бібліотеки Кіровоградщини продовжують виконувати багато соціально значущих функцій. Для місцевої громади вони - центри інформації і просвіти, історико-краєзнавчі, центри громадських зв’язків, культурних та соціальних ініціатив; центри регіональної інформації про діяльність органів влади. Бібліотеки акумулюють інформацію про звичаї, традиції, історію і культуру народу, надають доступ до світових літературних багатств, можливість долучитися до інтелектуальних і духовних джерел інших народів і культур. Для вирішення актуальних проблем публічних бібліотек в області прийнято низку нормативно-правових документів, найвагоміший з них - План заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки.

Водночас, в розвитку бібліотечної галузі області є значні проблеми, які потребують уваги та прийняття відповідних рішень.

Значна кількість бібліотечних установ перебувають у незадовільному технічному стані: 131 (22%) бібліотека знаходиться в орендованому приміщенні;

89 бібліотек (15%), у т.ч. 65 (14%) - у сільській місцевості, потребують капітального ремонту, а 3 - перебувають в аварійному стані (Бобринецька районна бібліотека, Плетено-Ташлицька сільська бібліотека Маловисківського району, Луполівська бібліотека-філія Ульяновської ЦБС);

дуже повільно запроваджуються сучасні інформаційні та телекомунікаційні технології у сільських бібліотеках області: комп’ютерне забезпечення мають 18 сільських бібліотек, що складає 3,8%; і лише 8 з них - мають підключення до мережі Інтернет;

недостатнє фінансування на комплектування бібліотечного фонду (на 1 сільську бібліотеку виділялось в середньому 571 грн. при нормативі 4,5 тис.грн.);

протягом 2010 року сільськими бібліотеками було отримано 41,21 тис. прим. видань, що в середньому становить 85 прим. на 1 бібліотеку (за рекомендованими нормативами 1 бібліотека повинна була отримувати за рік 300 назв книг та до 20 періодичних видань);

відсутня і нова, удосконалена система підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців.

З метою трансформації діяльності бібліотек, усунення визначених проблем, бібліотекам необхідно вирішити завдання :

- клопотати перед місцевою владою про забезпечення фінансування

- бібліотек на оновлення і зміцнення матеріально-технічної бази, зокрема

- проведення ремонтних робіт та реконструкцію бібліотечних закладів;

- забезпечення їх опаленням у зимовий період, освітленням;

- придбання комп'ютерної техніки, системи автоматизації бібліотек „ІРБІС” з метою створення електронних каталогів та розвитку регіонального кооперативного інформаційного ресурсу; підключення до мережі Інтернет, оплати Інтернет-зв'язку; придбання бібліотечних меблів;

- здійснювати соціокультурну діяльність серед місцевих громад. Розвивати бібліотечне краєзнавство у напрямку співпраці з представниками національних меншин та об'єднань;

- впроваджувати новітні технології у практику роботи бібліотек з метою надання послуг з використанням ресурсів Інтернет;

- розширювати проектну діяльність бібліотек з метою залучення позабюджетних коштів;

- поновлювати веб-сайти бібліотек новою інформацією. Створити власні веб-сайти Ульянівській та Устинівській районним бібліотекам;

- розширювати інформаційно-ресурсну базу бібліотек документами на паперових (книги, періодичні видання) та електронних носіях інформації через системне оновлення бібліотечних фондів щороку на 5%;

- налагодити співпрацю з місцевою владою, громадськими організаціями, представниками ЗМІ з метою створення позитивного іміджу бібліотек;

- розвивати бібліотечні сервіси для людей з особливими потребами;

- організовувати безперевну освіту різних категорій бібліотечних працівників.

Реалізація вищезазначених завдань сприятиме:

- забезпеченню прав громадян на вільний та необмежений доступ до інформації;

- приверненню уваги влади, громадськості, місцевих громад до проблем сільських бібліотек, які є єдиними безкоштовними закладами на селі;

- створенню принципово нової моделі сільської бібліотеки для обслуговування місцевого населення. Бібліотека може бути центром: інформаційним; доступу до Інтернет та комп'ютерної грамотності; краєзнавства; підтримки системної освіти та самоосвіти; правової та регіональної інформації; підтримки незахищених верств населення, сім'ї тощо.

Пріоритетами бібліотечної справи у 2011 році будуть: подальша інформатизація бібліотек, яка буде здійснюватися шляхом розвитку ІРЦ на базі центральних районних /міських бібліотек, розвиток і відкриття нових інформаційних центрів для сільських громад Олександрійського, Маловисківського, Долинського, Олександрівського районів, міст Світловодська, Кіровограда. Продовження роботи щодо створення електронних каталогів, власних веб - ресурсів бібліотек; проектна діяльність та пошук альтернативних джерел фінансування; співпраця з місцевою владою, громадськими організаціями. Особлива увага буде приділятися безперевній освіті працівників сільських бібліотек.

Буде проведено обласний конкурс видавничої діяльності бібліотек області.

Таким чином, реалізація завдань, які сьогодні стоять перед бібліотеками, залежать як від державної підтримки, підтримки органами місцевої влади, спільної діяльності з організаціями та установами, так і від кожного бібліотечного працівника.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

Соціальне партнерство як фактор підвищення якості бібліотечно - інформаційного обслуговування місцевої громади

*Козлова В.А.,
заступник директора
з наукової роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

- Основні напрямки соціального партнерства:
 - Роль соціального партнерства у формуванні громадянського суспільства
 - Здійснення соціально орієнтованої бібліотечної політики
 - Забезпечення ефективних механізмів інформаційного обміну між владними структурами і місцевою громадою
- Сутність соціального партнерства з участю Бібліотеки
- Міжбібліотечне партнерство і взаємодія

*...Якщо ми хочемо лишатися людьми,
то перед нами лише один шлях –
шлях до відкритого суспільства.
Ми повинні продовжувати рухатися в невідомість,
невизначеність і небезпеку,
використовуючи наявний у нас розум,
щоб планувати, наскільки можливо,
нашу безпеку і одночасно нашу свободу.*

Карл Поппер,
відомий австрійський філософ і соціолог,
захисник демократії і теорії „відкритого суспільства”

(Перед початком виступу хочу сказати, що буду наводити приклади з досвіду роботи як бібліотек нашої області, так і бібліотек України, Росії та Білорусії, з яким я ознайомила в процесі підготовки консультації з періодичних професійних видань та з Інтернет-ресурсів).

Однією з прогресивних форм взаємодії бібліотек з різними структурами та користувачами є соціальне партнерство, яке дозволяє їм як позиціонувати свої інтереси серед місцевої громади, так і ураховувати інтереси її членів.

Соціальне партнерство історично ґрунтується на традиційній взаємодії бібліотек з іншими установами й закладами для проведення спільних заходів. Сьогодні традиції соціального партнерства отримали подальший розвиток.

Останнє десятиріччя можна сміливо назвати періодом активного перетворення бібліотечної роботи. Діяльність наших бібліотек багатofункціональна та різнопланова: від видачі книг додому і в читальному залі, від запису в читацькому формулярі, до створення системи корпоративних каталогів і найскладнішого пошуку інформації в Інтернет, а також участі в проектній діяльності.

У зв'язку з розпадом соціальної і культурної інфраструктури на селі бібліотека нерідко бере на себе функції інших, що виявилися нездатними, соціальних інститутів, та об'єднується з іншими закладами культури.

Зацікавленість у соціальному партнерстві, позитивні зрушення в цьому напрямку та відчутні результати від його акцій вже наявні у багатьох бібліотеках України.

Що ж означає словосполучення “соціальне партнерство”? “Соціальне” — значить суспільне, стосується життя людей і їхніх відносин у суспільстві. “Партнер” (від французького слова партія) — учасник спільної діяльності.

Змінюється суспільство, в якому ми живемо, висуваючи нові вимоги і до бібліотечно-інформаційних закладів. Бібліотечна політика регіонів до цього часу перебуває в суперечливому процесі становлення. Територіальні особливості, які віддзеркалюються на діяльності бібліотек, багато в чому визначають генеральний напрямок бібліотечного розвитку.

В якості загальних напрямків соціального партнерства з участю бібліотеки (яка належить до комунальної власності територіальної громади) можна виділити такі:

1. Здійснення соціально орієнтованої бібліотечної політики, тобто забезпечення бібліотечного обслуговування на основі інтересів усіх категорій населення.

Багатofункціональність діяльності бібліотеки, як соціального інституту, її відкритість і прозорість для всіх членів місцевої громади визначає можливості співпраці з різними установами, організаціями, рухами, участі в спільних проектах на користь місцевих громадян, встановлення ефективних механізмів інформаційного обміну між владними структурами і місцевим населенням.

Бібліотеки здатні виступити в ролі соціального партнера (посередника) між владою та громадою, створюючи громадські прийма-

льні, ІРЦ та пункти регіональної інформації про діяльність місцевої влади, цим самим наближаючи її діяльність з актуальних для місцевого співтовариства політичних і соціальних проблем.

3. Сприяння формуванню громадянського суспільства.

Соціальний діалог, користь якого визнана всіма категоріями населення, сьогодні трансформується в послідовну політику соціального партнерства представників різних рівнів місцевої громади. На жаль, роль бібліотеки як консолідуючої сили місцевої громади, своєрідного посередника між різними соціальними категоріями населення не завжди адекватно оцінюється – і не лише владними структурами, але й самими бібліотечними спеціалістами (на відміну від зарубіжних колег).

З позитивної зарубіжної практики взаємодії бібліотек із структурами місцевого співтовариства можна навести приклад Німеччини. Публічні бібліотеки цієї країни завжди фінансувались не з федерального, а з місцевого бюджету, тому становище бібліотеки безпосередньо залежало від якості наданих населенню інформаційних та інших видів послуг.

У чому ж полягає суть соціального партнерства з участю бібліотеки?

Бібліотеки все частіше стають ініціаторами участі населення в соціально-економічних і суспільних реформах, просвітницьких, культурно-мистецьких заходах, тобто сприяють пробудженню і розвитку громадянських ініціатив (наш приклад: ярмарок соціальних ініціатив, спільні з ГО міні-проекти).

В той же час бібліотеки як заклади державні завжди знаходились і знаходяться сьогодні в руслі політики держави. Це означає, що діяльність бібліотеки повинна сприяти формуванню громадянського суспільства як частини державної політики. Використовуючи ресурси багатьох суб'єктів території, бібліотеки отримують додаткові можливості для свого розвитку.

Отже, „Система соціального партнерства в бібліотечній справі – це система взаємовідносин, спрямованих на вирішення завдань соціокультурного розвитку території”.

Багатоаспектний характер соціального партнерства дозволяє класифікувати його **види залежно від цілей і напрямів:**

- громадянське партнерство (взаємодія з органами місцевої влади);
- партнерство з освітніми закладами;

- партнерство з установами культури;
- партнерство із засобами масової інформації;
- партнерство з громадськими організаціями (у т.ч. творчими спілками, товариствами тощо);
- економічне партнерство (взаємовигідне співробітництво з підприємствами, бізнес-структурами, приватними підприємцями);
- партнерство з релігійними громадами і конфесіями;
- професійне партнерство (взаємодія бібліотек).

У діяльності бібліотек області в тій чи іншій мірі присутні різні види соціального партнерства, закріплені відповідними угодами про творчу співпрацю.

Взаємодія бібліотек із **владними структурами** продовжує активно розвиватися. Це підтверджує діяльність публічних центрів регіональної інформації, в яких акумулюються документи органів місцевої влади, одержані за офіційними каналами. Бібліотеки здійснюють їх зберігання, облік, надають у користування місцевому населенню.

Тут створені відповідні комп'ютерні бази даних, забезпечене надання інформації в режимах звичайного і віддаленого доступу, здійснюється інформаційно-правове консультування як населення, так і представників адміністративних та суспільно-політичних структур.

Про ефективність такої співпраці свідчить діяльність 476 **публічних центрів** регіональної інформації та інформаційних куточків, у т.ч. 444 – в сільській місцевості. Тут акумулюється інформація про регіони, зберігаються нормативно – правові документи, прийняті місцевою владою, які надаються у користування населенню.

У бібліотеках оформлені стенди „Бібліотека і влада”. Створюються фонди офіційних документів місцевої влади. Протягом 2010 року до бібліотек надійшло 11,4 тис. офіційних документів, з них 6,4 тис. - у сільській місцевості. Документи використовували 11,8 тис. місцевих громадян, з них 8,8 тис. - у сільській місцевості. Їм було видано 25,1 тис. документів, 15,7 тис. - у сільській місцевості. Серед запитуваних тем - про підприємницьку діяльність, підготовку фермерських господарств до роботи в осінньо-зимовий період, земельне законодавство, оздоровлення дітей і підлітків, пільги та компенсації ветеранам війни та праці, стан сплати до пенсійного фонду, екологічно-санітарний стан району та інші.

Кілька позитивних прикладів:

Активно працює публічний центр регіональної інформації **Олександрійської ЦМБ**. Крім традиційного способу отримання

інформації, користувачі мають можливість познайомитись з нею на сайті бібліотеки. У центрі можна ознайомитись з графіком прийому громадян міським головою, депутатами міської ради, керівниками інших установ та організацій міста. Бібліотека надає допомогу працівникам виконкому, які обслуговуються в режимі індивідуального інформування на основі попередніх замовлень.

У **Голованівський** районній бібліотеці продовжує функціонувати банк даних „Голованівщина: інформаційний портрет регіону”, поновлюються картотеки „Хто є хто?” та „Влада для громадян”, які розкривають питання власності, житлово-комунальної сфери, підприємницької діяльності, нормативно-правового регулювання та соціального захисту громадян регіону. Для представників владних структур розроблені бібліографічні закладки „Шановні депутати, до Ваших послуг” та інформ –проспект „Бібліотека - місцевому самоврядуванню”.

Крім названих форм у публічному центрі регіональної інформації **Долинської** районної бібліотеки оформлено дошку оголошень „Районна рада прийняла рішення”. До уваги користувачів - графіки прийому громадян керівниками місцевих органів влади, відомості про пільги, соціальні гарантії громадян, список «Інформаційні ресурси органів влади».

Бібліотеки **Світловодської** районної ЦБС створили 13 публічних центрів регіональної інформації, в яких оформлені і працюють постійно діючі стенди „Вісті з сільської ради” та „Влада інформує”. Для працівників місцевих владних структур організоване групове та індивідуальне інформування. Сільські бібліотеки-філії оформили тематичні папки матеріалів „Закони і нормативні акти про місцеве самоврядування”, „ Край у цифрах і фактах: мовою статистики”, „ Чи знаєте ви свого депутата”. Для представників органів місцевого самоврядування підготовлено понад 60 інформаційних повідомлень, про діяльність ПЦРІ бібліотекарі постійно інформують місцеве населення.

Партнерство бібліотек і органів місцевого самоврядування знаходить відображення в діяльності **громадських правових приймалень** при бібліотеках. Найбільш ефективно ВОНИ працюють у Маловисківському районі та м. Олександрії.

В **Олександрійській** протягом 2010 року мешканцям міста надано 107 консультацій.

У приміщенні бібліотеки та на сайті є інформація про телефони „гарячої лінії” з надання нотаріальних послуг населенню, щомісячно вивіщується графік роботи державних та приватних нотаріусів. Гро-

мадська приймальня допомагає громадянам знайти свого депутата і звернутися до нього безпосередньо, надає рекомендації щодо складання звернень, запитів чи заяв до посадових осіб, перелік необхідних їм адрес та телефонів органів державної влади та місцевого самоврядування.

У **Світловодській** ЦМБ продовжує роботу правова громадська приймальня з надання правової допомоги малозабезпеченим верствам населення. За 2010 рік було надано 113 консультацій - з трудового, цивільного, кримінального та адміністративних прав, порядку звернення до державних органів, місцевих, апеляційних, касаційних судів. Для цього підготовлені зразки позовних заяв та графіки особистого прийому посадовими особами. Інформаційні ресурси ІПІ, громадських приймалень посилює доступ до мережі Інтернет, який забезпечують ІРЦ.

Надаючи регулярну інформаційну допомогу владним структурам, бібліотеки залучають їх представників до проведення різноманітних просвітницьких заходів, спрямованих на правове виховання, профілактику правопорушень, популяризацію здорового способу життя, профорієнтацію молоді.

Так, бібліотеки **Кіровоградського** району організували круглі столи „Співпраця з районними службами виконавчої влади”, «Права людини: суспільна мораль і судова практика» за сприяння районного управління юстиції та з участю працівників районних правоохоронних органів.

Маловисківська районна бібліотека в рамках Тижня права провела для шкільної молоді відеолекторій „Права дитини. Конвенція ООН про права дитини” з участю спеціаліста районного управління юстиції. В бібліотеці працює жіночий клуб творчих людей „Світлиця”, який очолює начальник відділу у справах сім’ї, молоді та спорту Маловисківської РДА. У засіданнях клубу брали участь творчі люди з Новомиргородського, Новоукраїнського, Добровеличківського, Кіровоградського районів. Одне із засідань клубу присвячувалось темі „Жінка і державна служба. Гендерна рівність”.

Вже декілька років на базі бібліотеки працює Гендерна школа, створена у співпраці з відділом в справах сім’ї та молоді РДА.

*(А ось в **Білгородській** області (Росія), традиційним стало проведення акції „Не купуйся!”. Вона проходить два рази на рік, весною і восени. В ході акції ЦБС активно співпрацює з відділом розвитку споживчого ринку і захисту прав споживачів адміністрації району: організуються зустрічі читачів із спеціалістами відділу, оформля-*

ди- Дні профорієнтації, уроки реального трудового життя "Моє професійне майбутнє".

Бібліотеки Росії кілька років підряд при підтримці центрів зайнятості організують роботу консультативних пунктів „Твій вибір, випускник!”, де старшокласники мають змогу отримати повну інформацію про навчальні заклади своїх регіонів.)

„Бібліотека - територія толерантності і милосердя”- під таким гаслом працюють майже всі бібліотеки області.

Обслуговування людей з обмеженими фізичними можливостями, пенсіонерів, ветеранів війни та праці здійснюється у співробітництві з органами соціального забезпечення населення, центрами медико-соціальної реабілітації, місцевими організаціями інвалідів, радами ветеранів. Невід’ємною частиною роботи бібліотеки є співпраця із закладами, у яких мешкають і навчаються діти–сироти, діти з особливими потребами, діти, позбавлені батьківського піклування.

Позитивний приклад роботи у **Світловодській** районної ЦБС, які до обслуговування цих категорій громадян залучають волонтерів. Робота проводиться при тісній взаємодії партнерів: управління соціального захисту населення та територіального центру по обслуговуванню одиноких та інвалідів. 267 користувачів обслуговували 85 книгонош –волонтерів.

Формування позитивного ставлення до соціально незахищених верств населення - важлива ланка в роботі бібліотек **Олександрійської** районної ЦБС.

Бібліотеки обслуговують дітей сиріт, які залишилися без батьківського піклування. Щорічно проводяться спільні благодійні акції милосердя в інтернатах та дитячих будинках, працюють з сім’ями з прийомними дітьми.

Чимало спільних заходів проводиться в **Онуфріївці** для дітей пільгових категорій. У приміщенні школи естетичного виховання відбувся районний фестиваль „ Повір у себе» для дітей з обмеженими можливостями та огляд –конкурс „ Таланти багатодітних родин”, ініціатором яких виступила ЦРБ.

Бібліотека також уклала Договір з Онуфріївським геріатричним будинком на проведення спільних масових заходів, співпрацює з територіальним центром з обслуговування одиноких непрацездатних громадян.

Дмитрівська бібліотека-філія Знам”янської ЦБС співпрацює з місцевим будинком ветеранів. Всі заходи для ветеранів проводяться спільно з ЦРБ, сільською радою, будинком культури, аматорським

хором будинку культури, місцевими школами. У заходах беруть участь голова районної ради ветеранів, директор районного територіального соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян.

Співпраця з екологічними службами дає можливість бібліотекам отримувати літературу відповідної тематики, залучати до бібліотечних заходів фахівців-екологів.

Сучасна бібліотека виступає також як центр популяризації екологічної культури. Ця робота здійснюється при підтримці і допомозі **місцевих екологічних служб, еколога - культурних центрів.**

Бібліотеки продовжують працювати в рамках цільових екологічних програм: “Природа в нас і ми в природі” (Олександрійський район), “Я славлю все, що є живе в природі” (Світловодська РЦБС), “Земля — гніздо життя, не занепасти її” (Новоархангельська ЦБС), “Екологія і ми” (Роздольська б/ф, Компаніївська ЦБС) стали в бібліотеках заходи до Дня Землі, Дня навколишнього природного середовища.

Стан довкілля, яке нас оточує, стан повітря, яким ми дихаємо, стан води, яку ми п’ємо не може зараз нікого залишити байдужим. З метою захисту екології від подальшого забруднення та знищення, збереження її для майбутніх поколінь Голованівська районна бібліотека провела круглий стіл “Екологія: тривоги і надії”. До участі було запрошено партнерів бібліотеки з екологічної просвіти населення: інспектора державної екологічної інспекції в Кіровоградській області, головного спеціаліста державного управління охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області, - помічника лікаря-гігієніста з комунальної гігієни Голованівської районної санітарно-епідеміологічної станції, селищного дискусійного учасника співпраця на б/в ЗОШ. Щодо співіснування людини і природи була проілюстрована фотовиставкою про кричущі факти людського недбальства та злочинного відношення до навколишнього оточуючого природного середовища, **виставкою екогазет**, які учні власноруч виготовили, намагаючись зацікавити їх змістом своїх однолітків та дорослих. Підсумком заходу стало звернення до державних посадовців, громадськості, до всіх небайдужих людей, яким дорогий дім – природа.

Соціальне партнерство бібліотек з **центрами здоров’я, медичними закладами** допомагає у популяризації здорового способу життя, профілактиці шкідливих звичок, захворювання на СНІД. Бібліотеки є постійними учасниками просвітницьких заходів з протидії СНІДу, які

проводять у межах загальнодержавних, обласних та місцевих цільових комплексних програм.

Заслуговує на увагу досвід бібліотек **Олександрійського району**, які взяли активну участь у загальнорайонній акції „Змінюючи світ на краще - змінити себе!”. В рамках акції провели комплекс заходів: годину моралі „ Молодь в оманливому світі спокус”, профілактичну годину „ Без тютюну – краще!”, годину – протест :” Наркоманія: акцент на попередження”, уроки – застереження „ Долі, що розбиті вщент”.

До Всесвітнього Дня боротьби зі Снідом провели для молоді інформаційні години „Життя без наркотиків і СНІДу”, „ СНІД-реальна загроза людству”, проблемний круглий стіл „ Червона стрічка, або Врятуй Україну від СНІДу” у частю спеціалістів медичних закладів.

Низка заходів проведена **Долинською** районною бібліотекою, з них: зустріч „ Шкідливі звички: міраж і дійсність” за участю представника Всеукраїнської громадської організації „ Твереза Україна”. „ Як дотримуватися здорового способу життя? Як відмовитись від вживання тютюну і наркотиків? - ці питання стали предметом обговорення учнів старших класів у стінах районної бібліотеки. Бібліотеки мають значний досвід співпраці з **громадськими організаціями**. Різноманітними є форми співробітництва: спільне проведення заходів, надання приміщень і аудиторій, інформаційне забезпечення керівників організацій та їхнього активу. При цьому відкриваються нові канали одержання інформації, з’являються можливості для залучення фахівців суспільних структур для вирішення наявних проблем, а також умови для включення бібліотек до сфери інтересів громадськості.

Яскравим прикладом є взаємодія бібліотек з Кіровоградською обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва. Завдяки спільній роботі з реалізації масштабного проекту „Мережа громадянської освіти” здійснена інформатизація бібліотек, створені інформаційно - ресурсні центри, бібліотеки отримали доступ до мережі Інтернет, а користувачі - безкоштовне користування ресурсами мережі, повне та оперативне задоволення своїх потреб. Інформаційно-ресурсні центри забезпечують надання інформаційних послуг громадським організаціям своїх регіонів. Була проведена велика і змістовна просвітницька діяльність щодо підвищення правової освіти населення.

Кілька районних та міських бібліотек області створили власні громадські організації: Гайворонська - „ Жіноче інформаційне агентство”, Світловодська районна – районний інформаційний центр для жінок „Аріадна”; Світловодська міська – міський інформаційний центр

громадянської освіти; Новоукраїнська районна – ГО „Духовність”; Олександрійська районна - районний гендерний інформаційний центр; Знам’янська міська – міський інформаційно- освітній жіночий клуб. Ці громадські організації брали активну участь у конкурсі малих грантів, який був оголошений ОЖІС, і отримали перемогу. Зараз вони працюють над реалізацією проектів, провівши їх презентації для місцевих громад.

Активно співпрацюють із громадськими організаціями сільські бібліотеки.

Позитивним є досвід в Олександрівському районі, де працюють досить потужні ГО - „Вищеверещаківська надія”, „ Цвітненські горизонти”, „Івангород - новий час”, „ Красносільська зоря”, „ Михайлівка-2009”, „ Несватківське сяйво”, „ Розумівська віра”, „Підлісненське самоврядування” та інші, які також брали активну участь у конкурсі малих грантів. Отримала перемогу ГО „ Несватківське сяйво” за спільний проект із сільською бібліотекою „ Пам’ять втраченої батьківщини”. Завдяки його реалізації у бібліотеці буде створений інформаційно-ресурсний центр.

(Бібліотеки провели для ГО тренінги „ Громадська організація: створення, функціонування, написання грантових заявок”).

Найперші помічники бібліотек у роботі з патріотичного виховання населення-**ветеранські організації**, зокрема, ради ветеранів Великої Вітчизняної війни та воїнів інтернаціоналістів війни в Афганістані. Традиційно бібліотеки проводять спільні заходи до Дня Перемоги, Дня виводу радянських військ з Афганістану, залучаючи до них учасників бойових дій, свідків воєнного лихоліття.

Діяльність бібліотек області активізувалась у зв’язку з відзначенням 65- річчя Перемоги та проголошення 2010 року «роком Ветеранів». Активну участь у відзначенні ювілею Великої Перемоги взяли бібліотеки **Олександрійського району** комплексним заходом „ А слава незгасна, а пам’ять нетлінна”, в рамках якого провели презентацію книги В.Даценка „ Щоб пам’ятали. Кіровоградщина в роки Великої Вітчизняної війни”, яку бібліотеки отримали за сприяння голови ОДА С.Ларіна.

Ради районних організацій ветеранів України у співпраці з бібліотеками взяли активну участь у конкурсі малих грантів, оголошеному ОЖІС. Перемогу у конкурсі отримали проекти Долинського району „Живи і пам’ятай”; Новгородківського – „Не старіють душею ветерани”; Бобринецького - „ З турботою про старше покоління”, Новомиргородського – «Мужність залишається в віках».

Практика довела, що співпраця публічних бібліотек з громадськими організаціями значно підвищує їх авторитет серед місцевої громади, сприяє подальшому розвитку.

Традиційно бібліотеки плідно співпрацюють з різноманітними **товариствами, спілками, етнічними об'єднаннями.**

Вони завжди були і залишаються осередками спілкування **творчих людей:** письменників, художників, музикантів. Популяризація творчих здобутків, допомога у виданні творчих збірок, видань про історію села чи міста підвищує статус бібліотек як надійних соціальних партнерів, сприяє поповненню бібліотечних фондів краєзнавчими документами.

Так, **Олександрівська** районна бібліотека плідно співпрацює із спілками краєзнавців, воїнів-інтернаціоналістів, товариством „Просвіта”.

Долинська районна бібліотека - з культурно-дозвілевим центром. Спільно були проведені презентації книг Лауреата Національної Шевченківської Премії головного редактора журналу „Кур'єр Кривбасу” Григорія Гусейнова „Незаймані сніги або 15 мандрівних історій”, місцевої поетеси В.Бугрій „Життя – дар божий”, зустрічі читачів з місцевими письменниками, поетами, які подарували бібліотеці свої книги.

Новомиргородська районна бібліотека підтримує тісні зв'язки із своїм земляком, членом Національної спілки письменників України, письменником О.Жовною.

Партнером **Олександрійської ЦРБ** є літературне об'єднання „Джерело”, це сприяє поповненню фондів бібліотек району творами місцевих авторів.

Упродовж багатьох років підтримує творчі і дружні зв'язки **Вільшанська ЦРБ** з національним культурно-освітнім болгарським товариством „Алфатар”.

Товариство взяло участь у конкурсі малих грантів серед громадських організацій області, ініційованому ОЖІС, щодо підтримки громадських ініціатив на користь місцевої громади. Тепер реалізація проекту "Збереження творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу" (Керівник- Нестеров А. О.) сприяє створенню і розвитку національних культур, вивченню болгарської мови для збереження культурних цінностей, надбаних народом протягом століть, популяризації традицій, виховання почуття патріотизму, збереження творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу, збагачення загальнодержавної духовної скарбниці.

витку національних культур, вивченню болгарської мови для збереження культурних цінностей, надбання народом протягом століть, популяризації традицій, виховання почуття патріотизму, збереження творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу, збагачення загальнодержавної духовної скарбниці.

Голова Товариства Анатолій Нестеров багато років поспіль сприяє передплаті періодичних видань для бібліотек району.

Кілька років при **Кіровоградській** міській філії № 15 працює літературно - мистецький клуб „Євшан”. Об'єднав він членів Національної спілки письменників та Конгресу літераторів України, літоб'єднання „Степ” та ”Парус”, композиторів, художників. Має „Євшан” і свого видавця - Поліграфічне підприємство „КОД”. Кожен член клубу вважає за честь дарувати бібліотеці свої книги, тому бібліотекарі мають можливість знайомити своїх читачів з новими краєзнавчими творами та іменами.

Традиційними партнерами бібліотек завжди були і залишаються **освітні заклади**. Інформаційна підтримка навчального процесу – одне з головних завдань, які стоять на сьогодні перед бібліотеками. Інформування викладачів шкіл, середніх та вищих навчальних закладів про нову методичну літературу, залучення школярів та студентів до бібліотечних заходів та користування бібліотечними послугами – традиційні форми співробітництва.

Бібліотеки беруть участь у серпневих *педагогічних конференціях*.

Плідно працюють із закладами освіти бібліотекарі **Компаніївського** району. Для районного семінару-практикуму вчителів „Формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя”, який проходив у Живанівській ЗОШ, районна бібліотека провела „Бібліографічний огляд видань про здоровий спосіб життя” та підготувала на цю тему бібліографічний покажчик, а для вчителів української мови і літератури Компаніївської ЗОШ - День фахівця „Компетентність вчителя - умова розвитку особистості дітей”.

Регулярно проводяться опитування серед директорів шкіл, вчителів, які працюють за індивідуальними програмами, для виявлення абонентів інформації, аналізується тематика довідок.

Олександрійська ЦРБ підготувала веб-дайджест „Інформаційні освітні ресурси”, який знайомить з освітніми сайтами, українськими освітніми порталами, Інтернет-ресурсами з громадянської освіти, сайтами для вчителів – предметників. Видання є корисним для вчителів, студентів педучилища, учнівської молоді.

На допомогу педагогічним працівникам щодо проблем реформування освіти **Вільшанська ЦРБ** провела дні інформації: „Педагогічні інновації”, „Школа в умовах реформування”, „Державно-громадське управління в сучасних школах”, „Школа як духовно-інтелектуальне середовище: складові освіти”. Підготувала презентацію нових фахових педагогічних видань, ознайомила з БД „Сценарії шкільних дат”, „Освітнянське життя”, виставку - презентацію „Педагогічний орієнтир”.

Протягом 2010 року **Знам'янська ЦРБ** була базою з підвищення фахового рівня шкільних бібліотекарів. Спільно з Райвно були проведені семінари-практикуми: „Система роботи шкільної бібліотеки у формуванні особистості засобами народознавства”, „Завдання шкільної бібліотеки щодо забезпечення ефективності навчально-виховного процесу” тощо.

Бібліотеки, маючи значний інформаційний потенціал, напрацьовують зв'язки з різними *державними, громадськими структурами*, все частіше стають ініціаторами акцій, спільних проектів, програм, які сприяють пошуку додаткових джерел фінансування бібліотек.

Серед найбільш популярних є акція *“Подаруй бібліотеці книгу”*, під час якої не тільки поповнюються фонди бібліотек, а й проводиться велика робота щодо залучення нових користувачів, рекламна кампанія.

В ході цієї акції бібліотеки **Новгородківської ЦБС** отримали від Міжнародного фонду „Шлях до щастя” 63 книги на суму 2240 грн. Не залишилися байдужими і стали учасниками акції жителі району. Голова ПП ТОВ „Агропром” Топчій С.М. виділив кошти на придбання книг у сумі 350 грн. Голова районної організації політичної партії «Єдиний центр» Сулима Л.А.-200 грн., приватний підприємець Рагуля О.І.-100 грн. На ці кошти була придбана нова література та представлена на виставці подарованих книг. На виставці також було розміщено звернення до читачів про участь в акції та слова подяки за подаровані книги, що дуже важливо з точки зору маркетингу.

Фонди бібліотек району поповнились новою літературою також від благодійної організації „Дарунок Президентського Фонду Л.Кучми» в кількості 194 книги на суму 1622 грн.

Бібліотеки **Олександрівського району** в рамках акції отримали 1291 примірник книг на суму 21,1 тис. грн., у т.ч. сільські - 1068 прим. на суму 17,7 тис. грн.

Нові книги дарували і громадські організації та окремі читачі. Зокрема, громадська організація „Земляцтво Олександрівщини” пода-

рувало всім бібліотекам району книгу «Розкуркулення на Олександрівщині» в кількості 118 прим. на суму 1835 прим.

В рамках акції бібліотеки **Олександрійської** РЦБС отримали 587 прим. на суму 4277 прим. документів від користувачів та організацій, у т.ч. громадських.

За спонсорські кошти **Червонокам"янська** бібліотека-філія отримала 53 прим на суму 1500 грн. Для **Приютівської** сільської бібліотеки ЗАТ „ Цукровий завод” передплатив понад 10 назв періодичних видань.

Ознакою часу стало те, що бібліотеки вже виступають не у ролі прохачів перед місцевими адміністраціями, бізнес - структурами, а своєю діяльністю доводять взаємо вигідність співробітництва.

Результатом активної позиції бібліотек, соціального партнерства є надання бюджетних коштів на комплектування бібліотечних фондів, ремонти приміщень, придбання сучасного обладнання тощо.

Для Михайлівської бібліотеки **Олександрійського** району за кошти місцевого господарства придбано ноутбук та підключено до мережі Інтернет.

А Новопазька селищна рада, Войнівська, Голоківська, Косівська, Ізмайлівська, Щасливська сільські ради сприяють поповненню фондів своїх бібліотек періодичними виданнями.

З метою пошуку **позабюджетних коштів** для передплати періодичних видань добре попрацювали сільські бібліотеки **Олександрівського** району: Ясинівська, Несватківська, Розумівська.

За рахунок коштів мецената Кузика Б.М. районна бібліотека придбала комп"ютер на суму 5061 грн, а на кошти інших спонсорів – багатофункціональний пристрій на суму 1300 грн.

Михайлівській сільській бібліотеці за рахунок спонсорів встановлено двері на суму 400 грн.

Народним депутатом України для Івангородської сільської бібліотеки передано передано комп"ютер (2000грн.)

Кошти на **косметичні ремонти** бібліотек виділялись місцевими Радами та спонсорами відповідних громад: Вищеверещаківською та Красносілківською сільськими радами, спонсорами Підлісненської, Соснівської, Букварської, Єлисаветградківської громад.

Зусилля колективу **Олександрійської** МЦБС спрямовувались на залучення спонсорських коштів для оновлення матеріально-технічної бази бібліотек, було залучено 8350 грн.

За рахунок спонсорських коштів у бібліотеках **Компаніївської** ЦБС зроблено косметичні ремонти, придбано 16 вогнегасників; Водянській встановлено вікна і двері; а Софіївській - вікна.

За спонсорські кошти відремонтовані двері **Світловодської ЦМБ** та філії №7. З двох кімнат та коридору зроблено велику, простору кімнату для Інтернет-центру, ремонт якої зроблено за кошти спонсорів.

У **Світловодській МДБ** за рахунок спонсорської допомоги оплачується Інтернет-зв'язок, а за рахунок благодійної допомоги для Світловодської МДБ та філії №8 придбано 2 комп'ютери.

За рахунок спонсорської допомоги проведено ремонт **Світловодської ЦРБ**, Микільської, Глинської, Федірської бібліотек-філій; замінено входні двері в Озерській бібліотеці-філії та збудовано грубу і проведено фарбування в Захарівській бібліотеці.

Як бачите, деяку допомогу для розвитку бібліотек спонсори надали, але що ви зробили для спонсорів, аби вони були зацікавлені у співпраці?

(Наприклад, в Росії у кількох областях діє партнерський проект „Сільська бібліотека – інформаційний партнер для малого бізнесу”, створена мережа правової інформації, де проводиться:

- *навчання представників малого і середнього бізнесу бух обліку*
- *видання для підприємців інформаційних бюлетенів і листівок*
- *організація консультацій спеціалістів з різних питань, пов'язаних з бізнесом*
 - *інформаційне обслуговування фермерів*
 - *консультаційна допомога фермерам і дачникам*
 - *видання інформаційно-тематичних вісників із серії „Молодому підприємцю” тощо.)*

Як **професійне партнерство** можна розглядати **спільну діяльність бібліотек, клубів, Будинків культури, шкіл естетичного виховання, музеїв**. Переважна більшість масових заходів у бібліотеках проводиться за участю працівників цих установ, а бібліотекарі, у свою чергу, забезпечують їх інформацією про нові надходження за фахом, добирають літературу для проведення різноманітних заходів тощо.

Соціальне партнерство передбачає також професійне партнерство – **взаємодію бібліотек різних систем і відомств**. Передусім це проведення спільних заходів до визначних дат, участь у різних акціях, підвищення кваліфікації.

Бібліотеки **Компаніївської ЦБС** підтримують творчу взаємодію і співпрацю з методоб'єднанням шкільних бібліотек. Для

бібліотекарів шкільних бібліотек та ЦБС проведено майстер-клас „Популяризація української художньої літератури”.

Змістовним також був майстер – клас ”Обслуговування користувачів публічної бібліотеки” для бібліотекарів Компаніївського району, що проводився на базі бібліотек Долинського району.

Традиційною є співпраця бібліотекарів **Олександрійської** міської ЦБС з методичним об’єднанням шкільних бібліотекарів, для яких були проведені заняття „Шкільна бібліотека - центр становлення особистості” та „Планування та звітність шкільної бібліотеки”.

В **Олександрівському** районі на базі районного методичного центру спільно з об’єднанням шкільних бібліотекарів проведено міжвідомчий семінар „Бібліотека, як центр формування моральних якостей та розвитку здібностей користувачів”, на якому розглянуто нові форми міжбібліотечної взаємодії та кооперації.

Важливим напрямком партнерства має бути **співпраця з місцевими видавництвами**. У звітах цей напрямок майже не прослідковується, проте бібліотеки України вже мають чималі напрацювання.

Взаємодія **із засобами масової інформації** - необхідна умова створення нового образу бібліотеки і привабливості її послуг. Найбільш ефективна співпраця з місцевими газетами.

Найактивніші у цьому напрямку бібліотеки Олександрійського району, які подали до публікації 45 матеріалів про свою діяльність, Компаніївської ЦБС – 49, Вільшанської – 14, Олександрійської районної - 47, Новоукраїнської – 23, Новоархангельської – 33, Кіровоградська МЦБС – 43, Олександрійська МЦБС- 37.

Активно висвітлювалась на сторінках районних газет робота бібліотек Новомиргородського району.

Окремі бібліотеки активно використовували канали місцевого радіо та телебачення.

Цікавий досвід бібліотек **Олександрійської** МЦБС: з 1 квітня 2009 року за угодою з редакцією телепрограми „Жди мене” (Перший канал, Росія) В Олександрійській МЦБС діє проект „Інформпункти програми” Жди мене” в Інтернет-центрах Олександрійської МЦБС. Бібліотекарі-консультанти трьох Інтернет-центрів безкоштовно допомагають всім бажаючим олександрійцям розмістити на офіційному сайті телепрограми заявку на пошук людей, перевіряють, чи ведеться пошук. Консультують з інших питань пошуку по соціальних сайтах. Всього протягом 2010 року звернулись для розміщення заявки на пошук - 47 жителів міста та району.

Крім того, в місцевих ЗМІ („ Городской кур’єр” та „ Сільський вісник”) неодноразово розміщуються списки людей, яких розшукують в нашому регіоні. Добровільний помічник телепрограми, керівник проекту Троцюк Т. за період з дня підписання угоди знайшла 46 людей.

Бібліотекар філії №5 Святець С.І. підготувала 20 випусків телевізійної програми „ Віршотерапія” на телеканалі ТРК. Бібліотекар ЮБ підготувала 46 випусків телепрограми „Преса за інтересами” на телеканалі ТРК „ Контакт”.

Отже, звіти ЦБ області надають змістовну інформацію стосовно соціального партнерства бібліотек, яка підтверджує, що коло партнерів сучасної бібліотеки достатньо широке і щороку розширюється. Це органи місцевого самоврядування, державні служби, громадські організації, освітні установи, заклади культури, недержавні комерційні структури, засоби масової інформації, благодійні фонди тощо. Сьогодні бібліотека є вигідним партнером для інших організацій – громадським центром інформації, центром культурного життя, спілкування і дозвілля, бібліотечної сервісної служби. На конкретних прикладах бібліотеки області показують, чим вони корисні для популяризації суспільно значущих ідей – загальнокультурних, правових, моральних, екологічних та ін.

(«Увесь світ з вами, якщо ви з нами» - це гасло може прикрашати і наші книгозбірні.)

Бібліотечні працівники повинні усвідомлювати, які цілі переслідує соціальне партнерство, а саме: запровадження інновацій у діяльність бібліотек, здійснення соціально значущих проектів, адаптація до зовнішнього середовища, поповнення фінансових, матеріальних, інформаційних ресурсів.

Робота з налагодження ефективного соціального партнерства бібліотек з організаціями та установами передбачає низку умов.

Перша умова розвитку дієвого соціального партнерства – навчитися методології соціального проектування, позиціонувати себе як структуру, що постійно розвивається, працює у випереджувальному режимі.

Друга – оволодіння сучасними технологіями активного діалогу з партнерами, передусім з місцевою владою: бути консультантами; намагатися зацікавити владні структури масштабними проектами – загальноміськими (районними) святами, громадськими акціями тощо.

Третя – послідовний розвиток діалогу з недержавними, особливо з громадськими структурами.

Для здійснення перерахованих умов кожній ЦБ у місті та районі необхідно мати базу даних про державні та громадські організації – реальних та потенціальних партнерів бібліотек, контактувати зі службами виконкомів, регулярно ці бази поповнювати.

Розвитку соціального партнерства у бібліотечній сфері сприяє низка об'єктивних факторів:

– розширення бібліотечного обслуговування на основі врахування інтересів усіх груп і верств населення;

– участь бібліотек у формуванні інформаційної системи міст, районів;

– розвиток демократії і формування громадянського суспільства в країні, що сприяє консолідації місцевих співтовариств, активному їх співробітництву;

– наявність суб'єктів, зацікавлених у партнерських стосунках з бібліотеками.

Разом з об'єктивними факторами перспективи соціального партнерства визначаються і рядом **суб'єктивних моментів:**

– усвідомленням бібліотечними колективами реальної потреби в партнерстві;

– переосмисленням традицій співробітництва бібліотек з іншими установами;

– зростанням кадрового потенціалу бібліотек, усвідомленням необхідності розвитку форм і методів роботи для задоволення потреб населення.

Соціальне партнерство має розвиватися згідно з принципами, які визначають правила і норми взаємодії бібліотек з іншими організаціями.

Основними принципами соціального партнерства є:

- принцип активності;

- принцип взаємної зацікавленості;

- принцип рівноправності партнерів;

- принцип взаємної відповідальності;

- принцип систематичності і плановості.

Принцип активності полягає в тому, що бібліотека не повинна чекати, поки хто-небудь звернеться до неї з інших організацій з пропозицією про спільну діяльність, а покликана активно шукати партнерів, спроможних сприяти її розвитку, удосконаленню форм і методів роботи, інвестуванню і реалізації проектів, спрямованих на найбільш повне та якісне задоволення потреб населення в інформації, поповнення фінансових і матеріальних ресурсів.

Принцип взаємної зацікавленості означає, що соціальне партнерство повинне будуватися на основі вивчення потреб партнерів у бібліотечних послугах, їх можливостей із надання допомоги бібліотечним закладам в їхньому розвитку і удосконаленню та поповненні ресурсів.

Принцип рівноправності – це коли партнери мають рівні права, діють узгоджено, поважаючи інтереси обох сторін.

Принцип взаємної відповідальності полягає в тому, що кожний з партнерів відповідає за дотримання норм і правил співробітництва, за реалізацію проектів з удосконалення діяльності.

Принцип ефективності полягає в тому, щоб соціальне партнерство сприяло вирішенню завдань, що стоять перед суспільством, розвитку культури, освіти, інтелектуальному зростанню людей, входженню країни в інформаційне суспільство, світовий культурний процес, адаптації бібліотек до ринкових умов.

Принцип систематичності і плановості в соціальному партнерстві означає, що діяльність бібліотек у розвитку співробітництва і взаємодії з іншими організаціями повинна бути систематичною і плановою. Тільки тоді вона буде сприяти розвитку бібліотек і становленню їх як соціальних інститутів.

Процес розвитку ефективного соціального партнерства складається з кількох етапів.

I. Розробка концепції партнерства, визначення його цілей і завдань, вибір потенційних учасників.

II. Здійснення аналізу внутрішніх резервів бібліотеки, зовнішнього середовища, визначення напрямків взаємодії соціальних партнерів.

III. Складання довгострокового плану заходів, які б сприяли розвитку бібліотеки, взаємовигідному співробітництву, розробка основних документів, що визначають права, обов'язки і відповідальність соціальних партнерів, складання кошторису витрат.

IV. Реалізація запланованих заходів, їх корегування відповідно до змін у зовнішньому середовищі, контроль за їх виконанням.

V. Оцінка ефективності партнерства, визначення соціального ефекту, впливу співробітництва на розвиток інформаційно-бібліотечної діяльності, на вирішення завдань, що стоять перед суспільством.

Отже, розвиток партнерського співробітництва бібліотек з іншими установами та організаціями, комерційними структурами, взаємовідносини з органами місцевого самоврядування сприятимуть зміцненню їх ресурсної бази, розширенню асортименту бібліотечних по-

слуг, поліпшенню якості інформаційно-бібліотечної діяльності, становленню бібліотеки як соціально-культурного інституту.

Більшість практиків вважають, що комунікативні зв'язки «бібліотека — суспільство» мають перспективу розвитку у вигляді системи соціального партнерства, і показово, що найчастіше саме бібліотека стає рушійною силою у налагодженні партнерських відносин.

Бернард Шоу сказав: «Якщо у вас є яблуко, і у мене є яблуко і якщо ми обміняємося яблуками, то у вас і у мене залишиться по одному яблуку.. А якщо у вас є ідея і у мене є ідея, і ми обміняємося цими ідеями, то у кожного буде по дві ідеї».

Свідомість людей неспроможна перебудуватися без переосмислення соціальних переворотів, запропонованих їх організаторами. Для цього потрібно багато часу. Але соціальне партнерство вже сьогодні дозволяє вирішувати найбільш складні соціально-економічні проблеми регіонального розвитку, добробуту народу, розширення демократизації відносин.

ЕФЕКТИВНЕ НАПИСАННЯ ПРОЕКТІВ

Методичні рекомендації для бібліотек області

*Охріменко М.С.,
провідний бібліотекар
відділу науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Самостійні та потужні територіальні громади є основою місцевого і регіонального розвитку будь-якої країни. Однак, фактично, органи місцевого самоврядування в Україні не мають достатньо фінансових та матеріальних ресурсів, щоб виконувати повною мірою повноваження, надані законодавством України, та належно задовольняти соціально-економічні, культурні потреби громадян відповідної територіальної громади. Тому питання фінансування соціальних програм, і не тільки соціальних, є постійно актуальними.

У нових соціально-економічних умовах формуються нові підходи до ресурсного забезпечення бібліотечних закладів. До основного бюджетного їх забезпечення необхідно долучати додаткові ресурси з різних джерел фінансування. Для реалізації проблеми залучення позабюджетних коштів необхідні знання та навички. Ці знання необхідні для опанування як майбутньому спеціалісту, нинішньому студенту, так і практику, що застосовуватиме їх для розгортання цієї діяльності у конкретній бібліотеці.

Діяльність бібліотек з пошуку позабюджетних коштів - процес довготривалий і вимагає терпіння, напруженої праці, безперервних і послідовних зусиль для досягнення мети. Тут потрібна творчість, наполегливість, і тільки тоді прийде успіх. Найголовніше усвідомити, що без цього бібліотеці не вижити.

В наш час все більше і більше різних організацій стикаються з необхідністю писати заявки на отримання грантів. Чи це так просто, як здається? Що необхідно знати, щоб Ваша заявка мала шанси на успіх? Як її оформити? Як найбільш виграшно описати Ваш проект, щоб грантодавцю, “донору” захотілось надати Вам підтримку?

Для фондів-донорів, меценатів бібліотека - дуже приваблива установа. Бібліотека - демократична, толерантна для різних політичних і регіональних течій, загальнодоступна установа.

Але бібліотека не повинна виступати прохачем. Необхідно навчитись подавати обґрунтовані пропозиції на фінансування конкретної соціально значимої діяльності.

Послідовність роботи щодо забезпечення благодійної підтримки складається з трьох етапів:

- пошук потенційних донорів;
- розробка проекту;
- оформлення пакету документів з проекту.

Пошук потенційних донорів містить у собі три послідовних кроки:

- визначення критеріїв пошуку;
- пошук інформації про донорські організації і визначення списку організацій, що відповідають заданим критеріям;
- перше звернення до фонду, отримання інформації про вимоги до складання заявок.

Визначення критеріїв пошуку: громадські організації України можуть мати всеукраїнський, місцевий (регіональний) або міжнародний статус. При цьому громадська організація може бути або не бути юридичною особою. Громадські організації (ГО), що мають статус юридичної особи, обов'язково зареєстровані у відповідних державних органах. ГО має розрахункові рахунки і може проводити грошові операції. Для **одержання гранту** важливо мати розрахунковий рахунок, тому що більшість донорських організацій оперують безготівковими засобами і потребують від організації надати розрахунковий рахунок і фінансову звітність.

Тематика проекту повинна узгоджуватися зі статутними документами фонду, в яких визначаються основні напрямки діяльності, що фінансуються.

Згідно зі статутом кожен благодійний фонд здійснює той чи інший тип підтримки. **Це може бути:**

пряме фінансування — безпосереднє надання готівки або безготівкових коштів;

технічна допомога — надання техніки в постійне користування;
інформаційна підтримка — безкоштовне надання літератури, оплата Інтернет;

оплата навчання, відряджень;
видавнича діяльність.

Для вибору зі списку організацій, які відповідають обраним критеріям важливо оцінити **попередню діяльність фонду.**

А саме:

кому, які гранти надавав фонд за останні декілька років?

Скільки грантів протягом останнього року надав фонд і на яку суму?

Чи підтримує фонд ті ж організації протягом кількох років? Або чи надає стартові гранти початківцям?

Коли проводяться засідання, на яких розглядаються проекти?

Чи є у фонду визначені жорсткі вимоги щодо оформлення проекту?

Якою мовою повинен бути написаний проект?

Перше звернення до фонду. Початкове звернення до фонду з листом-запитом називають “передпроект”. Лист-запит пишеться від імені керівника проекту і підтримується керівником організації. Передпроект повинен бути стислим (1-3 сторінки) і в той же час містити інформацію, з якої можна уявити суть проекту. **Наведемо зразок форми листа-запиту:**

–перший вступний абзац узагальнює все, що стосується проекту, включаючи суму грошей, що Ви просите;

–зразки інформації про організацію, що бере участь у проекті;

–один — два абзаци про свій досвід фінансування проектів;

–п'ять або шість абзацив про календарний план здійснення проекту;

–бюджет;

–підсумковий абзац із вдячністю за увагу та зазначенням адреси і телефону.

У випадку позитивної відповіді на запит варто взятися до **розробки проекту**, а саме:

–**визначення ідеї проекту;**

–**Розвиток ідеї проекту:** формулювання мети, завдань проекту, заходів з його здійснення, коротка анотація проекту.

У **донорську організацію** подається пакет документів, що називають **заявкою**. Звичайно, донори спеціально розробляють формуляри заявок, що допомагає грантошукачу сформулювати програму, а грантодавцю — проаналізувати її. В заявку включаються такі розділи:

–титульна сторінка;

–анотація (стислий зміст);

–постановка проблеми;

–цілі і завдання проекту;

–стратегія досягнення цілей (методи і заходи);

–оцінка і звітність;

–бюджет;

–додатки.

Титульна сторінка є візитною карткою проекту. Вона повинна містити необхідну первинну інформацію для грантодавця і включає такі пункти:

- назва проекту (виділити жирним шрифтом);
- **організація-виконавець** (назва, адреса, e-mail, телефон, факс);
- організації, що підтримують проект (перелік);
- керівник проекту (прізвище, ім'я, по батькові, посада, адреса, телефон);
- термін виконання проекту (кількість місяців, з якого по який час);
- повна вартість проекту;
- сума, яку просять у фонду;
- місце, де буде реалізовано проект (місто, область, держава).

Анотація - дуже важлива частина проекту. Її можна порівняти з газетним заголовком, що привертає увагу читача і викликає у нього бажання й інтерес до ознайомлення зі статтею. Ось чому деякі рецензенти переходять до розгляду заявки тільки в тому випадку, якщо їм подобається анотація.

У зміст анотації входить:

- пропозиція по проблемі (чому потрібен проект); на що спрямований і які очікувані результати від проекту;
- що і як передбачається зробити в ході реалізації проекту;
- інформація про грантошукача і його попередні досягнення;
- повна вартість проекту, власний внесок, внесок інших організацій, сума, яку просять.

Обсяг, що рекомендується - від одного абзацу (для короткої заявки) до 1 сторінки (для більш об'ємної заявки).

Постановка проблеми або обґрунтування потреб. Для того, щоб переконати донора в ефективності запропонованого проекту, важливо довести актуальність проблеми, на рішення якої він спрямований. При цьому проблема повинна стосуватися не внутрішніх проблем організації, а проблем, що існують в суспільстві, за вирішення яких береться організація.

При написанні даного розділу важливі стислість, ясність і дохідливість викладу. Необхідно уникати складних граматичних конструкцій, фахової лексики.

Необхідно:

- охарактеризувати ситуацію, що потребує зміни;
- показати коло тих осіб, яких вона стосується;
- визначити наслідки впливу даної ситуації;

–підтвердити значущість, актуальність проблеми кількісними методами, посиланнями на літературні джерела та ін.

Мета і завдання проекту. В цій частині заявки необхідно показати, який очікується ефект від реалізації проекту.

Мета - це те, заради чого будуть здійснюватися заходи проекту. Призначення мети- показати тип проблеми, з якою має справу грантошукач. При формуванні мети проекту можна скористатися наступною схемою:

Метою проекту є (напрямок проекту, конкретний аспект поставленої проблеми) шляхом (спосіб реалізації проекту).

Спрямованість проекту може бути виражена такими словами: **збереження, створення, сприяння, розповсюдження, забезпечення.**

Завдання - конкретні досягнення, що піддаються виміру, спрямовані на вирішення проблеми і здійснення мети проекту. Тому потрібно уникати слів, що показують процес, а використовувати слова, що означають його завершеність.

Не можна використовувати слова: підтримувати, покращувати, посилювати, координувати, перебудовувати і т.п.

Потрібно використовувати слова: підготувати, розподілити, зменшити, збільшити, організувати, встановити порядок.

✓ загальні вимоги до написання розділу “Мета і завдання проекту”:

✓ обсяг - 0,5-1стор.;

✓ мета і завдання повинні логічно впливати з постановки проблеми;

✓ **мета - загальний результат, завдання - конкретні результати.**

Мета проекту реалізується за допомогою конкретних заходів і методів. Можливі такі види заходів під час реалізації мети проекту:

✓ **організація і проведення семінарів, тренінгів, конференцій, конгресів;**

- ✓ видання і поширення літератури;
- ✓ опитування населення;
- ✓ розробка програмних продуктів;
- ✓ розробка проектів і технічної документації;
- ✓ зйомки фільмів;
- ✓ проведення моніторингових досліджень;
- ✓ організація і проведення громадянських акцій та ін.

На основі цього розділу розробляють календарний робочий план проекту.

Основні вимоги до написання цього розділу:

- ✓ обсяг 1-5 сторінок;
- ✓ відповідність заходів мети і завданням проекту;
- ✓ описати заходи й аргументувати причини їх вибору;
- ✓ зазначити відповідальних за проведення заходу, а також визначити, як будуть здійснюватися заходи;
- ✓ викласти послідовність проведення заходів і зазначити ресурси, необхідні для їх виконання;
- ✓ описати аудиторію потенційних користувачів.

Реалістичний і обґрунтований проект створить позитивне враження.

Робочий план проекту повинен пояснити, як буде виконуватись проект для досягнення поставлених завдань:

- ✓ хто буде відповідати за виконання поставлених завдань?
- ✓ Що буде зроблено?
- ✓ Які ресурси будуть задіяні при виконанні поставлених завдань?
- ✓ Які терміни виконання завдань?

На підставі робочого плану розробляються щотижневі, місячні, кварталні графіки реалізації проекту і визначаються індивідуальні плани роботи. Детальний робочий план значно полегшить розробку бюджету проекту.

Бюджет - найскладніша частина проекту, бо необхідно врахувати все, щоб не виявилось, що не вистачає ресурсів для проекту. Залежно від проекту він може включати такі розділи: оплата праці (зарплата і гонорари), основні прямі витрати (оренда приміщень, придбання обладнання, витратні матеріали, відрядження тощо), непрямі витрати (амортизація основних фондів, загальні комунальні витрати та ін.).

Кошторис складають, коли проект написаний. Він повинен мати достовірну перевірену інформацію і передбачати можливу інфляційну поправку. У бюджеті показуються інші джерела фінансування. Якщо Ваша організація використовує власні приміщення або транспорт для виконання проекту, то не забудьте включити їх вартість в кошторис проекту, як внесок Вашої організації. Ці внески мають свою "ціну", і Ви повинні були б платити за них у випадку їх відсутності. Як правило, кошторис повинен бути складений в доларах США або іншій валюті, відповідно до вимог програми.

У бюджеті обов'язково вказується вартість одиниці і кількість одиниць, тривалість проекту, наявність спонсорської підтримки, необхідні засоби, вартість кожної окремої категорії і загальної вартості проекту. Варто уникати необґрунтованого округлення сум. Наприклад, якщо обладнання коштує 256 \$, у бюджеті необхідно зазначити саме

цю суму. Така точність покаже, що грантошукач орієнтується у витратах і серйозно підготувався до реалізації програми. Необхідне для реалізації проекту обладнання описати окремо і вказати, як воно буде використовуватися в проекті.

Передбачені бюджетом різні джерела фінансування дають можливість фонду зробити висновки, що проект важливий і підтримується багатьма. Додаткові джерела фінансування повинні підтверджуватись листом-згодою про участь у письмовій формі, а в проекті подано, як будуть витрачатися ці кошти. Деякі фонди вимагають обов'язковий відсоток підтримки з інших джерел.

При втіленні стратегії в життя і грантодавцю, і керівнику проекту необхідно мати своєчасний зворотній зв'язок, за допомогою якого встановлюється контроль, перевірка діяльності громадської організації з досягнення мети і завдань проекту. Треба оцінити ступінь ефективності роботи загалом, наскільки досягнуто мету.

Оцінка може проводитись різними шляхами, використовуючи якісні та кількісні показники. Оцінка проекту в ході його виконання називається **моніторингом**, тобто контроль за ходом виконання проекту. Всі завдання, які мають показники, повинні бути визначені для їх аналізу.

Фонд, куди Ви надсилаєте проект, звичайно сам вказує, які додатки необхідні. Найбільш поширеним є такий перелік документів:

- ✓ листи підтримки проекту;
- ✓ резюме виконавців проекту;
- ✓ статут організації;
- ✓ пояснення до проекту.

До додатків можна докласти статті з газет, журналів, видавничу продукцію та ін.

Бажаємо Вам успіхів!

Використана література:

<http://www.adm-pl.gov.ua/poltava/7296.htm>

Про методологію написання проектів

Азарова Т.В., Абрамов Л.К. Ресурсне забезпечення громадських ініціатив — Кіровоград: ІСКМ, 2008. - 100 с., розділ 6.

До яких фондів Ви можете звернутись:

Бібліоміст

<http://www.bibliomist.org/index.html>

Фонд “Відродження”

<http://www.irf.ua/>

Каунтерпарт

<http://ccc-tck.org.ua/>

Український жіночий фонд

<http://www.uwf.kiev.ua/proekty.htm>

Виртуальный ресурсный центр

<http://www.trainet.org/>

Зарубежные фонды грантовой поддержки

<http://moocv.ru/images/copydoc/grantsupport.doc>

Конкурсы проектов благотворительных фондов

<http://infohome.alt.ru/competition/index.shtml>

Краткий справочник фондов и организаций по странам

<http://youth.freenet.kg/sprav.html>

Международные донорские организации в сфере образования

<http://www.bilim.kz/databases/donors/Default.asp?cp=&so>

Международные фонды и организации, ведущие свои страницы

в Интернет

<http://uvrc.narod.ru/methodpage/method002.htm>

Всемирный Фонд женщин

<http://www.globalfundforwomen.org/>

Мама Кэш

<http://www.mamacash.nl/mamacash/end/>

Новый израильский фонд женщин

<http://www.nif.org/women.html>

Фонд женских возможностей

<http://www.opportunity.org/wof/>

Женская сетевая программа Фонда Сороса

<http://www.soros.org/wp/index.htm>

American Business Women's Association Официальный сайт Ассоциации американских женщин-предпринимателей

<http://www.abwahq.org/>

Программа поддержки кризисных центров для женщин (IREX)

<http://www.irex.ru/programs/women/>

ДОСВІД РОБОТИ

ПРАЦЮЄМО З ДУМКОЮ ПРО ЧИТАЧА

Досвід роботи бібліотек-філій Онуфріївської ЦБС з
реалізації цільових комплексних програм

*Адаменко О.О.,
методист Онуфріївської ЦБС*

Успіх професійної діяльності бібліотек багато в чому залежить від програмно-цільового підходу, тобто роботи за конкретними програмами.

З 2007 по 2010 роки всі бібліотеки системи, залежно від їх потреб, працювали над реалізацією цільових комплексних програм. За підсумками роботи цільових комплексних програм серед сільських та селищних бібліотек-філій був проведений районний конкурс “КРАЩИЙ ДОСВІД СІЛЬСЬКОЇ, СЕЛИЩНОЇ БІБЛІОТЕКИ-ФІЛІЇ ПО ВИКОНАННЮ ЦІЛЬОВИХ КОМПЛЕКСНИХ ПРОГРАМ”, мета якого – створити позитивний імідж бібліотеки, залучити якомога більше користувачів до читання, до участі в масових заходах, активізація роботи сільських бібліотек, пошук нових форм і методів роботи з користувачами.

Бібліотеки по - різному поставились до виконання поставлених завдань згідно з програмами, не всі розкрили свій потенціал, здібності, навички.

Професіоналізм, знання, вміння працювати показали Павлиська №1 селищна бібліотека-філія, керівник Бардаш Тетяна Олександрівна та Млинківська сільська бібліотека, яку очолює Нестеренко Вікторія Володимирівна. Вони одержали дипломи переможців.

Зіркою першої величини на педагогічному небосхилі називають нашого славетного земляка, українського просвітителя, добротворця, гуманіста, заслуженого вчителя України Василя Олександровича Сухомлинського. Його ім'я у славетному сузір'ї видатних імен Кіровоградщини, України і світу, ним названо вулиці, навчальні заклади, при Павлиській школі створено і діє Державний педагогічно-меморіальний музей В.О.Сухомлинського.

Всі свої знання, свій багатющий педагогічний талант, своє благородне серце віддав Учитель вихованню юної зміни. Твори Василя

Олександровича читають і перечитують, глибоко вивчають і творчо впроваджують. Потяг до його педагогічних надбань зростає з кожним роком.

Павлиські селищні бібліотеки-філії №1 і №2, Василівська та Браїлівська сільські бібліотеки протягом чотирьох років працювали над реалізацією цільової комплексної програми “ТВОРЕЦЬ ЛЮДСЬКИХ ДУШ”.

Основне завдання: активізувати популяризацію творчості видатного педагога-літератора Василя Олександровича Сухомлинського.

Оформлення відповідного інтер'єру в кожній бібліотеці відповідало даній програмі, це краєзнавчі куточки, стенди, стелажі, на яких одне із перших місць посідає висвітлення життя і діяльності видатного педагога.

Бібліотеки протягом всього періоду працювали над поповненням фонду краєзнавчою літературою. Доповненням до фонду стали матеріали тематичних папок-досьє: “Криниця мудрості В.Сухомлинського”, “Його вічний слід на землі”, “Народний учитель, вчений, мислитель”, “Добротворець з Павлиша”. В краєзнавчій картотеці статей виділено рубрику: “В.Сухомлинський – учитель, вчений, мислитель”. Отримують інформацію з питань педагогіки, впровадження ідей Сухомлинського вчителі, вихователі, батьки.

Свою роботу бібліотеки координують з відділом освіти, ЗОШ ім. Сухомлинського, музеєм, сільськими та селищними радами, СБК.

Вся робота знайшла своє відображення в щоденниках роботи бібліотек, де протягом року проводилась відповідна робота і особливо посилювалась у вересні та жовтні, коли ми відзначаємо День працівників освіти та день народження великого педагога (вересень).

Значну роботу, яка була відмічена дипломом переможця, на районному конкурсі, провела і проводить Павлиська селищна бібліотека-філія №1, керівник Бардаш Тетяна Олександрівна. В бібліотеці створено краєзнавчий куточок великого педагога, діяли книжкові виставки: “Син свого народу”, “Творець людських душ”, “Вчитель з Павлиша”. Для дітей підготовлено викладку літератури “У зоряних світах В.О.Сухомлинського”. В тиждень Сухомлинського проведено краєзнавчий урок “Добротворець зі школи радості”, урок ввічливості “Планета Світла і Добра”, що познайомив присутніх через твори Сухомлинського з основними правилами вихованості, етики. З наймолодшими користувачами здійснювали подорож сторінками книги видатного педагога “Казки школи під Голубим Небом”. Діти аналізували окремі твори, які вчать добру, повазі до старших. “Ходить казка з мудрими очима” – за такою назвою пройшла презентація книги

В.О.Сухомлинського “Вогнегривий коник”. По закінченню проведено гру-вікторину “Ми з казок Сухомлинського”, яка мала на меті вчити дітей правильно оцінювати життєві ситуації, викликати прагнення і бажання творити добро, зберігати красу, допомагати один одному в складних ситуаціях. Для молодших користувачів проведено літературну подорож: “Чудовий світ казки”, мета якої зацікавити учнів дитячими творами Добротворця, виховувати добро, почуття прекрасного, повагу до старших, любов до рідних. А педагогічні читання “Павлиські казки” викликали інтерес до художніх дитячих творів автора, бажання перевтілюватися у героїв його казок. Вечір-спогад “Моє знайомство з великим педагогом”, зібрав людей різних за віком, освітою, які мали за щастя працювати, спілкуватись з великим педагогом. А бесіда-розповідь “Добротворець із “Школи радості” дала можливість присутнім поринути думками в минуле, згадати дещо цікаве. В День пам’яті В.О.Сухомлинського для широкого кола користувачів проведено захід “Чи живі ті слова, що він світові й нам наділив”. Доповненням до заходу була книжкова виставка-вікторина “Вчитель з Павлиша”. Спільно з вчителями школи проведено засідання “круглого” столу: “Педагог як творча особистість”. До дня народження В.О.Сухомлинського проведено урок народознавства: “Народні джерела педагога”. Вихованню та навчанню молоді педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського допоміг захід: “Скарбниця педагогічної мудрості”.

Доповненням до заходів, які краще розкривають зміст, стали фотографії проведених масових заходів, книжкових виставок, фотографій з архівної спадщини педагога тощо.

Павлиська селищна бібліотека №2 в своїй роботі практикує невеликі форми роботи, зокрема, тематичні полиці: “Творець людських душ”, “Його любили діти, вчителі, батьки”, урок народознавства: “Народні джерела педагога”, бесіда: “Його вічний слід на землі”. З учнями проведено літературну подорож: “Педагог як творча особистість”.

До дня народження великого педагога в Браїлівській бібліотеці проведено свято: “стежина любові і добра”, в програму якого входила презентація книжкової виставки: “Криниця мудрості В.О.Сухомлинського”, перегляд періодичних видань: “Народний учитель, вчений, мислитель”, інформаційна бесіда: “Життєвий шлях В.О.Сухомлинського”.

Вдалим заходом для молоді був усний журнал, проведений спільно зі вчителями школи “Школа майбутнього” у Василівській сільській бібліотеці-філії. Захід мав на меті показати співпрацю батьків, вчителів у вихованні підростаючого покоління, про виховання дітей без

покарання. По закінченню бібліотекар провела огляд літератури: “Добро твориться людиною”. Ознайомлення учнів із життєвим та творчим шляхом педагога, виховання доброти, любові, поваги до рідних, близьких стало темою засідання круглого столу: “Я ніколи в житті не належав собі”, доповненням до заходу була викладка літератури: “Серце віддаю дітям”.

Часові рамки програми обмежені, але бібліотеки і надалі будуть працювати над популяризацією як педагогічної, так і літературної спадщини видатного педагога сучасності, творця людських душ – Василя Олександровича Сухомлинського.

*Для дітей він віддав своє серце гаряче.
Він навчив їх любити споришеві стежки.
Слухати спів солов'їв, з полем вчив розмовляти,
І під небом прозорим світлий клас він у школі відкрив.
Він поклав своїм учням тепле сонце в долоні,
Закохавши назавжди у вишневі сади.
І відкрилися душі – чули співи пташині,
Бо навчив він усіх добру пісню свою вже творить.*

Отчий край! Дорога серцю земля батьків і прадідів наших. Оспівані в піснях народних безмежні степи, зелені ліси і долини, високі блакитні небеса. Хіба є що на світі краще і дорожче за рідну землю?

*Я починаюсь з отчої землі,
Як меч з вогню,
Як ніжна пісня з мови,
Як творчість із великої
Я починаюсь з отчої землі.*

С.Булгаков.

Історія рідного краю, події, звичаї, обряди наших предків – багатство, передане нам з віків, яке ми повинні пам'ятати, берегти, передавати своїм дітям, шанувати предків.

*Легендами багатий рідний край,
На кожному кроці – казка старовинна.
Ти лиш шукай, збирай, спостерігай
І бережи історію України.*

Пошук, збереження та відродження історичної та культурної спадщини краю, підготовка користувачів до сприймання культурних надбань, пошук нових за змістом форм бібліотечної діяльності, спрямованих на популяризацію культурно-історичної спадщини, сприяло виконанню цільової комплексної програми “ОБРІЇ РІДНОГО КРАЮ”, над якою працювали Успенська, Деріївська, Куцеволівська, Млинківська сільські бібліотеки-філії.

*Нас кличе пам'ять в глибину віків,
І думи у минуле поринають:
Проходять тіні прадідів, батьків,
Тіла їх сплять, а пам'ять – не згасає.*

Ольга Копійка (член літературної студії “Перевесло” при ЦРБ).

Реалізація програми складалася з декількох етапів: по-перше, були виявлені та налагоджені зв'язки з установами, які приділяють увагу краєзнавчій роботі – сільська рада, загальноосвітня школа, громадськість села, будинки культури. Далі працювали над формуванням краєзнавчого фонду, де були зібрані видання, що висвітлюють історичний шлях краю, його сьогодення, природні ресурси, видатних людей, а також художні твори про край. Доповненням до фонду стали матеріали з періодичних видань, які формувались в тематичних папках-досьє, альбомах, теках: “Розповідає старе фото”, “Куцеволівка в грізні роки війни”, “Діла та люди нашого села”, “Спогади воєнних літ” (Куцеволівська СБФ), “Село Млинок. Погляд у минуле”, “Голодомор – 32-33 рр.”, “Ремесла та промисли, поширені в нашому краї”, “Історія села Млинок” (Млинківська СБФ), “Історія села Успенка”, “Тут все священне, все твоє, бо зветься просто рідним краєм” (Успенська СБФ), “Стежками рідного краю”, “Сьогодення нашого села”, “В тім краю, де ти живеш”, “Наші славні земляки” (Деріївська СБФ). Весь матеріал формується в краєзнавчих куточках.

У бібліотеках діють з постійним поновленням книжково-ілюстративні виставки, стенди, тематичні викладки літератури: “Рідний край: кризь серпанок віків”, “Із джерел рідної землі”, “Мій край – частина України”, “В об'єктиві – звичаї предків” (Млинківська б-ка), “Кіровоградщина – перлина України”, “Землі квітучої краса”, “Сторінки історії розповідають” (Куцеволівська б-ка), “Мій край – моя історія жива”, “Багата талантами Деріївська земля”, “І на тім рушникові” (Деріївська б-ка), “Письменники-земляки”, “Навчи мене, мамо, вишивати” (Успенська бібліотека). Краєзнавчий матеріал знайшов своє відображення в тематичних рубриках краєзнавчої картотеки статей.

Працюючи над виконанням програми, Успенська та Млинківська бібліотеки разом з вчителями школи, активом села та користувачами бібліотек створили краєзнавчі клуби “Краєзнавець” (Успенка) та “Скіф” (Млинок). До їх роботи постійно залучається молодь та підлітки. Учасниками клубів ведеться краєзнавча пошукова робота: збираються спогади старожилів, учасників війни, людей, які пережили голодомор. Все це знайшло відображення в документах, фотографіях. Теми засідань клубів мають краєзнавчий характер. Так, засідання клубу “Скіф” (Млинківська СБФ), проходили за такими темами: “Історія на-

шого краю”, “Ремесла та промисли, поширені на території де ми проживаємо”, “Видатні земляки”, “Відродження села”, “Голодомор – 32-33 роки”, “Край під час Великої Вітчизняної війни”.

Краєзнавча робота Куцеволівської бібліотеки проводилась за трьома напрямками: історичне краєзнавство, природничо-екологічне та літературно-мистецьке краєзнавство. Вивченню історії рідного краю допомогли уроки краєзнавства: “Криниця народного фольклору”, “Історія села – розсипане намисто”, “Срібна купальська роса”, “Дівоча краса-довга коса”. На такі заходи запрошували старожилів села, які цікаво в доступній формі розповідали про побутові традиції та звичаї односельців. Активом бібліотеки, членами клубу “Ерудит” велась велика робота серед старожилів села по виявленню фактів голодомору 32-33 років. Проведено подвірні обходи і взято інтерв’ю в очевидців голоду. Спогади Сисько Л.Н., Шашло І.П., Олефір О.О. та інших – нікого не залишили байдужими. Весь цей матеріал зібраний в тематичній папці “В той рік замірили зозулі”. Не залишили поза увагою краєзнавці і трагічні події Великої Вітчизняної війни. Книжкові виставки: “В ті грізні роки”, “Облита кров’ю батьківська земля”, “За Батьківщину умирали однаково дорослі і малі” – відповідали різноманітним інтересам користувачів. Окремі матеріали знайшли своє відображення в тематичній папці “Спогади воєнних літ”. Цікаво пройшла зустріч “Не старіють душею ветерани” куди було запрошено земляків-односельців, ветеранів війни, які пережили лихоліття війни.

Вивчаючи природничо-екологічне краєзнавство, бібліотека впроваджувала різноманітні форми роботи, а саме: екологічна година: “Екологічний портрет рідного краю”, огляд літератури: “Природа нам сигналізує SOS”, літературна година: “Природа – вічне джерело краси”, інформаційна година: “Лікарські рослини Куцеволівки”, вікторина: “Куточок, де ти живеш”. Велику допомогу в розкритті даної теми надала учитель біології Галина Павлівна Івко. Вона допомагала проводити неодноразові екскурсії на природу, а спільні заходи дали можливість учасникам зрозуміти, що дбайливе ставлення до природи є необхідною умовою розвитку суспільства. Знання і дотримання правил поведінки на природі – це важливий показник рівня культури народу. Місцева поетеса Валентина Водяна даній темі присвятила вірш “Моя планета, матінка –земля”.

Літературно-мистецьке життя Куцеволівки досить різнобарвне та колоритне. Вже не перший рік працює при бібліотеці літературна вітальня “Первоцвіт”. На її вогник приходять справжні знавці і шанувальники поетичного слова: Водяна В.І., Богомаз Г.М., Івко Г.П., Олефір Г.О., Яцина С.В., та інші. Кожне засідання для присутніх – свято

поезії, вони читають свої вірші, діляться враженнями, допомагають один одному досягти майстерності на поетичній ниві. Люблять в селі і вишивати. Бібліотекою була проведена виставка українських рушників місцевої майстрині Катерини Іванівни Гондюк, яка вишиває рушники понад 20 років.

Не на останньому місці у односельців і драматургія. У 20-х роках минулого століття при СБК створено драматичний гурток, яким керував дільничний лікар Горбовий зі своєю донькою Юлією, діє він і до сьогодні під керівництвом директора БК Надії Миколаївни Житної. Славиться Куцеволівка і своїми співучими та голосистими людьми. Багато народних пісень можна почути лише в нашому селі.

Вся краєзнавча робота, що проводиться бібліотекою, дала поштовх для членів клубу “Ерудит” взятись за створення “Хрестоматії історії села”. Велику допомогу у її створенні надав місцевий краєзнавець Євгеній Миколайович Неруш. Були зроблені запити до Дніпропетровського музею етнографії, про надання документів, які свідчать про час виникнення села, звідки пішла його назва, отримали ксерокопії карт, виписки з архівів. Також учасниками створення книги було зібрано багато вирізок з газет, ксерокопій посилянь зі сторінок книг, фотографій та спогадів наших земляків. На даний час “Хрестоматія історії села” знаходиться в стадії завершення.

Цінні матеріали про історію села Успенка зібрані в Успенській бібліотеці, які знаходяться в тематичному альбомі “Історія села Успенка”. Багато заходів проводилось постійно, а особливо вдалими були: історична година: “Село моє, для мене ти – єдине, для мене ти – найкраще на землі”, краєзнавча година “Тут все священне, все твоє, бо зветься просто рідним краєм”, урок народознавства “Скарби з бабусиної скрині”, “Гарна річ – у хаті піч”. Краєзнавчо-пошукова робота і надалі ведеться у бібліотеці як членами клубу “Краєзнавець”, так і користувачам.

Деріївська сільська бібліотека, реалізуючи програму “Обрії рідного краю”, зосередила краєзнавчий матеріал в краєзнавчому куточку “Стежками рідного краю”, де крім книжкової виставки “Мій край – моя історія жива” є чимало папок-досьє: “Деріївські казки”, “Благословенний край, де б’ють церковні дзвони” (релігійні свята, як їх святкуємо ми), “Обряди рідного краю”, “Історія рідного краю”, “Село моє – краплиночка на карті, його славетні люди-трударі”, “Шпальти газет про село”, які вони висвітлюють історію села, його минуле і сьогодення.

Серед вдалих масових заходів, що проводила бібліотека спільно з СБК, школою, при підтримці сільської ради: година пам’яті і скорбо-

ти жертвам голодомору: “Розіп’ята душа на хресті всевишньої печалі”, вечір-пам’ять: “І вічність човгає по хаті у капцях сивої краси”, тематичний вечір: “Їх подвиг пам’ять літ вінчає”, вечір української поезії і пісні “Вміємо гарно працювати, а ще краще – святкувати”, вечір відпочинку: “Ну-мо, дівчата!”.

Спільно з сільською радою та місцевим краєзнавцем Лукомець М.П. готується видання “Історія села Деріївки”. Є задум про створення краєзнавчого музею, де бібліотека виступає ініціатором та співзасновником.

Термін роботи програми “Обрії рідного краю” закінчився, та чи можна зупинити бажання людей поділитися новими фактами з минулого своїх батьків, дідів-прадідів, чи відмовиться бібліотека від рідкісних фото про свій край. Не вивітрити з пам’яті історію краю, звичаї та обряди, а зберегти від забуття й байдужості, зробити скарбом для нас і наших нащадків – саме в цьому мета сьогоднішнього краєзнавства.

Кожна сім’я – це особливий світ, де ціннісні орієнтири батька, матері, старших братів та сестер відчутно позначаються на індивідуальних навчальних, читацьких, а найбільше – життєвих устоях дитини.

Саме в бібліотеці, в своєрідному соціальному інституті, читачі цілої сім’ї збагачують свій інтелектуальний і духовний розвиток. Саме на сім’ї бібліотекар бачить як книга відіграє свою роль у сімейному вихованні.

Тому працюючи над виконанням програми “БІБЛІОТЕКА СІМЕЙНОГО ЧИТАННЯ”, Камбурліївська та Омельницька сільські бібліотеки, співпрацюючи з місцевими органами влади, школою, ФА-Пом, сільським клубом, жіночою радою, працювали над тим, щоб визначити коло сімей що читають в бібліотеці, залучити нові до сімейного читання, організацією різноманітних масових заходів, що допоможуть викликати інтерес до спільного читання, спільної творчості та інтелектуальної діяльності, до різноманітних знань з використанням книги.

У бібліотеках створено умови для читання як дорослим, так і дітям. Для зручності читачам вміло розставлений книжковий фонд, протягом 2007 – 2010 років діяли книжкові виставки, тематичні викладки літератури: “Улюблені книги моїх батьків”, “Батьківський всеобуч”, “Педагогіка на кожний день”, “Всією сім’єю – до бібліотеки”, “Діти дорослішають – якими вони бачать себе і нас”.

Згідно з бажанням сімей, батьків і дітей бібліотеки передплатили періодичні видання – газети і журнали: “Барвінок”, “Малютко”, “Однокласник”, “Позакласний час”, “Все для жінок”, “Дім. Сад. Город”, “Діло хазяйське”, “Моя сім’я”, “Журавлик”, “Домашня вкуня-

тина”, “Домашній адвокат”, “Отдохни”, “Бабушка”, “Порадниця”. Дана тематика знайшла своє відображення в систематичній картотеці статей за рубрикою “Сімейне виховання”. Серед користувачів Омельницької бібліотеки проведено анкетування: “Чи знаєте ви, що читають ваші батьки?”.

Робота за програмою розширила діяльність сімейного клубу “Сім+Я”, що діє при Камбурліївській СБФ з 2004 року, до якого входять молоді подружжя і зрілі сім’ї. Адже важливо допомагати молодим будувати сімейні відносини та цікаво проводити свій вільний час, а більш зрілим сім’ям – активізувати себе у вихованні дітей. Знаходити спільну мову з підлітками, знати історію села, держави, ділитися досвідом виховання, господарювання.

При проведенні масових заходів Камбурліївська бібліотека використовує різноманітні форми роботи, серед них: конкурси, вікторини, засідання круглих столів, літературні години, дні сімейного відпочинку. Серед вдалих заходів – зустріч за круглим столом: “Батьки і діти, діти і батьки”, літературна година: “Тепло родинного вогнища”, день сімейного відпочинку: “Скарби родини”, День матері: “Мати, матінко, матуся – називаю тебе я, рідна ненечко моя”. Кожна зустріч у бібліотеці радує учасників і організаторів, розширює світогляд, збагачує життєвий досвід та приносить задоволення від спілкування, а чашка кави чи чаю додає зустрічі теплоти і майже домашнього затишку.

Стало традицією проведення свята вулиць в Омельницькій СБФ. Спільно з сільською радою, клубом, школою в 2007 році проведено свято вулиці Спортивної: “Батьківська криниця”. 2009 рік став святом вулиці Зеленої “Калинове свято”.

До Дня матері бібліотекою проведено тематичний вечір: “Від матері – слово, пісня і хліб”. “Мама, тато і я – читаюча сім’я” - таку назву мав вечір сімейного відпочинку проведений в бібліотеці, а спільно з школою організовано зустріч з творчою молоддю “Моє захоплення і я”, вагомим доповненням була виставка: “Вироби малечі для мам”.

Цікаво і змістовно пройшла конкурсно-розважальна програма: “Ну-мо, бабусі!”, мета якого – виховання любові і поваги до старших членів сім’ї – бабусь. Формувати чуйність, доброту, милосердя. Вчити дітей поважати життєвий досвід старших членів родини, прислухатися до їх порад, допомагати їм. Розпочалося свято сюрпризом-привітанням, підготовленим онуками.

Отже, Камбурліївська та Омельницька бібліотеки, працюючи над реалізацією даної програми, зробили вагомий внесок в цінність книги, друкованого слова в сімейному читанні, керуючись словами

видатного педагога-земляка Василя Сухомлинського “Сім’я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави”.

*Природа нам - як рідний дім,
Вона усім - як мати,
Щоб люд завжди був в домі тім,
Про це нам треба дбати.*

Всі ми – діти природи, та не всі однаково добрі до своєї матері. Без її ласки, а часом і кари, ми не могли б обійтися, а все ж далеко не кожен з нас може сказати, що виконав свій обов’язок перед природою.

Боротися з природою ми навчилися, та підкоривши її своїй волі, повинні навчитися її і оберігати, дбайливо і раціонально використовувати її ресурси. Бездумне ставлення до навколишнього середовища призвело до того, що в Україні склалася загрозлива екологічна ситуація.

На жаль, рівень екологічної освіти населення вкрай низький. І з метою створення цілісної системи екологічної освіти, в результаті чого кожен житель, незалежно від віку, може отримати необхідні йому екологічні знання, Вишнівцівська, Зибківська, Попівська, Мар’ївська бібліотеки-філії протягом 2007 – 2010 років працювали над реалізацією цільової комплексної програми: “ПРИРОДА І ЛЮДИНА: ЧАС ІСПИТІВ, ЧАС ВИЖИВАНЬ”.

Першим кроком до реалізації даної програми було проведення рекламних заходів, а саме: оформлені рекламні оголошення в куточку читача, виготовлялись книжкові виставки, тематичні викладки літератури, папки-досьє, які протягом чотирьох років поповнювались, змінювались: “Збережемо нашу землю блакитною”, “Природа і ми: друзі чи вороги”, “Дари природи” (Мар’ївська СБФ), “Живи в співдружності з природою”, “Екологія: дзвони сьогодення”, “Дзвони тривоги нашої” (Вишнівцівська СБФ), “Відстояти життя на Землі”, “Коли лікує нас природа”, “Дім, в якому ми живемо” (Попівська СБФ), “Земле, живи та розквітай”, “Чорнобиль... Трагедія... Пам’ять” (Зибківська СБФ).

Кожен користувач, незалежно від віку, мав доступ через каталоги і картотеки до необхідної йому інформації, в яких були виділені нові рубрики: “Екологія і наш край”, “Наша планета – долоня відкрита”.

Навесні, коли все оживає і зеленіє, ми відзначаємо День захисту Землі. В цей день в бібліотеках проходили виховні години “Збережемо красу Землі для нащадків” (Попівська та Зибківська СБФ), де мова йшла про планету Земля, наведені цікаві відомості із Біблії про створення світу на Землі, огляд періодичних видань “Світ навколо нас” (Мар’ївська СБФ). Вишнівцівська бібліотека для користувачів старшо-

го шкільного віку провела урок екології “Мову рідної природи серцем розуміти вчись”, на якому присутні ділилися враженнями після відпочинку на природі, про заборону ображати пташок та дрібних звірів, ламати, рвати й витоптувати докільця. До уваги присутніх було зроблено бібліографічний огляд видань на тему екології, а також про рідкісні і вимираючі види тварин та рослин на Землі та про їх охорону. А от зустріч-полеміка “Екологія і твій світогляд” проходила у вигляді обговорення, на якому присутні розповідали про своє ставлення до природи, як вони розуміють саме поняття “охорона природи”, що таке “екологія”.

Мар'ївська бібліотека, проводячи аукціон “Народна мудрість про природу”, організувала конкурс малюнків “Відстояти життя на Землі”. Конкурс малюнків провела і Зибківська бібліотека, де крім малюнків діти подали свої вірші про природу: “Посмотри земле в глаза”, “Дом под крышей голубой”, “Маленькие, тихие, нежно пахнущие”, “Готовимся к встрече птиц”, “Покормите птиц зимой”.

Урок екології “Заповідні куточки нашого краю”, проведений Вишнівцівською бібліотекою, познайомив присутніх з заповідними куточками, які є на території області, району, де вони знаходяться, якими законодавчими актами регламентується охорона природи. При Вишнівцівській школі діє шкільний парламент, де проводяться засідання з біології. Часто вони відбуваються спільно з бібліотекою, яка надає допомогу у підборі матеріалів для проведення засідань.

Бібліотеки активізують свою роботу під час проведення Зеленої толоки.

Спільно з громадою села, учнями під час прибирання території біля установ, вирубки лісосмуг, насадження молодих дерев, бібліотеки виступають ініціаторами і організаторами різних заходів. Так, взимку спільно з школою Зибківська бібліотека провела акцію “Погодуймо птахів”. Доповненням до проведеної роботи Зибківська та Попівська бібліотеки додали фотографії.

Земля батьків укрита чорним пилом!

Це – чорний біль, це – горе нас усіх.

Скорить хотіло, але не скорило,

Убить хотіло, та не вбило їх,

Отих людей, що ними пережиті

Усякі біди, і страхіття всі.

Ще діти і онуки їхні будуть жити

На цій згорьованій, але своїй землі!

Аварія на Чорнобильській атомній електростанції стала найбільшою трагедією ХХ століття, смертним вироком для неньки-України.

І сьогодні бібліотеки, спираючись на літературний матеріал та спогади самих учасників, проводять декади, тижні Чорнобильської трагедії, в програму яких входять: година-реквієм “Терновий вінок Чорнобиля”, день екологічних знань “Дзвони Чорнобиля – дзвони печалі”, година скорботи “Дзвони тривоги нашої”, літературна година “Земля кричить від болю” (Попівська СБФ). Мар’ївська бібліотека провела літературну годину: “Чорнобиль – зона біди”, доповненням до заходу була книжкова виставка “Дзвони пам’яті і скорботи”. В програму тижня Вишнівцівської бібліотеки входили такі заходи: година-реквієм: “Терновий вінок Чорнобиля”, година скорботи: “Пам’ятаймо, як є”, бесіда: “Болями їхніми пам’ять живе”, книжкова виставка: “Дзвони тривоги нашої”. Щоб поглибити знання про Чорнобильську трагедію і осмислення того, що відбувається навколо, для учнівської молоді Зибківська бібліотека провела годину пам’яті: “Чорнобиль... Трагедія... Пам’ять”.

Співпраця відділу рідкісних і цінних документів з архівними та музейними установами

*Зеленська Н.М.,
зав. відділом рідкісних
і цінних документів
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

У всьому світі документні фонди розглядаються як стратегічний ресурс держави, головний ланцюг системи збереження культурного надбання нації.

Бібліотеки, музеї та архіви несуть відповідальність за збереження документних фондів. В той же час і бібліотеки, і музеї, і архіви мають спільну задачу інформувати про свої ресурси і забезпечити доступ до них, адже користувачам не важливо знати яку назву носить та чи інша установа, їм важливо оперативно отримати потрібну інформацію.

Ще не так давно бібліотеки, музеї і архіви, виконуючи схожі завдання, існували як паралельні світи, ізольовані один від одного. Сьогодні така тенденція веде до руйнації.

Світовий досвід доводить, що співпраця бібліотек, музеїв і архівів неминуча.

Міжнародні організації (ЮНЕСКО) мають програми, що стосуються роботи архівів, музеїв і бібліотек.

З 2005 року розпочалась робота по створенню „Світової цифрової бібліотеки”. В створенні прийняли участь ЮНЕСКО та ще 32 світові організації . Автором ідеї став співробітник найбільшої в світі бібліотеки Конгресу США, яка і втілила в життя цю ідею. З 21 квітня минулого року цей проект уже працює.

„Світова цифрова бібліотека” робить доступними для всіх унікальні твори культури і архіви всього світу. Учасниками проекту являються національні книгосховища і архіви різних країн.

„Світова цифрова бібліотека” це безкоштовна багатомовна колекція матеріалів за різними напрямками мистецтва, науки: документи, карти, відео та аудіо матеріали, книги, рукописи, музичні партитури, архітектурні креслення, фотодокументи та ін.

Бібліотека працює семи мовами світу: арабською, китайською, англійською, французькою, португальською, російською та іспанською. Але самі документи, що оцифровані в бібліотеці мовою оригіналів, представлені набагато більшою кількістю мов.

Співробітники бібліотек і архівів Бразилії, Великобританії, Саудівської Аравії і США працювали над змістом сайту бібліотеки,

переводячи в цифровий формат безцінне культурне надбання, тим самим, надаючи можливість вільного доступу користувачам бібліотеки.

Для першої фази проекту оцифровано близько 1200 документів, в тому числі рукописні і друковані книги, журнали, фотографії, аудіо записи, старі кінохроніки. Тематика об'єктів – від арабських математичних текстів до японського роману "Гэндзі моноготарі". Документи можна дивитись посторінково, збільшувати і зменшувати зображення, деякі об'єкти доступні для скачування в форматах PDF або TIFF.

На сайті бібліотеки сказано, що метою цього проекту є сприяння міжнародному і між культурному взаєморозумінню, збільшенню об'єму і різноманіття культурного змісту в мережі Інтернет, надання ресурсів для педагогів, вчених і всіх зацікавлених осіб, а також розширення можливостей закладів-партнерів проекту для скорочення розриву в цифрових технологіях в країні і між країнами.

Проект фінансувався пулом спонсорів, серед яких значаться компанії Google і Microsoft.

До цього проекту підключились і Російська державна та національна бібліотеки, Президентська бібліотека ім.Сльцина. На жаль Україна в цьому проекті ще не представлена.

Уряди європейських країн витрачають великі кошти координацію роботи бібліотек, архівів та музеїв. У Великобританії створено раду по бібліотеках, музеях та архівах.

В Росії створена федеральна цільова програма „Культура Росії”, відпрацьоване „Положення про зональне об'єднання бібліотек, архівів і музеїв”. Працюють регіональні проекти „Електронная Сибирь”, „Пам'ять Зауралья” та ін.

Як приклад співробітництва між установами також можна назвати позитивний досвід Республіки Білорусь, де в рамках національної програми „Пам'ять Білорусі” вже створюється єдина колекція рідкісних документів, оригінали яких зберігаються в багатьох сховищах країни. Ця колекція має назву „Архівна Білорусіка”. Йде робота над створенням інтегрованої бази даних. На міжнародному рівні проводиться робота спільно Російською національною бібліотекою та культурними установами Білорусі в рамках проекту „Скарби слов'янської культури”, з Польщею - проект “Radziviliana”.

В світі вже давно постало питання спільних стандартів для опису і вивчення документів, що створить надійну базу для якісного обслуговування користувачів.

Розуміючи, що співпраця архівів, музеїв і бібліотек це не робота конкуруючих закладів, що ці установи доповнюють, збагачують один

одного, адміністрації установ ще у 2005 році прийняли рішення про координацію роботи.

Перша спільна виставка „Корифеї українського театру” мала значний резонанс в користувачів бібліотеки. На виставці представлялись оригінальні документи про народження, освіту, речі, які належали акторам, прижиттєві видання Кропивницького, Саксаганського, Садовського та ін.

До 60-ї річниці Перемоги була створена виставка та компакт-диск „Автограф війни”. Співробітники бібліотеки надали документи, що так дбайливо зберігались всі ці довгі роки в сімейних архівах,

обласний краєзнавчий музей та державний архів Кіровоградської області, надали для експонування цінні документи: фото, листи, газети, речові музейні предмети, що передають атмосферу 1941-1945 років.

В процесі підготовки до спільних заходів виявилось, що документів з теми збирається набагато більше, ніж може вмістити зал, де експонується виставка, тому виникла ідея створити компакт-диск, що вмістив би значно більшу кількість документів.

У 2006 році в результаті співпраці стала виставка „Єлисаветградський абрис Якова Пауценка” та компакт-диск, у 2007р. – „Scripta manet” – Автографи та рукописи історичних діячів видатних людей краю;

2008 р.- „Благодійність та благодійники”; - про благодійність та меценатство на Єлисаветградщині;

2009 р. – „Від витоків у день прийдешній” – до 110 річниці створення єлисаветградської громадської бібліотеки та „Рідне місто: погляд у минуле” до ювілею міста;

2010 р. – „Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості”, „Народна Освіта на Єлисаветградщині” та проект „Голоси з війни”.

2011 р.- „Медицина на Єлисаветградщині” .

Діапазон учасників цієї виставки значно розширився. До вже постійних учасників долучився медичний коледж ім. Є.Мухіна, пологовий будинок №2 св.Анни та обласна наукова медична бібліотека.

Спільні заходи, що активно рекламуються у засобах масової інформації, вже традиційно викликають зацікавленість у користувачів.

Але на сьогоднішній день цього вже недостатньо. Необхідно використати всі можливості об'єднання, інтеграції та кооперації роботи всіх закладів з метою підвищення ефективності використання інформаційного ресурсу.

ОУНБ ім.Д.Чижевського ініціювала створення регіонального інформаційного ресурсу - обласного реєстру рідкісних і цінних документів, що знаходяться у фондах бібліотек та музеїв області.

Робота над створенням обласного реєстру рідкісних і цінних документів, що знаходяться у фондах бібліотек та музеїв області в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І.Чижевського розпочалась в серпні 2009 року. Створена електронна база даних „Обласний реєстр рідкісних і цінних документів, що знаходяться у фондах бібліотек та музеїв області”, яка нараховує 7869 записів.

В планах установ подальші спільні проекти.

Виконуючи загальну функцію в регіоні – меморіальну, в перспективі ми не зможемо уникнути співпраці, основними напрямками якої будуть:

- координація краєзнавчої роботи в регіоні;
- створення краєзнавчих бібліографічних продуктів, присвячених регіону в цілому,
- створення зведеного краєзнавчого бібліографічного апарату,

Вже зараз постає питання створення регіональної цифрової бібліотеки. ОУНБ ім. Д.І.Чижевського має значний досвід у цьому питанні. На сайті бібліотеки в розділі „Електронна бібліотека” в текстовому форматі оцифровано близько 100 краєзнавчих документів від 14 ст. до сучасних краєзнавчих видань.

Створюючи спільну цифрову бібліотеку ми зможемо значно розширити репертуар видань, додавши інші види документів: креслення, карти, аудіовізуальні матеріали та ін.

Сподіваємось, що ми не зупинимось на досягнутому, що наша співпраця перейде на якісно вищий рівень, від чого отримають користь наші користувачі.

Війна далека... А пам'ять з нами"

До 70-ти річчя початку Великої Вітчизняної війни

*Каптенар Т.В.,
методист Новомиргородської
районної бібліотеки для дорослих*

22 червня 2011 р. - найважливіша історична дата та ключова подія у нашій історії - 70-ти річчя з дня початку Великої Вітчизняної війни.

Все, що пов'язане з цією страшною війною, навіки викарбувано в історичній та генетичній пам'яті народу, тому ніколи не може бути забутим або спотвореним.

Той фатальний день і час стали моментом істини для народів Радянського Союзу та всієї Європи, світової цивілізації – життя чи знищення, існування чи забуття.

Найжорстокіші випробування і нелюдські страждання, колосальні жертви і скалічені долі, загублене дитинство і втрачена юність – таке не зникає з пам'яті людства. Війна 1941-1945 рр. була для народу України саме Великою Вітчизняною війною, в ході якої він боровся за свою Вітчизну. Кожна родина і кожна людина, незалежно від віку, статі і соціального стану, були втягнуті у надзвичайно жорстокий вир війни.

У визволені території України були задіяні війська шести фронтів: першого, другого, третього, четвертого Українських, першого та другого Білоруських, Чорноморський флот, три військові флотилії, кілька авіаційних армій. Значну допомогу регулярним військам надавали народні месники...

Легендарна битва за Дніпро, Донбаська, Київська, Корсунь-Шевченківська, Нікопольсько-Криворізька, Львівсько-Сандомирська, Ясько-Кишинівська, Східно-Карпатська операції-такий шлях радянських військ, що проліг через усю територію України, від райцентру Мілове на Сході до станції Лавочне на Заході.

Три з половиною мільйони вбитих і поранених червоноармійців - така ціна заплачена за визволення України (всього загиблих – 27 мільйонів людей).

На відзнаку стійкості людей, які захищали свої міста від загарбників, почесні звання „Місто-герой” присвоєно Києву, Харкову,

Одесі, Керчі, Севастополю. А скільки великих і малих населених пунктів багатотраждальної української землі варті того, щоб були відзначеними.

Український народ заплатив за свою свободу життям кращих своїх синів і дочок. Безліч пам'ятників та обелісків нагадують про ту страшну війну у всіх куточках України. У братських могилах по всій Європі покояться безіменні воїни, які взяли на себе історичну місію – знищити фашизм назавжди.

„Ніхто не забутий, ніщо не забуто!” – головний рефрен відзначення цього трагічного, „зі сльозами на очах” ювілею.

Віддати данину пам'яті тим, хто не повернувся з війни, сивочолим ветеранам, що здолали фашизм, вдовам, дітям війни – священний обов'язок всіх цивілізованих людей. Пропонуємо бібліотекам району проводити вечори-вшанування пам'яті, години пам'яті, зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни: „А слава незгасна, а пам'ять нетлінна”, „Така близька далека війна”, „Тих днів у пам'яті не стерти і сьогодні”, „Зі сплаву мертвих і живих писалась Перемога”, „Не забувайте незабутнє”, „Пам'ять про подвиг безсмертний солдата народ пронесе крізь віки”, „І пам'ять серця і вічний смуток”, „Я скільки горя бачив на війні”.

Взяти участь у загальнодержавних заходах жалоби, вшанування мільйонів жертв війни, у проведенні мітингів-реквієм, урочистих лінійках,

Уроків історичної правди про війну у навчальних закладах, конкурсів творчих робіт, малюнків: „Відлуння війни, відлуння в серцях”, „За Україну, за її долю, за честь і волю, за народ”, „Зорять з граніту вічні солдати, болями їхніми пам'ять живе”.

Відвідати і вшанувати ветеранів війни, вдів загиблих воїнів. Брати участь у проведенні спільних заходів з будинками культури та громадськими організаціями – „У граніті, у бронзі, у серцях”, „Тільки пам'ять не сивіє”, „Ми думаємо про вас, хто не вернувся з битви”, „Вклонімося великим тим рокам”, „Подвигу жити у віках”, „Пам'ять серця, пам'ять сивини, пам'ять тих, хто не прийшов з війни”, „Доки живемо – пам'ятаємо”, „Подвиг, непідвладний часу”.

Готуючись до відзначення 70-ї річниці початку Великої Вітчизняної війни радимо оформити книжково-ілюстровані виставки, виставки-спогади, виставки-перегляди, виставки-реквієми, озвучені виставки: „І пам'ять згадкою торкає”, „Вони йшли до Перемоги”, „Повік ті дні із пам'яті не стерті”, „Уклін живим – загиблим слава!”, „У вічній пам'яті народній не закінчилась війна”, на яких окрім літератури експонувати військову атрибутику: автомат, каску, пілотку, флягу

часів Великої Вітчизняної війни, фронтові листи, фотознімки. Займатися пошуковою роботою, збирати спогади ветеранів Великої Вітчизняної війни та висвітлювати роботу відповідної тематики у засобах масової інформації.

Багато років минуло від тих часів, але й сьогодні великий подвиг захисників і визволителів залишається невичерпним джерелом патріотизму, вірного служіння своєму народові. У ці дні ми згадуємо усіх, чиє життя забрала війна, низько вклоняємося та складаємо глибоку шану ветеранам, які на своїх плечах винесли тягар війни та підняли країну у повоєнні роки.

Проводячи різноманітні заходи з даної теми ми сприяємо вихованню у молоді патріотизму, любові до Батьківщини.

Пам'ятаючи трагедію минулої війни, ми з надією дивимося у майбутнє і віримо в мир у нашій державі.

Творча виїзна лабораторія

Вже стало традицією проводити творчі виїзні лабораторії на базах сільських бібліотек. Так в червні відбулася виїзна лабораторія на базі Тишківської сільської бібліотеки на тему: „Сільська бібліотека: пошук ідей, майстерність, співпраця”.

Мета таких заходів – перейняти досвід і запровадити в себе, адже побачене сприймається швидше і легше, ніж почуте і розказане, і все пізнається в порівнянні.

Гостинно нас зустріла завідувача сільською бібліотекою Чередник Ю.О. Бібліотечні працівники ознайомилися з роботою Тишківської сільської бібліотеки, з веденням облікової, регламентуючої документації, видавничою продукцією, вивчили її досвіди роботи, напрацювання. Бібліотекарі зробили порівняння з попередніми виїздами, відмітили успіхи і досягнення, та надали різні рекомендації, поради сільському бібліотекареві Юлії Олексіївні.

Велику увагу бібліотекар приділяє наочності бібліотеки, сама оформляє книжкові виставки, створює власноруч різноманітні композиції. В бібліотеці стоять вироби з природних матеріалів, які влучно вписуються в інтер'єр бібліотеки. Враховуючи інтерес відвідувачів до подій минулого, бібліотекою ведеться клопітка пошукова робота, метою якої є вивчення історії села, бібліотеки, відродження імен визначних діячів краю, збирання легенд, переказів старожилів. В результаті цієї діяльності зібрано унікальні матеріали щодо історичного минулого та сьогодення села, його звичаїв, традицій. Все це знайшло відображення в краєзнавчому куточку „Стежками рідного краю”.

Він має розділи „Історичне минуле краю”, „Вони захищали Батьківщину”, „Видатні люди краю”, „Чарівні краєвиди села”. Також створено прекрасний ілюстрований альбом „Село моє – моя історія жива”.

В бібліотеці представлено стенди „Кращі читачі”, там подані фотознімки користувачів і кожному з них присвячено вірш про книгу; „Для Вас: сьогодні, завтра і завжди” – розміщена інформація з питань нарахування пенсій, субсидій, представлені правознавчі документи, матеріали „Бібліотека і влада”.

Хочеться відмітити виставку-загадку „Пори року”, яка оформлена у вигляді дерева, на листочках яких написані загадки про відповідну пору року, біля дерева стоїть сплетений тиночок, на якому представлені прикмети того чи іншого місяця, звичаї, традиції.

Ця чудова виставка незвичайна і приємно гармонізує із традиційними книжковими виставками.

Зупиняється погляд на тематичній полиці „Дзвони Чорнобиля” (до 25-ти річчя Чорнобильської трагедії), на ній представлена література, яка розкриває причини, наслідки страшної трагедії 26 квітня 1986 року. Поруч з літературою оформлена композиція з сухого деревця, дзвоника і чорної стрічки, що символізує скорботу і печаль.

Місцевим художником, майстром М.Запорожцем подаровано бібліотеці картини та маски з дерева – це є доповненням до краєзнавчого куточка представлення його виробів під назвою „Легка крилатість пензля і різця”.

Викликає інтерес і перегляд книжково-ілюстрованих виставок: „Моя земля – незалежна Україна”, „Безсмертям осяяний подвиг”, виставка-кросворд „Природа лікує”, тематична викладка літератури „Конституція України – основний закон держави”, тематична полиця „Книга – мудрість поколінь”.

Бібліотекар проводить різноманітні масові заходи: вечір-реквієм „Туди лелеки не летять” (Чорнобильська трагедія), вечір-пам'яті „Уклін живим, загиблим слава” (до дня Перемоги). Цікаво і змістовно пройшли свята книги „Книга для людини – як сонце у житті”, турнір кмітливих „Екоерудит”. На святах завжди присутній сільський голова, бібліотека тісно співпрацює з сільською радою, постійно здійснюється передплата періодичних видань, виділяються кошти на придбання літератури.

Значна увага приділяється видавничій продукції. Бібліотекар виготовляє інформаційні буклети „СНІД – знак біди”, „Курити – здоров'ю шкодити”, „Как распознать секту?”, рекламні буклети „Свята в бібліотеці”, де відображені всі свята, які проводяться в сільській

бібліотеці, путівник „Тишківська сільська бібліотека”, „Легенди села”, різноманітні запрошення. До речі, Юлія Олексіївна створила емблему бібліотеки. Вся робота Тишківської сільської бібліотеки відображається на сторінках місцевих газет.

Завідуюча сільською бібліотекою працює з ДБА бібліотеки. Займається редагуванням каталогів та картотек, систематично вливає картки на нові надходження літератури та вилучає на списання.

Приємно те, що Юлія Олексіївна за шість років бібліотечного стажу (не з фаховою освітою) вивчила і продовжує вивчати бібліотечну справу і сьогодні займає одне з перших місць серед бібліотек району. Зарекомендувала себе, як спеціаліст своєї справи, відповідальна, сумлінна, творча особистість. Легко і просто працювати з такими людьми. Любить своє село, роботу, робить усе, щоб було цікаво та змістовно в бібліотеці, намагається йти в ногу з часом, запроваджує все нове, і оперативно реагує на всі потреби людей.

Досвіди бібліотек району. Година скорботи „Дзвони Чорнобильської трагедії”

25 років... багато це чи мало? Для людини – частина життя, для історії – лише мить, а для нашої післячорнобильської України – роки болю і мужності, що гірким полином вплилися у людську пам'ять. Мирний атом в одну мить перетворився на страшну біду. Та ніч з 25-го на 26-е квітня 1986 року перекреслила тисячі доль, люди залишали рідні, обжиті місця, могили предків. Молоді люди, мужні пожежники ВПЧ-2 ринули у смертельну радіацію не за наказом командира, а за законом совісті. А їм ще тільки жити – кохати, народжувати дітей, радіти життю.

Хвилиною мовчання присутні вшанували героїв-пожежників Правика В., Вашука М., Ігнатенка В., Кібенока В., Титенка М., Тищури В., а з ними усіх загиблих і померлих внаслідок аварії на ЧАЕС. Вічна пам'ять їм і уклін від усього людства!

З болем у душі вдивлялись запрошена молодь у світлини, що були виставлені на столі. Шість молодих, гарних, мужніх чоловіків, для яких відлік років зупинився у далекому вісімдесят шостому. Чорна траурна хустка, вишневий цвіт і гіркий полин-ось символи цієї скорботної дати. Сльози навертались на очі, коли ведуча зачитувала уривок зі спогадів вдови Василя Ігнатенка: дитя під серцем, а на руках Він – єдиний, рідний, коханий... Таке кохання немає аналогів – до останньої хвилини, до останнього подиху. Працівники районної бібліотеки підбрали найкращі поетичні твори про Чорнобиль, які не можна було слухати без сліз. Чого вартий тільки вірш В.Крищенка „Пишу я вам листа з Чорнобильської зони”, де мати звертається до

198

своїх синів:

*„...У Бога лиш прошу
Сини мої, синочки
Щоб він вас поберіг
Щоб вас благословив...”.*

Підсумовуючи сказане бібліотекарі разом із присутніми учнями зробили висновки, що ця трагедія стала попередженням людству і вимагає обдуманого поводження з атомною енергією, адже життя в гармонії з природою допоможе людині не тільки вижити, але й вийти на новий рівень розвитку.

Нова книга наших земляків:

Презентація книги В.Бреуроша та М. Левандовського „Злиття поколінь”

Вихід нової книги письменника-земляка – це завжди неабияка подія для всієї громадськості. Дуже приємно, що в цьому році вийшла з друку книга двох авторів, двох непересічних особистостей Володимира Бреуроша та Миколи Левандовського „Злиття поколінь”. Презентація цієї збірки пройшла в травні в Новомиргородській районній бібліотеці (захід проведено з учнями Златопільської гімназії). Відомі та знайомі люди завітали до бібліотеки – А.М.Корінь, науковий співробітник Кіровоградського літературно-меморіального музею Карпенка-Карого, член національної спілки письменників України; М.Є.Левандовський -заслужений працівник культури України, диктор радіо „Скіфія–центр”, видавничий редактор В.Ф.Лисенко.

Діти з цікавістю слухали про історію написання та видання книги.

„Пригубити б той рай ...” В.Бреуроша – це вже третя книга поета-публіциста, журналіста. Ця книга – утвердження автора на позиціях духовності, моралі та патріотизму, це роздуми над тим, якою є людина і якою була та має бути.

На презентації прозвучали вірші В.Бреуроша та М.Левандовського у виконанні бібліотекарів та учнів. Цікавими та змістовними були виступи авторів та гостей. Антоніна Михайлівна Корінь порадувала читачів своїми оригінальними, неповторними поезіями і відзначила, що це тільки початок тісної співпраці між усіма, хто небайдужий до поетичного слова. Багато прекрасних слів прозвучало в адресу авторів.

А саме головна мета, з якою була проведена презентація (за словами В.Бреуроша) – це донести до юних душ розуміння та дотримання моральних істин.

Свято книги **„Книга для людини – як сонце у житті”**

Під час відпочинку дітей в шкільному оздоровчому таборі „Дружба” в Тишківській сільській бібліотеці було проведено свято книги „Книга для людини – як сонце у житті”. Цього свята немає в календарі, але воно є в серцях і душах людей, які люблять книги. Російський письменник М. Горький писав: „Любіть книгу – джерело знань”, тому замислюючись над тим, що таке для нас книга, ми можемо сказати, що це і вчитель, і наставниця, і близький товариш та друг.

Книга – це пам'ять людства. Вона займає особливе місце в житті людини. Все своє життя ми звертаємося до книжки. З дитячих років книга допомагає нам пізнавати світ, розуміти його. Казки веселі і сумні, вірші, оповідання про великих, сміливих людей, про таємниці природи, про життя людей в далеких країнах – все це книги. Для проведення заходу бібліотека була святково прибранна, підготовлена і представлена читачам тематична виставка „Книга – мудрість поколінь”, оформлено плакати з висловами про книгу. В святі книги взяли участь різні категорії читачів.

Для старших читачів була проведена вікторина „Книга – міст у світ знань”, де молодь показала свої знання з історії виникнення книги, паперу, книгодрукарства, структури книги. Дітей зацікавив брейн-ринг „Чи знаєте ви казку?”. Відповідаючи на запитання ведучої, діти згадали прочитані ними казки, довели що добре їх пам'ятають. Протягом свята ведуча знайомила читачів з історією виникнення книги, книгодрукарства. Луценко Ігор, Колодич Люда, Савченко Іра розповіли вірші про книгу: „Хороші друзі”, „Як багато знаю я”, „Мій друг”.

Запрошений на свято книги сільський голова М.Л. Однокоз розповів присутнім читачам про улюблену книгу дитинства, яку він пам'ятає до цього часу. Зауважив, що книги потрібно і корисно читати, вони допомагають в навчанні, в інтелектуальному розвитку особистості, в самовихованні і в проведенні дозвілля. Сам полюбає читати і прищеплює любов до читання своїм дітям. А для того, щоб наші сільські діти і молодь всебічно розвивалися, пообіцяв по можливості виділяти кошти з місцевого бюджету на поповнення фонду бібліотеки.

На святі також були відзначені кращі читані бібліотеки: О. Случич, Г. Гук, Л. Колодич, І. Луценко, А. Случич, І. Савченко, В. Пальок, О. Срібна, К. Крикотненко, А. Поліщук, які завжди з задоволенням беруть активну участь в бібліотечних заходах,

районному конкурсі „Кращий читач”. Щоб інші читачі рівнялися на них – кращих, в бібліотеці оформлено стенд „Кращі читачі”.

Епіграфом свята були слова відомого українського письменника І. Франка: „Книги – морська глибина: Хто в них пірне аж до дна, той, хоч і труду мав досить, дивнії перли виносить”.

Книги- одне з найкращих надбань людства, вони допомагають нам бути справжніми людьми, виховують душу людини. Завершуючи захід ведуча звернулася до читачів з проханням любити книгу, берегти, шанувати, як кращого друга і порадника.

Бібліотека і соціальне партнерство

Українська Спілка Ветеранів Афганістану (воїнів-Інтернаціоналістів) і районна бібліотека працювали над реалізацією проекту „Мужність залишається в віках” (з 1 березня по 30 липня 2011р.) згідно плану.

Було зібрано матеріали про війну в Афганістані (1979-1989рр.), в якій брали участь наші земляки, записано спогади учасників бойових дій в Афганістані, які побудовані на реальних подіях, фактах. Зібрано фотознімки з особистих архівів воїнів-афганців, учасників бойових дій, фотокартки з газетних видань, листи, почесні грамоти, і подяки.

Бібліотечні працівники займалися і пошуковою роботою, підбирали матеріали про загиблих воїнів-афганців. З нашого району загинули п'ять воїнів-інтернаціоналістів – Стегар О.С. (с.Мартоноша), Діордіца Ю.В. (С.Оситна), Шаповал С.М. (с.Йосипівка), Кудрян А.І. (с.Рубаний Міст), Смаглюков Ю.П. (с.Бирзулове).

Всі матеріали знайшли відображення в буклетах „Пам'ять про них житиме в наших серцях”. У них розміщені спогади батьків, друзів, вчителів, товаришів по службі, біографії воїнів-афганців, фотознімки, листи з війни, копії офіцерських документів, посвідчень, свідоцтв...

На реалізацію проекту отримано від організаторів проекту грант у сумі 4,0 тисяч гривень. Районна бібліотека отримала кольоровий принтер, громадська організація - виготовила чотири стенди для районного музею воїнам-афганцям: „Їхні зірки не згаснуть” (про загиблих воїнів-інтернаціоналістів наших земляків) подані їх фотознімки та коротка інформація про них, „Карибська криза” 1962р. – подана коротка інформація про ці події та представлений матеріал про учасника бойових дій на Кубі (уродженця с.Коробчино) молодшого сержанта Босого Дмитра Васильовича, який в період з 1.07.62-18.03.63рр. виконував визвольну місію, „Війна у В'єтнамі” 1959-1975рр., подана інформація про ці події та представлений матеріал про учасника бойових дій у

В'єтнамці (уродженця с. Пурпурівка) Дамаскіна Володимира Степановича, який брав участь в бойових діях у 1978р., „Миротворці” – подана коротка довідка на дану тему, фотознімки місцевих громадян, які виконували цю місію.

Представники громадських організацій і районної бібліотеки спільно організовували та проводили масові заходи, які сприяли патріотичному вихованню молодого покоління. Члени ГО мають право безкоштовно користуватися послугами ІРЦ, в тому числі роздруковувати різноманітну інформацію (на придбаному принтері).

Українська Спілка Ветеранів Афганістану сьогодні налічує 120 чоловік.

В афганській війні, яка тривала понад дев'ять років, взяли участь 136 чоловік з нашого району. На жаль, ця війна забрала життя п'яти юнаків.

20 квітня 2011 року була проведена година пам'яті „Життя, обірване Афганок” (з учнями 10-х класів, запрошені воїни-афганці, голова Української Спілки Воїнів Афганців).

Присутні дізналися про молодих солдатів, які виконували інтернаціональний обов'язок у складі обмеженого контингенту радянських військ в Афганістані та не повернулися з війни.

5 травня 2011 року відбулася зустріч з воїнами-афганцями „Серце пам'яттю болить”. На захід були запрошені воїни-афганці – Єпіфанов В., Кравченко В., Гусак М., Мартинюк В. та учні гімназії.

Ветерани Афганської війни розповіли ліцеїстам про свою участь у тій війні, згадували військові події, ділилися своїми враженнями. Зачитувалися спогади матерів, листи з війни.

23 червня 2011 року була проведена літературно-музична композиція „Війни чужої наші болі” (з учнями 11-х класів ЗОШ №1).

Присутні ознайомилися з афганськими подіями 1979-1989 рр., прослухали вірші, авторські пісні, та пісні на афганську тему.

Районною бібліотекою було створено відео ролик „Голоси з війни”. 14 липня 2011 року відбулася презентація відео-матеріалів (всього 25 чоловік). Присутні мали можливість ознайомитись з відеосюжетами, де представлено інформацію про Афганські події, із списками учасників бойових дій в Афганістані по Новомиргородському району, спогадами воїнів-афганців Єпіфанова В., Шаповала В., Солломахи О., фотознімками, відомостями про загиблих воїнів-інтернаціоналістів, наших земляків.

Весь матеріал оформлений на фоні класичної музики та афганських пісень.

Також оформлено альбом-пам'яті „Дорогами Афгану” – де подано фотознімки, копії газетних видань, грамот, подяк воїнам-афганцям...

14 липня 2011 року відбулася дискусія „Чи спроможні на подвиг наші сучасники?” з учнями ЗОШ №1 10-11-х класів. Юнаки обмінювалися думками, висловлювали свої враження та відношення до даної теми.

На закінчення заходу присутнім запропоновано анкетування „Яким повинен бути справжній захисник Вітчизни?”, щоб дізнатися їхнє ставлення до військової служби. Насторожує те, що більшість юнаків не мають бажання служити в лавах української армії та не уявляють себе в ролі захисника Вітчизни. Але з іншого боку в нашій країні уряд не приділяє належної уваги українській армії.

Районна бібліотека створила стенд „У мужності немає віку, у пам'яті нема кінця”, на ньому представлено відомості про воїнів інтернаціоналістів, які загинули в Афганістані.

В читальному залі була представлена книжкова виставка „Війна, яку не забути” – на ній розміщена карта Афганістану, прапори Афганістану і СРСР, документи та матеріали, які відображають події 1979-1989 рр., історію афганської війни, фотоматеріали, вірші на афганську тему. Фотознімки воїнів-афганців, та юнаків, які загинули (їх портрети розміщені на полиці, ікона, чорна стрічка, поминальна свічка, стакан і на ньому скибка хліба).

На ній експонувалися предмети афганської тематики (автомат, фляга, берет, листи з війни...). Виставка озвучувалась афганськими піснями.

Всього у проєкті були задіяні близько 300 чоловік, їм роздавалася виготовлена друкована продукція під час проведення заходів. Вони мали можливість переглянути представлену книжкову виставку та залишити свої відгуки.

Проведені масові заходи нікого не залишили байдужими. Стиглося серце і з'являлися сльози на очах від розповідей афганців і переглядів відео сюжетів.

Афганська війна стала невід'ємною частиною нашої історії. Помилки політиків і вождів не можуть перекреслити героїзм, мужність, відвагу наших офіцерів і солдатів, що проливали кров і віддали своє життя в Афганістані.

Ми сподіваємось, що про ті трагічні роки будуть пам'ятати, не тільки ті, хто пройшов крізь полум'я війни, а й прийдешні та майбутні покоління.

Молодь буде вчитись виховуватись на прикладах мужності воїнів-афганців, молодь зрозуміла, що таке почуття побратимства, взаємовиручка, почуття відповідальності за виконання свого інтернаціонального обов'язку.

На цьому етапі проекту виникали труднощі:

недостатньо матеріалів з даної тематики не завжди об'єктивне висвітлення подій (книги, Інтернет, преса). Ветерани афганської війни важко йшли на спілкування (небажання згадувати страшні події). Так само не вдалося зафіксувати спогади батьків загиблих воїнів.

Необізнаність підлітків з даною темою. На початку проекту виявилось, що діти дуже мало знають про афганські події.

Висновки: Цей проект ще раз підтвердив важливість проведення заходів на військово-патріотичну тематику особливо з молоддю. Він дав змогу дітям почути з уст старших про важливість виховання мужності, взаєморозуміння, підтримки, поваги до своїх товаришів та батьків, за мету навчити дітей цінити прості людські істини.

Були й прикрі моменти, коли серед молоді іноді виникали цинічні нотки про те, що все це їх не стосується.

Та найбільша роль даного проекту в тому, що він дав змогу підтримати громадську організацію в ідеї створення районного музею воїнам - афганцям та сприяв зацікавленню громади даною темою. Безперечно такий музей має існувати, як місце збереження пам'яті про страшні роки війни, про воїнів-земляків, які мужньо пройшли випробування долею.

В районному музеї створені стенди, всі бажаючі тепер зможуть познайомитися з представленою інформацією, там проходилимуть безліч екскурсій, різноманітні виховні заходи (уроки мужності, дискусії, дні пам'яті та ін.). Велике значення музею ще й в тому, що він стане своєрідним доповненням до краєзнавчого музею та дасть змогу ознайомити з важливими історичними подіями сільську молодь.

Також екскурсії до цього музею дадуть змогу переосмислити події тих років, подивитись на них крізь призму часу, спонукатимуть до роздумів та співпереживань. Представники громадських організацій побачили, що цей проект важливий тому, що молоде покоління дізналося про афганські події, про мужність, відвагу солдат.

Для воїнів-афганців створення закладу стане даниною пам'яті про їх героїзм та ще раз підтвердить те, що ця війна не була даремною. Вони матимуть змогу зустрітись, поділитися своїми думками, згадати, що їх співдружність - навіки. Важливою також є можливість спілкування з молоддю, яка, нажаль, з кожним роком втрачає свій патріотизм та відповідальність.

Проект не залишив байдужими багатьох людей:

Постоленко А., пенсіонер: „Я, як людина старшого покоління, був вражений заходами, які проходили в бібліотеці. Я пам'ятаю ще роки Великої Вітчизняної війни, тому уявляю, що пережили юнаки в Афганістані, яка це була відповідальність та мужність”.

Бондарчук Я., учень 9-А класу: „Раніше, я не задумувався над тим, що переживають люди на війні. А тепер я розумію, що це дуже страшно, шокує. Поважаю та вклоняюся воїнам-афганцям”.

Лопанчук О., вчитель: „Дякую бібліотекарям за ініціативу провести заходи такої тематики. Я вітаю все, що може розтривожити серця дітей, їм це зараз дуже потрібно, бо як не вистачає зараз патріотизму та мужності. Нехай вони виростуть небайдужими до чужої біди. А створення музею, взагалі є прекрасною ідеєю. Все, що робиться для міста та його жителів, є проявом небайдужості”.

“МММ” – містечко майбутніх мам”

*Козловська Т.М.,
директор Новоукраїнської
центральної районної бібліотеки*

Молодь є особливою соціальною групою, що найбільш сприйнятлива до соціокультурних інновацій, які мають різноспрямований вплив на становлення особистості. Для того, щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми. Традиційними, серед них є кохання, дружба, пошуки сенсу життя, створення сім'ї тощо. Наша бібліотека різними засобами та методами намагається задовольняти інформаційні, освітні, дозвілеві потреби користувачів, є достатньо прогресивним закладом та користується популярністю, і навіть любов'ю, у молоді міста. Учні шкіл міста та ПТУ-40, студенти – найактивніші користувачі нашої бібліотеки, з задоволенням відвідують наші масові заходи, самостійно працюють в інформаційно - ресурсному центрі, реалізують свої інформаційні, освітні, дозвілеві потреби. Але протягом останніх років спостерігається тенденція до поступового зменшення кількості молодих відвідувачів, які створили або готуються створити сім'ю, які закінчили навчання і поринули в особисте життя. Більшість з них, стикаючись із самостійним життям, проблемами „дорослого” життя, потребують інформаційної допомоги, живого спілкування з подібними молодими сім'ями, проведення цікавого, змістовного дозвілля з однодумцями, поради практиків та обміну досвідом.

Особливо складно молодим жінкам, які готуються стати мамами: чи тільки плануючи майбутнє материнство, чи вже перебуваючи у декретній відпустці. Саме їм найбільше потрібна професійна порада, підтримка, спілкування, впевненість у майбутньому. Саме з цією категорією наша бібліотека раніше майже не проводила ніякої роботи. Але ж саме в цих жінок є достатньо часу і мотивації для відвідування бібліотеки. Тому для цих майбутніх мам та для їх сімей і працює цільова комплексна програма „МММ – містечко молодих мам”.

В 2010 році, коли було оголошено Всеукраїнський конкурс бібліотечних проектів „Молоді - для молодих”, бібліотекар ЦРБ Семєнова С.В. підготувала проект „МММ - Містечко молодих мам”.

Під час чергового засідання морально-правового клубу „Підліток”, який діє при ЦРБ, для старшокласниць міста було проведено годину спілкування „Святий обов'язок материнства”. Захід був

резонансним, викликав обговорення, і це послугувало виникненню ідеї, яка втілилася в проект „МММ – Містечко молодих мам”.

Мета проекту: виховання в молоді відповідального ставлення до створення сім'ї та материнства, популяризація здорового способу життя, створення умов для спілкування майбутніх мам, набуття практичних навичок, обміну досвідом.

Проектом передбачено проведення наступних заходів:

1. Презентація бібліотечних послуг „Бібліотека –місце зустрічі...”
(березень 2011р.)
2. Зустріч з лікарями „Дихайте глибше, Ви – вагітні!”
(квітень 2011 р.)
3. Година корисних порад „Маленькі хитрощі для майбутніх мам”
(травень 2011 р.)
4. Психологічна година „Обережно, вагітна жінка!”
(липень 2011 р.)
5. Перегляд інформаційних матеріалів „Щасливе материнство - крок до гармонії”
(серпень 2011 р.)
6. Круглий стіл „Ми хочемо дитину”
(вересень 2011 р.)
7. Акція „Життя продовжується...”
(вересень 2011 р.)

Шляхом проведення цікавих та актуальних заходів працівники ЦРБ спробували повернути до бібліотеки певну частину втрачених читачів, залучити їх до читання літератури, як спеціальної, тематичної, так і художньої для задоволення своїх культурних та дозвілевих потреб, очікували знайти в цій категорії добрих друзів бібліотеки, які будуть і надалі активними відвідувачами та помічниками, планували продовжувати роботу в цьому напрямку, тому що народження дитини – святий обов'язок та найбільше щастя для кожної сім'ї.

З лютого 2011 року в ЦРБ розпочалася робота над реалізацією даного проекту, який розрахований на 6 місяців.

Першим кроком у напрямку реалізації даного проекту було розповсюдження інформації про проект. З цією метою серед жителів міста було проведено широку інформаційну кампанію. Оголошення про проект та заходи було розміщено в мікрорайонах міста, особливо в найбільш людних місцях. Співпрацюючи з лікарями - гінекологами, поширювали інформацію про проект серед вагітних жінок. Також оголошення про початок проекту та його перебіг розміщували на сайтах бібліотеки та „Інформаційного порталу Новоукраїщини”.

Індивідуальні запрошення розповсюджувались серед населення на вулицях міста. Рекламні оголошення про відповідні заходи проекту озвучувались через гучномовець ЦПК „Ювілейний”. Дана робота сприяла залученню до бібліотеки нових та поверненню колишніх користувачів, їх активну участь у запланованих заходах.

28 березня 2011 року в читальній залі ЦРБ було проведено перший захід проекту - презентацію „Бібліотека – місце зустрічі”. Учасники познайомились з інформацією про всі можливості бібліотеки для задоволення інформаційних та освітніх потреб майбутніх мам, що може бути цікавою для учасників програми: література, яка наявна у фондах бібліотеки по темі заходів, періодичні видання, план заходів та зустрічей в рамках програми, сайти, форуми та блоги даної тематики.

Для учасників заходів спільно з РЦСССМ та районним управлінням юстиції було випущено дайджест „Що потрібно знати майбутнім мамам”, в якому висвітлені питання соціального забезпечення матерів, наведено статті Сімейного кодексу, які стосуються прав матері та дитини, практичні поради, перелік пільг, відповіді на найпопулярніші питання, а також адреси, телефони місцевих служб та організацій, до яких потрібно звертатися у разі виникнення проблем.

Дайджест було розповсюджено серед вагітних жінок.

Наступним кроком у реалізації проекту стала зустріч з лікарем-гінекологом Милосердовою С.Г. під назвою „Дихайте глибше, Ви – вагітні!”.

Зустріч принесла учасникам тільки приємне взаємоспілкування, нову цікаву та корисну інформацію. Молоді мами отримали заряд позитиву та налаштування на спокійне та позитивне ставлення до народження дитини та корисні практичні поради.

Лікар-гінеколог цікаво і професійно розповіла про етапи вагітності та відповіла на безліч запитань, які хвилюють молодих мам.

Бібліотекарі ЦРБ разом з лікарем та вагітними жінками намагалися зруйнувати та розвіяти відомі „міфи” та забобони про вагітність. Корисним подарунком для учасниць проекту став диск „Відеогід з вагітності”, до якого увійшли такі фільми: „40 тижнів з Huggies”, „Гимнастика для вагітних / Видеопособие для молодых родителей”.

Чергова зустріч - година корисних порад „Маленькі хитрощі для майбутніх мам” відбулася за участю лікаря - гінеколога ЦРЛ Милосердової С.Г. та психолога РЦСССМ Чорній Н.Ю. Присутні з'ясували, як правильно організувати режим дня вагітної жінки, власний робочий час та відпочинок, обговорили питання здорового харчування та визначили, які продукти корисні для майбутніх мам та дітей.

Переглянувши відеоролик „40 тижнів з Huggies”, учасниці заходу ознайомились з нормами фізичних навантажень та методами релаксації вагітних, відновленням форм після народження дитини. Також отримали корисні поради щодо раціонального розподілу домашнього бюджету.

На психологічній годині „Обережно, вагітна жінка!” - працівники бібліотеки під звуки класичної музики вели розмову з мамами про вміння створювати біля себе позитивну емоційну атмосферу, адже ніжна любов матері, мудрість, лагідні руки й ласкаве слово дарують дитині щасливе й здорове буття від самого зачаття, ведуть стежкою радісного пізнання світу.

Під час заходу майбутнім мамам було запропоновано виготовити листівку своїми руками під назвою „Ми чекаємо на тебе, малюк!”.

На згадку про приємне спілкування учасниці проекту отримали подарунок - календарі від проекту „Містечко майбутніх мам”.

Наступним кроком реалізації проекту була година спілкування – „Щасливе материнство – крок до гармонії”.

Вагітні жінки познайомилися з матеріалами художньо – ілюстративної виставки, огляд якої провели працівники бібліотеки. Ця література наявна у фондах бібліотеки, і майбутні мами можуть скористатися та отримати певну інформацію, поради та відповіді на питання, які можуть виникнути протягом усього „цікавого” стану та після пологів.

Гості, які завітали на захід, здійснили віртуальну подорож сторінками відеопрезентації „Розвиток малюка від зачаття до народження в малюнках”. Також було здійснено віртуальну подорож Інтернет - сайтами.

Проект ще перебуває у стадії реалізації та виходить на фінішну пряму. Надалі заплановано організацію та проведення круглого столу „Ми хочемо дитину.” Очікуємо інтерактивне спілкування, обговорення, обмін досвідом, „дружбу сім’ями”. А також акція „Життя продовжується...” покликана зібрати всіх учасників програми, залучити „нових членів” для продовження програми, передбачено обмін досвідом, фотосесія, створення інформаційного стенду для майбутніх мам, обговорення проблем, отримання порад та дружньої підтримки.

Працівниками ЦРБ було розроблено анкету учасників проекту „МММ - містечко майбутніх мам”. Це дасть змогу з’ясувати ефективність реалізації проекту та враховуючи побажання учасників проекту продовжувати й надалі роботу з цією категорією користувачів.

Проведені години корисних порад „Маленькі хитрощі для майбутніх мам”.

АНКЕТА
учасників проекту „МММ - містечко майбутніх мам”

Основна мета нашого соціального дослідження: дізнатися, чим цікавляться майбутні матері, які масові заходи їм подобаються, з якими спеціалістами вони б хотіли поспілкуватись на масових заходах.

1. Ви є читачем нашої бібліотеки?
так, ні;
2. Як часто Ви відвідуєте бібліотеку?
двічі на тиждень; раз на місяць; один раз на півроку;
3. Які теми Вас цікавлять? _____
4. Чи відвідуєте Ви масові заходи в бібліотеці?
так; ні;
5. Чи Ви є учасницею проекту „Містечко майбутніх мам”?
так; ні;
6. З яких джерел Ви дізналися про наш проект?
бібліотека; друзі та знайомі; оголошення в ЗМІ;
новини на сайті бібліотеки; лікарня;
інше _____
7. На яких заходах проекту „МММ” Ви були присутні, який захід сподобався найбільше?
„Бібліотека –місце зустрічі...”
„Дихайте глибше, Ви – вагітні!”
„Маленькі хитрощі для майбутніх мам”
„Обережно, вагітна жінка!”
8. Оцініть проведені заходи проекту:
незадовільно; задовільно;
добре; відмінно;
9. Яких спеціалістів Ви хотіли б бачити на масових заходах?

10. Які заходи Ви з задоволенням відвідали б наступного разу?

12. Чи плануєте Ви відвідувати наші масові заходи й надалі?
так;
ні;
13. Повідомте про себе, будь ласка, деякі дані?
Вік _____
Освіта _____
Професія _____

Дякуємо за співпрацю!

ФОРМУЛА СОЦІАЛЬНОГО УСПІХУ

*М.С.Охріменко,
провідний бібліотекар відділу
науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Протягом 10 років обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва (далі-ОЖІС) реалізовує проект „Мережа громадянської освіти”, підтриманий Національним Фондом Демократії США. Цей проект спрямований на розвиток громадянського суспільства, третього сектора Кіровоградської області, підтримку демократичних змін в українському суспільстві, розвиток інформаційного суспільства.

За цей час ОЖІС спільно з Кіровоградською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Д.І.Чижевського створили 25 Інформаційно-ресурсних центрів (далі - ІРЦ) на базі всіх центральних районних (міських) бібліотек області.

Створення ІРЦ у бібліотеках області підняло на якісно новий рівень інформаційне обслуговування користувачів, що сприяло утвердженню позитивного іміджу бібліотек серед місцевих громад. Інтернет став великим помічником для бібліотечних працівників, а для користувачів - засобом пізнання, освоєння та застосування нових технологій у навчанні і задоволенні наукових та професійних запитів.

Проект обласної інформаційної служби з актуальних питань жіноцтва „Розвиток і підтримка мережі в Кіровоградській області” передбачає:

- Підвищення ефективності роботи організацій громадянського суспільства на місцевому рівні
- Дослідження потреб організацій громадянського суспільства у Кіровоградській області
- Розвиток потенціалу мережі інформаційно-ресурсних центрів як інструментів розвитку суспільства Кіровоградського регіону.

Одним із головних видів проектної діяльності є проведення конкурсу міні-проектів, з метою підтримки соціальних громадських ініціатив, сприяння участі населення у розвитку громадянського суспільства. Також надана можливість реалізувати свої ідеї лідерам ГО (громадських організацій) та ініціативним групам населення.

В конкурсі взяли участь 21 Інформаційно-ресурсний центр та 45 громадських організацій з різних регіонів області. В ході конкурсу

протягом визначеного терміну у півтора місяці, було подано на розгляд 51 проектну заявку, з яких, за умовами конкурсу, необхідно було підтримати 17 кращих.

При підведенні підсумків конкурсу перевага надавалась проектам, які передбачають надання соціальних послуг з боку громадських та благодійних організацій. Підтримку отримали культурницькі, мистецькі та просвітницькі ініціативи; ініціативи, спрямовані на підтримку гендерної рівності; посилення впливу громадянського суспільства; протидію торгівлі людьми, інформаційні кампанії, благоустрій територій; організацію роботи з фізично неспроможними людьми.

Обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва проводила попередні навчання для представників ІРЦ та громадських організацій щодо написання проектів.

В свою чергу на місцях тренери ІРЦ проводили аналогічні навчання з представниками громадських організацій.

Із 51 проекту, які надійшли до ОЖІС, членам журі важко було відібрати 17 кращих, оскільки більшість з них були актуальними і цікавими.

Нарешті відібрано 17 кращих проектів з 16 районів області.

Переважна більшість підтриманих проектів спрямована на надання соціальних послуг, інформаційні кампанії, протидію торгівлі людьми, організацію роботи з ветеранами та учасниками Великої Вітчизняної війни, війни в Афганістані, людей з особливими потребами і т.д.

Проекти під назвами:

- „Живи і пам’ятай!”, поданий радою Долинської районної організації ветеранів України, керівник – Почапський Микола Кузьмович;

- „Не старіють душею ветерани” - Новгородківської районної організації ветеранів України, керівник - Косяченко Тамара Василівна;

- „З турботою про старше покоління” поданий Бобринецькою міською організацією ветеранів України, керівник – Тофан Раїса Іванівна;

- „Мужність залишається в віках” поданий Новомиргородською районною організацією української Спілки воїнів-інтернаціоналістів” Афганістану, керівник – Кравченко Віктор Васильович мають соціальне значення, оскільки передбачають надання допомоги ветеранам у вирішенні соціально-побутових питань та отриманні інформації законодавчого характеру. Крім того, їх реалізація

передбачала формування патріотичного почуття у молоді та шанобливого ставлення до ветеранів.

Кожен з проектів переможців мав свою направленість і був цікавим по-своєму:

„Пам'ять втраченої Батьківщини” поданий громадським об'єднанням „Несватківське с'яво”, керівник - Стрижак Андрій Миколайович. Проектом передбачалося налагодження зв'язків через Інтернет із земляками з Житомирської області, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, через створення на базі сільської бібліотеки служби інформації „Бібліосервіс – чорнобильським сім'ям”.

- Проект „З людьми і для людей” поданий Олександрійським міським громадським об'єднанням інвалідів „Віра”, керівник – Беззубова Зоя Іванівна. Мета проекту – створення умов для інтеграції інвалідів на візках у суспільство, організація спілкування і проведення дозвілля у новоствореному „Залі здоров'я”.

Цікавим був проект „Щасливе дитинство. Будівництво дитячого майданчика”, поданий Онуфріївською районною спілкою воїнів-інтернаціоналістів „Саланг”. Керівник – Остащук Віктор Миколайович. Потреба у створенні місця для відпочинку найменших мешканців Онуфріївки виникла давно. А допомогли здійснити цю мрію ГО, а також жителі Онуфріївни, які мають активну життєву позицію.

Переможцями конкурсу також стали:

- Гайворонське жіноче інформаційне агентство, керівник - Рейниш Вікторія Михайлівна. Проект „Знати право час велить”;

- Світловодський інформаційний центр громадської освіти, керівник – Ялова Єлизавета Миколаївна. Проект „Громадянські університети: форма соціального успіху”;

- Маловисківська районна організація Всеукраїнського фізкультурного товариства „Колос” агропромислового комплексу, керівник - Карманний Юрій Григорович. Проект „Школу здоров'я – створюємо самі”;

- Товариство творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу „Алфатар”, керівник – Нестеров Анатолій Опанасович. Проект „Збереження творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу”;

- Новоукраїнська районна громадська організація „Інформаційно-освітній центр „Духовність”, керівник – Козловська Тетяна Миколаївна. Проект „Мій комп'ютерний світ”;

- Онуфріївська районна організація профспілки працівників культури, керівник – Яременко Лариса Тарасівна. Проект „Посилення

демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів”;

- Олександрійський гендерний інформаційний центр, керівник – Чуянова Надія Миколаївна. Проект „Не стань жертвою”;

- Знам’янський міський „Інформаційно-освітній жіночий клуб”, керівник – Колісніченко Марина Владиславівна. Проект „Інформаційна кампанія „Попередження торгівлі людьми”;

- Кіровоградська регіональна бібліотечна асоціація, керівник – Животовська Валентина Григорівна. Проект „Відкриття клубу інтелектуальних ігор на базі відділу читальних залів ОУНБ ім.Д.І.Чижевського;

- Світловодський районний інформаційний центр для жінок „Аріадна”, керівник - Сокурєнко Катерина Павлівна. Проект „Створення центру відповідального батьківства”.

Реалізація проектів передбачала проведення усіх заходів спільними зусиллями бібліотек та ІРЦ.

Таким чином, бібліотеки увійшли в громадське життя регіону в новій якості, обравши для себе активну модель соціального партнерства.

Проекти були презентовані місцевим громадам на базі центральних бібліотек. В кожній презентації брали участь представники ОЖІС, представники місцевої влади, начальники відділів культури райдержадміністрацій, керівники бібліотек, представники громадських організацій, ЗМІ.

Найбільш вдалимими презентаціями можна назвати: відкриття 1 червня, в Міжнародний день захисту дітей, в Онуфріївці ігрового дитячого майданчика; мультимедійна презентація „Село – якого вже нема на карті” в Несватківській сільській бібліотеці; презентація проекту „Нам берегти пам’ять віків” Товариства вільшанських болгар „Алфатар” та інші.

Під час реалізації проектів, тривалість яких - від 3 до 6 місяців, громадські об’єднання разом з Інформаційно-ресурсними центрами та центральними бібліотеками провели безліч цікавих і корисних заходів, спрямованих на покращення життя місцевих громад, вирішення їхніх конкретних проблем.

Для представників місцевих громадських об’єднань в бібліотеках були організовані навчання, здійснювалась інша суспільно-корисна діяльність, спрямована на розвиток обох сторін.

Завдяки проекту „Мій комп’ютерний світ” інформаційно-дозвіллевий центр „Духовність” Новоукраїнського району, провів у

центральної районної бібліотеці 8 навчально-тренінгових заходів з навчання комп'ютерної грамотності для різних категорій населення, в яких взяли участь 135 осіб. Онуфріївська районна організація профспілки працівників культури в рамках проекту „Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів” створила веб-сайт громадськості Онуфріївського району. Для цього ініціативна група працівників культури зробила список прізвищ та імен усіх загиблих воїнів в роки Великої Вітчизняної війни на території Онуфріївщини, що викарбувані на пам'ятниках. Сфотографували кожен пам'ятник, фото і списки розмістили на тематичному веб-сайті. Також створено віртуальний фотоальбом „Історія та сьогодення Онуфріївщини у фотографіях”.

А в м. Олександрія в приміщенні для інвалідів проводились щотижневі інформаційні години „Сторінками місцевої преси”, учасниками яких стали 125 осіб.

Крім того, двічі на місяць там проводяться творчі лабораторії „Змайструй сам”, на яких люди з обмеженими можливостями своїми руками виготовляють предмети побуту.

В приміщеннях центральних бібліотек Долинського, Бобринецького, Новгородківського, Новомиргородського районів для ветеранів та учасників Великої Вітчизняної війни створені куточки ветеранів, де вони мають змогу відпочити та ознайомитись з новими періодичними виданнями, літературою військової тематики, які були придбані за рахунок проектів, а також зв'язатись зі своїми близькими безкоштовно за допомогою Інтернет-зв'язку.

В центральній бібліотеці Долинського району (проект „Живи і пам'ятай”) оформлено виставку-панораму „Жива пам'ять поколінь”. Цікаві матеріали про подвиги на фронтах війни жителів Долинщини, серед яких 5 земляків удостоєних звання Героїв Радянського Союзу, привертають увагу і молоді, і ветеранів.

Тут зібрано багато фотоматеріалів, документів з сімейних архівів, листи з фронту. До цього було залучено 1600 чол. Ветеранська організація підготувала та оформила фотоальбом „Ніхто не забутий”.

В Новгородківській центральній районній бібліотеці створені папки, де зібрані матеріали про пільги ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. До цих матеріалів оформлена тематична полицка документів „Закон охороняє”.

На книжковій виставці „Вони пройшли крізь пекло на землі” книги, фото та публікації про участь жителів Новгородківського району у бойових діях.

Бібліотекарі обслуговують ветеранів Великої Вітчизняної війни по місцю проживання..

В Олександрійському, Світловодському, Гайворонському районах, містах Світловодську та Знам'янці проводились тренінги з питань протидії торгівлі людьми, з проблем сімейного виховання, правознавчого характеру, інформаційні кампанії.

Маловисківська районна бібліотека в рамках проекту „Школу здоров'я – створюємо самі” провела низку заходів, серед яких - книжкові виставки, години цікавих повідомлень, презентації „Здорова людина: мода чи веління часу?”, „Подорож у країну шахів” та ін.

У відділі читальних залів обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського у співпраці з Кіровоградською регіональною бібліотечною асоціацією відкрито Клуб інтелектуальних ігор. Діяльність проекту зумовлена потребою жителів регіону в інформаційних, комунікативних, культурних, оздоровчих послугах, в ефективному вирішенні питань проведення дозвілля.

Спільна діяльність громадських об'єднань і бібліотек - найбільш вдала форма соціального партнерства. Одним з консолідуючих моментів стала спільна проектна діяльність.

Завдяки цій діяльності відкрились нові канали одержання інформації, з'явилися можливості залучення фахівців різних структур для вирішення наявних проблем, а також умови для включення бібліотек до сфери інтересів громадськості.

Спільна діяльність громадських об'єднань і бібліотек сприяла зміцненню ресурсної бази як бібліотек, так і громадських об'єднань.

5 бібліотек (Новгородківська, Онуфріївська, Новоукраїнська центральні бібліотеки, м. Знам'янки та сільська бібліотека Несватково Олександрівського району) отримали комп'ютерну техніку.

Бібліотеки Долинського, Гайворонського, Вільшанського, Маловисківського районів поповнили свої фонди новою літературою, періодичними виданнями та технікою.

Всі 15 бібліотек – переможців конкурсу мають безкоштовний доступ до мережі Інтернет.

Крім того, бібліотеки розширили асортимент бібліотечних послуг, поліпшили якість інформаційно-бібліотечного обслуговування населення.

У свою чергу громадські об'єднання отримали можливість безкоштовно користуватись Інтернет-послугами, проводити заходи в приміщеннях бібліотек, одержали в постійне користування фотокамери, кондиціонери, меблі, спортивний інвентар, техніку тощо.

А жителі регіонів мали змогу задовольнити свої інформаційні, інтелектуальні, дозвільні потреби за допомогою вільного доступу до сучасних джерел інформації.

Досвід роботи нашої організації в проекті „Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти” свідчить про те, що громадські об’єднання можуть бути надійними партнерами і реалізовувати свій особистий позитивний потенціал та впроваджувати в життя громадські ініціативи для вирішення суспільних проблем регіону.

Сподіваємось також, що саме завдяки проектній партнерській діяльності нам поступово вдається поступово переконувати місцеву владу і громаду в тому, що сьогодні бібліотеки відіграють велику роль у **становленні громадянського суспільства**. Залучаючи населення до багатьох своїх заходів і акцій, до різних соціальних проектів вони сприяють підвищенню соціальної активності людей, формують у них громадянську свідомість. Як надійні партнери місцевої влади у будь-яких справах з укріплення, розвитку і навіть процвітання, бібліотеки допомагають створювати особливий суспільний мікроклімат у регіоні свого впливу.

Створення інноваційних моделей обслуговування населення

*Павелко Л.Є.,
директор Бобринецької районної
бібліотеки для дорослих*

Як говорили древні китайські філософи, жити в епоху перемін – це не дарунок долі, але ми в цю епоху живемо. Зміни стають все більш глибинними та всеохоплюючими. Динамічний розвиток суспільства, а також комп'ютерних технологій потребує від всіх нас постійного і активного впровадження інновацій в свою діяльність.

Конкурс малих проектів, який проводила Кіровоградська обласна інформаційна служба з питань жіноцтва, в якійсь мірі спонукав до інноваційної діяльності бібліотек.

На базі районної бібліотеки для дорослих спільно з міською організацією ветеранів України в цілях поінформованості користувачів похилого віку створено інформаційно - консультативний центр «З турботою про старше покоління».

6 травня 2011 року в рамках проекту ОЖІС «Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області» відбулася презентація проекту «З турботою про старше покоління» присвячена Дню Перемоги.

Слайдову презентацію було проведено у районній бібліотеці за участю представників влади, ОЖІС, членів міської організації ветеранів України, користувачів бібліотеки.

Створенню центру передувала попередня робота. Проведено моніторинг серед людей похилого віку щодо створення інформаційно - консультативного центру. Реклама в ЗМІ.

Ветерани — це та категорія читачів у бібліотеках, для яких завжди відкриті двері, для яких бібліотекар завжди готовий до спілкування. Користувачами районної бібліотеки для дорослих є близько однієї тисячі пенсіонерів. Працівники бібліотеки хочуть зібрати і запропонувати людям похилого віку інформацію, яка б допомогла цим людям відчувати себе бадьоро і комфортно в цьому віці, щоб жити активно якомога довше, бути обізнаними з правових питань.

Головною метою центру є всебічний захист законних прав, соціальних, економічних, вікових та інших інтересів ветеранів війни, праці, військової служби та всіх громадян похилого віку. Робота центру проходитиме під гаслом «Хоч на порозі осінь золота, у нас є

безліч запитань». Центр працює за такими напрямками: запитання юристу, консультації психолога, пенсійний фонд інформує, секрети довголіття.

Центр організовує безкоштовну інформаційну та консультативну допомогу спеціалістів із соціальних і правових питань. Планує проведення Днів інформації « Як вода джерельна будьте ви здорові», години спілкування «Поради психолога», перегляди літератури « Зелена аптека поруч», цикли бібліографічних оглядів періодичних видань « Заради вашого здоров'я», « Не старіти – це мистецтво», « Медицина офіційна та нетрадиційна» та інше. Діє добровольчий рух « Книга – ветеранові».

На реалізацію проекту організація отримала грант сумою близько 5 тис. гривень. Отримані кошти реалізовано — передплачено 20 назв періодичних видань, придбано проектор та проекційний екран, за допомогою яких і відбулася презентація центру і будуть відбуватися всі заплановані заходи в рамках проекту.

Допомагаючи літнім людям, організатори проекту зрозуміли, наскільки важлива та справа, яку вони розпочали і по закінченню проекту не збираються припиняти. Своєю роботою вони будуть намагатися повернути літнім людям віру в те, що вони потрібні бібліотеці і нашому суспільству.

Осінь життя. В похилому віці прийнято підводити підсумки прожитому. Але життя не закінчилося, кожен день приносить все нові і нові враження. Літні люди - це повноправні громадяни своєї країни. Наше старше покоління – золотий фонд, скарбниця досвіду та знань. І хоча діють в нас спеціальні служби й заклади, в обов'язки яких входить турбота про літніх людей, тепле слово і піклування оточуючих ніколи не будуть зайвими.

**Роль і місце Гайворонської ЦРБ в соціокультурній
інфраструктурі району:
досвід соціального партнерства**

*Рейниш В.М.,
директор Гайворонської ЦРБ*

З поширенням у світі нових комп'ютерних та інформаційних технологій важливим фактором розвитку суспільства стає інформація – один з основних його стратегічних ресурсів.

Бібліотеки відіграють важливу роль у процесі створення вітчизняного інформаційного простору. У найближчій перспективі вони бачаться як досвідчені посередники між безмежним потоком інформації та користувачем. Це дає можливість бібліотекам органічно вбудуватись у світову і національну інформаційні системи. З іншого боку – забезпечити вільний та швидкий доступ до інформації необмеженій кількості користувачів, створити умови для виробництва нових інтелектуальних продуктів.

Важливим каталізатором розвитку бібліотечної діяльності стала поява Інтернету, ключовим поняттям якого є «співпраця, а не ізоляція, поширення, а не обмеження». Доступ до Інтернету кардинально розширив джерельну базу бібліотек, незалежно від місця розташування та фінансових можливостей.

Існують сотні визначень бібліотек, але повністю їх сутність все одно не охоплена. Причини в тому, що мова йде про найбільш універсальні установи з усіх створених людиною. Їх багатство і значення зростали у міру того, як людина робила чергові кроки в пізнанні навколишнього світу і самого себе. Вони містять «Все» і мають відношення «до всього», покликані надавати допомогу та сприяння «Кому завгодно» і «в чому завгодно», людини - в будь-якому віці і в будь-якому стані, здоровому і хворому, вільного і укладеним, зрячій і незрячому. У бібліотеках - всі знання, накопичені поколіннями різних народів на довгому історичному шляху.

Нині письменна придбали багато нових форм, які полегшують їх зберігання та передачу на відстань. Але все одно їх необхідно сприймати через зір, а також слух. І бібліотека знайде нові різновиди. Але все одно, її зміст у образному, загальнодоступному, традиційному сенсі - це Книга. Недооцінювати бібліотеку - значить ігнорувати Книгу: чудо з чудес, створене Людиною.

Сьогодні функції та зміст діяльності публічних бібліотек України суттєво розширюються, і вони стають більш важливими для суспі-

льства: зростає популярність цих закладів серед жителів регіонів, їхніми послугами й можливостями активніше користуються владні органи.

Чим же викликаний такий інтерес до бібліотек? Секрет криється в тому, що вони продовжують, незважаючи на труднощі, виконувати свою соціальну функцію. В час, коли люди зіткнулися зі зменшенням доходів, втратою роботи, потребою скорочувати свої витрати на звичні речі, бібліотеки продовжують залишатися доступним місцем, куди може звернутися кожен бажаючий.

Інформаційна діяльність бібліотеки перейшла на нову основу.

З кожним роком збільшується зацікавлення споживачів різноманітною інформацією.

Забезпечуються всі умови для довідково-інформаційного обслуговування користувачів.

За останні роки бібліотека стала більш помітною для місцевої влади і привабливою для користувача. А це означає, що ми успішно реалізуємо свій потенціал і робимо все можливе, щоб користувачі не відчували дефіциту інформації.

Головними критеріями якості послуг з надання у користування інформаційних ресурсів ми вважаємо:

- Актуальність;
- Доступність;
- достовірність;
- оперативність;
- своєчасність;
- повноту.

Досвід соціального партнерства

Розвиток інноваційних функцій бібліотеки забезпечує збільшення обсягу накопичуваної інформації про регіон, покращує доступ до неї, розвиває партнерські стосунки між місцевими постачальниками інформації і регіональними користувачами. Ми стаємо своєрідним інформаційним шлюзом між владою і громадою.

На практиці розвиток взаємного партнерства відбувається шляхом укладання угод про співробітництво і договорів щодо інформаційного обслуговування.

Угоди про співробітництво укладено:

- з органами місцевої влади,
- обласною жіночою інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва,
- районним управлінням юстиції,

районним центром зайнятості,
районна організація Товариства Червоного Хреста України,
районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді,
відділ у справах сім'ї, молоді та спорту
музичною школою,
загальноосвітніми школами міста,
професійним аграрним ліцеєм,
районним будинком культури,
районним краєзнавчим музеєм,
ГО «Жіноче інформаційне агентство».

Бібліотека і влада: інформаційна співпраця

Бібліотека переосмислює свою роль в сьогоденному суспільстві. В Законі України "Про бібліотеки і бібліотечну справу" проголошується одна з найважливіших функцій бібліотеки — забезпечення вільного доступу до інформації і реалізації прав людини на її одержання. Бібліотека в демократичному суспільстві як громадський інститут набуває статусу посередника між владою і громадянами. Тому одним з напрямів роботи бібліотеки є взаємодія з органами місцевої влади.

Завдання, які перед собою ставить бібліотека - своєчасно забезпечувати збирання усієї важливої для населення інформації про діяльність органів влади і надавати її широкому колу користувачів, а також з іншого боку, якомога повніше інформувати владні структури, здійснювати їх інформаційне забезпечення. Адже, освічений керівник і службовець - гарантія успіху і життєздатності держави; освічене населення - гарантія стабілізації суспільства.

Співпраця бібліотеки із місцевою владою розпочалася ще у 2002 року через створення Публічного центру регіональної інформації при центральній бібліотеці, який був створений згідно розпорядження голови Гайворонської райдержадміністрації від 8 серпня 2002 року №-210-р/10 "Про організацію в бібліотеках централізованої бібліотечної системи району збору, зберігання та надання у користування інформації з питань діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування". Одним з основних його напрямків роботи є оперативне і вичерпне забезпечення різних читацьких категорій актуальною і своєчасною інформацією.

Основна діяльність центру спрямована на інформування населення про всі важливі рішення органів влади, передусім, Гайворонської районної ради та районної державної адміністрації, про громадські організації і об'єднання громадян району, про депутатів районної та міських рад, про установи та їх керівників.

Гайворонська центральна районна бібліотека співпрацює з районною та міською радою з метою забезпечення узгодженої спільної діяльності з питань інформаційного обслуговування населення документами органів місцевої влади і місцевого самоврядування.

Здійснюється організація по формуванню спеціалізованого фонду законодавчих та нормативних документів, офіційних текстів місцевого самоврядування, обробка, збереження та їх зберігання. Організується база і банки даних з питань економічної, господарської, соціальної, природоохоронної діяльності органів місцевої влади і місцевого самоврядування. Створені умови для вільного та безкоштовного доступу населення до інформаційних ресурсів, органів місцевої влади і місцевого самоврядування: законодавчих, нормативних, статистичних, економічних та інших матеріалів. Районна та міська рада, в свою чергу, регулярно надає публічному центру регіональної інформації, створеному при центральній районній бібліотеці нормативні та законодавчі матеріали, які приймаються органами виконавчої влади та місцевого самоврядування для ознайомлення населення з їх діяльністю.

Співпраця бібліотеки з ОЖІС

Кіровоградська обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва (ОЖІС) - громадська неприбуткова організація. Заснована та зареєстрована в 1996 році групою жінок з обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д.І. Чижевського.

Гайворонська районна громадська організація «Жіноче інформаційне Агентство», заснована колективом працівників центральної районної бібліотеки.

Метою діяльності Агентства є інформаційний захист соціальних, економічних, культурних та інших спільних інтересів громадян.

Вже 8-й рік Гайворонська центральна районна бібліотека співпрацює з обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва над реалізацією проекту «Мережа громадянської освіти в Кіровоградській області», «Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області», підтриманим Національним фондом демократії США.

Основним завданнями співпраці є:

- безкоштовне надання інформації всім категоріям населення;
- протидія торгівлі людьми, сприяння працевлаштуванню населення;
- правова освіта населення;
- популяризація здорового способу життя серед молоді;
- організація змістовного дозвілля;

- забезпечення вільного доступу до інформації.

Завдяки участі в проектах на базі районної бібліотеки було створено інформаційно-ресурсний центр.

Гайворонський інформаційно-ресурсний центр "Мережа громадянської освіти" почав працювати з жовтня 2003 року на базі центральної районної бібліотеки. Він був створений за участі Обласної жіночої інформаційної служби (ОЖІС), що діє на базі Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І. Чижевського у проекті "Мережа громадянської освіти", підтриманому Національним Фондом Демократії(США).

Метою створення центру було:

- формування контингенту користувачів шляхом залучення до центру громадян різних соціальних груп: учнів, студентів, лідерів громадських організацій, представників місцевої влади, органів самоврядування;
- повне задоволення запитів користувачів необхідною інформацією на електронних носіях;
- підтримка правової освіти населення через широке використання довідково-правових баз України.

Володіння необхідною інформацією все більше гарантує успіх у науці, бізнесі, політиці, особистому житті. Задоволення попиту на неї громадян незалежно від їхнього соціального та фізичного стану, віку - головне завдання бібліотек та інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ), які намагаються забезпечити своїм користувачам вільний, безкоштовний доступ не тільки до друкованої, але й до електронної інформації, допомагають орієнтуватися в ній.

Послугами ІРЦ є:

- безкоштовний доступ до інформації через Всесвітню мережу Інтернет
- комп'ютерна правова бібліотека "Законодавство України":
 - повна база законодавства України УРСР, СРСР, а також міжнародних організацій
 - зразки типових форм та документів
- неопубліковані документи місцевих органів влади
- електронна пошта
- замовлення рефератів курсових робіт з різних тем;
- література правової тематики.

Діяльність ІРЦ регламентується відповідним Положенням, правилами користування бібліотекою, посадовими інструкціями працівників центру, планом роботи центру. Категорії користувачів центру: державні службовці, студенти, учні шкіл, пенсіонери та ін. Створено банк даних громадських організацій району.

На даний час ІРЦ є першою і єдиною безкоштовною точкою доступу до ресурсів Інтернету в Гайвороні. Це, безумовно, величезний крок у плані надання доступу до інформації найрізноманітнішим верствам населення, представникам громадських організацій, спеціалістам, учнівській та студентській молоді та ін. Користувачі Центру не тільки одержують доступ до ресурсів, але й можуть пройти курс навчання роботи з комп'ютером, а також навиків швидко знайти потрібну інформацію в Інтернеті (все безкоштовно).

Доступ до комп'ютерної інформаційно-правової бібліотеки "Експерт-Юрист" та бази даних «Законодавство України» правової серії «Інфодиск» дає змогу оперативно вивчати і використовувати правову інформацію.

З метою донесення інформації про ІРЦ до населення проводяться консультації, бесіди із користувачами, а також рекламні заходи, виступи в ЗМІ.

Гайворонська районна громадська організація «Жіноче інформаційне Агентство» співпрацюючи з Кіровоградською обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва з інформаційно-ресурсним центром центральної районної бібліотеки, працювали над реалізацією проектів:

«Інформаційно-просвітницька кампанія по попередженню торгівлі людьми»

«Третій сектор по протидії торгівлі людьми» - підтриманими міжнародною організацією з міграції (МОМ) – 2005 рік.

«Мережа громадянської освіти: зміцнюємо демократичні зміни» - (2005-2006 рр.)

«Мережа громадянської освіти: правова освіта сільського населення» -(2007-2008 рр.)

«Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді» -(2008-2009 рр.)

«Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області» - (2009-2010 -2011 рр.)

Коллективом ГО «Жіноче інформаційне Агентство» проводиться ряд масових заходів з правової тематики, по попередженню та запобіганню торгівлі людьми, толерантності, розвитку третього сектора, правам людини, здоровому способу життя це: лекції, інформаційні сесії, тренінги, інформаційні години, презентації, відеофільми, виготовлення друкованої продукції, огляди літератури та Законодавчої бази, для учнів загальноосвітніх шкіл міста, району, студентів професійного

аграрного ліцею та машинобудівного технікуму, безробітної молоді, яка є на обліку в центрі зайнятості.

Працюючи в проєкті «Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області» в 2011 році громадська організація прийняла участь і зайняла одне з призових місць в конкурсі написання міні-грантів серед громадських організацій області.

Відтепер Гайворонська ЦРБ не мислить своєї діяльності без поєднання роботи з ІРЦ. Гайворонський інформаційно-ресурсний центр став справжнім другом для учнів, студентів, вчителів, викладачів і всіх жителів району.

Гайворонський ІРЦ - відповідь на будь-яке ваше запитання! Саме так працює колектив нашої бібліотеки.

Співпраця бібліотеки і районного управління юстиції

В рамках Національної програми правової освіти населення центральна районна бібліотека співпрацює з районним управлінням юстиції з метою виховання покоління обізнаних громадян, здатних жити у відкритому громадянському суспільстві демократичної, правової держави України, надання безкоштовної правової допомоги молоді та малозабезпеченим верствам населення, пропагування здорового способу життя, проводяться семінари, тренінги, конференції, конкурси, бесіди та інші навчально-методичні заходи, надається персонал для проведення зазначених заходів, а також інша інформація в рамках правової освіти населення.

В бібліотеці діє Громадська правова приймальня, яка працює щовівторка з 14 до 17 години дня в читальному залі, кожен громадянин може не тільки отримати відповіді на питання правового та юридичного характеру, які його турбують, а й отримати консультацію кваліфікованого спеціаліста з правових та соціальних проблем.

У вересні місяці 2010 року працівниками Гайворонської центральної районної бібліотеки спільно з Гайворонським районним управлінням юстиції на базі районної бібліотеки було створено правовий клуб «Феміда». Членами клубу є молодь віком від 14 до 30 років м. Гайворона. Робота клубу направлена на ознайомлення учнів із законами нашої держави, із змістом нормативно-правових актів, що стосуються прав та інтересів дітей, формування правового світогляду, запобігання шкідливих звичок, прищеплення здорового способу життя. Діяльність клубу сприяє формуванню молоді як особистості, розповсюдженню правових знань про права та обов'язки, посиленню правового виховання учнівської молоді. Спільно з працівниками районного управління юстиції проводяться заходи в інших закладах.

З березня по липень місяць 2011 року районне управління юстиції приймає участь в реалізації проекту «Знати право час велить», який написано громадською організацією «Жіноче інформаційне агентство». Завдання проекту – сприяння усвідомленню молоддю необхідності побудови правової держави, формування правового світогляду, вироблення активної життєвої позиції.

В реалізації проекту беруть участь й інші інфраструктури міста: загальноосвітні школи, професійний аграрний ліцей, районний центр зайнятості - так як саме для учнів та безробітної молоді проводяться інформаційні сесії з підвищення правоосвіти, тому що ця категорія населення потребує найбільше інформаційної підтримки з правових та юридичних питань.

Співпраця бібліотеки і районної організації Товариства Червоного Хреста України

Гайворонська центральна районна бібліотека з Гайворонською районною організацією Товариства Червоного Хреста України співпрацює з метою забезпечення мешканців регіону актуальною, повною та оперативною інформацією з питань запобігання та профілактики туберкульозу та СНІДу; пропаганди спеціальної літератури про надання першої медичної допомоги, профілактики соціально-небезпечних захворювань та книг гуманістичної спрямованості; проведення спільних заходів з незахищеними верствами населення, які потребують соціальної та медичної підтримки, здійснюється обмін інформацією і знаннями, пропаганда спеціальної літератури про надання першої медичної допомоги. Приймаємо участь в заходах як співорганізатори.

Співпраця бібліотеки і навчальних закладів

Гайворонська ЦРБ знаходиться у тісній співпраці із навчальними закладами міста з метою виховання покоління інтелектуально обізнаних громадян, патріотичного виховання молоді, здатної жити у відкритому громадянському суспільстві демократичної правової держави України, залучення молоді до вивчення історії, культури українського народу, популяризації здобутків національної духовної спадщини, популяризації та виховання дітей та молоді на кращих зразках героїчної історії країни, славних бойових і трудових традиціях, поваги до старшого покоління, шанування звичаїв українського народу, рідної мови, пропагування здорового способу життя. Спільно з вчителями, викладачами, шкільними бібліотекарями проводяться тренінги, бесіди, тематичні виставки, та інші навчально-методичні заходи. Проводяться анкетування «Що цікавить сучасну молодь», соц.дослідження «Втрачений читач», «Бібліотека сьогодні: якість обслуговування користува-

чів», бліц-опитування «Ваш улюблений твір сучасного українського письменника» з метою вивчення тематичних запитів молоді і всіх користувачів загалом.

З метою **відродження духовності** з молоддю проводяться народознавчі години, бесіди, виставки та огляди літератури, години цікавих повідомлень до новорічних і Різдвяних свят «Чарівні дива зимових свят», «Традиції святкування Різдва Христового в інших країнах», «Казкова ніч проти Різдва», до Масляної «Масляний тиждень: традиції і обряди», до Великодня «Ми з радістю чекаємо Великдень» та інших релігійних свят. На абонементі постійно діє виставка «З народних джерел», присвячена кожній порі року, де зібрано багато цікавого про свята та їх історію того чи іншого сезону, народні прикмети.

Проводиться робота по відзначенню **ювілейних дат** українських письменників, поетів, відомих культурних діячів, **міжнародних та державних свят**: історичні години, уроки патріотизму, мужності, літературні години та огляди літератури, інформаційні години, диспути, дискусії, години спогадів, до Дня Соборності «День Соборності: мовою фактів і документів», до Дня пам'яті героїв Крут «День величі українського духу», до вшанування жертв голодомору 1932-1933 років в Україні «Трагедія Голодомору у творах української літератури», до Дня св. Валентина «Так ніхто не кохав...», до Міжнарод. Дня рідної мови «Мова - чинник майбуття народу», до дня захисника Вітчизни, до Міжн. жіноч. Дня «Берегині роду і народу», до Всесвітнього дня поезії «Словом торкнутися душі», до Всесвітнього дня здоров'я «Здорова людини-багата країна», до Всесвітнього дня книги і авторського права «Книги – морська глибина...», до Дня Перемоги «Спогади важкі, болючі, дорогі», до Дня Матері «Свята до матері любов», до Міжнародного Дня сім'ї «З родини йде життя людини», до Дня слов'янської писемності і культури «Дорогами тисячоліть: про що розповідали письменна», до Дня Конституції України, до Дня Незалежності «Це моя земля – незалежна Україна», до Дня партизанської слави «Нескорена Батьківщина», до Дня українського козацтва «Україна – славний край козацтва», До Дня української писемності і мови «Що я думаю про молодіжний сленг», до Міжнародного дня толерантності «Толерантність врятує світ».

Популяризація здорового способу життя проходить у формі тренінгів, бесід-застережень, годинах корисних порад, уроках здоров'я, дискусійних годинах, засіданнях молодіжного клубу «Співрозмовник».

Правова освіта молоді відбувається у формі засідань правознавчого клубу «Феміда», під час яких проходять семінарські заняття,

уроки-застереження, правові лабіринти, виховні години, диспути, години актуальних питань сучасності. Також велику роль в право освіті молоді відіграє участь у проекті «Знати право час велить», під час якого проходить тісна співпраця з районним управлінням юстиції, районним центром зайнятості, загальноосвітніми школами, професійним аграрним ліцеєм, а також з обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва.

Під час проведення масових заходів популяризуються книги, направлені на формування національної свідомості, політичної та правової культури, виховання у молоді почуття патріотизму, здорового способу життя, вивченню звичаїв, обрядів та традицій українського народу, історії України, сприяння розвитку культури української мови, культури читання та спілкування. Адже книга - не лише матеріальна і духовна цінність, а й засіб інтелектуального, духовного розвитку особистості, бо саме книга не тільки дає знання, а ще й розвиває та виховує.

Районний центр зайнятості

Співпраця з районним центром зайнятості проходить в рамках Національної програми правової освіти населення з метою інформування безробітного населення з правових та юридичних питань, проведення різних масових заходів виховання покоління молоді обізнаних громадян, здатних жити у відкритому громадянському суспільстві демократичної, правової держави України, надання безкоштовної правової допомоги молоді та малозабезпеченим верствам населення. Допомога в реалізації програми правової освіти населення, визначення форм і методів правового навчання, рекомендації щодо його вдосконалення, проведення семінарів, тренінгів, конференцій, бесід та інших заходів, а також надання персоналу та приміщення для проведення зазначених заходів й іншу інформацію в рамках правової освіти населення надається безкоштовно.

Районний будинок культури і районний краєзнавчий музей

Також проходить постійна й тісна співпраця із районним будинком культури і районним краєзнавчим музеєм. В першу чергу тому що ми знаходимось в одному приміщенні, а також напрямок роботи спільний - це виховання молоді, залучення молоді до вивчення історії, культури українського народу, популяризації здобутків національної духовної спадщини, популяризації та виховання дітей та молоді на кращих зразках героїчної історії країни, славних бойових і трудових

традиціях, поваги до старшого покоління, шанування звичаїв українського народу, рідної мови, музики. У запланованих заходах даємо можливість один одному приймати участь, планувати, вносити пропозиції

ВИСНОВОК:

Бібліотека є найбільш доступним закладом місцевої громади і виконує чимало місій. Це і своєрідний довідковий, інформаційний та освітній центр, і місце психологічної реабілітації для соціально незахищених верств населення. Це територіальний і інформаційний центр громади.

Про роль та значення бібліотеки в житті кожного з нас можна говорити чимало, але хочеться підкреслити, що без бібліотеки, без книги, без читання ніхто не може розвинути і зберегти в собі високі моральні якості, які так важливі в наш час. А особливо зараз – коли через постійний потік інформації необхідно періодично знаходити притулок та джерело натхнення для душі, яке кожен може знайти в бібліотеці – не лише інформаційному, освітньому, культурному, а й дозвілевому центрі нашого міста.

Отож, ні бібліотека без громади, ні громада без бібліотеки не змогли б працювати плідно і повно, крокувати впевненим кроком та реалізовувати свої задуми. Спільна робота з партнерами покращує життя громади, тому що, як кажуть: «Разом дієвіше!».

Саме глобальна співпраця, що забезпечує ефективний науковий комунікаційний процес, потребує інновацій у сфері інформаційної інфраструктури.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ОБЛАСТІ В РАМКАХ «ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ПРОГРАМИ «БІБЛІОМІСТ»

Бібліотеки Кіровоградщини у Всеукраїнській програмі „Бібліоміст”

*Ткаченко О.В.,
Заступник директора
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Світ вступив у нове тисячоліття сплеском інформації, нових наукових знань, інформаційних технологій та освіти. Зросла роль бібліотек, відповідальних за накопичення і розповсюдження значимої інформації. Все це відкриває перед сучасними книгозбірнями не тільки великі можливості, а й низку проблем, до вирішення яких не всі готові. З одного боку, збільшується потік інформації і новітні технології накладають певну відповідальність на бібліотечних фахівців за виховання інформаційної культури своїх користувачів. А з іншого - зростає вимогливість до бібліотекарів, які повинні самі вільно орієнтуватися у мережевому середовищі, сучасних джерелах інформації та їх пошуку, отримувати навички роботи з комп'ютером і оргтехнікою.

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського є провідним інформаційним закладом, який реалізує право громадян на вільний доступ до джерел інформації, а з 1998 року надає цю послугу також за допомогою Інтернет – ресурсів. Проте такої можливості - працювати в комфортних умовах та отримувати інформаційні послуги швидко і якісно - мали не всі мешканці нашої області. Директор бібліотеки, заслужений працівник культури України Олена Гаращенко постійно дбає про підвищення рівня роботи бібліотек, аж до сільських, їх автоматизацію та трансформацію в сучасні умови розвитку суспільства. Створені Інформаційно-ресурсні центри при всіх центральних районних та міських бібліотеках області, які на сьогодні є єдиною безкоштовною точкою доступу місцевих громад до ресурсів мережі Інтернет, - результат тривалої роботи бібліотеки у співпраці з громадською організацією – обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва - з реалізації масштабного проекту „Мережа громадянської освіти”. Таким чином, обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського намагається стати тією ланкою, яка розширює вільний доступ до потрібної інформації у Всесвітній Мережі

Інтернет людям різних соціальних груп та вікових категорій. Тож участь фахівців бібліотеки у конкурсі проектів Всеукраїнської програми „Бібліоміст” була цілеспрямованою і закономірною.

Всеукраїнська програма „Бібліоміст” розпочала своє впровадження 30 вересня 2009р. Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) в рамках партнерства з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та Міністерством культури і туризму України, на підтримку якої Фундація Білла та Мелінди Гейтс надала грант на суму 25 мільйонів доларів США. «Бібліоміст» також співпрацює з Українською бібліотечною асоціацією (УБА), центральними та місцевими органами влади та бібліотеками на всій території України, щоб допомогти бібліотекам ефективніше задовольняти потреби місцевих громад завдяки навчанню та використанню сучасних технологій. Програма має на меті виконання таких завдань: обладнання бібліотек технікою, щоб члени громад отримали кращий доступ до інформації; навчання бібліотекарів роботі з новітніми технологіями, щоб краще обслуговувати відвідувачів, сприяння розвитку ресурсної бази бібліотечної асоціації для ефективного представлення інтересів бібліотек та бібліотекарів.

Варто зазначити, що важливою ланкою реалізації програми є підтримка бібліотек місцевою владою, оскільки для того, щоб користувачі могли отримувати актуальні інформаційні послуги, бібліотечні приміщення повинні мати добру інфраструктуру (зв'язок, ремонти, засоби захисту).

Перемога проекту, директором якого від Кіровоградської області стала директор ОУНБ ім. Д. Чижевського Олена Гаращенко і відкриття, відповідно до реалізації проекту у червні 2010 року в обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д.І.Чижевського Регіонального тренінгового центру (РТЦ) за Всеукраїнською програмою „Бібліоміст”, стало знаковою подією і для бібліотек, і для громадян області. У відкритті Регіонального тренінгового центру взяли участь керівник відділу інформаційних технологій представництва IREX в м. Києві Джон Ву, офіційний представник IREX в Кіровоградській області Олександр Шлеєнков, представники державних та громадських організацій, представники місцевої громади, ЗМІ. РТЦ оснащено 10 комп'ютерами з доступом до мережі Інтернет, веб-камерами, навушниками, для того, щоб користувачі брали участь в он-лайн та скайп-спілкуванні. Уже сьогодні можна стверджувати, що діяльність тренінгового центру спрямована в майбутнє. За допомогою навчальних тренінгів користувачі бібліотеки, особливо літнього віку, мають змогу оволодіти навичками роботи з комп'ютером, користування електро-

нною поштою, пошуком ресурсів в мережі Інтернет, зокрема соціально – спрямованого значення. Сьогодні потреба в оволодінні цими навичками є дуже високою серед користувачів бібліотеки, але до цього часу зусиллями бібліотечних працівників було неможливо навчити усіх бажаючих користуватися Інтернет – ресурсами. Тому потреба у відкритті навчально – тренінгового центру в обласній бібліотеці є вчасною та необхідною як для бібліотечних фахівців, так і для користувачів бібліотек.

В першу чергу РТЦ надає можливість бібліотечним фахівцям районних, міських та сільських бібліотек отримати знання з основ комп'ютерної грамотності, інноваційних процесів в бібліотеках, проектної діяльності, кадрового менеджменту та фандрейзингової діяльності, оволодіти навичками роботи бібліотек в сучасних умовах. По закінченню навчання бібліотекарі отримують відповідні сертифікати та запроваджують набуті знання у своїх бібліотеках.

Всі організаційні питання щодо проведення занять, а також комфортних умов для навчання та проживання учасників тренінгів, забезпечує безпосередній зв'язок з головним тренінговим центром у м. Київ вирішує координатор проекту „Бібліоміст” у Кіровоградській області, керівник Регіонального тренінгового центру Оксана Ткаченко.

У Центрі вже пройшли навчальну підготовку 145 бібліотечних фахівців області. Також пройшли навчання 10 спеціалістів управління культури і туризму ОДА, які знайомилися з шляхами доступу до Інтернет-ресурсів органів державної влади.

Тут також проводяться адаптовані безкоштовні тренінги, індивідуальні консультації з основ роботи з персональним комп'ютером та Інтернет-ресурсами для різних категорій громадян: неповносправних, людей літнього віку, дітей, людей, вражених фінансово-економічною кризою, навчально-пізнавальні веб-екскурсії для школярів та студентів ВИШів. З 189 тренінгів для користувачів бібліотеки, 30 тренінгів були розраховані на громадян з обмеженими фізичними можливостями, в яких взяли участь понад 150 осіб.

Цю роботу проводять тренери Галина Нікітіна та Єлизавета Літвінова, які пройшли спеціальну навчальну підготовку у м. Києві.

Загалом за період функціонування РТЦ зареєстровано близько 3225 відвідувань та надано близько 2502 тисячі індивідуальних консультацій громадянам.

Отримавши сама перемогу в конкурсі проектів у рамках Всеукраїнської програми „Бібліоміст”, ОУНБ ім. Д. Чижевського закликала до участі в цьому конкурсі і бібліотеки області.

Як результат - у першому раунді конкурсу „Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету” у 2010 році перемогу здобули бібліотеки Новоукраїнського району (районні бібліотеки для дорослих і дітей, Рівненська, Помічнянська, Новомиколаївська, Воронівська, Іванівська сільські бібліотеки) та м. Олександрії (центральна бібліотека ім.О.Пушкіна, міські юнацька та дитяча, бібліотечна філія №3). В цьому випадку також добре позначилася співпраця з місцевою владою, завдяки чому були проведені ремонти в бібліотеках. Та загалом ця перемога є дуже важливою насамперед для підвищення якості обслуговування користувачів бібліотек Кіровоградської області, для розвитку інноваційних технологій сільської бібліотеки.

І ось знову приємна новина. З 1083 бібліотек-переможців другого раунду конкурсу, оголошених 18 лютого 2011 року у Національному інформаційному агентстві „Укрінформ” під час спільної прес-конференції за участю Міністра культури України Михайла Кулиняка, директора програми „Бібліоміст” Матея Новака, директора Регіональної місії Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні Джаніни Ярузельські та президента Української бібліотечної асоціації (УБА) Ірини Шевченко, перемогу здобули 30 бібліотек з Кіровоградської області.

Зважаючи на те, що керівники центральних бібліотек для цієї перемоги доклали багато зусиль і творчості, хочеться назвати кожен з них. Це Тетяна Козловська, Жанна Городецька, Надія Чуянова, Тетяна Малашенко, Надія Гладка, Марія Гриб, Світлана Тимків, Єлизавета Ялова.

Отже, програма технічно забезпечила бібліотеки **Олександрійського** (Олександрійська центральна районна бібліотека, Ізмайлівська, Новопраська центральна, Приютівська, Голоківська, Березівська бібліотечні філії), **Маловисківського** (Центральна бібліотека, районне відділення для дітей, Смолінська селищна бібліотека №1), **Долинського** (Центральна бібліотека для дорослих, районна бібліотека для дітей, Антонівська, Марфівська, Маловодянська, Новогригорівська сільські бібліотеки), **Олександрівського районів** (Центральна бібліотека для дорослих, районна бібліотека для дітей, Івангородська, Цвітненська, Розумівська, Красносільська, Несватківська сільські бібліотеки), **Кіровоградської** міської централізованої бібліотечної системи (Центральна бібліотека м. Кіровограда, бібліотеки-філії №№ 8, 12, 16), **Світловодської** міської централізованої бібліотечної системи (Центральна бібліотека м. Світловодська, бібліотеки-філії №№ 3, 7, 8).

В цілому залучено інвестицій на 100 тис. грн.

Кожен з районів-переможців отримав по 15 комп'ютерів з ліцензійними програмами, 10 принтерів, 10 веб-камер та 10 навушників для он-лайн та скайп-спілкування, проведення он-лайнових чатів та скайп-конференцій. Працівники цих бібліотек проходять навчання в Регіональному тренінговому центрі ОУНБ ім.Д.І.Чижевського.

Доступ до Інтернету фінансово забезпечує місцева влада. Так само на її плечі лягли ремонт і оновлення приміщень бібліотек, що іноді вимагало великих витрат. Можна сказати, що тільки завдяки ефективній співпраці бібліотек з місцевою владою, було підготовлено відповідну матеріальну базу та інфраструктуру бібліотечних приміщень, а вищеназвані бібліотеки стали переможцями.

Тож, шановні друзі, щиро вітаємо вас усіх, хто причетний до цієї складної і великої роботи: громаду, місцеву владу, бібліотеки, - усіх, хто працював пліч-о-пліч, з перемогою в конкурсі Всеукраїнської програми Бібліоміст! Для нас це також перемога - адже багато років ми разом вчилися і вчимося далі працювати творчо, сучасно, активно! Бажаємо успіхів та нових перемог!

Бібліотека служить місцевій громаді

*Гладка Н.М.,
директор Долинської
районної бібліотеки*

Бібліотека і громада... Задоволення потреб місцевих громад. Як часто за останні роки ми обговорюємо цю тему і, в деякій мірі, бібліотечну проблему. Тому знову робимо висновок: все залежить від людського фактору - хто очолює і працює в бібліотеках і органах влади. Там, де є порозуміння, безперечно, в повній мірі органи влади формують і використовують інформаційні та бібліотечні ресурси. Якщо є якісь проблеми, то вони пов'язані з тим, що влада та й самі бібліотечні працівники забуваємо про те, що бібліотека є суб'єктом економічної та соціальної інфраструктури території.

Для того, щоб адекватно реагувати на всі зміни, що відбуваються сьогодні, необхідно корегувати не тільки свою діяльність, але і зміст, і структуру інформаційно-ресурсного потенціалу. Можливо саме тому, ми й спрямовуємо свою роботу на налагодження партнерських стосунків з органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими організаціями, закладами освіти, представниками ЗМІ.

Як показує досвід і практика роботи, потреби громади, за останні 10 років, мали тенденцію до динамічних змін. І бібліотека робить все він неї залежне, щоб задовольнити ці потреби. А значить частково змінюється і місія бібліотеки, що робить її унікальною в своєму роді, характеризуючи саме ту бібліотеку, в якій вона була визначена.

Мені особисто подобається місія бібліотеки, яка коротко формулюється у зверненні бібліотеки до кожного члена місцевої громади: «Ми працюємо для вас!»

Зосередившись на основних, найважливіших інформаційних потребах громади, бібліотека визначила одним з пріоритетних напрямів своєї роботи - надання інформаційно-консультативної допомоги конкретним групам громадян села, особливо молоді, людям похилого віку, безробітним та малозабезпеченим.

Свою роботу над проектом в програмі «Бібліоміст» ми почали з визначення бібліотек району, які відповідали б вимогам, а саме: стан приміщень, опалення, освітлення, фінансова підтримка та розуміння з боку сільських рад, фахова підготовка бібліотекарів. Такими бібліотеками в районі стали 6 бібліотек: районна бібліотека для дорослих, ра-

йонна бібліотека для дітей, Антонівська, Марфівська, Маловодянська, Новогригорівська перша сільські бібліотеки.

Всі ці бібліотеки ми відвідали з представником програми «Бібліоміст» Олександром Шлеєнковим, зустрілися з головами сільських рад, представниками районної влади.

Кожна бібліотека визначила групу населення своєї громади та описала конкретні потреби цих груп, які певною мірою зумовлені відсутністю доступу до інформації. Визначили мету, завдання, склали план реалізації заходів, який розрахований на 3 роки, навели приклади успішних заходів.

Районна бібліотека для дорослих буде працювати з батьками, які взяли дітей під опіку та дітьми, що проживають в цих сім'ях.

Районна бібліотека для дітей працюватиме з дітьми під час шкільних канікул. Марфівська сільська бібліотека визначила для проекту групу вчителів своєї школи. Антонівська сільська бібліотека – одноосібників, яких на території сільської ради майже 70 чол.. Маловодянська бібліотека визначила групу молоді, з якою проводитиме профорієнтаційну та профадаптаційну роботу. Новогригорівська перша займатиметься з членами історичного гуртка «Пам'ять».

Крім цього підготували загальний бюджету до проекту, сільські голови та голова районної державної адміністрації надали гарантійні листи, в яких зобов'язувались в разі перемоги в конкурсі забезпечити в бібліотеках необхідні умови для створення інтернет-центрів.

Так, за кошти сільських рад в приміщеннях бібліотек замінили вхідні двері, заградували вікна, придбали вогнегасники, замінили освітлення, провели необхідні роботи з енергопостачання. Маловодянську сільську бібліотеку переводять в нове приміщення, де встановили пластикові вікна, двері, покрили дах єврочерепицею, провели внутрішні роботи (загальна сума близько 230 тисяч гривень), придбали сучасні меблі на 7 тисяч гривень.

То ж сподіваємось, що, пройшовши навчання в тренінговому центрі, ми активно приступимо до реалізації проекту.

Бібліотеки, які працюватимуть в проекті зможуть навчати своїх користувачів основам комп'ютерної грамотності, доступу до законодавчих баз, спілкуванню в соціальних мережах.

Ми намагаємось будувати нові відносини з читачами, запроваджувати нові інформаційні послуги, залучати до роботи нових партнерів, щоб бути корисним місту і району інформаційним центром та збільшити загальну кількість користувачів, підвищити імідж бібліотеки.

Задоволення потреб місцевих громад – запорука успіху бібліотек: з досвіду проектної діяльності бібліотек Олександрівського району

*Гриб М.Г.,
директор Олександрівської
районної бібліотеки для дорослих*

У розвитку демократичного суспільства важливою є позиція громадян, а також їх активність у всіх сферах життя.

Недержавні організації Олександрівщини відіграють істотну роль у розбудові громадянського суспільства.

Бібліотека – серце громади, центр громадського життя в регіоні. В цьому напрямку визначила своє місце і роль бібліотечної установи Олександрівська районна бібліотека для дорослих та сільські бібліотеки.

Саме сюди йдуть люди задовільнити свої інформаційні потреби, дізнатись чим сьогодні живе Україна та світ.

Спільними зусиллями та за участю громади, бібліотечні працівники намагаються сформувати потужний інформаційно-документальний потенціал для задоволення запитів сучасного користувача, створити доброзичливу ауру для роботи з книгою.

Сьогодні центральна районна бібліотека стала місцем проведення численних заходів районного масштабу. Публічні заходи мають краєзнавчий, соціальний та дозвіллево-розважальний характер.

Сім бібліотек району: Олександрівська районна бібліотека для дорослих, Олександрівська районна бібліотека для дітей,

Несватківська, Івангородська, Розумівська, Красносільська та Цвітненська сільські бібліотеки взяли участь і стали переможцями у другому турі конкурсу проектів "Організація нових бібліотечних послуг з використанням доступу до Інтернету" в рамках програми "Бібліоміст", що діє в Україні за підтримки Фондації Білла та Мелінди Гейтс.

Ця перемога у конкурсі допоможе модернізувати доступ до інформації в публічних бібліотеках шляхом обладнання наших бібліотек технікою та навчання бібліотекарів, що в кінцевому результаті допоможе підвищити якість послуг для відвідувачів, розвиток спроможності бібліотек представляти свої інтереси та отримувати необхідні ресурси для місцевої громади.

Реалізація проекту надасть можливість популяризувати, рекламувати бібліотеку як сучасну інформаційну та дозвільну установу та її

безмежні можливості, звітувати перед громадою про свою роботу, сприятиме іміджу бібліотеки серед місцевих жителів.

На території селища Олександрівка розміщений виправний центр № 104 в Кіровоградській області. Виправна колонія мінімально-го рівня безпеки з полегшеними умовами утримання. Багато засуджених живуть із своїми сім'ями на поселенні в селищі, але багато хто з них після закінчення строку покарання залишився проживати тут і в подальшому.

У процесі реабілітації цієї категорії людей є багато проблем. Розуміючи необхідність їх підтримки та залучення до бібліотеки, Олександрівська районна бібліотека, спільно з громадою селища, вирішила підвищити поінформованість та освіченість таких людей, при допомозі Інтернет, який є у бібліотеці, сприяти подоланню інформаційної замкнутості, реабілітації та інтеграції в громадянське суспільство, взявши участь у третьому раунді Конкурсу «Бібліоміст» проектами щодо співпраці бібліотек з місцевими громадами.

Наш проект «Дамо засудженим шанс у громаді» був підтриманий.

Адже наша бібліотека задовольняє запити даних користувачів необхідною інформацією на електронних носіях в Інформаційно-ресурсному центрі бібліотеки, надає вільний і безкоштовний доступ до будь якої інформації. На базі бібліотеки активно діє безкоштовна громадська юридична приймальня, яка надає пріоритетне інформаційно-бібліографічне обслуговування перш за все лідерам громадського руху, реабілітованим ув'язненим, надаючи інформацію за їх запитом, широко використовуючи довідково-правові бази України.

Реалізуючи даний проект, ми збільшили кількість відвідувачів бібліотеки та користувачів, розширили наявний спектр послуг, продемонстрували необхідність бібліотеки для громадян. За рахунок партнерів по реалізації проекту збільшився репертуар періодики, компакт-дисків та книг правової тематики на 276 одиниць.

Спілкування з користувачами бібліотеки, громадкістю селища показало, що бракує потрібної інформації з соціальних питань, зокрема з питань толерантності.

Бібліотека запровадила низку нових послуг. Серед них - випуск бюлетеня «Повір у себе» та його розповсюдження бібліотечними працівниками, соціальними службами, волонтерами серед населення, забезпечення доступу до Інтернет - спілкування та листування (скайп, поштові скриньки) ув'язнених та звільнених з місця покарання. До написання статей та випуску бюлетенів «Лікар інформує»,

«Поради психолога», «Мистецтво жити поруч» та ін. на громадських засадах залучали лікарів, реабілітологів, психологів, юристів. Бібліотечні працівники збирали фактографічні публікації у періодиці та Інтернеті, відомості про інформаційні потреби даної категорії користувачів.

Багато людей, які знаходились у колонії - це творчо обдаровані люди, бібліотека допомогла зібрати та організувати виставку їхніх робіт «Краса земна і висота духовна» та випустити збірку їх творів.

Залучили громадську організацію «Краєзнавець» до виділення для колонії та бібліотеки книг Б.Кузика, В. Білошапки та Л.Литвин «Джерела вічності», «Духовні скарби», «Семья – малая церковь» та ін., адже через краєзнавство можна вирішувати чимало виховних завдань, у тому числі й виховання духовного світогляду цієї категорії людей. Повнотекстові дані книг розміщені на веб-сайті бібліотеки, що дало можливість провести з читачами літературні мандрівки. Активні користувачі, переважно молодь, є волонтерами, які допомогли бібліотеці зібрати 400 примірників книг, які були передані бібліотеці колонії, посильну допомогу надали у розповсюдженні інформаційних бюлетенів та залучали нових читачів до бібліотеки.

Громадська організація « Краєзнавець» докомплектувала бібліотеку краєзнавчими книгами, які вийшли в останні три роки та дисками за текстами книг, брали участь у масових заходах.

Проведено акцію «Книга за ґратами – вікно у світ».

Толерантність та духовність необхідна у взаєминах між жителями селища і людьми, які були ув'язнені. З цією метою бібліотека провела низку цікавих масових заходів.

На базі районної бібліотеки для дорослих разом з районним управлінням юстиції створено громадську приймальню, то ж громадяни, що проживають на території району, засуджені, які живуть із своїми сім'ями на поселенні, керівники громадських організацій мають змогу отримувати кваліфіковану правову допомогу спеціалістів органів юстиції. За квартал послугами громадської приймальні скористалося 36 осіб.

Проведено Місячник Толерантності для користувачів бібліотеки та жителів селища протягом якого проведено Тижні Відвертості, Тактовності, Ввічливості, Взаєморозуміння, Толерантності

В рамках місячника проведено тренінг із циклу «Толерантність в нашому суспільстві», анкетування «Чи толерантність – шлях до порозуміння?», семінар для сільських бібліотекарів «Єдність в

різноманітті та толерантність: формування бібліотеками нового мислення».

Проект реалізовувався спільно з громадською організацією «Красзнавець», приватним підприємцем Світланою Андріївною Баклан,

настоятелем Свято-успенської церкви, недільною школою, відділом у справах сім'ї, молоді та спорту, відділом юстиції, лікарями райлікарні, працівниками будинку культури, райвідділу культури.

Соціальна служба сім'ї, дітей та молоді, відділ юстиції давали відповіді на питання, які надходили від користувачів, та вели рубрику у бюлетні «Поради психолога», «Право».

Лікарі райлікарні допомогли у оформленні інформаційного бюлетня «Лікар інформує»: про захворювання, куди звернутися, де оздоровитися, де пройти реабілітацію, брали участь у тренінгах (лікарі райлікарні - Сухонос А.С., Рула В.С., Кушнір П.І.).

Будинок культури, настоятель Свято-Успенського храму (Володимир), недільна школа брали участь проведенні масових заходів.

Ця робота розпочалася з вироблення толерантного стилю поведінки працівників бібліотеки та жителів селища. Адже більшість з них вороже відносяться до ув'язнених та тих, що звільнилися. Емблемою нашого проекту є «Довіра і надія». Професійна позиція бібліотекаря в динаміці сучасного життя селища має найголовнішу цінність. Тільки небайдужа, духовно багата людина здатна впливати на душі людей. Колектив бібліотеки разом з громадкістю селища взяли за правило слова видатного філософа Григорія Сковорди : «Любов виникає з любові. Коли хочу, щоб мене любили, я сам першим люблю».

Девіз бібліотеки: «Стомлених – терпляче, грубих – коректно, нервових – стримано, соромливих – тактовно».

В результаті даного проекту був створений позитивний імідж бібліотеки, її затребуваність, збільшення користувачів, користувачі мали змогу отримувати інформацію про нові надходження і послуги не тільки бібліотеки, а й інших соціальних служб району. А також було залучене додаткове фінансування.

Учасники проекту все робили для того, аби допомогли ув'язненим та звільненим повірити в себе, швидше реабілітуватись. Виховні завдання проекту допомогли відчувати толерантне ставлення громади до цієї категорії людей, розвитку духовного світогляду ув'язнених та звільнених, їх переконанню в тому, що книга у в'язниці є дійсно для них вікно у світ.

Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) в рамках програми «Бібліоміст» було оголошено конкурс ініціатив «Лідер бібліотечної справи –II», завдяки якому директор бібліотеки Гриб М.Г. пройшла підготовку з питань проектної діяльності та роботи з місцевими громадами у містах Києві, Львові, Полтаві.

Ці навчання сприяли перетворенню нашої бібліотеки, на сучасний центр громадської активності і започаткували впровадження нових видів бібліотечних послуг, які сприятимуть розвитку місцевих громад.

В Національному центрі «Український дім» відбувся справжній теплий гостинний ярмарок інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування, організований програмою «Бібліоміст» Ради Міжнародних наукових винаходів та обмінів (IREX) при співпраці з Міністерством культури і туризму України, Українською бібліотечною асоціацією (УБА), Програмою сприяння Парламенту II (PDP II) Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), а також Відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні, ярмаркувала і Марія Гриб, Лідер бібліотечної справи України, директор Олександрівської районної бібліотеки, вона в захваті від побачено та почутого.

Цікаво, неповторно, захоплююче, різночудово! ...

Бібліотеки – в центрі місцевих громад

*Малашенко Т.В.,
директор Маловисківської
районної бібліотеки*

Визнано, що погіршення соціально-економічних умов життя народу України негативно відбилосся на вихованні дітей із неповних сімей, а також дітей-сиріт, які потребують соціального захисту. У державній програмі „Діти України” зазначається, що таких дітей близько 90 тисяч. Зростає число шкіл-інтернатів, у яких навчається значна кількість дітей, позбавлених сімейного тепла. Таких дітей відносять до важких, які мають труднощі у спілкуванні з дорослими і однолітками. Досить часто їх необґрунтовано і помилково відносять до дітей з тимчасовою затримкою психічного розвитку.

Між тим саме відсутність гуманістичного ставлення до них з боку дорослих уповільнює темп інтелектуального розвитку і загострює проблему навчання і виховання таких дітей.

На території нашого міста знаходиться Маловисківська школа-інтернат, в якій навчаються і проживають 130 дітей – учнів 1 – 9 класів. Школа майже не обладнана сучасною комп’ютерною технікою і не має доступу до мережі Інтернет, що не дає змоги її вихованцям ставати технічно грамотнішими, бути нарівні зі своїми однолітками.

Актуальним є і утвердження ідеалів толерантності у свідомості й поведінці вихованців школи-інтернату, оскільки тут виховуються сироти, діти, позбавленні батьківського піклування, діти з проблемних і матеріально незабезпечених сімей. Аналіз контингенту учнів школи-інтернату показує, що більшість з них – це педагогічно занедбані діти з негативним життєвим досвідом, яким властиві проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру: невпевненість у собі, комплекс неповноцінності, почуття соціальної відчуженості, відсутність навичок спілкування, несформованість внутрішньої позиції, підвищена агресивність тощо.

Тому, саме така категорія населення нашого міста та району потребує якнайбільшої уваги з боку працівників бібліотек.

Крім школи-інтернату значна частина юнацтва цієї категорії навчаються в Маловисківському сільському професійно-технічному училищі № 16, матеріальна база якого також не забезпечена достатньою кількістю комп’ютерів і тому не має змоги надавати їх для користування усім учням.

Тому основні цільові групи, з якими будуть працювати бібліотеки нашого району в рамках проекту «Бібліоміст», це якраз і є вихованці школи-інтернату, учні СПТУ-16, сироти, діти, позбавленні батьківського піклування, діти з проблемних і матеріально незабезпечених сімей.

Завдання, які ми ставимо перед собою на перший погляд досить не складні, це - надання початкових знань та підвищення комп'ютерної грамотності, навчання роботі в мережі Інтернет, розширення кола спілкування, виховання толерантності та гуманізму, створення середовища для толерантного спілкування, які саме для цих категорій є дуже важливими.

Разом з районною бібліотекою в проекті взяли участь дитячий відділ та Смолінська селищна бібліотека № 1. Чому саме на них випав вибір? Тому що Маловисківське районне відділення для дітей обслуговує 2100 користувачів-дітей. Вихованці школи-інтернату, сироти, діти, позбавленні батьківського піклування, діти з проблемних і матеріально незабезпечених сімей, з багатодітних сімей становлять пільгову категорію в бібліотеці і обслуговуються безкоштовно. Працівники бібліотеки тісно співпрацюють з усіма навчальними закладами міста, проводять спільні різноманітні масові заходи. Але бібліотека не може надавати повноцінні послуги, так як не має комп'ютерної техніки. Приміщення бібліотеки добре підготовлене – в 2009-2010 роках проведені косметичні ремонти у відділах, на вікнах поставлені ґрати, є сторожова охорона. В бібліотеці працюють 4 компетентні досвідчені працівники, двоє з них - мають комп'ютери вдома і працюють на них. Двоє працівників є членами опікунської ради при міській раді.

В селищі Смоліно проживає 9630 жителів. На території селища працює 2 бібліотеки. Бібліотека № 1 обслуговує за рік 1500 користувачів, з них дітей – 500, юнацтва 385. В бібліотеці працюють 2 працівники, стаж роботи яких уже понад 20 років. Тісно співпрацюють з селищною радою, соціальною службою для дітей та молоді. У 2010 році перемогли в обласному конкурсі «Краща сільська бібліотека» і отримали в подарунок комп'ютер, селищна рада оплатила підключення до мережі Інтернет та проводить щомісячну оплату. Але для великої кількості користувачів один комп'ютер - недостатньо.

Інформаційна культура сучасної людини – це вміння сформулювати свої потреби в інформації, оцінювати і використовувати потрібну інформацію. Діти без батьківської опіки, сироти, напівсироти становлять одну з соціально-незахищених верств населення і не мають можливості бути інформованими на сучасному рівні. Завдяки комп'ютерній грамотності і практичному використанню комп'ютера

учні школи-інтернату зможуть ознайомитися, навчитися, отримати навички роботи з комп'ютером та роботи в мережі Інтернет.

Інформаційні технології допоможуть учням цієї школи, та іншим дітям відкрити доступ для придбання професійних знань, старшокласникам - допомогти у виборі майбутньої професії, свого місця в суспільстві.

Серія лекцій, уроків, бесід та тренінгів про можливості комп'ютерної техніки в бібліотеці та інформаційних послуг, дадуть змогу дітям використовувати бібліографічну базу даних для пошуку потрібних книг, газетних статей, різноманітних матеріалів. Все це допоможе, зокрема учням школи –інтернату, де на даний час відсутній комп'ютерний клас, в освоєні сучасних інформаційних технологій.

Планується також надавати юридичні консультації спеціаліста районного управління юстиції з використанням технології Skype з питань «Правовий захист соціально незахищених груп населення».

Проектна діяльність Кіровоградської МЦБС

*Тимків С.І.,
директор Кіровоградської МЦБС*

Чотири бібліотеки Кіровоградської міської бібліотечної системи: центральна міська, бібліотеки-філії №№ 8, 12, 16 пройшли відкритий конкурсний відбір і стали переможцями основного раунду конкурсу програми "Бібліоміст" з організації нових бібліотечних послуг із використанням вільного доступу до Інтернету. Проект передбачає роботу з людьми, що мають вади слуху, і має назву "Чути тих, хто не чує".

Важко навіть уявити, скільки перепон, труднощів, незрозуміння оточуючих доводиться долати інвалідам, щоб зламати існуючі стереотипи. Адже серед них так багато творчих, неординарних особистостей: майстрів декоративно – ужиткового мистецтва, спортсменів, які не опустили руки, а навпаки, доводять суспільству, що вони теж гідні поваги та прийняття суспільством.

Бібліотеки Кіровоградської МЦБС в змозі допомогти цим людям знаходити нових друзів, цікаво проводити дозвілля, забезпечувати повноцінний доступ до інформації, зокрема залучення їх до мережі Інтернет.

Бібліотекарі філій № 8, 12, 16 та ЦБ стали авторами проекту "Чути тих, хто не чує", основною метою якого є надання допомоги людям з вадами слуху, збагачення їх духовного світу через читання, розширення спілкування, забезпечення повного і оперативного задоволення інформаційних потреб.

Для цього створено папки - досьє:

"Соціальна інформація";

"Інваліди: проблеми, цінності, орієнтири".

Важливим напрямком в роботі є правова просвіта. До послуг інвалідів література правового і довідкового характеру.

На жаль, в нашій країні не приділяється багато уваги вихованню з дитячих років свідомого гуманного відношення до інвалідів. Бібліотека повинна працювати в тандемі із сім'єю, школою, громадськістю. Уроки доброти, які ми проводимо в бібліотеці, допомагають стати дітям толерантними.

У рамках проекту "Чути тих, хто не чує" в центральній міській бібліотеці відбулася зустріч наймолодшої учасниці української збірної на Дефолімпійських іграх 2009 року Ірини Терещенко, її тренера

В.В.Манька, перекладача – дактилолога Ю.В.Колбасюка з учнями школи №26.

Під час цієї зустрічі усі присутні вперше дізналися про Дефолімпійські (Мовчазні) ігри, про участь наших кіровоградських плавчих у цих іграх, про їх перемоги та мрії на майбутнє. Тренер спортсменок розповів про важку наполегливу працю дівчат, про складні умови тренування, висловив надію на те, що влада почує тих, хто не чує, і буде належним чином допомагати тим, хто прославляє наше місто. Фільм про відкриття Дефолімпійських ігор у Тайпеї вразив усіх присутніх своєю красою і майстерністю глухих виконавців.

На згадку про цю зустріч усі школярі отримали Олімпійські щоденники, а головне – вони побачили, що поруч з ними живе, навчається, займається плаванням в нашому міському басейні і досягає успіху проста дівчинка, тобто кожен з них може, якщо захоче, досягти значних вершин у житті.

Після таких зустрічей ми впевнені, що здорові однолітки ніколи не будуть жорстокими по відношенню до тих, хто не такий, як вони.

Значна частина роботи в бібліотеці – філії №8 відводиться співпраці з вихователями та вихованцями навчально-виховного об'єднання "Спеціальна загальноосвітня школа-дитячий садок для дітей з вадами слуху", що по вулиці Куроп'ятникова, 19, м. Кіровограда. Тут навчається 37 учнів та 6 дошкільнят з вадами слуху.

Під час проведення інтерв'ювання "Ваші бажання та сподівання" та анкетування "Інтернет в бібліотеці" виявлено наступні потреби цих груп:

потреба в спілкуванні (діти обмежені в спілкуванні з оточуючим світом, тому необхідно забезпечити доступ до соціальних мереж);

потреба інтеграції в самостійне життя (здатність дитини до самореалізації за допомогою пошуку інформації щодо майбутньої професії, забезпечення власних гуманітарних інтересів, усвідомлення свого місця в суспільстві);

потреба в самоосвіті (розвиток пізнавальних інтересів, можливість дистанційного навчання, тощо);

підвищення кваліфікації (прагнення вчителів, вихователів до підвищення рівня власних знань, умінь та навичок з педагогіки, сурдопедагогіки, методики роботи за допомогою сучасних інноваційних методів, шляхом перейняття досвіду, слідкування за останніми профільними виданнями).

В зоні обслуговування бібліотеки знаходиться підприємство "Бусол" обласної організації УТОГ, на якому працює 117 робітників.

Ця група потребує доступу до інформації з правових питань, психологічної підтримки, спілкування.

Бібліотекарі філії № 8 провели огляди літератури "Найкращі друзі нашої душі", "Цей чудовий і дивовижний наш книжковий дивосвіт" та годину здоров'я "Ваше здоров'я - у ваших руках" у НВП УТОГ "Бусол", в гуртожитку УТОГ, у спеціалізованій загальноосвітній школі для дітей з вадами слуху.

Працівниками бібліотеки – філії № 16 була проведена рекламна акція "Бібліотека – читачам", що відбулася у Будинку культури УТОГ. Учасникам зустрічі надана інформація про бібліотеку, проведені ігри "Знайди свою половинку", конкурси "Ідеальний інтер'єр", "Знайомі все обличчя".

Бібліотекарі філії №12 співпрацюють з клубом "Ветеран", який діє при обласному Будинку культури УТОГ.

Чудовий святковий вечір "Забудьмо про роки" дозволив бабусям і дідусям з дитячою безпосередністю грати в ігри, відгадувати загадки й танцювати кадриль.

Таке спілкування необхідне не тільки інвалідам, але й нам. І навіть невідомо, кому більше. Бо ми всі люди. Різні. Дуже різні. Але це ще привід для того, щоб нас ділити за будь-якими ознаками, у т.ч. за спроможністю відтворювати чи сприймати звуки.

Роботу бібліотекарів Кіровоградської МЦБС з людьми, що мають вади слуху, висвітлювали ЗМІ.

Участь у різних професійних і грантових конкурсах дуже важлива для бібліотек. Адже, у першу чергу, це можливість одержання додаткових фінансових коштів, розширення творчої активності, підвищення професійного рівня. Крім того, активізація програмно-проектної роботи дозволяє сконцентрувати увагу на найбільш важливих проблемах, виділяти й розвивати головні напрямки діяльності.

Написання проектів - це, крім іншого, і робота на імідж, і позиціонування бібліотеки в місцевому співтоваристві.

У квітні сім бібліотек Кіровоградської МЦБС взяли участь в шостому раунді конкурсу проектів співпраці бібліотек з місцевими громадами, який оголосила програма "Бібліоміст".

Мета цього конкурсу полягає у виробленні та підтримці нових, унікальних, непересічних ідей у бібліотечному середовищі, які допоможуть перетворити бібліотеки на затишні й комфортні місця для навчання, використання комп'ютерів та Інтернету, тим самим надаючи можливість окремим особам і всім громадам досягати своїх цілей.

Конкурс заохочує бібліотекарів розробляти проекти у співпраці з членами громади, вживати заходів, спрямованих на залучення нових

користувачів до бібліотек, і демонструвати, як бібліотеки слугують їхнім інтересам та задовольняють їхні потреби. Особливо заохочуються проекти, у яких бібліотека працюватиме з групою населення, яка наразі не відвідує бібліотеку.

Філія №2 працювала над розробкою проекту "Ти не один" - підтримка сиріт – учнів професійно – технічних училищ.

Цікавим видався проект філії №5 під назвою "Молодий лідер", який передбачає створення групи волонтерів по роботі з самотніми людьми похилого віку.

Філія №7, турбуючись про чистоту мікрорайону, працювала над проектом "Чистий дім – чиста вулиця".

"Діти - за діалог культур" – таку назву має задум центральної дитячої бібліотеки, який передбачає подальший розвиток міжетнічного діалогу, знайомство з культурним спадком національних меншин, що проживають в районі книгозбірні.

З кіровоградськими поетами бібліотека – філія №15 давно і плідно працює, тому і проектна діяльність спрямована на активізацію роботи з цією категорією та має назву "Поети – волонтери".

Бібліотека сімейного читання – філія №18 прагне залучити до читання в бібліотеці вагітних жінок і молодих матерів, їхня розробка носить назву "Зародження життя – народження мрії".

Філія №19 вирішила допомогти дітям, враженим церебральним паралічем, а також їхнім батькам у наданні інформації, і започаткувала проект "Зроби крок назустріч".

Ми прекрасно розуміємо, що не всі з наданих проектів знайдуть підтримку програми "Бібліоміст" і отримають фінансову допомогу, проте вони принесуть своїм авторам так званий соціальний ефект. Реалізуючи такі проекти, бібліотеки заробляють собі додаткові бали у населення, в органів влади, що, в кінцевому результаті приведе до одержання фінансування, або будь-якої іншої підтримки, заохочення самих бібліотекарів. І, звичайно ж, все це підвищує імідж бібліотек.

ІЗ КРАЄЗНАВЧОЇ СКРИНЬКИ

Видатний краєзнавець

*Наталія Зеленська,
завідуюча відділом рідкісних і цінних документів
Кіровоградської ОУНБ ім. Д. Чижевського
P.S Матеріал був підготовлений за життя Ф.М.Плотніра.
Помер Федір Миколайович 23 вересня 2011р.*

В тлумачному словнику української мови пояснення до слова краєзнавець вже надто лаконічне: краєзнавець – той, хто займається краєзнавством. Як на мене, краєзнавець це не тільки людина яка вивчає історію, географію, економіку, етнографію певної місцевості. Краєзнавець це людина безмежно закохана в свою „малу Батьківщину”, людина яка намагається через розкриття історії краю, повернення славетних імен своїх земляків навчити інших безмежно любити свою Батьківщину, поважати свій народ, своїх пращурів та власне і самих себе.

Кіровоградщина, на щастя, мала і має багато відомих краєзнавців, що внесли вагомий внесок у вивчення історії нашого краю, повернення із забуття славетних імен та подій.

У мене слово краєзнавець асоціативно пов'язане в першу чергу з Федором Миколайовичем Плотніром. Літописцем своєї малої батьківщини – Нової Праги.

Епіграфом до краєзнавчих досліджень Федора Миколайовича можуть служити його ж слова, які він говорить майже кожному своєму гостю: «Прага на світі багатенько, а Нова Прага — тільки одна. Я тут народився, і це мій «центр всесвіту»...

Народився Федір Миколайович Плотнір у 1918 році. З дитинства дуже любив коней, навіть мріяв після десятирічки вступити до кавалерійського училища в Кіровограді. Але, в 1937 році його об'єднали з Пензенським училищем, за направленням військкомату поїхав до Пензи. Однак перешкодою для вступу до училища став високий зріст. „ Я розплакався, як мала дитина. Хлопці привели мене до начальника, а той виявився земляком із Зінов'євська (Кіровограда). «Так для тебя и лошадей не подберешь», — сказав він. І в училище таки не прийняв”, - згадує Федір Миколайович. Пішов працювати в пекарню експедитором. А потім поїхав до Тули, де вступив до збройно-технічного училища”.

Коли почалася фінська кампанія, кращим випускникам присвоїли звання лейтенантів і відправили на фронт. Але поки добирались, війна з фінами закінчилася.

А потім була Велика Вітчизняна війна. Воював на території Білорусі, служив у піхоті. Нагороджений медаллю «За отвагу». Під Вязьмою отримав поранення і потрапив у полон. Перебував у кількох таборах на території Білорусі, а потім відправили до Німеччини. Дорогою з іншими полоненими втік з поїзда. Місцеві люди надали на кілька днів притулок, після відпочинку пішли на схід, додому. І таки дісталися рідних країв, хоч ноги зовсім спухли. Під час облави німці забрали Федора Миколайовича до Кіровограда. Звідти, восени 1942-го, днів за двадцять привезли до Бухенвальду. „ Там я став номером 35949. - згадує Плотнір”. Працював у різних командах, на батьківщині Енгельса, в місті Вупперталь.

У Бухенвальді був до квітня 1945 р. У концтаборі готували повстання. Але не вийшло: напередодні всіх погнали з Бухенвальда, з гори Ваймар повантажили в ешелон і повезли — без їжі і води — в бік Мюнхена, у концтабір Дахау.

„Найбільше в дорозі мучила спрага. Ми злизували з цвяхів у вагоні вологу. В Дахау прибули в кінці квітня, сходили сніги. Дехто з полонених не витримував, хапав жменю снігу, але німці тут же таких пристрілювали. Я навмисне впустив свою смугасту табірну «тюбетейку», наступив на неї ногою, а тоді підняв і довго висмоктував із неї вологу...

У Дахау смертність серед в'язнів була така велика, що в крематорії їх не встигали спалювати. Тоді зібрали команду, яка мала підбирати мертвих і складати на купи, а тіла посипали сіллю...

29 квітня війська союзників звільнили нас... А далі всього було...” – згадує Федір Миколайович.

Про пережите після повернення на батьківщину Федір Миколайович згадувати не любить. Довелося пройти і фільтраційні табори, і ставлення до себе з боку комуністичної влади, як до людини другого гатунку. Але не дивлячись на це Федір Миколайович не втратив людяності, чесності, поваги до людей.

Після війни тяжко трудився. Не покидав дослідницької роботи, до якої залучився ще з юних років. Серед досліджень Плотніра особливе місце посідають його праці про історію та видатних людей рідної Нової Праги: "Новопразький літопис", "Наші земляки", "Петриківські бувальщини".

Перша назва Нової Праги - Петриківка, до того Петриківський зимівник. У першій чверті XVIII століття на правому березі річки

Бешки - притоки **Інгульця** – оселився запорожець Петрик, відомий своїм бунтом проти **гетьмана Мазепи** і спробами разом із запорожцями в союзі з кримським ханом відділитися від **Московії**.

Поселення розросталося за рахунок втікачів: тут збиралися ті, хто прагнув волі та землі, або хотів зберегти вірність своїм релігійним переконанням - крім українців це серби, чорногорці, жителі центральних губерній Росії, які з часом злилися з місцевим населенням.

У 1754-59 й 1761-1764 Нова Прага під назвою Мурзинка входила до складу **Новослобідського козацького полку**.

1822 року Петриківка увійшла до складу аракчєєвських військових поселень і була перейменована у Нову Прагу. Напевно, це пов'язано з тим, що тут тоді розмістився Празький полк, який під час війни з **Наполеоном** розбив великий загін **французького** війська. Сталося це під передмістям **Варшави** — Прагою.

Серед краєзнавчих досліджень Федора Миколайовича Плотніра – встановлення місцезнаходження села Припутнів, де проживав і помер козак Харківського полку, філософ, поет, автор пісні «Їхав козак за Дунай». Авторство його пісні «Їхав козак за Дунай» першим підтвердив російський історик М.Карамзін.

Довгий час було невідомо де знаходився хутір Припутні. Федір Миколайович працював в архівах, розпитував старожилів навколишніх сел і таки знайшов це місце. На свято Покрови 14 жовтня 2003 року, з ініціативи Плотніра, на місці хутора Припутні (Олександрійський район Кіровоградської області) встановлено пам'ятний знак. Детальна розповідь про це дослідження в книзі „Наші земляки”.

Захопленням краєзнавця є доля видатного земляка О.З. Попільницького (1850—1929), великого бібліофіла та дослідника матеріалів селянської реформи 1861 року. Він жив ідеєю створення Народного дому в Новій Празі, але революційне лихоліття завадило цьому. В 1929 році його книжкове зібрання було передано тодішній Всенародній бібліотеці, а нині Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського.

Багато матеріалів Федір Миколайович знайшов та впорядкував про іншого земляка — Григорія Честахівського, друга Тараса Шевченка. Саме йому належить рішення про перепоховання поета на Чернечій горі в Каневі, він же написав Шевченківську ікону.

Справою рук і душі Федора Миколайовича стало знайдення «Бабиного Яру» Нової Праги, де в роки Другої світової війни окупанти розстрілювали євреїв. За його ініціативи та його коштом там встановлений пам'ятний знак загиблим землякам.

Віднайшов хутір Секретарівка – економію батьків славетного вченого Дмитра Чижевського на березі маленької річки Мурзинки.

Наведений перелік справ і знахідок Ф.М.Плотніра є надто неповним. Його дослідження узагальнені в виданих за власний кошт книжки („Петриківські бувальщини” , 2000 р., «Новопразький літопис», 2002 р., «Наші земляки», 2004 р.). Гроші на видання збирав зі своєї пенсії та компенсаційні виплати за каторжну працю в Німеччині.

Частину „остарбайрерівських” грошей передав і до бібліотеки Д.І.Чижевського, яку називає глибокошановним храмом науки. На ці кошти бібліотека придбала рідкісні дореволюційні видання.

Всі книги Плотніра прикрашені сюжетними есклібрисами. Їх у Федора Миколайовича декілька десятків. Обов’язковим в кожному сюжеті есклібрису є зображення розгорнутої книги. В них також відображена безмежна любов автора до України, її історії, українських видатних історичних діячів, до свого „центру всесвіту”.

Незмінною традицією гостин у Федора Миколайовича є екскурсія по його бібліотеці. В ній багато раритетних видань, серед яких - прижиттєві українських та російських класиків, рідкісні довідкові видання, дарунки відомих сучасних авторів. Своїми скарбами хазяїн охоче ділиться. Кожен може попрацювати з цими документами, зробити копії, однак виносити вже не дозволяє – часто не повертають, або псують. До книг Федір Миколайович відноситься з особливим трепетом та любов’ю.

Подвір’я господаря також особливе. Під вікнами будинку камінь, до якого зі знакових для кожного українця місць, привозив жменю землі: з Володимирської гірки, могили Шевченка у Каневі та ін. В сім’ї вже існує традиція: коли одружувались діти та онуки – обов’язково фотографувались біля каменя.

За хатою Федір Миколайович обладнав козацьку криницю. В саду, який господар називає частинкою дикого поля, ростуть рідкісні види трав.

В передмові до книги „Новопразький літопис” Плотнір пише: „Горджуся вами, мої дорогі земляки, ви не байдужі люди...” ці слова можна сказати і про самого Федора Миколайовича. Людина щира, порядна, чуйна.

Горджуся тим, що особисто з Вами знайома. Доброго Вам здоров’я і довгих років життя.

Бібліографія видань про М.М.Раєвського в Кіровоградській ОУНБ ім. Д.Чижевського

*Мищенко М.І.,
головний бібліотекар
відділу краєзнавства
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

У ювілейному виданні до 110-річчя ОУНБ ім. Д.І.Чижевського бібліотека визначила свою місію, з якою вона увійшла у третє тисячоліття – сприяння зростанню різноманітності знань, що використовуються в суспільстві, здатності до самоосвіти і саморозвитку особи, її професійної мобільності і творчої індивідуальності. Зміни у суспільно-політичному та інформаційному аспектах вимагають від бібліотек відповідати рівню поінформованості суспільства. Бібліотека сьогодні є сполучною ланкою між досвідом, яке людство у книгах заповідало нащадкам, і інформацією на нетрадиційних носіях. Відкриваються нові відділи, надаються нові послуги, але незмінно головним багатством залишається книга. Книга у традиційному значенні та книга на електронних носіях. Велике значення при цьому надається формуванню, збереженню та використанню фондів. На 1 січня 2011 року фонди ОУНБ ім. Д.Чижевського склали 775,8 тис. примірників книг, з них 212,3 тис. – суспільно-політична література.

Серед книг історичних та науково-популярних є такі, що більше або менше висвітлюють особистість М.М.Раєвського та його місце в історії. Спочатку про дореволюційні видання.

Двотомні „**Записки Алексея Петровича Ермолова**” у I частині з додатками приділяють постаті М.М.Раєвського досить уваги в ключових для його військової біографії моментах: оборона Смоленська, Бородинська битва, військова нарада у Філях, даючи при цьому високу оцінку: „УІ корпус Генерал-Лейтенанта Раевского, при малочисленности своей, удерживал свое место и сообщение обеих армий с примерно непоколебимостию”(202)

Подібна характеристика з боку автора, російського воєначальника та державного діяча, який не потребує представлення, вельми красномовна. І хоча видання не має іменного покажчика, а лише детальний план до кожного розділу, ним зручно користуватись при пошуку і корисно читати для розширення знань про Росію 1812 року. У додатках вміщено повні тексти першоджерел – листи, грамоти, атестати, ордери, відомості, донесення, рапорти, накази по армії, диспозиції, повеління і т.ін.

В книжковій частині колекції Ільїна, що зберігається у відділі рідкісних і цінних документів, знаходимо детальний опис Вітчизняної війни 1812 року - працю у 4-х частинах, видану у Санкт-Петербурзі 1839 року. Автор - **Олександр Іванович Михайловський-Данилевський** - генерал-лейтенант, сенатор, відомий російський письменник, історик, академік, дійсний член Імператорської Російської академії. Важливо також зазначити, що він брав участь у битвах, був ад'ютантом Кутузова (відповідав за кореспонденцію французькою мовою), за участь у Бородинській битві отримав нагороду - орден св. Анни ІУ ступеня, був тяжко поранений у битві при Тарутині, але згодом ще брав участь у воєнних кампаніях 1814 та 1815рр. Це видання цікаве тим, хто має інтерес не стільки до історії, скільки до військової справи, оскільки містить детальну характеристику ходу кампанії з детальним описом маневрів та внеску дійових осіб у перебіг подій. Зрозуміти опис допомагають плани та карти. М.М.Раєвському, як командиру та військовому офіцеру, у цій праці присвячено чимало місця. На жаль, іменного покажчика немає, але є детальний план кожної глави, в якій відображено події і персоналії, за якими фахівцеві нескладно визначити потрібні сторінки.

Друге видання „**Записок Сергея Григорьевича Волконского**” (С.-Петербург, 1902) охоплює значний відтинок історії (1806-1825), насичений важливими подіями та знаковими особистостями. Записки дають змогу подивитись на них очима не лише сучасника, але й активного учасника. Детальний зміст (з підзаголовками-тезами у кожній главі) орієнтує читача у тематичному виборі, а покажчик власних імен скеровує на відомості про персоналії. Зрозуміло, що членам родини Раєвських приділена достатня увага. Користуючись відсилками до сторінок, можна простежити розвиток стосунків від знайомства до останньої згадки в мемуарах. Корисні для читача також помітки до персоналій, прізвище яких вперше згадується в тексті, винесені на кінець сторінки. Вони коротко, але всесторонньо характеризують персону, про яку йдеться. Хочеться навести характерні рядки, що стосуються знайомства Сергія Волконського з Миколою Миколайовичем Раєвським:

„ В Лаунау я в первый раз был представлен Николаю Николаевичу Раевскому и не мог тогда предвидеть, что он будет моим тестем. Раевский, принеший с собою репутацию храбреца еще Екатерининского времени, получил в командование два передовых полка: одним командовал Гогель, а другим Вуич, оба известные в армии храбрецы – и этот триумвират обеспечивал спокойствие авангарда” (С.38-39).

Галактионов Іван Олександрович, кандидат Петербурзького університету по історико-філологічному факультету і викладач 3-ї Санкт-Петербурзької гімназії, автор історичної праці „**Император Александр I и его царствование**” у 12 главі другої частини подає детальний опис кампанії 1812 року, зокрема оборону Смоленська, і приділяє велику увагу Миколі Миколайовичу Раєвському. Історикам та військовим ці сторінки, безумовно, будуть цікавими і корисними, як і всім, кого приваблює ця історична епоха, відтворена І. Галактионовим в подіях і деталях. Один, красномовний, потім широко цитований авторами різних досліджень, не можна не навести. Легендарний Багратион, поспішаючи на допомогу М.М.Раєвському, який змушений був із 15-тисячним військом стримувати всі сили Наполеона, посилає йому звістку. „Друг мой, я найду, а бегу - писал Раевскому Багратион – желал бы иметь крылья, чтобы скорее соединиться с тобою. Держись! Бог тебе помощник!” (37)

У складі колекції Ільїна потрапило до фондів відділу рідкісних і цінних видань бібліотеки академічне видання 1963 року (АН ССРСР) „**Капитуляция Парижа**”, що являє собою зібрання спогадів, політичних промов та листів Михайла Федоровича Орлова (1788-1842), генерала російської армії, військового і дипломата, друга О.Пушкіна, автора фінансово-економічних трактатів, прихильника ланкастерської системи навчання, відомого діяча декабристського руху. Іменний покажчик свідчить, що чимало сторінок збірки присвячено родині Раєвських, яку автор, М.Ф.Орлов, охарактеризував коротко і влучно („Раевский принадлежит семейству храбрых”), і йдеться тут не взагалі про мужніх і славетних героїв Росії, а саме про родовід Раєвських. Миколі Миколайовичу Раєвському присвячена і відома „Некрология генерала от кавалерии Н.Н.Раевского”, яку варто прочитати кожному, хто має інтерес до цієї видатної особистості і його епохи. Цитувати цю працю важко, її хочеться прочитати вголос без купюр. Факти біографії і спогадів про відомі події, свідчення очевидців про подвиги М.М. Раєвського (зокрема, поета Батюшкова про бій, у якому М.М. Раєвський був тяжко поранений, але не залишив поле битви, за що і був удостоєний звання генерала від кавалерії), а також оцінка військового таланту і заслуг перед Вітчизною – все варте уваги в цьому життєписі.

Щомісячний історичний журнал «Киевская старина» (Сентябрь октябрь ноябрь 1887года) надрукував „**Записки В.И. Ярославского**”. В примітках редактора – подяка людям, які причетні до видання цього цікавого історико-побутового матеріалу.

Ярославський Василь Іванович родом з Харківщини, йому довелося служити в різних містах імперії, обіймаючи різні посади, зокрема

херсонського губерньського архітектора, землеміра, згодом – чиновника. Довгий час жив у Херсоні, восени 1809 року супроводжував губернатора у його ревізійних поїздках до Єлисаветграда та Олександрії і залишив щоденникові записи, в яких дослідники краю впізнають наші топоніми. Був запрошений на службу генерал-лейтенантом Інзовим, де у 1920 році мав можливість бачити О.Пушкіна та генерала Раєвського, залишив про це власні враження та висновки.

Долучитись до вивчення теми „Пушкін і родина Раєвських” дозволяє видання 1874 року з колекції О.Ільїна, що зберігається у відділі рідкісної книги - нариси Павла Васильовича **Анненкова „Александр Сергеевич Пушкин в Александровскую эпоху”**. Глава У „На юге России” містить не лише фактографічний матеріал по темі, але й моменти, що надзвичайно важливі для тих, хто прагне створити уявлення про ту епоху, її ідеали, її героїв та настрої у суспільстві. Мається на увазі характеристика родини Раєвських та самого генерала. Важко утриматись від цитування, тому наведу лише речення, з якого можна скласти уявлення про стиль автора та його ставлення до родини Раєвських: „Семейство его состояло тоже из гордых и свободных умов, воспитанных на таких же доктринах личного, унаследованного права судить явления жизни по собственному кодексу и не признавать обязательности никакого мнения или порядка идей, которые вырабатывались без их прямого участия и согласия” (С.150-151). Побіжно згадується і про єлисаветградську сторінку пушкінської біографії.

Звертаю увагу наших постійних або потенційних користувачів і на „**Сказания о населенных местностях Киевской губернии...**” (перевидання 2007 року, надруковане за виданням Києво-Печерської Лаври 1864року), складені Лаврентієм Похилевичем, що надають відомості і про населені пункти, пов’язані з родиною Раєвських. Іменний та географічний покажчики допомагають у пошуку, а окрема глава „Селения, принадлежащие разным помещикам” містить також відомості про Болтишку та Еразмову.

Постать М.М.Раєвського настільки значима, що практично в кожній історичній книзі радянського періоду про події Вітчизняної війни 1812 року можна знайти розповідь про його участь у військових операціях та самого генерала із посиланням на документи доби, але книг, присвячених виключно М.М.Раєвському, небагато. Не претендуючи на повноту охоплення такого масиву літератури, назвемо кілька книг з фондів бібліотеки.

В серії „ЖЗЛ” „Герои 1812 года” (1987р.) під однією обкладинкою зібрано 12 нарисів про найвизначніших особистостей цього історичного періоду. Серед них Микола Миколайович Раєвський. Глава

про Раєвського написана Костянтином Ковальовим. Автор - Костянтин Ковальов-Случевський – московський письменник, історик, культуролог, мандрівник та тележурналіст. Має власний сайт (www.kkovalev.ru), на якому можна ознайомитись детальніше з його уподобаннями та творчими здобутками. Свій біографічний нарис про М.М.Раєвського він починає вже крилатими словами, надписом на могилі героя: „Он был в Смоленске щит, / В Париже – меч России”. Цими ж словами він і закінчує свою працю, а поміж ними, в цьому своєрідному меморіальному обрамленні – живий образ талановитого бойового офіцера, авторитетного командира, видатного громадського діяча пушкінської епохи, людини, часом недостатньо оціненої сучасною йому царською адміністрацією, а подекуди і нащадками. У поданні матеріалу Костянтин Ковальов широко застосовує мемуари та свідчення сучасників М.М.Раєвського, зокрема широко відомі слова Наполеона: „Этот русский генерал сделан из материала, из которого делаются маршалы...” Автор солідарний з такою думкою, бо теж вважає, що військовий талант М.М.Раєвського не був розкритий у всій повноті, що його творчий потенціал був надзвичайно потужним. Відзначимо, що книга написана яскраво, емоційно, наводяться красномовні факти, що різнобічно характеризують М.М.Раєвського: і виклик його Кутузовим на відому нараду у Філях, і поява на передовій із двома синами (Миколою та Олександром) біля Салтанівки, і свідчення Дениса Давидова про хоробрість М.Раєвського, і своєрідний цитатний діалог – співставлення висловів про військову справу М.Раєвського і О.Суворова. Написана для широкого читацького кола, ця книга може бути рекомендована як початкова при знайомстві із особистістю М.М.Раєвського.

Збірка спогадів за писемними джерелами Державного Історичного музею „**1812 год. Воспоминания воинов русской армии**” (видане у Москві 1991 року) у допоміжній частині, крім предметно-хронологічного покажчика, за яким можна уточнити назви та час подій, про які йдеться, містить географічний та іменний покажчики. Крім того, видання широко ілюстровано репродукціями портретів та батальних картин живописців, фотографіями та фотокопіями окремих документів. В іменному покажчику до прізвища М.М.Раєвського відзначено 31 відсилку

Наступні дві книги були покликані популяризувати події 1812 року для робочої та шкільної молоді. Цікавою є книга серії „**Герои Витчизняной войны 1812 року**”, видана у 1971 році видавництвом „**Московский рабочий**”. Автор - **Нонна Андріївна Почко**. В ній втілена спроба показати постать генерала Раєвського в усій складності

супільно-політичних особливостей доби і в контексті родинних стосунків, але з позицій сучасних автору книги підходів до оцінки цього періоду в радянській історичній науці.

У серії „Библиотека школьника” 1966 року видано книгу **„Герои Отечественной войны 1812 года”**. Автори – професори **Кафенгауз Б.Б. і Новицкий Г.А.** Ім’я генерала Раєвського згадується у главі „Сражение у Смоленска”. Брошура проілюстрована, вміщено і портрет М.М.Раєвського, на жаль, не вказано ім’я художника, і це є недоліком видання, оскільки інші репродукції теж мають лише назви.

Книга А.Г.Бескровного „Отечественная война 1812 года и контрнаступление Кутузова” подає детальний опис кампанії, для зручності сприйняття матеріалу до книги додані карти з нанесеними позначками. Прикнижкова бібліографія містить посилання на джерела, у т.ч. дореволюційні. Видання може бути цікавим тим, хто вивчає військову справу в історичному аспекті. Щоправда, про М.М. Раєвського згадано лише побіжно, але про тогочасну обстановку і події – досить детально.

„Отечественная война 1812 года и Кутузов” Е.Д. Желябужского (у бібліотеці є 5-е видання, 1912 року) теж відзначає внесок М.М.Раєвського у обороні Смоленська, цитуючи при цьому походні записки артилериста: „Рано утром, 4-го августа, войска наши двинулись к Смоленску; полки перегоняли один другого, спеша на защиту города. Этот день был днем тезоименитства Наполеона; французы хотели сделать подарок императору своему, взявши город, и ради этого торжества, напившись до пьяна, бросились они к крепости, как безумные; но генерал Раевский со своим корпусом отразил неприятеля, и высокопоставленный именованный остался без подарка”(с.27)

„Военная галерея Зимнего дворца” – видана у 1981 році лєнінградським відділенням видавництва „Мистецтво” являє собою ілюстроване видання, присвячене конкретній експозиції, і складається з кількох частин: історія створення галереї, статті-персоналії 30 воєначальників та 30 кольорових репродукцій фотопортретів, каталог-галерея чорно-білих репродукцій та додатки. Списки генералів, чий портрети мали прикрасити галерею, обирав особисто імператор Олександр І. В історії створення галереї (а відкриття її відбулось 25 грудня 1826 року) знаходимо корисну і цікаву інформацію і про її творців – англійського художника Джорджа Доу, який прожив у Росії майже 10 років, та його російських помічників. Мабуть, кожен, хто представляє цю книгу і галерею, не втримується, аби не згадати добрим словом гвардійців, що під час пожежі Зимового палацу 17 грудня 1837 року, яка знищила багаті декорації залів, у тому числі і декорації Воєнної

галереї, винесли неушкодженими всі 333 портрети героїв 1812 року. Не вдаючись у деталі, зазначу лише, що для дослідників та краєзнавців корисний також допоміжний апарат книги: короткі відомості про генералів, портрети яких не були написані під час створення галереї, прізвища воєначальників, які не були включені до списку, але брали участь у кампаніях 1812, 1813 і 1814рр., а також хронологія основних подій російської воєнної історії кінця 18 - початку 19 ст.

Протягом останніх п'ятнадцяти років до відділу краєзнавства бібліотеки надійшли видання, які досліджують тему: Родина Раєвських у зв'язках з нашим регіоном.

Книга „**Записки краєведа**” **Анатолія Юрченка**, лауреата обласної краєзнавчої премії ім. В.Ястребова, видані 1999 року, значною частиною присвячена родині Раєвських. Це підсумок краєзнавчих розвідок за темою „Пушкін і Раєвські”, окрема глава присвячена усипальниці Раєвських.

Про родину Раєвських у зв'язку з краєм можна прочитати також у книгах про Олександрівщину, виданих Василем Вікторовичем Білошапкою у співавторстві з Борисом Миколайовичем Кузиком. Особливо ілюстративно подано матеріал у книзі „**Духовні скарби рідної землі**” про краєзнавчі музеї Олександрійського району (глава „Народний музей історії села Розумівка”).

Збагатили фонди бібліотеки **Матеріали I та II Єлисаветградських Міжнародних історико-літературних читань**, видані 2004 та 2006 року у кіровоградському видавництві „КОД”. Серед учасників читань - Шемякін Андрій Леонідович, доктор історических наук, автор науково-популярного **нарису „Смерть графа Вронського”**, отриманого нами в дарунок під час зустрічі в бібліотеці у 2003 році. Книга досліджує долю онука видатного героя 1812 року і містить замітки до родоводу Раєвських.

Не оминув увагою родину Раєвських та М.М.Раєвського і відомий краєзнавець, дослідник історії регіону, лауреат Шевченківської премії Григорій Джамалович Гусейнов. У алфавітному покажчику імен до „**Господніх зерен**” ретельно відзначено місцезнаходження його розвідок, це полегшує пошук як читачам, так і бібліотекарям.

У бібліографічному додатку до цього виступу є розділ *Публікації у періодичних виданнях, пов'язані із родиною Раєвських та "Історико-культурним заповідником родини Раєвських"*. Серед авторів, що висвітлюють цю тему у регіональній періодиці – краєзнавці, журналісти, літератори, історики.

У пригоді користувачу бібліотеки може стати і **сайт ОУНБ ім. Д.Чижевського**. Він надає можливість безкоштовно використовувати

при популяризації теми „Раєвські і наш край” фотоматеріали, надані бібліотеці Фондом імені М.М.Раєвського (усього 18 фотоматеріалів). Адреса: <http://library.kr.ua/kray/rayevsky/rayevsky.html>

У розділі „Електронна бібліотека” читачі мають змогу, звернувшись до розділу *Історія* у „Дзеркалі бібліотеки Мошкова”, отримати повний текст „книг проекта 1812 года”:

Висковатов. Историческое описание одежды и вооружения российских войск.

Тарле. Наполеон

Книги художника В.В.Верещагина "1812 год" и "Наполеон I в России"

Михаил Загоскин. "Рославлев, или русские в 1812 году"

П.Данилевский "Сожженная Москва"

"Избранные сочинения кавалерист-девицы Н. А. Дуровой"

Альбом "Недаром помнит вся Россия"

Сподіваємось, ця література стане в пригоді нашим читачам і користувачам сайту.

Календар пам’ятних дат сповіщає, що наступного року відзначатиметься 200-річчя Вітчизняної війни 1812 року. Вже два століття відділяють нас від цієї епохи, та незважаючи на це, з кожним роком кількість друкованих джерел по темі зростає, як і інтерес до особистості М.М.Раєвського. І ми є сьогодні свідками певного парадоксу: чим далі, глибше в історію відходить життя цієї неординарної людини, тим більшу зацікавленість вона викликає. Хотілося б бачити таку зацікавленість не лише з боку дослідників, а й з боку читачів (користувачів). На наше переконання, цьому сприятиме поповнення фондів бібліотеки новими дослідженнями, розвідками, художніми творами, матеріалами конференцій та читань. Зичимо усім дослідникам успіхів, а читачам - приємних і корисних зустрічей з книгою.

М.М.Раєвський
Список літератури

Анненков, Павел Васильевич

Александр Сергеевич Пушкин в Александровскую эпоху : 1799-1826 гг. / Павел Васильевич Анненков,. - СПб : Тип. М.Стасюлевича, 1874. - УШ, 332, [2] с.

Волконский, Сергей Григорьевич

Записки Сергея Григорьевича Волконского (декабриста) / С. Г. Волконский; С послесл. издателя князя М.С. Волконского. - 2-е изд.,

испр. и доп. - СПб. : Синодальная тип., 1902. - 548 с. : 3 л. портр. - Указ. имен: с. 525-548

Галактионов, И. А.

Император Александр I и его царствование / И. А. Галактионов. - СПб. : Тип. А.М.Котомина, 1879 - Ч. 2. - 1879. - 208, III с.

Ермолов, Алексей Петрович.

Записки: с приложениями / Алексей Петрович Ермолов. - М. : В Университетской тип. (М.Катков и К), 1865 - . - Назва на дод. тит. арк. : Записки артиллерии полковника Ермолова, с объяснением, по большей части, тех случаев в которых он находился и военных происшествий того времени Ч. 1 : 1801-1812. - 1865. - 384 с.

Желябужский, Е. Д.

Отечественная война 1812 года и Кутузов / Е.Д.Желябужский. - 5-е изд., доп. - М. : Изд. А.Д. Ступина, 1912. - 164 с. : ил, 3л. портр

Михайловский-Данилевский, А. И.

Описание Отечественной войны в 1812 году: в 4 ч. / А.И. Михайловский-Данилевский;. - СПб. : Военная тип., 1839 - Ч.1. - 1839. - 470 с. : планы, карты

Михайловский-Данилевский, А. И.

Описание Отечественной войны в 1812 году: в 4 ч. / А.И. Михайловский-Данилевский;. - СПб. : Военная тип., 1839 - Ч.2. - 1839. - 449 с. : планы, карты

Михайловский-Данилевский, А. И.

Описание Отечественной войны в 1812 году: в 4 ч. / А.И. Михайловский-Данилевский;. - СПб. : Военная тип., 1839 - Ч.3. - 1839

Михайловский-Данилевский, А. И.

Описание Отечественной войны в 1812 году: в 4 ч. / А.И. Михайловский-Данилевский;. - СПб. : Военная тип. , 1839 - Ч.4. - 1839. - 397 с. : планы, карты

Раевский Н.Н. Письмо Н.Н.Раевского старшего //Русская старина: Исторический журнал.- 1916 год, -Т.6. - С.292

Ярославский В.И. Записки // Киевская старина: Ежемесячный исторический журнал. Год шестой. Том XIX – 1887.- Сентябрь.-С.109-152.

Ярославский В.И. Записки // Киевская старина: Ежемесячный исторический журнал. Год шестой. Том XIX – 1887.- Октябрь. – С.289-330.

Ярославский В.И. Записки // Киевская старина: Ежемесячный исторический журнал. Год шестой. Том XIX – 1887.- Ноябрь.- С.506-528.

Бескровный, Любомир Григорьевич.

Отечественная война 1812 года и контрнаступление Кутузова / Любомир Бескровный ; АН СССР, Ин-т истории. - М. : АН СССР, 1951. - 180 с. : ил.

Герои 1812 года: Сборник / [Сост. В. Левченко]. - М. : Мол. гвардия, 1987. - 606,[2] с. : ил, [24] л. ил. ; 21 см. - (Сер. "Жизнь замечательных людей" / Осн. в 1933 г. М.Горьким ; вып. 11 (680))

Глинка, Владислав Михайлович

Военная галерея Зимнего дворца / Владислав Глинка, Андрей Помарнацкий. - Л. : Искусство. Ленингр. отд-ние, 1981. - 238,[1] с. : ил.

Историко-культурное наследие семьи Раевских и его международное значение: II Елисаветградские Международные историко-литературные чтения: Кировоград - Разумовка - Каменка, 3-6 октября 2005 г. / Кировоградская обл. гос. администрация, Рус. община им. А.С. Пушкина, Благотворит. фонд им. Н.Н. Раевского, Лит.-мемор. музей А.С. Пушкина и П.И. Чайковского, ; Кировоградский гос. пед. ун-т им. В. Винниченко, Ин-т русской литературы. - Кировоград : КОД, 2006. - 202 с. - Библиогр. в примеч. в конце ст.

Кафенгауз Б.Б., Новицкий Г.А.

Герои Отечественной войны 1812 года. - М.: Просвещение, 1966. - (Сер. Библиотека школьника)

Кузик, Борис Миколайович.

Духовні скарби рідної землі : Історико-краєзнавчі нариси / Борис Кузик, Василь Білошапка. - Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2007. - 581,[2] с. : фото.кол., портр. - (Сер. "Олександрівщина в музеях і храмобудівництві"). - Показч. с. 565-579.

Орлов, Михаил Федорович

Капитуляция Парижа / Михаил Федорович Орлов. Политические сочинения ; Письма / Коммент. С.Я.Боровского, М.И.Гиллельсона ; . - М. : Изд-во АН СССР, 1963. - 374 с. : 10 л.ил. - (Сер. "Литературные памятники")

В прил. М.Ф.Орлов и его литературное наследие/С.Я.Боровой. - Список сочинений и писем Орлова, не включенные в настоящее издание

Почко Н. Генерал Раевский.-М.: „Московский рабочий”, 1971.-56с.

Семья Раевских в истории и культуре России XVII-XIX веков: Материалы I Елисаветградских международных историко-литературных чтений: Кировоград - Разумовка - Каменка, 20-22 мая 2004 г. / Рус. община им. А.С. Пушкина, Благотворит. фонд им. Н.Н.

Раевского, Лит.-мемор. музей А.С. Пушкина и П.И. Чайковского. - Кировоград : КОД, 2004. - 170 с. - Библиогр. в примеч. в конце ст.

Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся / Собрал Лаврентий Иванович Похилевич. - Біла Церква : Видавець Олександр Пшонківський, 2007. - 641,[1] с. - (Бібліотека української краєзнавчої класики). - Указ. с. 561-638.

1812 год. Воспоминания воинов русской армии: Из собр. отд. письм. источников Гос. Ист. музея / Предисл. Ф. А. Петрова] ; [Сост. Ф. А. Петров и др. - М. : Мысль, 1991. - 477,[1] с., [40] л. ил. : ил ; 21 см. - Библиогр. в примеч. в конце работ. - Указ. имен, геогр., предм.-хронол.: с. 455-476.

Шемякин, Андрей Леонидович

Смерть графа Вронского: К 125-летию Сербо-турецкой войны 1876 г. и участия в ней русских добровольцев / Андрей Шемякин,; Редкол.: Г.И. Вздорнов, А. Е. Иванов и др. ; Российская Академия Наук, Ин-т славяноведения. - М. : Индрик , 2002. - 142 с. : 4 л. ил. - Библиогр. в примеч. с.: 124-142.

Юрченко, Анатолий Никитович

Записки краеведа / Анатолий Юрченко. - Кировоград : Имэкс-ЛТД, 1999. - 204 с. : ил.

Алексеева О. Что имеем, не храним / О. Алексеева // Репортер. - 2004. - 22 ноября. - С. 8

Білошапка В. етро Осовський намалював портрет генерала Миколи Раєвського / В. Білошапка // Вперед. - 2005. - 17 вересня. - С. 1

Повідомлення супроводжує фото художника з портретом генерала на східцях Хрестовоздвиженської церкви с.Розумівка

Білошапка В. Таїна і смуток Хрестовоздвиженської церкви / В.Білошапка // Вперед. - 2001. - 18 грудня. - С. 3

Багацький Л. Потрібен туристичний вибух / Л. Багацький // Кіровоградська правда. - 2010. - 23 листопада. - С. 4

Інформація про найпривабливіші для туристів об'єкти в Кіровоградській області

Богданова Д. Свято небувалого масштабу / Д. Богданова // Наша газета. - 2005. - 13 жовтня. - С. 1-2

Про святкування у селі Розумівка Олександрівського району Кіровоградської області 150-річчя освячення Свято-Хрестовоздвиженської церкви- усипальниці родини Раєвських

Бондар О. Усипальниця Раєвських: втрачені можливості чи великі сподівання? / О. Бондар // Народне слово. - 2011. - 19 травня. - С. 1, 9

Розгорнутий матеріал про виїзне засідання штабу по створенню історико-архітектурного заповідника родини Раєвських в Олександрівському районі

Босько В. Згадаємо героїв 1812 року : Генерал Микола Раєвський / В. Босько // Народне слово. - 2003. - 14 січня. - С. 3

Бухаров В. Раєвские / Бухаров В. // Елисаветградские ведомости. - 2003. - 24 октября. - С. 8

Бухаров В. Раєвские / Бухаров В. // Елисаветградские ведомости. - 2003. - 31 октября. - С. 4

Бухаров В. У Мекку - через Бовтишку / Бухаров В. // Народне слово. - 2003. - 25, 27 листопада. - С. 4

Бухаров В. Усипальниця сім'ї Раєвських : Туристичні маршрути Олександрівщини / Бухаров В. // Вперед. - 2008. - 22 липня. - С. 2

Розлога, на газетну сторінку, розповідь про пам'ятні місця, пов'язані з родиною Раєвських

Високі гості у педуніверситеті // Кіровоградська правда. - 2005. - 8 жовтня. - С. 2

У Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В. Винниченка відбулася міжнародна конференція на тему " Історико-культурна спадщина родини Раєвських та її міжнародне значення "

Войченко Г. Раевским : Стих / Г. Войченко // Елисаветградские ведомости. - 2004. - 1 октября. - С. 3

Гармазій Н. Вшанували пам'ять роду Раєвських / Гармазій Н. // Свет - Перспектива. - 2005. - 20 октября. - С. 13

Урочистості з нагоди 150-річчя з дня освячення храму у Розумівці, де знаходиться родинна усипальниця Раєвських

Данова О. Спадщина родини Раєвських: інвестиції у пам'ять / О. Данова // Кіровоградська правда. - 2006. - 15 квітня. - С. 3

Про створення державного історико-архітектурного заповідника родини Раєвських в селі Розумівка Олександрівського району

Епанчин, Ю. Л. Николай Николаевич Раевский [Текст] / Ю.Л.Епанчин // Вопросы истории. - 1999. - № 3. - С. 59-81. - Бібліогр.:78 назв.

Єременко Л. Усипальницю Раєвських відновлять / Л. Єременко // Наша газета. - 2005. - 6 жовтня. - С. 1

Зайцева Л. Спадщина родини Раєвських / Л. Зайцева // Вечірня газета. - 2005. - 14 жовтня. - С. 8

Зайцева Л. Усипальниця родини Раєвських : Історико- культурна спадщина / Л. Зайцева // Вечірня газета. - 2005. - 7 жовтня. - С. 2

Здір Л. Розумівське урочище пам'ятає і Раєвських, і Пушкіна / Л. Здір // Народне слово. - 2005. - 11 жовтня. - С. 3

Здір Л. Створення історико- культурного заповідника Раєвських -

справа честі слов'янських народів / Л. Здір // Народне слово. - 2005. - 6 жовтня. - С. 1,3

Фоторепортаж свята 150-річчя освячення храму в с. Розумівці Олександрівського району

Здір Л. Церква-усипальниця родини Раєвських стане міжнародним туристичним центром / Л. Здір // Народне слово. - 2003. - 27 травня. - С. 1, 4

Кобець О. Щоб зберегти історичну скарбницю наших пращурів / О. Кобець // Народне слово. - 2004. - 20 квітня. - С. 1

17 квітня відбулась зустріч голови облдержадміністрації В.Компанійця з послом з особливих доручень Міністерства закордонних справ Росії В.Єгошкіним. Сторони обговорювали питання збереження пам'яток історії слов'янських народів, у т.ч. усипальниці Раєвських

Колесник Л. Князь Андрей из рода Раевских / Л. Колесник // Ведомости. - 2003. - 20 июня. - С. 3

Колесник Л. Наши герои войны 1812 года / Л. Колесник // Молодіжне перехрестя. - 2006. - 2 листопада. - С. 9

Стаття про відомих земляків Миколу Раєвського та Георгія Емануеля

Корінь Т. ...І щедра скринька на розквіт заповідника / Т. Корінь // Кіровоградська правда. - 2011. - 24 червня. - С. 12

Про село та заповідник – усипальницю Раєвських - у зв'язку із наближенням пам'ятної дати - 240-річчя з дня народження генерала М.М.Раєвського. У вересні ц.р. планується проведення науково-практичної конференції

Матівос Ю. Брати Розумовські / Ю. Матівос // Кіровоградська правда. - 2011. - 19 липня. - С. 6

Дослідження родоводу Розумовських має краєзнавчий аспект щодо звязків із нашим краєм родин Розумовських, Раєвських, Волконських

Миколі Раєвському // Народне слово. - 2011. - 4 серпня. - С. 2

Коротка інформація щодо міжнародної науково-практичної інформації, присвяченої Миколі Раєвському, яка незабаром відбудеться у Кіровограді

На Кіровоградщині відзначать 240-річчя з дня народження Раєвського // Вперед. - 2011. - 2 серпня. - С. 1

Детально про роботу оргкомітету з організації Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбудеться 6-8 вересня у Кіровограді та Розумівці

Никитина Е. "Да, были люди в наше время"... / Е. Никитина // Украина-Центр. - 2011. - 31 марта. - С. 11

Речь идёт об усыпальнице героя Отечественной войны 1812 года, генерала Николая Раевского в селе Разумовка Александровского района

Никитина Е. "Он был в Смоленске щит, в Париже - меч России"... А в Кировограде ? / Е. Никитина // Украина-Центр. - 2010. - 13 мая. - С. 23

Стаття присвячена майбутній програмі розвитку історико-архітектурного заповідника родини Раєвських (колишній маєток героя Вітчизняної війни 1812 року Миколи Раєвського, який помер тут в 1829 р.), що нині належить до сіл Розумівка і Бовтишка Олександрівського району. Зараз там родинна Усипальниця і Хрестовоздвиженська церква

Проект розвитку усипальниці родини Раєвських побачив світ // Вперед. - 2011. - 5 березня. - С. 3

Презентація проекту в обласній раді та ОДА: замовники, кошторис, першочергові завдання. Посилання на обласну Програму створення та розвитку історико-архітектурного заповідника родини Раєвських на території Олександрівського району на 2009-2012 роки

Пшеничний В.

Заповіднику потрібні не наміри, а гроші / В. Пшеничний // Кіровоградська правда. - 2011. - 26 липня. - С. 2

6-8 вересня відбудеться міжнародна науково-практична конференція, приурочена до 240-річчя від дня народження М.М.Раєвського. Очікується підписання трьохстороннього Меморандуму спільних намірів трьох країн щодо розвитку заповідника

Розумівка – слов'янський щит : Відзначено 150-річчя освячення Свято-Хрестовоздвиженської церкви - усипальниці родини Раєвських // Кіровоградська правда. - 2005. - 6 жовтня. - С. 1,3

Романюк Н. Ювілей храму в Розумівці : Новини коротко / Н. Романюк // Народне слово. - 2010. - 10 серпня. - С. 4

Під час відзначення 155-річчя від дня освячення храму у Розумівці на в'їзді до села встановлено новий дерев'яний хрест

Туристичні маршрути Кіровоградщини // Народне слово. - 2011. - 30 червня. - С. 9

Характеристика маршрутів, перелік пам'яток та споруд. До окремих туристичних об'єктів подається пояснення

Френчко Л. Праздник в Разумовке / Френчко Л. // Ведомости. - 2005. - 14 октября. - С. 7

Шевченко Г. "... І слава спалахне моя, і вже не згасне, допоки рід слов'ян світ буде шанувать" / Г. Шевченко // Вперед. - 2005. - 11 жовтня. - С. 2-3

Фотозвіт про святкові заходи, присвячені 150-річчю освячення

Свято-Хрестовоздвиженської церкви у Розумівці містить 10 світлин

Шевченко Г. Буятимуть олександрівські дерева на сербській землі : Інтерв'ю з Анатолієм Шинкаренком / Г. Шевченко // Вперед. - 2006. - 23 вересня. - С. 2

Про свята на сербській землі, які відвідала делегація з Кіровоградщини

Шевченко Г. Нове життя Свято-Хрестовоздвиженської церкви / Г. Шевченко // Вперед. - 2010. - 20 квітня. - С. 3

Докладна розповідь про сучасний стан історичної пам'ятки супроводжується схемою генерального плану заповідника, двома фото церкви та фотопотретом директора заповіднику

Шевченко С. Лекарь Пушкіна / С. Шевченко // Україна-Центр. - 2010. - 16 декабля. - С. 7

Стаття о практически неизвестном сегодня, но упоминаемом в биографии Александра Пушкина (лечил поэта), близком друге генерала Николая Раевского, побывавшего в наших краях и ставшего прадедом двух уроженцев Елисаветграда - киевском поэте, военном враче Евстафии Рудыковском

Юрченко А. Где похоронен граф Вронский ? / А.Юрченко // Украина-центр. - 2000. - 10 ноябля. - С. 12

Юрченко А. Праздник, который дорогого стоит / А. Юрченко // Украина-центр. - 2005. - 7 октябля. - С. 2

Стаття висвітлює проблеми реконструкції Свято-Хрестовоздвиженської церкви - усипальниці сім'ї Раєвських у селі Розумівка Олександрівського району Кіровоградської області

Юрченко А. Пушкин и Раевские : "В Грузию ... для Раевского" / А. Юрченко // Ведомости. - 1999. - 26 марта. - С. 6

Юрченко А. Пушкин и Раевские / А. Юрченко // Ведомости. - 1997. - №№150, 154, 159, 164, 168 ; Ведомости. - 1998. - №№174, 178, 182, 186, 191, 195, 200, 205, 210.

КАЛЕЙДОСКОП ПОДІЙ НА САЙТІ ОУНБ ім. Д.І. ЧИЖЕВСЬКОГО 2010-2011

4 травня у Польському культурному центрі, який працює при ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, **відбулася зустріч зі Збігневом Липинським** — досвідченим вчителем польської мови, громадським діячем, ініціатором польсько-української взаємодії в галузі культури.

Саме завдяки активній участі пана Липинського в Україні та Польщі з початку 90-х років було здійснено багато спільних проектів, мистецьких заходів, фестивалів, культурних обмінів. Десятки молодих людей вдячні Збігневу Липинському як Вчителю, який відкрив для них багатство польської мови та допоміг реалізувати свій творчий потенціал. Співорганізаторами візиту Збігнева Липинського до Польського культурного центру виступили голова Товариства поляків Кіровоградщини “Полонія” Олександр Полячок та пані Лідія Бонковська, яка допомагає опанувати польську мову учням Кіровоградського колегіуму та слухачам мовних курсів Центру.

Змістом зустрічі стало обговорення можливих шляхів розширення співпраці кіровоградських закладів культури, національних товариств та громадських організацій з польськими партнерами та обмін досвідом реалізації спільних проектів. Саме тому приїзд Збігнева Липинського викликав неабияке зацікавлення з боку працівників культури, освіти, членів місцевої польської громади. Символічно, що зустріч відбулася у час, коли Республіка Польща урочисто відзначає 220-ту річницю Конституції держави, а Польський культурний центр, створений спільними зусиллями ОУНБ ім.Д.І.Чижевського та Товариства поляків Кіровоградщини “Полонія”, — свій перший день народження.

Тепла, дружня атмосфера зустрічі сприяла виникненню ідей нових проектів, зміцненню контактів між однодумцями по обидва боки кордону. Пан Збігнев також високо оцінив активність і змістовність діяльності Центру та був приємно вражений високим рівнем та розмаїттям напрямків роботи бібліотеки.

Бібліотека виходить в люди

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. Чижевського запровадила нову приємну послугу для своїх користувачів та всіх мешканців обласного центру – відкрила літній читальний зал на свіжому повітрі. На прибібліотечному майданчику під великими пара-

сольками можна переглянути нові цікаві журнали, пограти в шахи або шашки, отримати консультацію бібліотекаря, або й просто перепочити чи поспілкуватися зі своїми знайомими. Тим, у кого незабаром відпустка або хто планує цікаву подорож, пропонуємо журнали „Вокруг света”, „Всесвіт”, „Международный туризм”, „Азия и Африка сегодня”. Тим, хто намагається створити затишок і комфорт у власній оселі, допоможуть цікаві ідеї з останніх випусків журналів „Мой уютный дом”, „Интерьер”. Також свого читача знайдуть журнали „Практична психологія і соціальна робота”, „Наука и религия”, „Віче”, „Дніпро”, „Пенсія”, „Смена”, „Соціальний захист”, „Исторический журнал”, „Личности”, „Огородник”, „Украина”, „МК.Бульвар”, „Здоровье”. Жінок зацікавлять „Бурда”, „Женский журнал”, „Мир семьи”, „Натали”, „Крестьянка”, „Караван историй”. Представників сильної статі – „Оружие”, „За рулем”, „Радиомир”, „Мир персональных компьютеров”. Також ми пропонуємо чудову підбірку сучасних журналів з мистецтва: „Кераміка”, „Музеї України”, „Народне мистецтво”, „Образотворче мистецтво”, „Народна творчість та етнографія” і новий журнал „Артанія” (культурологія, мистецтво, публіцистика, історія).

Літній читальний зал буде відкритий протягом червня-серпня з понеділка по четвер, з 14:00 до 18:00. Ми працюємо для вас!

Виставка географічних карт та інших картографічних документів під назвою:
“Картографічні твори: від раритетних до сучасних”

15 травня завершила свою роботу *виставка географічних карт та інших картографічних документів* під назвою: **“Картографічні твори: від раритетних до сучасних”**, що діяла протягом місяця у відділі документів з питань економіки, виробництва та природничих наук Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського.

Експозиція привернула увагу широкого кола відвідувачів бібліотеки: як спеціалістів — географів, геоекологів, геодезистів, екскурсоводів, працівників музеїв, істориків-архівістів, так і всіх, хто цікавиться історією картографії та мистецтвом створення картографічних документів. За час дії виставку переглянули та ознайомились з її експонатами понад 500 чоловік.

Відвідувачі виставки познайомились з картографією минулих часів, старовинними, оригінальними, унікальними картами та атласами. Серед них картографічні документи різної тематики та призначен-

ня, що охоплювали період від середньовіччя до наших днів: раритетні та ексклюзивні картографічні твори, загальногеографічні карти, карти природних та суспільних явищ, авторські роботи кіровоградських фахівців.

Колектив відділу висловлює щирю подяку ініціатору створення експозиції голові Кіровоградського відділу Українського географічного товариства, доктору географічних наук, професору, завідувачу кафедри географії та геоєкології КДПУ ім. В.Винниченка Анатолію Івановичу Кривульченку.

Хочемо подякувати і всім установам, які надали експонати для демонстрації, а саме: Державному архіву Кіровоградської області, Державному підприємству “Кіровоградський науково-дослідний проектний інститут землеустрою”, Державній льотній академії України, кафедрі географії та геоєкології КДПУ ім. В. Винниченка.

Щиро вдячні і приватним особам — власникам та укладачам карт, які взяли участь в організації експозиції, особливо — старшому науковому співробітнику відділу історії Кіровоградського обласного краєзнавчого музею Костянтину Шляховому.

Глобальний цикл виставок проекту Сергія Зайцева "Моя квітуча Україна..."

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського, Кіровоградська обласна організація НСФХУ, Міжрегіональне об'єднання фотографів України за участю фотомитців з різних куточків України в рамках глобального циклу виставок - **проекту Сергія Зайцева – «Моя квітуча Україна»** представляють: **II Проект. Сергій Книш: «ГУЦУЛІЯ».**

На виставці представлений погляд на Українські Карпати авторів з різних регіонів України, що формує небувалу по широті сприйняття, різнопланову, різноментальну композицію виставки, доповнену до того ж численними етнічними інсталяціями (гуцульські ліжники, автентичний посуд, предмети побуту та інше). Карпати постануть перед глядачем у всьому розмаїтті барв: величава природа, приголомшливі пейзажі, різнопланові жанрові побутові сценки та чудові портрети місцевих жителів – все це загалом створює відчуття повного проникнення, заглиблення у надзвичайно цікаву і своєрідну дійсність – світ Карпатського високогір'я.

Проект «Гуцулія» був раніше двічі представлений в м. Кривий Ріг та викликав чималу зацікавленість громадськості. Далі до участі в ньому були запрошені бажаючі колеги-фотографи, він був значно розширений та доповнений.

На даному етапі «Гуцулія» включена в масштабний проект Сергія Зайцева «Моя квітуха Україна», присвячений 20-річчю незалежності України.

Запрошуємо всіх бажаючих відвідати виставку, відкриття якої відбудеться **22 вересня о 12:00** на третьому поверсі Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського, за адресою: м. Кіровоград, вул. К. Маркса, 24.

Також експозицію виставки можна буде віртуально переглянути на сайті бібліотеки: www.library.kr.ua у розділі «віртуальна виставка». З питаннями звертайтеся за тел.: (067) 915-2203 Сергій Книш, м. Кривий Ріг; або e-mail: zx9966@rambler.ru

План циклу виставок проекту:

- 20. 10. 2011р. - Київ
- 17 - 18. 11. 2011 - Вінниця, Хмельницький
- 15. 12. 2011- Дніпропетровськ
- 12. 01. 2012 - Донецьк, Луганськ
- 9 -10. 02. 2012 - Житомир, Чернігів, Суми
- 10 - 12. 03. 2012 - Херсон, Миколаїв
- 5 - 6. 04. 2012 – Рівне, Луцьк
- 3 - 4. 05. 2012 - Харків
- 1 - 2. 06. 2012 - Львів
- 28 - 29. 07. 2012 - Запоріжжя, Чернівці
- 26 - 27. 08. 2012 - Кіровоград, Черкаси

Цикл виставок завершує експозиція кращих робіт проекту до Дня Незалежності України у 2012 році з врученням сувенірів та презентацією альбому.

**День відкритих дверей „Книжкові вітрила”, присвячений
Всеукраїнському дню бібліотек, в обласній універсальній
науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського
30 вересня 2011р.**

30 вересня Україна святкує Всеукраїнський День бібліотек. Вітаємо зі святом і бажаємо усім, хто любить і шанує книгу, доброго здоров'я, щасливих відкриттів, непрочитаних сторінок і життєвого оптимізму, натхнення, радості, щастя, добра і нових успіхів! Щороку

ми, бібліотекарі, робимо до свята подарунки нашим користувачам. Тож вас приємно здивує те, що обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. Чижевського працює без вихідних: з понеділка по п'ятницю - з 10.00 до 19.00, в суботу і неділю - з 10.00 до 18.00. А також ми потурбувалися, щоб фонди відділів обслуговування були максимально оптимізовані та відкриті таким чином, щоб кожен читач міг вільно знайти все, що йому потрібно.

Зі щирістю і повагою ми ставимося до кожного користувача, і вони віддячують нам тим же.

30 вересня в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського – День відкритих дверей. Зазвичай, гостей заведено гостинно зустрічати. Тож кожен, хто прийде до Бібліотеки 30 вересня, з 10:00 до 19:00, може безкоштовно зареєструватися і отримати річний читацький квиток, або перереєструватися (якщо підійшов термін). Протягом дня відбудеться багато цікавих презентацій, виставок, оглядових екскурсій-ознайомлень з відділами, з новітніми ресурсами та інформаційними послугами Бібліотеки та інші заходи.

Доторкнись до світу в бібліотеці

Інформаційне обслуговування соціально вразливих груп населення, громадян літнього віку, людей з функціональними обмеженнями є одним з важливих напрямків роботи обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського. Актив бібліотеки на чолі з директором Оленою Гаращенко постійно працюють з трьома секторами суспільства: владою, бізнесом, недержавними, громадськими організаціями, аби покращити спектр і якість інформаційних послуг для неповносправних. Таким чином, спільними зусиллями був підготовлений проект „Доторкнись до світу в бібліотеці” і поданий до Програми Підтримки Малих Проектів (SPA) та Агентства США з Міжнародного розвитку (USAID).

На відкритті комп'ютерного майданчика „Інтерсвіт”, зібралися всі партнери: ініціативна група бібліотекарів на чолі з заступником директора обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.Чижевського Оксаною Ткаченко, Доброволець Корпусу миру в Україні Карін Джонс, голова обласної організації УТОС Борис Батехін, голова Кіровоградської обласної організації інвалідів Всеукраїнської організації інвалідів „Союз організацій інвалідів України” Сергій Подорожний, голова Кіровоградської обласної Асамблеї інвалідів Олек-

сандр Боршуляк разом з членами своїх організацій. Багато теплих слів прозвучало на адресу бібліотеки та її працівників.

У своєму виступі Оксана Ткаченко підкреслила, що бібліотеки покликані допомогти людям з функціональними обмеженнями долати соціальні, інформаційні, комунікативні бар'єри. Саме для забезпечення людської активності і створено нові інформаційні технології, які зараз – до послуг користувачів з вадами зору у новоствореному майданчику. І водночас, нам усім треба відкривати душу до тих людей, які мають обмежений доступ до всіх суспільних благ.

Сергій Подорожний зауважив, що бібліотека намагається йти в ногу з сучасними тенденціями толерантності та інформаційної доступності для людей з функціональними обмеженнями.

Борис Батехін наголосив на тому, що цей суспільно важливий проект був дуже необхідний членам обласної організації УТОС, яку він очолює, тож тепер люди з вадами зору матимуть можливість подолати суспільну замкненість через відкритий доступ до знань та інформації.

Олександр Боршуляк, завдяки зусиллям якого на тротуарі з'явилися смуги-вказівники (як пройти до бібліотеки), а також оригінальні тренажери для розвитку моторики дітей з вадами зору, окреслив напрямки подальшого розвитку бібліотеки в напрямку покращення надання послуг людям з фізичними вадами, продемонструвавши міні-фільми з досвіду роботи вітчизняної та російської бібліотек.

Родзинкою презентації стала демонстрація виставки м'якої іграшки в стилі hand-made члена УТОСу Оксани Андрієнко.

Керівник проекту і завідувач відділом міського абонементу Наталія Білаш повідомила, що спеціалізований комп'ютерний майданчик „Інтерсвіт” для людей з вадами зору, обладнаний двома робочими станціями, – це спосіб відновити себе, можливість отримання інформації з питань реабілітації (пошук інформації про лікування хвороби, закладів лікування тощо), це можливість знайти нових друзів. Метою функціонування Майданчика є реалізація конституційних прав громадян на вільне отримання інформації, ефективного використання інформаційного простору мережі Інтернет для розвитку особистості в галузі освіти, науки, культури та підприємницької діяльності, розширення сфери інформаційних послуг бібліотеки.

Спеціалізований комп'ютерний майданчик „Інтерсвіт” для людей з вадами зору БЕЗКОШТОВНО надає такі послуги:

- вільний доступ до широкого спектру світових інформаційних ресурсів через мережу Інтернет;

- можливість оволодіти навичками роботи з персональним комп'ютером, та в мережі Інтернет (індивідуальне навчання) за допомогою спеціального програмного забезпечення JAWS;
- користування каталогом бібліотеки, в т.ч. он-лайнним варіантом;
- змогу отримати додаткові знання;
- знайти роботу, зорієнтуватися в професіях та зробити свій правильний вибір;
- підвищити професійний рівень;
- змогу користуватися електронною поштою, конференціями;
- стати учасниками віртуальних мандрівок, веб-оглядів різної тематики;
- знайти друзів за інтересами та тих, з якими втрачено зв'язок;
- з користю провести дозвілля;
- можливість прослуховувати аудіо-книги
- розширити свій світогляд.

Графік роботи Спеціалізованого комп'ютерного майданчика „Інтерсвіт” для людей з вадами зору:

Понеділок - четвер з 10:00 до 19:00

Субота, неділя з 10:00 до 18:00

П'ятниця — вихідний

19 березня 2011 року на запрошення *Українського клубу* до Кіровограду завітав *відомий науковець, літератор, професор Києво-Могилянської академії Володимир Євгенович Панченко*. Зустріч відбулася о 14-ій годині в ОУНБ імені Д.І.Чижевського. Гостями бібліотеки були представники інтелігенції, науковці, викладачі, студенти, молодь міста, працівники та користувачі бібліотеки.

Володимир Євгенович поділився із слухачами своїми роздумами про сучасну літературну ситуацію, зробивши історичний екскурс у її минуле. Професор подарував бібліотеці книги. **Серед подарунків** — тритомне раритетне видання, яке включає листування активного учасника українського націєтворення кінця XIX — початку XX століття, громадського і культурного діяча, мецената Євгена Чикаленка із Володимиром Винниченком, Сергієм Єфремовим та Андрієм Ніковським. Не менш цінним подарунком була і книга Володимира Панченка “Так ніхто не кохав...”, в якій мова йде про десять шедеврів української лірики та митців, що створили їх. Серед них — імена Тараса Шевчен-

ка, Пантелеймона Куліша, Лесі Українки, Івана Франка, Володимира Сосюри та інших.

Літератор глибоко і всебічно розкрив роль і значення історичної діяльності Ярослава Дашкевича, презентувавши його книгу "...Учи неложними устами сказати правду". Це глибинна наукова есеїстика, що вбирає відомості української історії за період з 1989 до 2008 року. Книги побачили світ у київському видавництві "Темпора".

На всі свої запитання аудиторія отримала вичерпні та змістовні відповіді професора. Зустріч була сповнена доброзичливою, дружньою атмосферою.

Проект «Колоритні мандрівочки» 2010-2011

LCD проектор, зроблені особисто цифрові фотографії та хист оповідача – ось три складові які необхідні для участі у проекті «Колоритні мандрівочки».

Другій рік влітку в бібліотеці успішно працює проект який було зініційовано користувачами.

Зустрічі з цікавими особистостями — читачами відділу та гостями міста, подорожі до інших міст, інших країн, інших культур зокрема, в історичне минуле нашого міста.

Відмінністю проекту є індивідуальний талан оповідача, його харизма, його життєвий досвід, його особливий погляд на звичайні, часто загальновідомі речі. Не обов'язково бути лектором чи викладачем - невимушена атмосфера зустрічей, дружнє спілкування, сприяє оновленню погляду на оточуючих людей, зміцнює соціально суспільні зв'язки в територіальній громаді та гармонізує людину.

Сьогодні надзвичайно актуальним для українців є питання самобутності. Тому ми проводимо мистецькі зустрічі насамперед для того, щоб кіровоградці знали якомога достовірну історію свого краю, свого міста, своєї держави. А також могли порівняти нашу країну з іншими. Саме тому був запроваджений цикл „Колоритні мандрівочки”. Цьому проекту нещодавно виповнився рівно рік. Спочатку це були зустрічі з нашими земляками, які відвідали європейські країни: Англію, Італію, Іспанію, Данію, Швецію, Норвегію, Польщу, а також північ Росії, Грузію, Йорданію... Ми зустрічалися з викладачами, які побували з науковими відрядженнями у Китаї та Новій Зеландії. І чим більше ми дізнавалися про те, як живуть люди в різних куточках планети, як шанують власні пам'ятки історії та культури, тим більше хотілося дізнатися про своє рідне місто. Тому в цьому році «Колоритні мандрівочки» перетворилися на Віртуальні мандрівки в Єлисаветград.

Відомі краєзнавці, мистецтвознавці, працівники музеїв, викладачі розповідали про літературний Єлисаветград часів Винниченка, Маланюка, Тарковського, Чикаленка, Яновського. Чому наше місто називають маленьким Парижем і про сакральне мистецтво, про ікони, що були написані наприкінці 19 століття спеціально для місцевих „богоугодних” закладів і зараз зберігаються в обласному художньому музеї, про металеві ґрати на наших старовинних вуличках - копії кремлівських, петербурзьких ґрат. Керівник кількох археологічних експедицій Микола Тупчієнко кандидат історичних наук, археолог, краєзнавець, автор низки розвідок з проблем давньої історії центральної України, розкрив таємниці нещодавніх цікавих археологічних знахідок, зроблених, зокрема, на теренах нашої області.

Його презентація *“Археологічні пам’ятки України та Кіровоградщини”* про Монастирище Устинівського району, степовий курган Петрівського району та ін. містила фотоматеріали археологічних досліджень автора.

Підсумки обласного конкурсу на краще видання районних (міських) бібліотек, методичних центрів, “Бібліотечна орбіта Кіровоградщини”

З метою підтримки і розвитку видавничої діяльності бібліотек області з 1 травня по 30 вересня 2011 року проводився обласний конкурс на краще видання “Бібліотечна орбіта Кіровоградщини” серед районних (міських) бібліотек-методичних центрів.

На конкурс надійшло 124 видання, з них 48 – методичних, 42 – бібліографічних та 34 видання інших жанрів.

Видання оцінювались за такими характеристиками:

- Актуальність теми;
- Професіоналізм;
- Новаторський характер;
- Стиль і мова викладання матеріалу;
- Художнє оформлення.

Переможці конкурсу визначались за двома номінаціями „Краще методичне видання” та “Краще бібліографічне видання”.

В першій номінації “Краще методичне видання” стали переможцями Олександрійська міська централізована бібліотечна система, директор Городецька Жанна Феодосіївна, за актуальні, професійні матеріали з підвищення фахового рівня бібліотекарів “Бібліотекар - читач: пошуки шляхів до взаєморозуміння. Бібліотечний консиліум”,

“Підліток в небезпечних та екстремальних ситуаціях”; методичні матеріали з досвіду роботи “Молодь обирає здоров’я”, “В центрі уваги - правова культура користувачів”, “Дитяча бібліотека - центр інформаційної культури юних олександрійців” (I місце).

Олександрійська районна централізована бібліотечна система, директор Чуянова Надія Миколаївна, за програму підвищення кваліфікації бібліотечних працівників на 2012-2014 роки “Креативність. Натхнення. Професіоналізм: стратегія успіху сільської бібліотеки”, довідник бібліотекаря “Бібліоскарбничка”, а також за видання бібліотечної газети “Бібліовісник Олександрійщини (II місце).

Олександрівська районна бібліотека для дорослих, директор бібліотеки Гриб Марія Григорівна, за науково-практичний посібник теоретичного та практичного характеру “Бібліотечне краєзнавство: бережемо традиції, живемо сучасним, творимо майбутнє” (III місце).

У номінації “Краще бібліографічне видання” відзначені: рекомендаційний список документів “Читаємо самі. Читаємо з батьками. Кращі книги для дітей” та плакати “Як перетворити читання на задоволення!”, “Для талановитих дітей та турботливих батьків” - Кіровоградська міська централізована бібліотечна система, директор Тимків Світлана Іванівна (I місце),

бібліографічний покажчик “Перлини Світловодщини. Сім чудес Світловодська” - Світловодська міська централізована бібліотечна система, директор Ялова Єлизавета Миколаївна (II місце);

рекомендаційний бібліографічний покажчик “Поетична майстерня Анатолія Загравенка” - Знам’янська міська централізована бібліотечна система, директор Колісніченко Марина Владиславівна.

Конкурс на краще видання “Бібліотечна орбіта Кіровоградщини” відобразив здобутки та надбання бібліотек області з різних напрямків діяльності та показав творчий та інноваційний підхід фахівців у підготовці видань з використанням комп’ютерних технологій.

Лише 14 лютого запис до бібліотеки для Валентин і Валентинів - безкоштовний!

Усім закоханим парам, незалежно від віку пропонуємо в цей день сфотографуватися біля стенду бібліотечного серця з назвою „Бібліотеці – з любов’ю” і отримати можливість придбати читацькі квитки для двох за ціною одного!

Якщо ви уже щасливі зі своєю половинкою, або перебуваєте у пошуку - запрошуємо вас переглянути книжкові виставки, які працюють у відділах бібліотеки. Відділ міського абонементу присвятив Дню всіх закоханих книжкову виставку „**Ця вічна загадка любові**”.

Поезія Шекспіра і Петрарки, Лесі Українки і Володимира Сосяри, Марини Цветаєвої і Вероніки Тушної звертаються до серця кожного. Почуття зворушливі і ніжні не залишають нікого байдужим. Прозові та поетичні збірки розповідають свої історії кохання, неповторні і вічні. Лірична поезія кіровоградських поетів: Антоніни Корінь, Наталії Фесенко, Віктора Ганоцького, Володимира Шурапова, Наталії Купчинської - цей перелік можна ще довго продовжувати.

Звертає на себе увагу також книга Євгенія Богата "Що водить сонце і світила". В основу книги покладено листи багатьох видатних людей минулого і сучасності, в яких розкриваються кращі риси та багатство людської душі.

"Ангеле мій, життя моє, моє друге я..." - так звертався Бетховен у листі до своєї безсмертної коханої.

Медіа-фонд відділу міського абонементу теж представляє компакт-диски до цього свята. Наприклад, компакт-диск "Подарок любимой" містить вірші, рекомендації щодо подарунків для коханої, написання любовного листа, цікаві ідеї для закоханих.

Нинішній День Святого Валентина у світлинах читального залу віншуємо ліричною композицією під назвою "**Я обіймаю серцем образ твій**". Вона оздоблена картинками, репродукціями, квітами, книгами, листами відомих особистостей.

Тож свої дивні крила любов розгортає в мелодиці художнього слова, її багатогранний образ простежуємо у психологічних, морально-етичних, соціальних, філософських візіях науковців.

Ніжний серпанок поезій Шекспіра, Овідія, Петрарки, Пушкіна, Шевченка, Лесі Українки, Ліни Костенко, антології українських, російських ліричних поезій полонять вашу романтичну душу. Цікавими для вас стануть збірки "Сяйво білого тіла", "Чудное мгновенье", "Так народилась пісня в серці", "Чари ночі" тощо.

Таємничими і незбагненими постають біографічні оповіді, інтимні історії, листи відомих особистостей. До них належать видання "Любовь в письмах выдающихся людей XVIII и XIX века", біографічний роман Ненсі Мітфорд "Влюбленный Вольтер" та інші.

Цікавими виданнями для відвідувачів бібліотеки стануть "Теорія українського кохання" Миколи Томенка, "Межличностные секреты" Валентина і Антона Карпових, «Скромно о нескромном» Ва-

лентина Карпова і Миколи Дудника. Останні два видання – місцевих авторів.

Знайомлячись із словом, ограненим всеосяжним простором людських сердець, ви зануритесь в одкровення цього світлого і неповторного свята.

Усіх із чудовим днем любові сердечно вітаємо, хай буде у житті доволі ласки й ніжності, й кохання! Завітайте до бібліотеки разом з коханими!

«Людина після навчання виходить як спеціаліст, а не як особистість»

«Я – лідер. Участь молоді у вирішенні проблем суспільства».

Саме такою була тема круглого столу, організованого у відділі документів з питань економіки, виробництва та природничих наук ОУНБ ім. Д.І.Чижевського. Ініціатором створення такого заходу був Кіровоградський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Для обговорення питань сприяння участі молоді у вирішенні проблем суспільства в м. Кіровограді, розвитку волонтерського руху, встановлення партнерських відносин було запрошено представників обласних та міських громадських організацій, волонтерів, спеціалістів по роботі з молоддю, лідерів учнівського та студентського самоврядування. На жаль, були не всі громадські організації, але як сказали організатори заходу «прийшли ті, хто хоче щось робити». Круглий стіл передбачав презентацію громадських організацій, їх діяльність, проекти, пропозиції, ознайомлення з результатами соціологічного дослідження «**Молодь Кіровограда – 2011**», що було проведено Кіровоградським міським центром СССДМ, а також обговорення ключових питань.

Багато було озвучено проблем, які зараз спостерігаються в молодіжному середовищі. Це і проблеми спілкування учнів з дітьми з фізичними вадами, відсутність ініціативи допомагати дітям-сиротам, дітям-інвалідам як з боку учнів, так і з боку вчителів. «Учні в школі не мають фінансової підтримки, щоб брати участь у волонтерському русі, тому вони просто не бачать людей, у яких є проблеми. Вони їх бояться!» - розповіла **Раєва Олена**, соціальний педагог ЗОШ № 4. Також вона розповіла і навіть показала відео фрагменти тренінгів, які проводяться з учнями. Ці тренінги дозволяють учням відчувати на собі ті про-

блеми, які мають люди-інваліди: відсутність слуху, зору, обмежені можливості пересування чи спілкування.

«Людина після навчання виходить як спеціаліст, а не як особистість» - констатував **Мудрій Ярослав**, представник громадської організації «Нова хвиля». Він пояснив, що людину навчають у школі, у вищому навчальному закладі, їй показують ким вона повинна стати, але після закінчення навчання кожен стикається з проблемою «я нікому не потрібен у цьому житті». Тому одним із напрямів роботи громадських організацій повинно бути орієнтація людини, відкриття правди про відносини з людьми, про життя у шлюбі, про життя людини у суспільстві взагалі. «Ми повинні вкласти в людей цінності, щоб створити нормальне громадське суспільство, а не чекати чогось від когось!» - сказав Ярослав.

Серед учасників круглого столу були навіть іноземці. **Карін Джонс** – волонтер Корпусу Миру, яку було запрошено у Кіровоград для співпраці з ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. Корпус Миру працює вже у 77 країнах світу, з Україною ж співпраця почалася з 1992 року. Напрямами його діяльності є розвиток громадських організацій, розвиток молоді, а також викладання англійської мови для учнів та студентів. Карін Джонс зараз працює над проектом, який дасть можливість людям з фізичними вадами працювати за комп'ютером, залучати таких «особливих» людей до бібліотеки, спілкування з людьми.

Дуже яскраво представила себе **Школа Волонтерів**, що знаходиться при Кіровоградському міському центрі СССДМ. Волонтери завдяки невеличкому театральному дійству представили напрями своєї роботи, повідомили про те, як можна вступити до Школи волонтерів (кожен може провчитися 2 роки, і по закінченню отримати сертифікат державного зразка), чим можна займатися після навчання. Представники Школи надали багато фото і друкованої інформації, які показали, що волонтери завжди є активними учасниками усіх акцій, вони є дійсно професіоналами.

Після того як всі учасники круглого столу презентували себе, Кіровоградський міський центр СССДМ представив результати соціологічного дослідження «Молодь Кіровограда – 2011». Питання дослідження стосувалися таких аспектів: за рахунок чого можна підвищити якість життя, на кого можна покластися в своєму житті, де можна провести вільний час, які проблеми зараз найбільше поширені серед молоді і навіть скільки книг було прочитано за останній час. Більшість студентів (оскільки опитування проводилося у стінах ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, то опитувані були віком від 16-22 років)

покращує своє життя за рахунок розваг та хобі, занять спортом, самовдосконалення, вони не дуже покладаються на допомогу з боку місцевої влади, спеціалістів, а подають всі сподівання саме на себе, свої можливості. Найбільше вільного часу сучасна молодь проводить з друзями та в Інтернеті, майже не читаючи книжок. Найбільшою проблемою молодіжного середовища студенти все ж вважають шкідливі звички.

Найбільше порадував ентузіазм самих учасників круглого столу. Після двогодинного знайомства і спілкування, було все ж таки досягнуто думки, що проблеми потрібно вирішувати системно, разом, а не «точечно», по одному. Було домовлено про зустріч і обговорення планів щодо майбутньої співпраці. Була також озвучена пропозиція створити сайт, на якому буде розміщуватись інформація про найактивніші громадські організації, контакти і дані про діяльність, створені проекти. Основним гаслом зустрічі було «громадські організації повинні тісно співпрацювати з органами місцевої влади». Тож після таких домовленостей та ідей можна бути спокійними. Кіровоградська молодь в надійних руках!

Модернова лялька-мотанка Аліси Абгарян

16 лютого у відділі мистецтв відбулось відкриття першої персональної виставки “Модернова лялька-мотанка Аліси Абгарян”. Сьогодні ляльку-мотанку виготовляє багато майстрів, в кожного свій підхід, своє бачення, свій спосіб вираження. Аліса Абгарян створює як традиційну народну ляльку-мотанку, так і сучасну, в якій вона відрізняється від інших майстрів яскравою індивідуальністю стилю, образності, фантазії. Майстриня вражає вишуканим смаком, відчуттям форми та кольору.

На виставці представлені образні лялькові ансамблі, міський та сільський, з якими зручно розігравати або моделювати різні “життєві” епізоди, сцени, ситуації. Світ мотанок майстрині захоплює, самі ж ляльки красиві, святково одягнені, мають в собі певну символіку та приваблюють відвідувача і гарними традиційними, і нафантазованими нетрадиційними образами. Родзинкою виставки стали відтворені майстринею три персонажі театральної вистави Романа Віктюка за п’єсою Жана Жене “Служниці”. Виставка працюватиме до кінця березня, запрошуємо до перегляду.

Народний Шевченківський вечір „Свою Україну любіть”

9 березня в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського відбувся Народний Шевченківський вечір „Свою Україну любіть” – урочистості з нагоди відзначення 197-річчя від дня народження Великого Кобзаря, організаторами якого, крім бібліотеки, стали управління культури і туризму облдержадміністрації, обласне відділення Конгресу української інтелігенції, обласне літературне об’єднання „Степ”, обласна організація Національної спілки письменників України.

Вклонитися пам’яті українському пророку прийшло більше сотні людей - як молоді, так і старшого покоління. Перед початком свята кожен бажаючий зміг ознайомитися з книжковими виставками, на яких представлено багато нової літератури, нових досліджень і наукових розвідок з фондів бібліотеки - „Шевченко, якого ми не знаємо” (відділ читальних залів) та „Духовний батько нації” (відділ міського абонементу).

На фоні музичного супроводу ансамблю юних бандуристок „Мальвочки” (дитяча музична школа №3, музичний керівник – Ірина Прокопова) урочистості розпочав голова обласного відділення Конгресу української інтелігенції, голова обласного літературного об’єднання „Степ”, лауреат республіканських і обласних літературних премій Віктор Погрібний. З промовами виступили проректор з науково-педагогічної та виховної роботи, професор кафедри української літератури КДПУ імені Володимира Винниченка Сергій Михида, голова обласної організації Національної Спілки письменників України Василь Бондар, голова обласної організації товариства „Просвіта” Світлана Орел. Всі вони говорили про те, що Тарасу Шевченку судилося стати не тільки великим поетом, художником України, а й совістю нашого народу, фундатором української нації.

В усі післяшевченківські часи святкування його ювілеїв мали свою ментальність і своєрідність. Про те, як відзначали ювілеї Тараса Григоровича у дорадянські часи на Єлисаветградщині, розповів доцент кафедри всесвітньої історії КДПУ імені Володимира Винниченка, кандидат історичних наук, краєзнавець Сергій Шевченко.

Народний Шевченківський вечір зібрав також інтелігенцію з регіонів області. Адже до пам’ятних місць, пов’язаних з перебуванням Шевченківських нащадків, належить і наша Знам’янщина – про це у своєму виступі розповів член Національної Спілки письменників України, поет Анатолій Загравенко.

„Олександрівщина і Шевченко” - такою стала тема виступу директора Олександрівського районного краєзнавчого музею Василя Білошапки. Роздумами про переливи людського буття, про те, як історія вітчизни проходила через серце поета, мережилась „на папері сумними рядками” ділився композитор і виконавець з Олександрівки Анатолій Борисенко. І урочисто-пророчо звучав уривок з поеми „Гайдамаки” у виконанні поетеси з Добровеличківщини Валентини Кондратенко-Процун.

Можна багато розповідати про поета і творця Шевченка, але справжню цілющу втіху подарували його поетичні шедеври, які захоплено слухала вся зала. Виступи актрис Кіровоградського академічного обласного музично-драматичного театру ім. М. Кропивницького Оксани Заславської та Дарії Ріксієвої, учнів гуртка художнього слова „Юність” Центру дитячої та юнацької творчості Назара Бензара, Наталії Щербакової, Влади Чанковської, у супроводі бандури відмінника освіти України Алевтини Чанковської (художній керівник - відмінник освіти України Валентина Полетаєва) змусили, затамувавши подих, слухати відомі зі шкільної парти рядки, які цього урочистого вечора набули вагомого звучання, заяскравіли новими гранями художнього слова.

У поета є та глибинна сила, якою він підкоряє серця. Його слово співзвучне народній поезії і пісні. Зворушливими були і музичні номери - виступ солістки ансамблю „Чиста криниця” будинку культури „Авіатор” Наталії Петренко у супроводі баяніста Юрія Маліновського (керівник – Ніна Бредихіна) та ансамблю „Любисток” Будинку Вчителя (керівник – Неля Черняєва), солістки обласної філармонії Іванни Клоц.

Символічною кульмінацією вечора стало вручення дипломів та грошових винагород переможцям літературного конкурсу „Сокіл степів”, започаткованого обласним літоб’єднанням “Степ” за фінансової підтримки відомого кіровоградського видавця, директора ТОВ “КОД” Віктора Лисенка (за традицією вітання переможців відбувається саме в день народження Великого Кобзаря). Наші земляки, кращі поети і письменники сучасності підтримали традиції класика української літератури, розкривши у своїх творах історичне минуле України, боротьбу українського народу за свободу, свою культуру, мову, красу рідної землі – словом те, що хвилювало Шевченка майже дві сотні літ тому.

За своєю внутрішньою суттю шевченківські дні є знаком возвеличення Людського Духу. Поезією Тараса Григоровича Шевченка живуть, вона завжди залишається джерелом сили і надії. Упродовж віків людство вшановуватиме істину і красу. Як свідчення прихильності до

цих ідей усі присутні наприкінці вечора разом заспівали пісню „Реве та стогне Дніпр широкий...”.

Заступник директора з наукової роботи Валентина Афанасіївна Козлова стала тією творчою організуючою силою, завдяки якій вечір було проведено на високому рівні.

Організаційну і технічну підтримку у проведенні заходу надали Кіровоградський академічний обласний музично-драматичний театр ім. М. Л. Кропивницького, Кіровоградська обласна філармонія.

Народний Шевченківський вечір став яскравою перлиною у віночку загальнообласних і міських заходів та урочистостей з нагоди Шевченківських днів, тож ми сподіваємося, що в подальшому збережемо цю добру традицію.

**Святкуй День незалежності разом з Бібліотекою!
24 серпня наша держава святкує 20-річчя незалежності
України. 20 років - це вік наших користувачів, які наповнюють
розмаїтим гомоном зали і відділи бібліотеки, це вік юності і пер-
спектив..**

Роки незалежності були складними, випробовували на мужність і дарували нові здобутки. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.Чижевського пережила час нестачі нових видань і радість від успішно реалізованих проектів, які дали змогу поповнити фонди, придбати комп'ютери і йти в ногу з часом. Ми трансформували традиційну роботу і намагаємось бути ближче до кожної людини, задовольняти інформаційні запити наших краян, аби кожен міг реалізувати своє право в доступі до знань та інформації.

Тож святкувати День незалежності України ми вирішили ближче до пересічних громадян, у Літньому читальному залі, який працює на прибібліотечному майданчику.

19 серпня о 16:00 бібліотекарі підготували комплекс заходів „**Книжкові вітрила**”, тож не пропустіть нагоди переглянути виставку книг, ознайомитися з виробами талановитих майстрів та взяти участь в інтерактивному опитуванні.

Цікавим та пізнавальним був відкритий перегляд літератури „**Українська книга в роки незалежності України**”. Ми експонуємо сучасні високополіграфічні, гарно ілюстровані видання. Ось, наприклад, альбом світлин Дмитра Клочка „Моя Україна”, виданий у Києві у 2009 році. Зі сторінок альбому постає різна і водночас незвідана земля

з гордим іменем Україна, її яскрава, різноманітна природа, її унікальні мистецькі та історичні пам'ятки, її щирі, працелюбні, красиві люди. До світлин подано коментарі, історичні довідки, легенди. Серед загалу видань - монографія "Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001)" за редакцією Валерія Смоля, присвячена проблемам формування незалежної Української держави. Книга Володимира Литвина "Україні бути" - продовжує серію видань, що відтворюють реалії сучасних державотворчих процесів, складні питання національної ідентифікації та її ствердження на нинішньому етапі історичного розвитку України. Також на виставці є новітні аудіо-книги кращих класичних та сучасних творів української, зарубіжної літератури, адже саме такий формат останнім часом користується попитом у наших відвідувачів.

Пропонуємо також звернути увагу на виставку **„Екологія здоров'я та безпеки нації”**, що містить матеріали про здоровий спосіб життя. Буклети та інші роздаткові матеріали представлені Кіровоградським міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Серед серпневих фарб природи своєю яскравістю привабить увагу перехожих виставка декоративно-ужиткового мистецтва **„З любов'ю до України”**, організатори якої - голова обласної організації Національної спілки майстрів народного мистецтва України Олександра Пренко та голова творчого об'єднання „Єлисаветградський узвіз” Ірина Поляруш. Вироби Євгена Василевського з виставки **„Металеві метаморфози”** давно користуються незмінним захопленням і серед малечі, і людей літнього віку. Тож на виставці буде кілька його робіт у техніці „арт-зварювання”.

На нашому заході ви матимете змогу не лише захоплюватися книгами та милуватися витворами людських рук, але й записати свою думку на стенді-опитуванні **„Я - в Україні, Україна - в мені”** і **„Україна - країна європейська”**.

Усі виставки працюватимуть на свіжому повітрі **23 серпня з 11:00 до 16:00**. Проте у відділах бібліотеки теж відбуватиметься багато цікавого і дивовижного.

23 серпня о 12:00 у відділі краєзнавства Міжрегіональне об'єднання фотомитців України (Кіровоградщини, Вінниччини, Дніпропетровщини, Кривого Рогу, Київщини, Севастополя) представить проект **„Моя квітуча Україна”**, присвячений 20-річчю Незалежності України. Куратором і меценатом проекту є Сергій Зайцев. Проект покликаний ознайомити кіровоградців та гостей міста з мальовничими куточками України. Перша виставка циклу - **„Крим”** - презентує глядачам неповторні краєвиди, побачені поглядом митця та

професійно відтворені засобами фотомистецтва. Кримська серія представляє природу не лише у літньому різнобарв'ї, на світлинах бачимо і Крим весняний, і осінній, і зимовий. І кожної пори року він інший, але незмінно чарівний. Назвемо майстрів, що представляють Крим: **Андрій Золочевський** (фотоклуб „Бріг”, м. Севастополь), **Сергій Книш** (м. Кривий Ріг), **Сергій Зайцев** (м. Кривий Ріг), **Сергій Гринько** (м.Кривий Ріг).

Запрошуємо на презентацію!

А хто бував у бібліотеці вже давненько, того вразить змінений дизайн залів, адже всі книги нині знаходяться у відкритому доступі.

Цим заходом ми пропонуємо нашим співгромадянам, користувачам Бібліотеки долучитися до відзначення 20-річчя незалежності нашої молоді держави, відчути, що це свято кожного українця. Ми прагнемо показати здобутки нашої країни в культурній сфері та сприяти згуртуванню всіх громадян навколо високої мети утвердження України як демократичної, правової і процвітаючої держави.

Тож усім тим, хто завітає до обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського 23 серпня, захоплень і вражень вистачить надовго!

Шануймося, бо ми того варті!

23 серпня на урочистостях з нагоди 20-ї річниці незалежності України голова обласної державної адміністрації Сергій Ларін та голова обласної ради Микола Ковальчук вручили директору обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського Олені Гаращенко почесну відзнаку „Честь і слава Кіровоградщини”, якою нагороджено колектив бібліотеки.

„Честь і слава Кіровоградщини” - найвагоміша почесна відзнака, запроваджена рішенням Кіровоградської обласної ради від 16 грудня 2005 року. Вона присуджується за заслуги у забезпеченні соціального й економічного розвитку, проведенні заходів із забезпечення законності, прав і свобод громадян, здобуття значних успіхів у виробничій, соціально-культурній, науковій, військовій, міжнародній, творчій, спортивній, громадській та інших сферах діяльності, вагомий внесок у створення матеріальних, культурних і духовних цінностей. До речі, цією високою нагородою вперше відзначено трудовий колектив бібліотеки серед закладів культури області.

Бібліотечний колектив щиро вдячний обласній владі за високу та почесну оцінку його праці. Це зобов'язує нас ще більш активно своєю творчою діяльністю утверджувати позитивний авторитет бібліотеки на теренах області, держави та всього світу!

ІЗ СПОГАДІВ ВЕТЕРАНІВ

„Я хочу Вам розповісти...”

(„Бібліотечні читання”: екскурс в історію. Із спогадів директора районної бібліотеки Броніслави Григорівни Хміль)

Чи можна мені розпочати спогади про моє свідоме життя без визначення громадянського бачення бібліотек, що організовувались та функціонували протягом десятиліть у Голованівську, не зупинившись на визначенні світового значення „найбільшого чуда із чудес, створеного людством, – книзі?” В ній – книзі, зафіксовано минуле, сучасне, майбутнє людського буття.

У моє життя книга ввійшла за непередбачуваних обставин. В голодний 1947 рік мати принесла із базару книгу „Принц і злидар”, вимінявши її на окраєць хліба. Я зараз не можу відтворити, які почуття та емоції вона викликала у мене. Знаю тільки те, що з нетерпінням чекала вечора, щоб читати її вголос для моїх слухачів: матері і бабусі. І вже тоді, мабуть, не усвідомлюючи цього, у десятирічної дівчинки зародилася любов і інтерес до книги. А невдовзі, вона стала для мене визначником мого життєвого шляху, джерелом знань та змістом моєї сутності.

Спрямовуючи свій погляд у минуле, я не ставлю за мету, відтворити день за днем роки своєї праці у бібліотеці. Та й чи є у цьому потреба? Я лише зупинюсь на окремих фрагментах спогадів, що зберегла моя пам'ять, сподіваючись, що вони складуть певну уяву про минулі десятиліття.

Основну заслугу я відношу працівникам бібліотек, які в усі часи були, є і завжди будуть для читача путівником у безмежному морі книжкових багатств, посередниками між книгами і читачем.

Ставлення кожного бібліотечного працівника до роботи, сумлінне виконання своїх прямих обов'язків – саме і визначає зміст і рівень роботи бібліотеки, яку не випадково вважають однією із найцінніших пам'яток історії, храмом науки.

Намагаючись висвітлити історію виникнення і розвитку бібліотек на території Голованівського району, я лише зупинюсь на відомих мені фактах і твердженнях, зафіксованих в історичних документах, що розповідають про існування книгозбірень та приватних бібліотек.

В 1864 році у Голованівську відбулось відкриття народного училища, а в 1897 році свої двері вперше відкрила школа грамоти для дівчаток (дані із архівних документів Подільської єпархії 1903 року).

Метою цих учбових закладів було не тільки ліквідувати неграмотність, а й дати відповідні знання. Основне місце, звичайно, відводилось вивченню „Закону Божого” та іншої літератури з питань теології, граматики, літератури. Саме тому, навчальна література знаходилася у книгозбірнях при храмах. Також у багатих жителів селища, більш грамотних, тих, які займали керівні посади в органах управління, були власні бібліотеки. Ріст грамотності населення сприяв росту інтересу до книги. Майже кожна родина намагалась мати в себе вдома книги, такі як „Біблія”, „Євангеліє”, „Псалтир”, „Молитовник”, „Закон Божий” та інші. Для прикладу зупинюсь на приватній бібліотеці Данішенка Тимофія Маркіяновича, 1880 року народження, який проживав у Голованівську. Все своє життя він співав у церковному хорі, жив по-сусідськи з нашою родиною. В його домашній бібліотеці було до 100 книг на релігійну тематику та інші книги „світські”, як він їх називав. Цей чоловік з великою охотою давав читати свої книги бажаючим. Неабияку цікавість і роздуми викликали у мене прочитані з його бібліотеки книги „Віра”, „Надія”, „Любов”, „Закон Божий”, „Вірші царя Соломона” та інші. Ці книги були 1900–1903 років видання. Сьогодні їм немає ціни, що ще раз підтверджує історичну цінність книги. Не можу не згадати той факт, коли уже працюючи у бібліотеці, десь у 1956–1958 роках, до моїх рук потрапила книга 1901 року видання з інвентарним номером понад тисячу і вказаним на ній прізвиськом власника – чи то Пилипенко, чи то Парахонько. Ми, працівники бібліотеки, звернули на неї увагу, допускаючи, що вона була здана з частиною книг, коли створювалась селищна бібліотека у Голованівську.

Йшов час, змінювались люди, розширювався їх кругозір, зростав інтерес до знань, а звідси – й до книги.

В 1918 році місцевими властями було прийнято постанову про відкриття в селищі Голованівськ бібліотеки, але вона так і не була виконана. І лише в січні 1925 року було відкрито сільбуд, а при ньому бібліотеку з фондом в 1140 книг.

З роками мережа бібліотек розширювалася і кількість їх зростала. Так, 1 липня 1952 року у Голованівську було відкрито дитячу бібліотеку. А в 1954 році, коли я стала працювати бібліотекарем районної бібліотеки, в районі налічувалось 15 сільських та 12 клубних бібліотек.

При Межирічківському спиртовому заводі працювала профспілкова бібліотека. Створилась бібліотека і при Перегонівському цукровому заводі. Були також відкриті бібліотеки в пристанційних селищах Ємилівка та Голованівськ, а також в районній сільгосптехніці.

З пуском Побузького феронікелевого заводу, зі значним зростанням населення, у селищі було відкрито бібліотеки для дітей та дорослих, які функціонують і донині.

Був час, а це кінець 50-х, 60-х років, коли розформовувались райони. Так і до Голованівського приєднали частину сіл Вільшанського району та села Плоско – Забузьке і Орлове – Новоархангельського району, а з ними і бібліотеки. Але це тривало недовго. З часом все стало на свої місця.

У повоєнні роки відбудови, зруйнована війною країна, пригнічена голодом 1947 року, - люди не втрачали надію на краще життя, зростала трудова активність, потяг до знань, підвищувався культурно – освітній рівень, збільшувався інтерес до книги.

У 1954 році районна бібліотека, як і інші заклади культури: кінотеатр, районний будинок культури, відділ культури, розміщувались у колишньому панському заїжджому дворі, який на диво зберігся після революції та воєн. Бібліотека займала в ньому одну із кімнат, площею близько 20-ти квадратних метрів, яка обігрівалась грубкою. Двері відчинялись прямо на вулицю, зимою залітав сніг, чорнило замерзало, а з обладнання був єдиний стіл, п'ять стільців, два двохсторонніх стелажі по півметра та три двохсторонніх метрових стелажів. Біля дверей втиснули маленьку шафу для канцелярського приладдя та документації. Цими деталями я хочу підкреслити умови, в яких доводилось нам працювати.

1957р., Гоцуляк М.Я. – начальник відділу культури дає Хміль Б.Г. інструктаж у читальному залі РБ

Проте читачі буквально повисали один на одному над тим єдиним столом, щоб роздивитись і щось прочитати в газетах, які були розкладені на столі, а за книгами лічені хвилини не були черги. Обслуговували понад 700 читачів у рік і читаність складала 18-20. На наступний рік ми стали вести облік відвідування читачами бібліотеки і використання ними періодичних видань. На той час Районною бібліотекою керувала Іксар Ганна Якимівна, віддана бібліотечній справі людина, вимогливий та справедливий керівник.

В бібліотеці проводили різноманітні масові заходи: усні журнали, літературні вечори, вечори – зустрічі з цікавими людьми: учасниками війни, передовиками виробництва, депутатами і т.д. Проводились заходи разом із працівниками районного будинку культури, кінотеатру, будинку піонерів.

У 1970 році, я Хміль Броніслава Григорівна, була призначена завідуючою районною бібліотекою для дорослих. На той час я вже мала вищу спеціальну освіту.

1957р., Хміль Б.Г і перший секретар Голованівського РК ЛКСМУ

З кожним роком зміцнювалась матеріально – технічна база бібліотек. Для них виділялись кращі приміщення, забезпечувались відповідним обладнанням та засобами телекомунікації.

У 1960 році районну бібліотеку розмістили у новозбудованому кінотеатрі, на другому поверсі. Її площа займала 325 квадратних метрів. Був створений абонемент і читальний зал, в якому налічувалось 16 столів. Читачі мали можливість читати газети, журнали, працювати з

книгами. Жителі, які йшли переглянути кінофільм, спочатку заходили до бібліотеки, яка була завжди переповнена відвідувачами.

Корінним, переломним етапом стала централізація бібліотечної системи в кінці 1979 року, яка внесла певні зміни у структуру підпорядкування бібліотек. На базі існуючої мережі бібліотек району було створено єдину централізовану бібліотечну систему, введено посаду директора ЦБС, заступника директора по роботі з дітьми, відділи обслуговування дорослих, дітей, комплектування та обробки літератури, відділи МБА та організації використання єдиного фонду ЦБС. Штат працівників відділів формувався в залежності від нормативної бази.

В цей час набагато покращилась матеріально – технічна база як районних, так і сільських бібліотек, в достатній кількості бібліотеки отримували стелажі, столи, стільці, засоби для покращення внутрішнього інтер'єру, телефонувалися майже всі бібліотеки району. Обов'язковими у бібліотеках були програвачі, радіоли, телевізори, діапроектори.

1970 р., семінар бібліотечних працівників району

Наявність бібліотечного училища в області, сприяло набуттю спеціальної освіти бібліотечними працівниками району. На той час забезпечення фахівцями із спеціальною освітою складало 98%. Цей показник у області був найкращим.

Мої спогади про роботу бібліотек району і колективу працівників – це лише мізерна частинка тих зерен правди з історії становлення, розвитку бібліотечної справи району. Дуже хотілося б, щоб ці плідні та цінні зерна не загубилися з часом, не зтерлися в пам'яті, а примножувались послідовниками і збереглися для майбутнього.

Публіцистичне видання

БІБЛІОТЕЧНА ОРБІТА КІРОВОГРАДЩИНИ

Випуск 4

Редактор: Валентина Козлова
Відповідальна за випуск: Олена Гаращенко
Комп'ютерна верстка А.М. Тараненко

Підписано до друку 16.11.2011 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Ум. друк.арк. 17,0. Наклад 100 прим. Замовлення 297.

Набрано в ОУНБ ім. Чижевського
І надруковано в
ТОВ «Центрально-Українське видавництво»
Україна, 25006, м.Кіровоград, вул. Тимірязєва, 69.
Тел.: (0522) 24-48-51, 24-25-96.